

Ref

SVENSK PRESS.

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

National Library
of Sweden

En forskningsrapport
från 1972 års pressutredning

SOU 1975:78

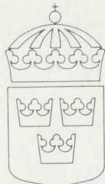
Ref

SVENSK PRESS.

Pressens funktioner
i samhället

En forskningsrapport
från 1972 års pressutredning

SOU 1975:78

Statens offentliga utredningar

1975:78

Finansdepartementet

Svensk press

Pressens funktioner i samhället

Avgivet av 1972 års pressutredning
Stockholm 1975

Omslag Håkan Lindström
ISBN 91-38-02475-6
Göteborgs Offsettryckeri AB
Stockholm 1975

Till Statsrådet och chefen för finansdepartementet

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1972 har sakkunniga tillkallats med uppgift att utreda pressens förhållanden.

I direktiven för de sakkunniga, som antagit namnet 1972 års pressutredning, anges som en av utredningsuppgifterna att närmare söka precisera målsättningen för statsmakernas presspolitiska handlande, varvid dagspressens roll i förhållande till övriga massmedier måste klarläggas. Utredningen fann behov föreligga av en särskild undersökning rörande pressens funktioner i samhället. Utredningen uppdrog i maj 1973 åt statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet att genomföra en sådan undersökning. Utredningen har medverkat vid projektets uppläggning.

Undersökningen har genomförts av en forskningsgrupp under ledning av filosofie kandidat Lennart Weibull. Dessutom har en särskild studie av journalisternas roll i samhället utförts vid Ekonomiska forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm av ekonomie doktor Björn Fjæstad.

En särskild expertgrupp har följt utredningsarbetet. I denna har ingått redaktör Paul Frisch, redaktör Ivar Ivre, ekonomie doktor Dan Lundberg, docent Kjell Nowak, filosofie licentiat Jan Ringdahl, docent Karl Erik Rosengren och professor Jörgen Westerståhl. Som ordförande i gruppen har utredningens sekreterare, docent Stig Hadenius fungerat.

För de överväganden och slutsatser som presenteras i den här föreliggande analysen av undersökningens resultat svarar Lennart Weibull. För analysen av journaliststudien svarar Björn Fjæstad.

Med hänsyn till att 1972 års pressutredning tagit initiativet och medverkat vid uppläggningsen av undersökningen och använt dess resultat i sitt arbete har utredningen – utan att ta ställning till de resonemang som förs i rapporten – ansett att den bör publiceras i serien statens offentliga utredningar.

1972 års pressutredning får härmed överlämna rapporten Svensk Press. Pressens funktioner i samhället.

Stockholm den 14 oktober 1975

Ragnar Edenman

/Stig Hadenius

Förord

I direktiven till 1972 års pressutredning fastslogs att de målformuleringar som använts av tidigare pressutredningar varit mycket allmänt hållna. Uppgiften för 1972 års pressutredning var att ange en mer preciserad målsättning. För att kunna göra detta bedömdes det angeläget att få en översikt av hur dagspressen fungerar idag. Detta är bakgrunden till de undersökningar som genomförts inom forskningsprojektet Pressens funktioner och som presenteras i denna rapport. Projektets arbete har gällt i första hand dagstidningarnas betydelse som informationsförmedlare och opinionsbildare i samhällsfrågor. Vad som skall belysas är hur den svenska pressen idag sköter dessa uppgifter.

Då vi i denna rapport granskar pressens funktioner i samhället används som regel uttrycket pressens politiska roll. Tidningarnas ställning i informationsförmedling och opinionsbildning handlar i första hand om deras roll i det politiska livet. Detta innebär givetvis en vid tolkning av begreppet politik. Politik står här snarast för enskildas och grupperns möjlighet att påverka politiska beslut och är inte begränsad till strikt partipolitik.

De resultat som redovisas i denna rapport är baserade på de undersökningar som företagits inom ramen för forskningsprojektet vid statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Dessutom avrapporteras den undersökning av journalisternas roll som i anslutning till projektets studier genomförts vid Ekonomiska forskningsinstitutet (EFI), Handelshögskolan i Stockholm.

Verksamheten inom projektet inleddes under våren 1973. Projektledare har varit Lennart Weibull och biträdande projektledare Lars Aldemark (t. o. m. 1975-02-28). Inom projektgruppen har vidare medverkat Jan Strid, som arbetat med projektets innehållsanalyser samt Nils Essle, som svarat för databearbetningen. Undersökningen vid EFI har letts av Björn Fjæstad i samarbete med PG Holmlöv.

Inom projektarbetet i Göteborg har en rad personer varit sysselsatta med enskilda delstudier under kortare eller längre tid. I innehållsanalyserna har medverkat Lennart Blomqvist, Anne Jönsson och Björn Werneflo samt under kortare tid bl a Sonja Gybrant, Dagmar Gårding, Annika Högberg, Sonja Karlsson, Jörgen Lind, Ann-Christine Lundberg och Urban Watz, vilka främst arbetat med materialinsamling och kodning. Ulla Magnusson och John Molén deltog i administrationen av projektets endagsstudie.

Intervju- och enkätundersökningarnas fältarbete har genomförts av Statistiska centralbyrån (SCB). Ansvariga för detta har varit avdelningsdirektör Joachim Vogel och aktuarie Lars Häll vid SCB:s utredningsinstitut.

Den rapport som nu föreligger är den första samhälina presentationen av projektets undersökningar. De enskilda delstudierna har dock successivt avrapporterats till pressutredningen med början våren 1974. Avsikten är att fortsätta bearbetningen av det insamlade materialet. För detta har medel erhållits av Riksbankens jubileumsfond och Nämnden för samhällsinformation.

Innehåll

1	<i>Problemställning</i>	13
1.1	Medieutveckling	14
1.1.1	Dagspressens utveckling	14
1.1.2	Bedömningar av tidningskoncentrationen	15
1.2	Fyra typsituationer	15
1.3	Dagspressens politiska roll	17
1.3.1	Den politiska processen	17
1.3.2	Massmedierna i politiken: tre huvuduppgifter	19
1.3.3	Dagspressens politiska funktioner	20
1.4	Frågeställningar	23
1.5	Undersökningsuppläggning	24
1.5.1	Innehållsanalys	25
1.5.2	Läsar- och fullmäktigestudier	26
1.5.3	Organisations- och myndighetsstudie	26
1.6	Redovisning	27
2	<i>Tidningsläsning och mediala</i>	29
2.1	Inledning	29
2.2	Tidningskonsumtion	29
2.2.1	Tidningsläsning	30
2.2.2	Enskilda dagstidningar	31
2.2.3	Prenumeration	34
2.2.4	Tid för tidningsläsning	34
2.2.5	Tidningsläsarnas bakgrund	35
2.3	Tidningsval	36
2.3.1	Partisympati och tidningsval	36
2.3.2	Inflyttarnas tidningsval	38
2.3.3	Tidning i föräldrahemmet	40
2.4	Syner på pressen och partierna	42
2.4.1	Tidningarnas partianknytning	42
2.4.2	Partipolitisk neutralitet?	44
2.4.3	Anses tidningarna ha någon politisk betydelse?	45
2.4.4	Tidningsval och en politisk sakfråga	46
2.5	Komplementtidningar	47

2.6	Radio och tv	48
2.6.1	Radiolyssnande	49
2.6.2	TV-tittande	50
2.6.3	Konsumtionsmönster för radio och tv	51
2.7	Veckotidningar och tidskrifter	53
2.7.1	Konsumtionsmönster	53
2.7.2	Några enskilda tidskrifter	55
2.8	Mediekombinationer	55
2.8.1	Tidningskonsumtion och annan mediekonsumtion	56
2.8.2	Allmänhetens informationskällor	57
2.9	Sammanfattning	60
3	<i>Dagspressens innehåll</i>	63
3.1	Inledning	63
3.2	Tidningarnas totala innehåll	64
3.2.1	Redaktionellt material	65
3.2.2	Annonserna	66
3.2.3	Några jämförelser med annat material	67
3.3	Nyhetsmaterialets geografiska fördelning	67
3.3.1	Utrikes, inrikes, regionalt eller lokalt?	67
3.4	Nyhetsinnehållet	71
3.4.1	De vanligaste nyheterna	71
3.4.2	Politiska, ekonomiska och allmänna nyheter	72
3.4.3	Nyhetsinnehåll från olika geografiska områden	72
3.5	Ledare och politiska kommentarer	76
3.5.1	Ledarsidans geografi	76
3.5.2	Sakfrågor i ledarna	77
3.5.3	Kommentarer och bakgrund	78
3.6	Debatten	78
3.6.1	Debattartiklarna	79
3.6.2	Insändarna	79
3.6.3	Pressklipp	82
3.7	Politiken i nyheterna	83
3.7.1	Vad är nyheter om politik?	83
3.7.2	Grupper och institutioner i nyheterna	86
3.7.3	Referat eller kritisk granskning	87
3.7.4	De politiska partierna	89
3.8	Valrörelsen 1973	91
3.9	Etermedier och dagspress	93
3.9.1	Undersökta program	93
3.9.2	Regionalradions nyhetsutbud	93
3.9.3	Regional-tv i fyra regioner	95
3.9.4	Etermedier och tidningar	96
3.10	Sammanfattning	98
4	<i>Tidningsläsning och politik</i>	101
4.1	Att mäta tidningsläsning	101

4.1.1	Två metoder	102
4.1.2	Projektets undersökningar	102
4.2	Nyhetsmaterialet	103
4.2.1	De dagliga nyheterna	104
4.2.2	Några läsmönster	105
4.2.3	Mest lästa nyheter	109
4.2.4	Det allmänna nyhetsinnehållet	110
4.2.5	De politiska nyheterna	111
4.3	Opinionsbildande material	113
4.3.1	En dags ledarläsning	114
4.4	Annonserna	116
4.5	Mönster i läsvanorna	117
4.6	Typer av tidningsläsare	118
4.6.1	Samhällsorienterande och allmänt innehåll	118
4.6.2	Läsare av samhällsorienterande innehåll	120
4.7	Fyra läsprofiler	122
4.8	Läsprofiler och mediekonsumtion	124
4.8.1	Läsprofiler och tidningskonsumtion	124
4.8.2	Läsprofiler och annan mediekonsumtion	127
4.8.3	Mediekombinationer och läsprofiler	128
4.9	Läsvanor och politisk informationsspridning	130
4.9.1	Opinionsledarna och det politiska innehållet	130
4.9.2	Insändarnas roll	132
4.10	Sammanfattning	133
5	<i>Organisationer, politiker och dagspress</i>	135
5.1	Inledning	135
5.2	Dagspressen som politisk nyhetsförmedlare	136
5.2.1	Organisationernas informationsvägar	136
5.2.2	Kommunfullmäktiges informationsvägar	140
5.2.3	Tidningar och etermedier	142
5.3	Pressens uppgifter i samhället	144
5.3.1	Tänkbara uppgifter	144
5.3.2	De viktigaste uppgifterna	144
5.3.3	Andra uppgifter	146
5.3.4	Minst viktiga uppgifter	146
5.4	Hur fullgör pressen sina politiska uppgifter?	147
5.4.1	De lokala organisationernas bedömningar	147
5.4.2	Kommunfullmäktige om pressens uppgifter	148
5.5	Dagspressen och opinionsbildningen	150
5.5.1	Framträdande grupper i lokalpressen	150
5.5.2	Partiernas behandling i pressen	151
5.5.3	De lokala samhällsfrågorna i pressen	153
5.5.4	Kommunfullmäktige och de lokala dagstidningarna	154
5.5.5	Komplementtidningar	156
5.6	Presspolitiska åtgärder	158
5.7	Sammanfattning	159

6	<i>Pressens funktioner i samhället – en sammanfattande diskussion om dagspressens politiska roll</i>	163
6.1	Inledning	163
6.2	Informationsfunktionen	164
6.2.1	Basinformation	165
6.2.2	Information om opinioner	169
6.2.3	Information om politiska beslut	171
6.2.4	Informationsfunktion och lokal tidningssituation	173
6.3	Forumfunktionen	176
6.4	Kommentar- och granskningsfunktionen	180
6.4.1	Kommentar och analys	180
6.4.2	Kritisk granskning	182
6.5	Pressens politiska funktioner	184
<i>Appendix</i>		
1	<i>Undersökningsområden</i>	187
1.1	Områdesurval	187
1.2	Malmö kommun	189
1.3	Trelleborgs kommun	191
1.4	Göteborgs kommun	192
1.5	Lerums kommun	193
1.6	Västerås kommun	194
1.7	Hallstahammars kommun	195
1.8	Falu kommun	196
1.9	Leksands kommun	197
2	<i>Undersökningar</i>	199
2.1	Innehållsanalysen	200
2.1.1	Delstudier	200
2.1.2	Kodschema	201
2.1.3	Analysgång	204
2.1.4	Ett kodningsexempel	204
2.1.5	Reliabilitetstest	205
2.2	Läsar- och kommunfullmäktigestudierna	205
2.2.1	Inledning	205
2.2.2	Allmänhetsstudien	206
2.2.3	Kommunfullmäktigestudien	207
2.2.4	Endagsstudien	208
2.2.5	Inflyttarstudien	209
2.3	Organisationsstudien	210
2.3.1	Urval	210
2.3.2	Bortfall	211
3	<i>Litteratur</i>	215
3.1	Delrapporter från projektet	215
3.2	Litteraturreferenser till enskilda avsnitt	216
3.3	Allmän litteraturredovisning	223

Bilagor till appendix

A 1 Exempel på frågor ur intervjuformuläret till allmänheten	227
A 2 Exempel på frågor ur intervjuformuläret till allmänheten	228
A 3 Exempel på typsida till läsar- och kommunfullmäktigestudierna	229
A 4 Exempel på frågor ur intervjuformuläret till kommunfullmäktige	230
A 5 Exempel på frågor ur intervjuformuläret till kommunfullmäktige	231
A 6 Instruktion till enkäten i endagsstudien	232
A 7 Exempel på frågor ur intervjuformuläret till inflyttare till Malmö	233
A 8 Exempel på frågor ur enkätformuläret till organisationer, företag och myndigheter, Västeråsregionen	234

Journaliststudien

<i>Journalisterna – inledning</i>	237
1 <i>Journalisterna i urvalet</i>	239
1.1 Kön och ålder	239
1.2 Utbildning och arbetsuppgifter	239
1.3 Partisimpatier	240
1.4 Journalisternas kontakter	240
1.5 Urvalets sammansättning	241
2 <i>Pressens uppgifter och journalistrollen</i>	243
2.1 Mätningen av åsikter om pressens uppgifter	243
2.2 Vilka uppgifter ser journalisterna för pressen?	244
2.3 Ser journalister och politiker olika uppgifter för pressen?	247
3 <i>Hur uppfyller pressen sina uppgifter?</i>	249
3.1 Hur överensstämmer ideal och verklighet?	251
3.2 Har journalister och politiker samma syn på överensstämmelsen mellan ideal och verklighet?	252
4 <i>Vilka faktorer försvårar fullgörandet av pressens uppgifter?</i>	255
4.1 Konkurrensförhållanden	256
4.2 Finansiering	257
4.3 Relationer till informationskällor	258
4.4 Relationer till partierna	259
4.5 Yttre kontroll	261
4.6 Medinflytande på arbetsplatsen	261
4.7 Samband mellan hoten mot pressfriheten och uppfyllandet av pressens uppgifter	262

5	Hur vill journalisterna förändra tidningarna?	265
5.1	Professionalisering och journalistisk makt	265
5.2	Fördelning av resurser	266
5.3	Fördelning av det redaktionella utrymmet	267
5.4	Samband mellan föreslagna förändringar och uppfyllandet av pressens uppgifter	267
6	Sammanfattning	269
<i>Bilagor till journaliststudien</i>		
1	Teknisk rapport	271
2	Exempel på frågor	279
3	Indexens reliabilitet	283
4	Referenser	285

1 Problemställning

”En tidnings död är ingen angelägenhet blott för dess utgivare, dess anställda och dess läsare. En tidnings död återverkar på de tidningar som finns kvar, gör dem mer dominanta, mer auktoritativa, mera obehagade i deras verksamhet att upplysa allmänheten. En tidnings död förändrar samhället.”

Denna uppfattning om tidningens betydelse redovisades i en kulturartikel i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, som var införd tre dagar innan denna tidning kom med sitt sista nummer, lördagen den åttonde september 1973. Handelstidningens nedläggning orsakades av flera års ekonomiska svårigheter. I och med nedläggningen befästes Göteborgs-Postens ställning som dominerande tidning i Göteborg.

Situationen i Göteborg är inte unik. När Handelstidningen lades ned var det visserligen den första större nedläggningen under 1970-talet. Efterkrigstiden har dock i sin helhet kännetecknats av en omfattande tidningsdöd. På merparten av de orter där tidningar utges är det *en* lokaltidning som helt dominerar marknaden. Denna utveckling har bedömts som en fara för opinionsbildningen. Två statliga utredningar har under 1960-talet arbetat med pressfrågor. De har båda haft som uttalat mål att bevara mångfalden inom svensk press.

Frågan är då vad förekomsten av många tidningar betyder för informationsförmedling och opinionsbildning i samhällsfrågor. Är det riktigt som hävdas i den citerade artikeln att tidningsdöden ”förändrar samhället”? Eller annorlunda uttryckt: Finns det skillnader mellan dagspressens sätt att fungera på en ort med konkurrens på tidningsmarknaden i jämförelse med en monopolort?

Det är denna typ av frågor som är bakgrunden till de undersökningar som genomförts inom forskningsprojektet *Pressens funktioner i samhället*. Huvuduppgiften för projektet har varit att belysa dagspressens ställning i det svenska samhället idag – i första hand dess roll i det politiska livet – med hänsyn till den lokala tidningssituationens betydelse.

I detta inledande kapitel skisseras den allmänna bakgrunden till de undersökningar som företagits. Först redovisas de allmänna förutsättningarna genom en översikt av medieutvecklingen. Huvudintresset ägnas därefter inbegreppet *pressen politiska roll*. Detta ger utgångspunkten för redovisningen av undersökningssuppläggningsen.

1.1 *Medieutveckling*

Projektets uppgift är att belysa följderna av utvecklingen på tidningsmarknaden. De undersökningar som utförts gäller emellertid dagsläget. Det är därför viktigt för tolkningen av resultaten att dessa sätts i sitt sammanhang. I det följande skall kortfattat anges några tendenser i tidningsutvecklingen som påverkar situationen för dagspressen idag och som därmed har betydelse för bedömningen av pressens politiska roll.

1.1.1 *Dagspressens utveckling*

Tidningar, radio och tv är produkter av det moderna industrisamhället. Deras framväxt och verksamhet speglar på olika sätt den ekonomiska och politiska situationen i landet. Den moderna dagspressens utveckling i Sverige var i första hand en effekt av de grundläggande ekonomiska, sociala och politiska förändringar som industrialismen innebar. I stadssamhället kom tidningarna att stå för den information som tidigare förmedlats genom personliga kontakter. De organiserade grupper som framträdde i industrisamhället – varuproducenter, politiska och fackliga organisationer m fl – såg i pressen en kanal för sina budskap till allmänheten.

Karaktéristiskt för tidningsutvecklingen i Sverige och i många andra länder var tidningarnas nära samband med de politiska partierna, den sk partipolitiserings av pressen. I början av 1900-talet förekom partisignaturer hos de flesta tidningar i landet. Utvecklingen tog sig dock olika uttryck hos olika partipolitiska grupper. Bland de konservativa och liberala partigrupperingarna fick man som regel stöd hos redan existerande tidningar – bland liberalerna kom tidningarna t. o. m. att till viss del bestämma partiets organisationsutveckling. Inom arbetarrörelsen var det ofta lokala fack- och partiföreningar som låg bakom startandet av den socialdemokratiska pressen.

Annonserna spelade till en början en mindre roll för tidningsekonomin. Utvecklingen under 1900-talet innebar dock att deras andel av dagspressens intäkter växte betydligt; på 1920-talet svarade annonserna för ca hälften av en genomsnittlig morgontidnings inkomster. Idag utgör de närmare 2/3. Detta har påverkat de lokala tidningsmarknaderna. De tidningar som haft störst framgångar hos annonsörerna har överlevt, medan övriga fått sin ekonomi försvagad och antingen fått söka andra inkomstkällor eller tvingats inskränka eller lägga ned. 1950 fanns det 51 städer med mer än en lokal morgontidning. Idag är antalet 20. Annorlunda uttryckt finns f. n. ett faktiskt monopol – en morgontidning dominerar – i 64 av de 84 städer där tidningar utges.

Samtidigt som antalet tidningar minskat har den samlade tidningsupplagan ökat. 1950 hade dagstidningarna en samlad upplaga på omkring 3,5 miljoner – 1974 var motsvarande siffra över 4,6 miljoner. Huvuddelen av denna expansion har gällt kvällstidningarna – i första hand Aftonbladet och Expressen. De har under efterkrigstiden skapat sig en riksmarknad.

Även i fråga om innehållet har pressen expanderat. En typisk svensk landsortstidning – förstattidning – mer än fördubblade sin totalvolym – text och annonser – mellan 1950 och 1970.

1.1.2 *Bedömningar av tidningskoncentrationen*

Förändringarna på tidningsmarknaden har kommit att få politiska konsekvenser. Många organisationer som haft tidningar som företrädde deras åsikter kom genom tidningsnedläggningarna att förlora sina språkrör. Tidningskoncentrationens effekter på opinionbildningen har också varit föremål för en intensiv debatt. Man har menat att det ökande antalet monopolorter, där en tidning med en viss partisignatur helt dominerar nyhetsflödet, utgör en fara för den politiska åsiktsbildningen. För att det politiska livet skall fungera krävs det åtminstone två eller tre lokala tidningar där olika opinioner kan främträda.

Mot detta har hävdats att koncentrationen inom dagspressen till viss del varit en nödvändig rationalisering. Det har varit små och svaga tidningar utan betydelse i opinionsbildningen som lagts ned. Kvar finns de bärkraftiga tidningarna, och det är – menar man – enbart ekonomiskt starka tidningar som kan fungera som kritiska bevakare av vad som sker i samhället. Ensamställningarna skulle vidare fått till följd att tidningarnas partipolitiska karaktär blivit mindre framträdande. Genom att de är ensamma på marknaden måste de anpassa sig efter olika intressen. De ger olika politiska riktningar möjlighet att komma fram.

Samtidigt som tidningsmarknaden förändrat karaktär har ljudradio och framför allt tv expanderat. Under 1960-talet har *etermedierna* flerdubblat sin sändningstid. Man har i debatten menat att detta till stor del kan kompensera minskningen i antalet tidningar. Etermediernas starka ställning innebär att tidningarna inte längre har informationsmonopol. Lokala monopolsituationer på tidningsmarknaden uppvägs av utbudet i radio och tv, framför allt genom ökningen av de regionala programmen.

Även *andra typer av tryckta medier* – annonsblad, politiska veckotidningar och bulletiner av olika slag – har kommit att förändra tidningarnas ställning på nyhets- och annonsmarknaden och därmed deras politiska roll. Det har talats om *den nya mediesituationen* som sägs vara typisk för det högutvecklade industrisamhället. Frågan är dock vilken politisk roll dagspressen spelar i denna nya situation.

1.2 Fyra typsituationer

För att få en total bild av dagspressens ställning i den nya mediesituationen skulle det vara nödvändigt att studera samtliga tidningsområden i landet. Först genom en totalundersökning vore det möjligt att beskriva hur de enskilda tidningarna fungerar i förhållande till sin publik och i förhållande till andra medier. En sådan riksomfattande studie är givetvis en omöjlighet att genomföra inom ramen för *ett* forskningsprojekt. Det har i stället ansetts mer lämpligt att välja ut ett antal lokala tidningssituationer och ägna dem ett mer ingående studium.

Antalet undersökningsområden har av resursskäl måst begränsas till fyra. Det är klart att en sådan begränsning innebär att det inte kunnat bli tal om ett i strikt mening statistiskt urval. I stället har det gällt att utifrån vissa förutsättningar välja områden som ansetts typiska för situationen i landet i sin helhet.

För att fånga upp den utveckling som ägt rum inom svensk dagspress och som här redovisats har valet av områden i första hand styrts av situationen på den lokala tidningsmarknaden. Två *monopolsituationer* och två *konkurrenssituationer* har därför valts ut. Med lokalt monopol har här menats att en tidning på orten sprids i mer än 80 procent av de lokala hushållen. Konkurrens innebär att det finns två tidningar varav ingen når upp till en sådan hushållstäckning.

En andra urvalsfaktor har varit den *politiska situationen* i området. Efter som det är pressens politiska roll som skall studeras och denna kan tänkas vara beroende av vilket eller vilka partier som har majoritet i området, har denna faktor tillmätts stor betydelse.

En tredje bedömning som styr valet av områden är deras *allmänna struktur*. Det har ansetts vara av intresse att belysa orter som skiljer sig med hänsyn till storlek och ekonomisk karaktär. Praktiskt har detta inneburit att två storstäder och två mindre städer med stor omgivande landsbygd fått ingå bland områdena.

De fyra undersökningsområden som med denna bakgrund valts för projektets undersökningar är Malmö, Göteborg, Västerås och Falun. Inom fäluregionen är det i första hand Leksands kommun som undersökts. Göteborg och Västerås illustrerar två situationer, där en tidning har lokalt monopol men där de politiska majoritetsförhållandena är olika. Malmö- och faluområdena har båda lokal konkurrens men skiljer sig åt i politiskt avseende. Göteborg och Malmö kan åskådliggöra storstadssituationer medan framför allt Leksand representerar ett glesbygdsområde. Förhållandet mellan mediesituation och politisk situation redovisas i följande uppställning:

		POLITISK STRUKTUR	
		(m)+(fp)+(c)- majoritet	(s) + (vpk)- majoritet
TIDNINGSSITUATION	konkurrens	FALUN/ LEKSAND	MALMÖ/ TRELLEBORG
	monopol	GÖTEBORG/ LERUM	VÄSTERÅS/ HALLSTAHAMMAR

Anm: I de kommuner som kursiverats har samtliga delstudier genomförts.

Vad beträffar mediesituationen i övrigt kan nämnas att regionala radiosändningar förekommer i samtliga fyra områden. I de två storstäderna finns dessutom den mest utbyggda regional-tv-verksamheten. I appendix finns en utförlig översikt både av bakgrunden till områdesurvalet och av områdenas geografiska och politiska struktur samt deras mediesituation.

Man kan diskutera urvalet av områden. Det kan här framhållas att det hade varit intressant att jämföra orter där en borgerlig respektive en socialdemokratisk tidning har monopol. Principen för urvalet har dock varit att ta med områden som är typiska för tidningsmarknaden i Sverige. Samtidigt skall betonas att de studerade områdena är *typsituationer*. De är valda för att

illustrera olika drag hos mediesituationen i landet, men de är inte i strikt mening representativa för hela Sverige. I detta avseende kan projektets ansats betraktas som explorativ.

Detta innebär att undersökningens resultat i strikt mening inte står för mer än de studerade områdena. Samtidigt är det uppenbart att dessa regioner innehåller element som också kan återfinnas i andra områden. Resultaten kan också prövas i jämförelse med andra undersökningar. De undersökta regionerna har givetvis också ett intresse i sig. I dem bor ca 10 procent av landets befolkning och där finns fyra av landets största dagstidningar. Pressen i de fyra områdena erhåller också närmare 1/4 av det direkta presstöd som utdelas. I flera kommuner finns annonsblad, kommunala informationstidningar och politiska veckotidningar. Detta gör att områdena kan spegla en rad företeelser som nämnts i debatten om dagspressen idag.

1.3 Dagspressens politiska roll

Projektets huvuduppgift är att studera dagspressen som informationsförmedlare och opinionsbildare i samhällsfrågor. Det gäller att belysa hur tidningarna sköter dessa uppgifter. För att beteckna denna roll hos dagspressen kommer vi här att tala om dagspressens politiska roll. Detta innebär således att vi har en vid definition av politik. Med politik menas här hur enskilda och grupper kan påverka samhällsutvecklingen och begreppet är inte begränsat till strikt partipolitik. I det följande skall innebörden i "dagspressens politiska roll" ges en mer utförlig belysning.

En vanlig missuppfattning är att tidningarnas politiska roll enbart begränsar sig till vad som står på ledarsidan eller hur de politiska partierna uppmärksammas under en valrörelse. Detta är givetvis ett alltför inskränkt sätt att uppfatta pressens ställning i det politiska livet. Ett sådant synsätt förefaller vara en konsekvens av att man ger begreppet politik en mycket begränsad innebörd.

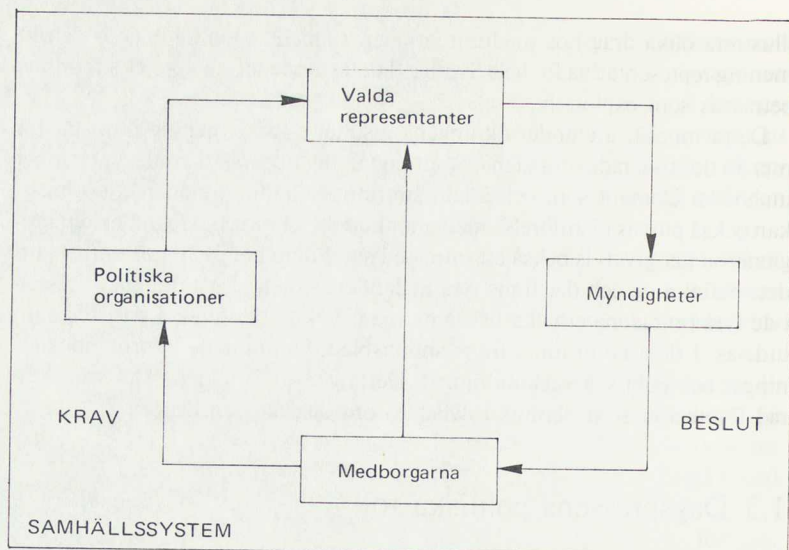
I det följande görs ett försök att peka på några tänkbara politiska roller hos dagspressen. Utgångspunkten kommer här att tas i en principiell skiss av det politiska livet som det ser ut i dagens Sverige.

1.3.1 *Den politiska processen*

Det svenska politiska systemet bygger i huvudsak på representativa beslutsorgan. De politiska besluten fattas av valda representanter i fullmäktige, landsting och riksdag samt i av dem tillsatta utskott och nämnder.

I den svenska representativa demokratin har de politiska partierna traditionellt haft mycket stor betydelse. De har tillsammans med andra organisationer – fackliga, ideella och kooperativa – varit drivande i opinionsbildningen. Dessa organisationer karakteriseras av möjligheten till direkt deltagande. Genom engagement i organisationerna kan den enskilde vara med och påverka den politiska utvecklingen.

I figur 1.1 redovisas en principskiss av den politiska processen inom det svenska politiska systemet.

Figur 1.1 Principskiss av den politiska processen

Figur 1.1 beskriver det politiska systemet som ett förhållande mellan *krav* som ställs på besluten och de *beslut* som faktiskt fattas av de valda representanterna. Den enskilde medborgaren tänkes ställa krav på de politiska besluten antingen genom att vid *valen* ta ställning till alternativ som erbjuds eller genom att engagera sig i något *politiskt parti* eller någon *intressegrupp*.

Något förenklat kan påstås att den vänstra delen av figuren illustrerar "opinionsbildningen" i samhället. Här spelar organisationerna en viktig roll. Den högra visar vilka beslut som fattas och hur dessa tillämpas, respektive förs ut till allmänheten. Denna del av politiken är i första hand en uppgift för myndigheterna.

Politiska processer av det slag som här beskrivits förekommer på åtminstone *tre nivåer* i samhället: den *nationella*, den *regionala* och den *lokala*. Riksdag, landsting och kommunfullmäktige är delar i tre olika politiska processer, samtidigt som det finns ett klart samband mellan dem. De tre nivåerna är dock viktiga att hålla i sär, eftersom det finns skäl att anta att olika massmedier har olika betydelse på olika nivåer i politiken.

Det måste betonas att figur 1.1 återger en principiell syn på det politiska livet. Det är uppenbart att den politiska processen i praktiken är betydligt mer komplicerad. Det är relativt få medborgare som är direkt engagerade i politiska partier. Vid sidan av partierna finns andra opinionsgrupper som har stor betydelse, t ex näringslivet och de fackliga organisationerna. Uppdelningen mellan krav och beslut ser också annorlunda ut i praktisk politik. Partier kan fungera som förmedlare av vad som sker i politiken på samma sätt som myndigheter kan stå som företrädare för intressen inom en viss sektor i samhället.

Den politiska processen som den här skisseras är också underkastad en rad restriktioner som betingas av samhällets tradition och ekonomiska struktur. Då vi talar om dagspressens ställning i politiken innebär detta att ana-

lysen av tidningarnas roll har samma begränsningar. Vi avgränsar *en* roll hos pressen, vilken i sin tur påverkas av hur tidningarna förhåller sig till andra sektorer i samhället, t ex till annonsmarknaden.

Dessa komplikationer skall inte här vidare behandlas. Syftet med modellen är enbart att ge ett underlag för en principiell syn på vilka roller tidningarna kan spela i det politiska livet. Denna begränsning i projektets ansats är dock viktig att hålla i minnet vid tolkningen av undersökningens resultaten.

1.3.2 *Massmedierna i politiken: Tre huvuduppgifter*

Politik kan betraktas som en kommunikationsprocess. Vad som i figur 1.1 kallats den politiska processen beskriver hur information överförs från enskilda till beslutsfattare och från beslutsfattare till enskilda. I den representativa demokratin intar politiska partier, intressegrupper samt myndigheter en central ställning som informationsvägar. Genom dessa kanaliseras information mellan medborgare och valda representanter. Vidare finns direkta kontaktmöjligheter mellan väljare och vald.

Det är i denna politiska kommunikationsprocess vi kan placera in massmedierna. Vid sidan av organisationer och myndigheter finns dagspress, radio och tv. Dessa spelar en roll både då det gäller att föra fram opinioner och att informera om vilka beslut som fattats i riksdag eller fullmäktigeförsamlingar. Dagspressen – liksom övriga massmedier – kan t. o. m. ses som "konkurrenter" till de politiska partierna. Medierna kan företräda egna åsikter och driva politisk debatt: de är en utomparlamentarisk faktor i det politiska livet.

Med denna utgångspunkt kan vi skilja ut åtminstone tre huvuduppgifter för massmedierna i det politiska livet:

- förmedling av *information* i politiska frågor
- *forum* för politisk debatt
- *kommentar och granskning* av vad som händer i politiken

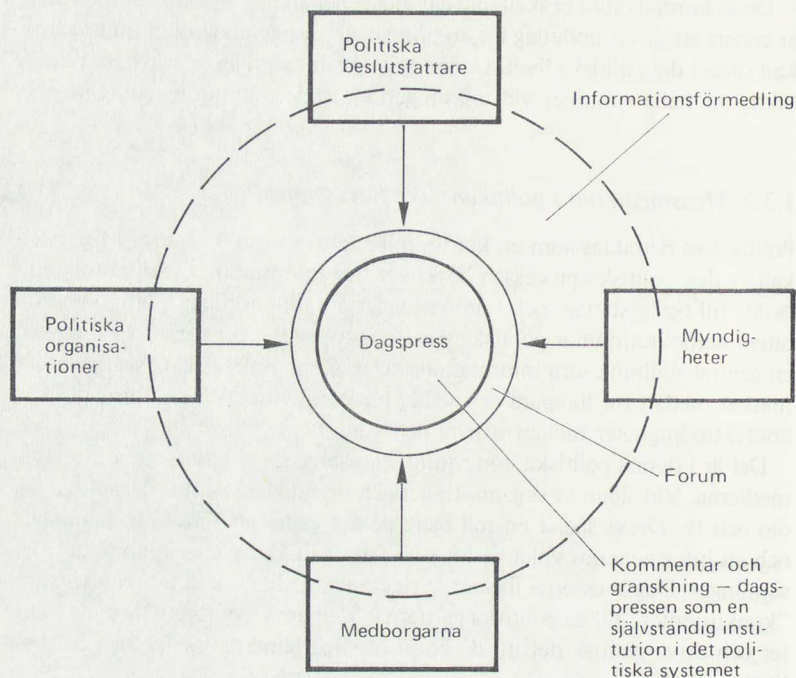
Med *information* avses här tidningarnas förmedling av nyheter i samhällsfrågor. Genom pressen har de enskilda, organisationsföreträdarna och politikerna möjlighet att orientera sig om vad som händer. Massmedierna förmedlar i sina nyheter en huvuddel av den offentligt tillgängliga informationen om vad som sker på olika nivåer i politiken.

Informationsförmedlingen på nyhetssidorna är underkastad journalistiska nyhetsbedömningar. Det politiska materialet får konkurrera med olyckor, brott och sport. En plats där politiska budskap kan framföras direkt är i debattartiklar och insändare samt i viss utsträckning reportage. Här kan massmedierna fungera som *forum* för åsikter i samhällsfrågor.

Tidningarna har också möjlighet att fungera som självständiga institutioner i det politiska livet. I sina spalter kan de *kommentera och granska* det politiska skeendet från olika utgångspunkter. De har möjlighet att både analysera, tolka och förklara vad som händer samt utsätta grupper och institutioner för en kritisk granskning.

Då vi här talar om vilka uppgifter massmedierna har i det politiska livet har vi i första hand utgått från aktiviteter hos medierna själva. För att kunna

ge en bild av vilka funktioner dessa fyller i politiken måste de relateras till den tidigare principskissen av den politiska processen (figur 1.1). Detta görs i figur 1.2.

Figur 1.2 Ett analyschema för dagspressens politiska funktioner

Figur 1.2 åskådliggör hur tidningarna fungerar som förmedlare mellan olika aktörer i det politiska livet, hur de kan spela rollen av forum för den politiska debatten samt hur de samtidigt fungerar som en självständig politisk institution: de företräder egna intressen i det politiska livet.

1.3.3 Dagspressens politiska funktioner

Figur 1.2 visar att dagspressens tre huvudfunktioner i det politiska livet bestäms av en växelverkan mellan tidningar och politiska aktörer. Tidningarnas politiska betydelse är beroende både av vilket innehåll tidningarna har och hur detta utnyttjas och värderas av enskilda och grupper. I det följande skall detta närmare utvecklas för de tre huvudfunktionerna.

Informationsfunktionen

Informationsförmedlingen kan på många sätt betraktas som massmediernas grundläggande uppgift. Tidningarna förmedlar information om vad som händer. De rapporterar om vad de politiska partierna gör och vad som sker inom myndigheterna.

Tidningarna förmedlar på detta sätt en politisk *basinformation*. Politiker, organisationsrepresentanter och enskilda kan genom vad som förmedlas av

pressen orientera sig om det politiska skeendet. Tidningarna står här inte ensamma. Vid sidan av dessa förmedlas basinformation genom direktkontakter med organisationer och myndigheter samt genom andra massmedier.

Hur tidningarna fungerar som förmedlare av basinformation kan studeras genom en analys av i vilken utsträckning de har ett samhällsorienterande innehåll i förhållande till hur detta utnyttjas och värderas av enskilda och grupper.

Förmedlingen av basinformation kan betraktas som dagspressens övergripande informationsuppgift. När det gäller den politiska processen är det två aspekter på pressens informationsroll som är av särskilt intresse. Dessa är:

- information om opinioner
- information om beslut

Tidningar kan spela en *opinionsroll* genom att förmedla nyheter som återger krav från olika opinionsgrupper och/eller som anses viktiga av politiskt aktiva människor och av organisationer när det gäller att påverka vad som sker i politiken.

Den andra aspekten gäller i vilken utsträckning de förmedlar information om vad som sker inom de politiska institutionerna – beslutsförsamlingar och myndigheter – och vilken vikt de tillmäts i detta avseende. Man kan här tala om deras *samhällsinformationsroll*.¹

Givetvis finns det ingen motsatsställning mellan dessa två roller. De illustrerar enbart två infallsvinklar på tidningarnas informationsroll, vilka båda är viktiga för analysen av vilken betydelse tidningarna har i det politiska livet.

Forumfunktionen

Medan informationsuppgifterna av tradition associerats med massmedierna är forumuppgiften något som framför allt kommit upp som följd av de senare årens utveckling på tidningsmarknaden. Det minskade antalet tidningar har inneburit att det blivit mindre utrymme för olika åsikter inom den lokala dagspressen. Då tidningar lagts ner har "röster tystnat". Detta har inneburit att man kommit att allt mer betona den enskilda tidningens uppgift att fungera som forum för olika opinioner. Tidningen bör ge utrymme för olika åsikter i samhällsfrågor. Den skall ge utrymme både för politiska organisationer och enskilda personer. Tidningarna kan fungera som ett forum för den lokala debatten i allmänhet eller för diskussionen inom en viss politisk grupp.

De typer av artiklar som traditionellt anses vara av forumkaraktär är debatt- och insändarmaterial. I dessa artiklar har personer utanför tidningen möjlighet att i stort sett oredigerat framföra sina uppfattningar om olika företeelser i samhället. Även andra typer av innehåll kan dock ha en forumfunktion. Som exempel kan nämnas pressklipp, reportage eller andra former av aktiv journalistik där en grupp eller en enskild får komma till tals.

Tidningarnas sätt att fungera som ett forum är inte enbart en fråga om att presentera ett visst debattmaterial. I grunden gäller det en attityd till olika opinionsgrupper på orten. Insändar- och debattsidor skapar sig inte själva, de kräver ett intensivt arbete från tidningens sida. Det är därför rimligt att bedöma pressens forumuppgift också med hänsyn till hur olika grupper upp-

¹ Vi använder här begreppet *samhällsinformation* liktydigt med information efter beslut hos politiska beslutsinstitutioner och myndigheter (jfr Vidgad samhällsinformation. SOU 1969:48).

lever sig komma fram. Hur detta fungerar på olika tidningar och på orter med olika tidningssituationer är en viktig frågeställning för projektets undersökningar.

Kommentar- och granskningsfunktionen

Både informations- och forumfunktionerna handlar i grunden om förmedling. Tidningen fungerar här som *medium* för information och opinion. Dagspressen, radio och tv är också *självständiga institutioner* i det politiska livet. De företräder vissa åsikter i samhällsfrågor och granskar vad som sker med utgångspunkt från sina värderingar. Man har här talat om dagspressen som den tredje statsmakten – den skall stå fri från olika intressen och kritiskt bevaka samhällsutvecklingen. Kommentar och granskning kan ske både i ledare, kommentarer, bakgrunder och reportage.

Tidningarnas granskningsfunktion är på många sätt den roll som är svårast att komma åt. För att veta hur granskningen fungerar måste man också ha kunskap om hur den verklighet ser ut som tidningen har att bevaka. Information om vad som verkligen sker är som regel svår att få fram – i praktiken blir det ofta tidningen som förmedlar den.

Ett annat problem är att kommentar och granskning mer än övriga funktioner har en heltäckande karaktär. Kommentatorsuppgiften tänkes här i första hand ske i ledare och andra kommentarer samt i bakgrundsartiklar, medan den kritiska granskningen förekommer i nyheter och reportage.

För att i viss mån möta svårigheterna i analysen av granskningsrollen är det viktigt att ställa studierna av tidningsinnehållet mot vad journalister och beslutsfattare anser om det. På detta sätt finns möjlighet att få en bild av både granskarnas och de granskades syn på pressen. Trots detta är det dock viktigt att betona att analysen av granskningen inte gör anspråk på att ge en bred översikt. Den skall uppfattas enbart som ett försök att lyfta fram vissa aspekter på granskningsuppgiften.

Andra funktioner

De tre huvudfunktioner som här diskuterats avser dagspressens ställning i det politiska livet. De har sin utgångspunkt i en principskiss av den politiska processen. Som ovan antytts betyder detta givetvis inte att dessa skulle vara de enda funktioner tidningarna har i samhället. Både för enskilda, grupper och för samhället i stort spelar pressen en rad roller som ligger vid sidan om den ram som här uppställts. Som exempel kan nämnas tidningarnas ställning som annonsorgan inom ett visst område, deras betydelse för att ge samtalsämnen för dagen eller som underhållning.

Dessa andra funktioner får en begränsad uppmärksamhet i projektets undersökningar. De kommer dock att beröras i den mån de bedöms ha betydelse för pressens politiska funktioner.

1.4 Frågeställningar

Vi har här sökt renodla tre huvudfunktioner för dagspressen i det politiska systemet i Sverige. Vi har skisserat tidningarnas roll som informationsförmedlare, forum och granskare. En tidning kan sörja för information, debatt och bevakning av vad som sker i det politiska livet. Frågan för projektets undersökningar är hur dagspressen fungerar i dessa avseenden.

Det har redan i diskussionen kring de tre funktionerna antytts att de inte direkt kan knytas till enskilda innehållskategorier i tidningarna. Funktionerna rör inte heller enbart allmänhetens förhållande till dagspressen utan i lika hög grad hur politiska organisationer och andra grupper samt politiska beslutsfattare och myndigheter ser på tidningarna och hur de utnyttjar dem.

Den ram som skisserats förutsätter således en relativt bred ansats. Man måste beskriva pressens roll från tre utgångspunkter:

- tidningarnas *utbud*
- enskildas, organisationers etc. *användning* av tidningarna
- enskildas, organisationers etc. *inställning* till tidningarna

Hur *informationsfunktionen* är uppfylld måste studeras genom dels en analys av tidningarnas informationsinnehåll, dels hur de olika politiska organisationer utnyttjar innehållet respektive vad de anser om det. *Forumfunktionen* kan undersökas genom en analys av hur olika grupper kommer fram i tidningen i förhållande till hur de själva anser sig behandlade. *Kommentar- och granskningsfunktionen* kan belysas genom en genomgång av tidningarnas kommentarer och deras karaktär på nyhetsrapporteringen. Även en jämförelse mellan olika politiska aktörers uppfattningar kan ge en bild av pressens granskningsroll.

För att belysa dessa funktioner krävs undersökningar både av dagspressens innehåll samt av hur enskilda, organisationer, politiker och myndigheter använder och bedömer tidningarna. Detta kan också utläsas av figur 1.2. Detta innebär att vi kan skilja ut fem huvudobjekt för projektets undersökningsverksamhet:

- 1) de lokala tidningarna
- 2) allmänheten i kommunen
- 3) de lokala organisationerna
- 4) de lokala beslutsfattarna
- 5) de lokala myndigheterna

Till dessa kommer ytterligare en grupp som kan ge ett fördjupat perspektiv på innehållet i dagspressen:

- 6) de lokala journalisterna

Med utgångspunkt från dessa kan sex frågeställningar formuleras:

- 1) **Vilken bild presenterar dagspressen av vad som sker i det politiska livet?**

Här gäller frågan hur olika grupper har möjlighet att komma fram i olika medier, vilka typer av händelser som rapporteras och vilka områden som får störst utrymme.

- 2) **Hur utnyttjar och bedömer allmänheten det innehåll som rapporteras i dagspressen?**
Denna fråga tar sikte på hur den enskilde är del av olika medier, vad olika grupper av människor läser i tidningar, samt konsumerar i radio-tv, och vad som påverkar deras val av innehåll.
- 3) **Hur utnyttjar och bedömer de politiska organisationerna dagstidningarna som informationsvägar?**
Här gäller problemet hur olika politiska grupper utnyttjar tidningarna i förhållande till andra medier och till direkta kontakter och hur de anser sig behandlade i nyhetsflödet.
- 4) **Hur utnyttjar och bedömer de politiska beslutsfattarna dagstidningarna som informationsvägar?**
Frågan avser både på vilket sätt politikerna läser sin eller sina tidningar och vilken roll man tillmäter tidningen som informationsförmedlare i samhällsfrågor.
- 5) **Hur utnyttjar myndigheter och förvaltningar dagstidningarna som informationsvägar?**
Frågeställningen tar sikte på myndigheternas syn på sina möjligheter att nå ut med den s. k. samhällsinformationen – information till medborgarna om deras rättigheter och skyldigheter.
- 6) **Vad anser de lokala tidningsjournalisterna om dagspressens sätt att fungera i det politiska livet?**
Denna fråga avser att belysa hur journalisterna ser på dagspressens uppgifter i samhället. Det gäller både vilka uppgifter som anses viktiga och hur dessa anses uppfyllda av tidningarna samt vilka faktorer som bedöms påverka måluppfyllelsen.

Av dessa sex frågor kommer de första fem att behandlas i denna rapport. Den sjätte tas upp i en specialredovisning som presenteras i ett separat avsnitt (s. 236).

1.5 Undersökningsuppläggning

De fem centrala frågeställningarna har vi sökt belysa genom fyra delundersökningar, som genomförts inom respektive undersökningsområden:

- Analys av *innehållet* i de lokala dagstidningarna
- Intervjuundersökning med *allmänheten* om mediekonsumtion, läsvanor och övrigt kommunikationsbeteende
- Enkät med lokala *organisationer, företag* och *myndigheter* om deras syn på olika medier
- Intervjuundersökning med *lokala beslutsfattare* (= kommunfullmäktigeledamöter) om mediekonsumtion och mediebedömning.

Dessa undersökningar skall här kortfattat presenteras. För en mer detaljerad översikt hänvisas till appendix.

1.5.1 Innehållsanalys

Inom ramen för projektet har fem större innehållsanalys genomförts: (1) *totalanalysen*, som avsåg en totalmätning i mars månad 1974, (2) *förstasidesanalysen* – genomgång av förstasidor första halvåret 1973, (3) *ledarsidesanalysen* – genomgång av ledarsidorna under samma period, (4) *valstudien*, som avsåg en genomgång av första- och ledarsidorna under ca två veckor före 1973 års riksdagsval samt (5) *regionalradio- och regional-tv-analysen*. De första fyra undersökningarna har finansierats inom projektet, medan den femte kunnat göras med stöd från Sveriges Radio.

I innehållsanalysen ingår i princip följande dagstidningar som utkommer inom de fyra undersökningsregionerna.

Malmö-regionen	Göteborgs-regionen	Västerås-regionen	Falu-regionen
Sydsvenska Dagbladet Arbetet Skånska Dagbladet Kvällsposten ¹ Trelleborgs Allehanda ¹	Göteborgs-Posten Arbetets västsvenska upplaga GT ¹	Vestmanlands Läns Tidning	Falu-Kuriren Dala-Demokraten

¹⁾ ingår ej i totalanalysen

Totalanalysen avser tio dagar som slumpmässigt utvalts i mars månad 1974. Analysen gäller en klassificering av *samtligt tidningsinnehåll* – nyheter, reportage, kommentarer och ledare, bakgrunder, debatt och insändare, annonser etc. Syftet är att skissera tidningarnas karaktär. Det gäller att beskriva vilken mängd och vilken typ av nyheter de presenterar, vilka geografiska områden som får uppmärksamhet, vilka sakfrågor som tas upp och vilka grupper som kommer fram.

Avsikten med innehållsstudien av dagstidningarnas *första- och ledarsidor* – undersökningen omfattar ett urval om ca 60 dagar – under första halvåret 1973 har varit att spegla vilken typ av händelser som dagstidningarna för fram på sina "paradsidor".

Valstudien avser dagstidningarnas förstasides- och ledarsidesinnehåll tio dagar omedelbart före valet 1973. Viktiga frågor är här hur innehållet förändras i samband med en valrörelse och i vilken utsträckning valet påverkar olika gruppers möjligheter att nå ut i olika dagstidningar.

Regionalradio- och regional-tv-analyserna genomfördes under i stort sett samma period som totalanalysen och efter likartade klassificeringsprinciper. Här finns således möjligheter till direkta jämförelser mellan press och regionala etermedier. Denna undersökning avser i första hand Malmö och Göteborg.

Det bör slutligen tilläggas att det även finns en referenspunkt som kommer att utnyttjas för tolkningen av de nämnda analyserna. Under våren 1973 genomfördes på uppdrag av Sveriges Radios s. k. *lokalradioprojekt* en inne-

hållsanalys (totalinnehållet) av dagspressen i Falkenberg, Halmstad, Laholm, Jönköping samt Luleå/Boden. Detta ger möjlighet till en geografiskt mer omfattande belysning av den svenska dagspressens innehåll.

1.5.2 *Läsar- och fullmäktigestudier*

Dessa studier består av två huvuddelar. Den första är en *intervjuundersökning med allmänheten och kommunfullmäktiges ledamöter* i Malmö, Göteborg, Västerås och Leksands kommuner, samt *nyinflyttade* till Malmö. Den andra delen utgjordes av en *enkätundersökning*, där motsvarande grupper (utom inflyttarna) fredagen den 26 april 1974 ombads markera vad de läst i sin morgontidning. Intervjuerna genomfördes huvudsakligen under perioden mars-april 1974 och enkätundersökningen mellan den 26 april och 10 maj 1974. Urvalets storlek i allmänhetsstudien var 500 personer per område – i inflyttarstudien 300 personer. Den genomsnittliga svarsfrekvensen låg på omkring 80 procent. I fullmäktigestudien ingår i stort sett samtliga kommunfullmäktigeledamöter eller 250 personer.

Syftet med allmänhetsstudien är att belysa konsumtionsmönster för massmedia i olika grupper och att relatera vanorna till bl. a. politiskt intresse och engagement, fritidsaktivitet och kunskap om samhällsfrågor. Kommunfullmäktige valdes av tre skäl. Dels i sin roll som politiska representanter för allmänheten, dels som en uttalad politiskt aktiv grupp, dels som förmodade högkonsumenter av massmedia. Syftet med inflyttarstudien i Malmö var att göra det möjligt att belysa hur medievanor etableras i samband med byte av bostadsort.

Enkätundersökningen – i fortsättning kallad *endagsstudien* – är ett försök att direkt koppla samman tidningsinnehåll och tidningsläsning. Undersökningen avsåg samma personer som deltagit i intervjuundersökningen. Dessa tillfrågades i intervjuerna vilken lokal morgontidning de regelbundet läste. En viss bestämd dag – fredagen den 26 april 1974 – tillställdes de ett exemplar av denna tidning och ombads ange vilka artiklar, notiser, annonser etc de läst. Genom en särskild innehållsanalys i samband med innehållsstudien finns också information om det totala innehålllet i dagstidningarna för den aktuella dagen. Vi kan därför här göra jämförelser mellan informationsutbudet och läsningen. Resultatet av endagsstudien kan vidare relateras till svar som givits i intervjuundersökningen.

En kompletterande del av fullmäktigestudien var *en serie personliga intervjuer* med kommunstyrelseordförandena i samtliga undersökta kommuner, eller i vissa fall andra personer som ordföranden utsett.

1.5.3 *Organisations- och myndighetsstudie*

Organisations- och myndighetsstudien genomfördes i form av en enkätundersökning i undersökningsområdenas samtliga åtta kommuner. Denna enkät distribuerades under våren och försommaren 1973. Förutom olika typer av organisationer och lokala myndigheter ingick även ett urval lokala företag i urvalet.

Avsikten med undersökningen var främst att få de politiska organisationernas (partier, nämnder och myndigheter) bedömningar av den lokala mediesituationen och dagstidningarna. De tillfrågades bl. a. om hur de uppfattade olika massmediers genomslagskraft i lokala samhällsfrågor, hur rättvist dessa behandlade de egna idéerna samt omfattningen av presskontakterna. Vissa frågor ställdes också kring intern struktur och organisationernas bedömning av lokala samhällsfrågor.

Enkäten distribuerades till samtliga lokala basorganisationer i regionerna. Organisationsstudien är därför närmast att betrakta som en totalundersökning i respektive region. Av de 1 542 organisationer eller motsvarande som kontaktades, svarade 990, d. v. s. omkring två tredjedelar.

Svarsfrekvensen varierade mellan olika organisationstyper:

	Politiska partier			Nämnder	Myndigheter	Fackfören.	Företag	Övriga	Samtliga
	(m, fp, c)	(s, vpk)	övriga						
Urval (antal)	206	202	27	108	70	380	238	311	1 542
Svar (antal)	129	152	12	94	49	240	122	192	990
Svarsprocent	62,6	75,3	44,4	87,0	70,0	63,2	51,3	61,7	64,2

De organisationer som ingår i undersökningen är sådana som bedömts vara av störst intresse för en översikt av den lokala kommunikationssituationen, främst ur ett politiskt perspektiv. De som svarat på enkäten är troligen de som haft störst intresse för mediesituationen inom området.

1.6 Redovisning

Redovisningen av projektets undersökningar har delats upp i fem kapitel. I fyra större kapitel rapporteras resultaten från de enskilda delstudierna. Det femte och avslutande kapitlet (kapitel 6) innehåller en diskussion av pressens sätt att fylla de tre centrala politiska funktionerna. Detta kapitel är samtidigt en sammanfattning av projektets huvudresultat.

Uppläggningsen av denna redovisning är samtidigt ett försök att stegvis redovisa dagspressens ställning i det politiska livet. *Kapitel 2* inleder med att ge vissa grundläggande upplysningar om hur dagspressen sprids i de fyra undersökningsområdena. Ett stort intresse ägnas vilka faktorer som kan tänkas påverka valet av tidning. Framför allt gäller frågan i vad mån det finns någon politisk dimension i tidningsvalet.

En annan huvudfråga är dagspressens ställning i förhållande till andra medier när det gäller information i samhällsfrågor. I vilken utsträckning tar allmänheten del av radio- och tv-program respektive läser veckotidningar eller tidskrifter? Hur förhåller sig denna konsumtion till tidningsläsningen? Slutligen gäller frågan hur olika massmedier värderas i förhållande till varandra och till andra informationsvägar, t ex direktkontakter. Kapitlet bygger i huvudsak på intervjuerna med allmänheten.

Kapitel 3 avser att ge en bild av dagspressens innehåll. Det redovisar resultatet av projektets innehållsanalyser. Tyngdpunkten i kapitlet ligger i ett försök att karakterisera de lokala tidningarnas nyhetsförmedling. Hur ser den information ut som sprids genom dagspressen, hur fungerar tidningen som forum för olika opinioner och i vilken utsträckning förekommer en kritisk granskning av vad som sker i samhället? En särskilt viktig uppgift är att studera nyheterna i politiska frågor – hur olika partier kommer fram i olika tidningar, vilket utrymme som ges åt myndighetsinformation osv.

Skiljer sig dagspressens rapportering från etermediernas? Detta är en fråga som kommer att belysas genom en jämförelse mellan regionalprogrammen i radio och tv samt de lokala dagstidningarna.

Vilken betydelse har egentligen det som står i tidningen? Hur många tar del av texten det samhällsorienterande innehållet? Detta är givetvis en av de mest centrala frågorna då dagspressens politiska roll skall undersökas. Detta kommer att diskuteras i *kapitel 4*. I detta görs en redovisning för allmänhetens läsvanor – både vad beträffar enskilda innehållstyper och mer allmänt utnyttjande av dagspressinnehållet. En följdfråga är också vem som läser dagspressens samhällsstoff och vad det har för betydelse att just vissa grupper läser det. Kapitlet bygger huvudsakligen på intervjuundersökningen med allmänheten.

Kapitel 2 och *4* belyser huvudsakligen relationen mellan medborgare och tidningar. De syftar till att visa de grundläggande förutsättningarna för tidningarnas politiska roll. För att få helhetsbilden måste denna dock kompletteras med uppgifter om hur de politiskt engagerade – de politiska organisationerna och de valda representanterna i fullmäktige – samt myndigheterna utnyttjar och bedömer lokalpressen. Vilken betydelse anser dessa grupper att tidningen har i politiken och i vilken utsträckning utnyttjar de den? Dessa frågor kommer att belysas i *kapitel 5*.

En ytterligare fråga gäller skillnader mellan lokala partiorganisationer och fullmäktige. Är organisationerna mer kritiska till pressen än fullmäktige, t. ex. därför att de konkurrerar med tidningen om den politiska opinionsbildningen? Hur skiljer sig åsikterna om pressen mellan de fyra undersökningsområdena? *Kapitel 5* redovisar främst resultat från kommunfullmäktigeintervjuerna samt organisationsstudien.

Dessa fyra kapitel innehåller huvuddelen av projektets resultatredovisning. De lyfter fram resultat och kommenterar dem. I *kapitel 6* görs ett försök att mer systematiskt sammanställa resultaten och relatera dem till de fyra undersökningsområdena och deras olikheter i antal tidningar. Utgångspunkten kommer att tas i de tre centrala funktionerna – *information, forum* samt *kommentar och granskning*. Huvudfrågan är hur tidningarna fullgör dessa uppgifter samt hur dessa fungerar i monopol- respektive konkurrensorter, i storstäder respektive på landsbygden och vilken betydelse de politiska majoritetsförhållandena kan tänkas ha. Detta kapitel är översiktligt till sin karaktär och avser att belysa mer allmängiltiga tendenser i resultaten. I detta görs också jämförelser med andra undersökningar.

2 Tidningsläsning och medieval

2.1 Inledning

En tidnings ställning på den lokala tidningsmarknaden brukar som regel bedömas utifrån upplage- och täckningsiffror. Variationer i totalupplagan anses ofta vara det viktigaste tecknet på tidningsföretagets framgång eller misslyckande hos sin publik. Spridningssiffrorna ger t. ex. annonsören ett underlag för hur han till minsta kostnad ska nå så många som möjligt på en ort. En dagstidning med hög hushållstäckning är ett attraktivt annonsorgan. Låg-täckningstidningen är det oftast inte.

En grundläggande förutsättning för att en tidning ska kunna spela en roll i samhället är naturligtvis att den sprids bland medborgarna. Det är däremot inget nödvändigt krav att den skall ha stor upplaga eller hög hushållstäckning. Dess betydelse kan givetvis också ligga i att den når ut till viktiga läsargrupper med information om händelser och åsikter.

I det här kapitlet skall vi från olika utgångspunkter diskutera den lokala massmediemarknaden. Avsikten är att presentera en bild av hur tidningarna sprids i de fyra undersökningsområdena och vad som påverkar människors val av lokal tidning. Ett huvudintresse är att belysa i vad mån det förekommer något samband mellan läsarens tidningsval och hans politiska sympatier och hur detta i så fall ser ut på monopol- respektive konkurrensorterna.

Tidningen står idag inte längre ensam som nyhetsförmedlare utan samspelar med radio och tv. Den regionala utbyggnaden av etermedierna måste få betydelse för synen på dagspressen. Också tidskrifter och veckotidningar är medier, som har betydelse för informationsutbytet i samhället. I detta kapitel kommer vi därför att göra en översiktig jämförelse mellan dagspress- och övrig mediekonsumtion. Dessutom kommer allmänhetens syn på dagspressen som informationskälla i förhållande till övriga massmedier och andra informationsvägar att ingående belysas.

2.2 Tidningskonsumtion

Dagspresskonsumtionen i Sverige är en av de högsta i världen. Varje vardag sprids i genomsnitt mer än 650 exemplar per 1000 invånare över 10 år. Detta innebär att i stort sett samtliga vuxna regelbundet har tillgång till åtminstone en dagstidning. Statistiken tyder vidare på att det vanligaste är att man har en lokal morgontidning eller en sådan i kombination med en kvällstidning.

Vi skall här redovisa några data om tidningsläsningen bland allmänheten. Hur många respektive vilka, dagstidningar man läser kan studeras på olika sätt – med delvis olika resultat. Ett sätt är att *direkt fråga* individerna vilka tidningar de läser och hur ofta. En annan teknik är att *presentera* den tillfrågade en *förteckning* över olika tidningar och be honom ange vilka av dessa som läses regelbundet. Båda metoderna kan sedan kompletteras med frågor om hur ofta man läser de angivna tidningarna, antal nummer per vecka, om man prenumererar eller köper lösnummer, hur lång tid som ägnas tidningen etc.

Det är här väsentligt att peka på konsekvenserna av de två frågeteknikerna. "Listmetoden" ger sannolikt fler svar – man uppger sig läsa fler tidningar – än den direkta frågan, där den intervjuade själv måste komma på tidningarnas namn. Även om olika typer av prestigeeffekter – t. ex. att den tillfrågade överskattar sin konsumtion av vad som anses vara "fina" tidningar – torde spela in i båda fallen ger sannolikt den direkta frågemetoden säkrare resultat. Risken för överskattning av antalet tidningar minskar och minnesfelen är rimligen obetydliga då det gäller en sak som vilka dagstidningar man läser.

I intervjuundersökningen användes därför tekniken med *direkt fråga*. Detta måste uppmärksammas vid jämförelser med studier som baseras på listmetod t. ex. mycket av den kommersiella statistiken.

2.2.1 Tidningsläsning

Hur ser då läsvanorna ut bland allmänheten? En jämförelse med äldre undersökningar tyder på en anmärkningsvärd stabilitet i konsumtionsmönstren. Visserligen har antalet flertidningsläsare ökat något under de senaste 20 åren (tabell 2.1). Det är i första hand kvällspressens expansion, som förklarar denna utveckling. Dessa tidningar har skapat en ny marknad som successivt vidgats medan morgontidningarna som grupp i stort sett legat på samma nivå under hela efterkrigstiden.

Tabell 2.1 Allmänhetens tidningsläsning 1953–1974. (%)

Antal dagstidningar	1953	1964	1968	1974
Läser inte någon dagstidning	2	1	4	3
Läser 1 dagstidning	50	48	36	40
Läser 2 dagstidningar	36	38	40	41
Läser 3 dagstidningar	9	10	16	14
Läser 4 eller fler dagstidningar	3	3	4	3
Summa procent	100	100	100	101
Antal personer	4 037	2 849	1 779	1 595

Källor: Uppgifterna för 1953 och 1964 hämtat ur SOU 1965:22, 1968 ur SOU 1968:48, 1974 från allmänhetsstudien. Den senare bygger på en sammanläggning av de fyra undersökningsområdena och måste tolkas med försiktighet. Jfr texten och tabell 2.2.

De regionala skillnaderna är här relativt stora, både ifråga om antalet tidningar och när det gäller kvällspressens spridning. I Västerås och Leksand uppger man sig läsa fler tidningar än i Göteborg och Malmö. Kvällstidning-

arna har också en relativt sett starkare ställning på de förra. Detta illustreras i tabell 2.2, där *tidningskombinationerna* i de fyra områdena redovisas. Med tidningskombinationer menas här vilka typer av tidningar man regelbundet läser minst tre gånger per vecka.

Tabell 2.2 Allmänhetens tidningsläsning i de fyra undersökningsområdena. Allmänhetsstudien (%)

Tidningskombinationer	Malmö	Göteborg	Västerås	Leksand
Läser ingen dagstidning	2	3	2	4
Läser minst 1 kvällstidning	5	2	4	2
Läser 1 morgontidning	43	43	30	34
Läser minst 2 morgontidningar	11	10	9	12
Läser 1 morgon- och 1 kvällstidning	27	31	37	27
Läser 3 eller fler tidningar	12	11	18	21
Summa procent	100	100	100	100
Antal svar	385	376	397	437

Anm.: Tabellen anger hur många procent av allmänheten i de fyra undersökningskommunerna som uppger sig läsa olika typer av dagstidningar minst tre gånger per vecka.

Det är således ett mycket litet fåtal som uppger att de helt saknar daglig tidning. Vanligast är att man läser en morgontidning. I Västerås kombinerar man oftare än på övriga orter morgontidningen med en kvällstidning. Anmärkningsvärt är att så många av de tillfrågade uppger sig läsa tre tidningar eller fler minst tre gånger i veckan. De utgör ca 10 procent i storstäderna och omkring 20 procent i Västerås och Leksand.

En närmare granskning av hur läsarna kombinerar olika tidningar visar på en klar skillnad mellan å ena sidan de tre storstadstidningarna och å den andra tidningarna i Västerås och Leksand. Omkring hälften av de senares läsare kompletterar nästan dagligen sin lokala morgontidning med andra dagstidningar. Motsvarande andel för storstadspresen är omkring 1/3. I Västerås och Leksand innebär detta i första hand att man läser en eller två kvällstidningar. En stor andel tar dock del av ytterligare en morgontidning. Det förefaller rimligt att se dessa skillnader som en följd av de olika tidningarnas karaktär. Landsortstidningarna har sin tyngdpunkt i lokalbevakningen och kräver därför en komplettering av "rikstidningar". Detta kommer närmare att studeras i innehållsanalysen.

2.2.2 Enskilda dagstidningar

I undersökningsområdena når enligt tidningsstatistiken dagspressen sammanlagt ut med mellan 135 (i Malmö) och 147 (Leksand) exemplar per 100 hushåll. De lokala morgontidningarna svarar för mellan 60 och 70 procent av *totalupplagan* i kommunerna, Stockholms morgontidningar för cirka fem procent och kvällstidningarna för resterande andel, dvs. mellan 25 och 35 procent.

Spridningssiffrorna ger en grov uppfattning om hur många dagstidningar som genomsnittligt når ut till hushållen i respektive kommuner. För att få en bild av hur den lokala tidningsstrukturen ser ut är detta mått dock otill-

räckligt; dels består hushållen av olika antal individer, dels kan läsarna också komma i kontakt med tidningen på andra sätt. Vidare kan regelbundenheten i läsningen skilja sig mellan tidningar av olika slag.

Den översikt som här ges av de lokala marknaderna utgår från individuella svar med hänsyn till framför allt hur ofta man uppger sig läsa tidningen. I tabell 2.3 redovisas de *lokala morgontidningarnas* läsekretsar i de fyra kommunerna.¹ Tabellen bör tolkas med försiktighet beträffande Arbetet och Dala-Demokraten, eftersom antalet svars personer här är relativt litet.

Tabell 2.3 Översikt av den lokala morgontidningsmarknaden i respektive kommun. Allmänhetsstudien, SCB Demopak -73, TS 1974

	Kommun					
	Malmö		Göteborg	Västerås	Leksand	
Antal invånare i kommunen över 14 år	208 000		367 000	91 000	10 300	
Den dagliga tidningsläsningen ^a	SDS	Arbetet	GP	VLT	FK	DD
Procent av urvalet som uppger sig läsa tidningen dagligen	64	30	93	95	76	19
Beräknat antal läsare i kommunen	133 100	62 400	341 300	86 500	7 800	2 000
Beräknat antal läsare/exemplar	2,1	1,5	1,8	2,4	3,4	2,2
Läsning minst en gång per vecka	SDS	Arbetet	GP	VLT	FK	DD
Procent av urvalet som uppger sig läsa tidningen minst en gång/vecka	72	44	94	95	84	32
Beräknat antal läsare i kommunen	149 800	92 500	345 000	86 500	8 700	3 300
Beräknat antal läsare/exemplar	2,4	2,2	2,8	2,4	3,8	3,7

^a Dessa läsare har uppgett att de betraktar den angivna tidningen som sin huvudtidning. Då vi i fortsättningen talar om läsare av enskilda tidningar avses denna grupp.

Om vi ser till de *dagliga läsarna*, dvs. de som betraktar respektive tidning som sin *huvudtidning*, visar tabellen som väntat att tidningarna når betydligt fler än vad upplagesiffrorna tyder på. De flesta tidningarna läses regelbundet av mellan två och tre personer. Det är de större tidningarna på konkurrensorterna som också har den relativt sett större publiken per nummer. Detta visar sig även i spridningssiffrorna. Dessa tidningar har en högre täckning i kommunerna än vad som framgår av den officiella tidningsstatistiken, medan lågtäckningstidningarna snarast har en lägre spridning än statistiken visar. En jämförelse med tidningarnas bredare läsekretsar – personer som läser åtminstone ett nummer per vecka – utjämnar skillnaderna. Lågtäcknings-tidningarna har således många sporadiska läsare.

¹ *Skånska Dagbladet* i Malmö och *Mora Tidning* (MT) i Leksand har på grund av sin begränsade spridning i undersökningskommunerna utslutits ur denna redovisning.

På de två konkurrensorterna kompletterar närmare 1/4 av de intervjuade den egna huvudtidningen – den tidning som de betraktar som *sin* tidning – med någon annan lokal tidning minst en gång per vecka. I Malmö är det en ungefär lika stor andel av de två största morgontidningarnas läsare som också regelbundet tar del av "den andra" tidningen på orten. I Falun är det i huvudsak Dala-Demokratens läsare som kompletterar med Falu-Kuriren; knappt 40 procent av DD:s läsare tar också del av FK medan enbart 20 procent av den senare tidningens läsekrets i Leksand läser DD.

Dessa siffror antyder de dominerande tidningarnas starka ställning på de lokala tidningsmarknaderna. De har en mer stabil läsekrets och i motsats till de mindre spridda tidningarna en större andel regelbundna läsare.

Kvällstidningsmarknaden avviker från detta mönster. De lokala kvällstidningarna, Kvällsposten i Malmö och GT i Göteborg, har en relativt liten del av sin upplaga på utgivningsorterna och sprids istället regionalt. I tabell 2.4 redovisas andelen läsare för dessa båda och Stockholms kvällstidningar.

Tabell 2.4 Andel som uppger sig läsa olika kvällstidningar regelbundet. Allmänhetsstudien (%)

Tidning	Malmö	Göteborg	Västerås	Leksand
Aftonbladet	4	11	31	20
Expressen	6	9	39	37
GT	0	33	–	–
Kvällsposten	39	1	–	–
Antal svar	385	376	397	437

Anm.: Tabellen anger hur många procent av intervjupersonerna i respektive undersökningskommun som uppger sig läsa de angivna kvällstidningarna minst tre gånger per vecka.

Tabellen understryker den starka ställning som Stockholms kvällstidningar har i Västerås och Leksand. Både deras spridning och antalet nummer som regelbundet läses är här större än i Göteborg och Malmö.

De mönster som här visats återkommer i den officiella tidningsstatistiken. Göteborg och Malmö är "avvikande" ifråga om kvällstidningsläsning: i dessa regioner läses genomsnittligt färre kvällstidningar än i övriga Sverige. Det är däremot svårt att avgöra om detta beror på att utbudet på den lokala tidningsmarknaden täcker den efterfrågan som tydligen finns inom andra områden eller om det finns andra faktorer – t. ex. den geografiska närheten – som har betydelse.

Det kan slutligen nämnas att kvällstidningarna genomgående läses mindre regelbundet än morgontidningarna. Ca 60 procent av dem som uppgivit sig läsa Aftonbladet respektive Expressen läser dessa tidningar mindre än fem gånger per vecka – och ca 30 procent enbart 1–2 gånger per vecka.

Vad gäller *Stockholms morgontidningar* tycks Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet i allmänhet nå relativt små läsargrupper i de undersökta kommunerna. Dagens Nyheter har dock en stark ställning i Västerås. Här uppger närmare 1/4 av de intervjuade att de läser denna tidning någorlunda regelbundet. Även i Leksand når DN ut till tämligen många. Detta bekräftar det tidigare påvisade mönstret i tidningskonsumtionen – i Västerås och Leksand har stockholmstidningarna störst betydelse.

2.2.3 Prenumeration

Omkring 80 procent av allmänheten prenumererar på minst en daglig tidning. Andelen är ungefär densamma i samtliga regioner. Bland flertidningsprenumeranterna finns däremot vissa regionala skillnader. I Malmö prenumererar knappt fem procent på två dagstidningar eller fler, i Göteborg och Leksand är motsvarande andel nära 10 procent. Västerås avviker – hela 15 procent prenumererar där på minst två dagstidningar.

Resultatet visar att någon mer omfattande dubbelprenumeration av *lokala* dagstidningar inte förekommer. Mindre än 10 procent prenumererar på minst två lokaltidningar. Denna grupp består till närmare 1/3 av högutbildade personer. I samma grupp har dock ca 40 procent enbart folkskoleutbildning. Bland dem som prenumererar på flera tidningar är personer som uppger sig vara politiskt intresserade, kraftigt överrepresenterade.

Vilka är det då, som *inte* prenumererar på någon tidning? Dessa är framför allt yngre personer – över 60 procent är under 35 år – med lägre utbildning och som oftare kommer från arbetarhem. Icke-prenumeranter är också mindre intresserade av politik.

Det är dock intressant att notera, att bland personer som inte prenumererar på någon tidning, finns 10 procent högutbildade – annorlunda uttryckt saknar 1/6 av de högutbildade en prenumererad tidning i hushållet. Vidare uppger 1/3 av dem som inte prenumererar på någon tidning att de är politiskt intresserade.

Ytterligare en intressant fråga är om andelen som prenumererar på minst en tidning har ökat eller minskat under de senaste åren. Det är här svårt att ge ett entydigt svar bl. a. beroende på olikheten i metodik mellan denna och tidigare undersökningar. En jämförelse med den studie som genomfördes av 1967 års pressutredning tyder dock på en relativ minskning av antalet prenumererade tidningar. Samtidigt har andelen lösnummerförsålda tidningar ökat. Detta illustrerar dock framför allt kvällspressens allt starkare ställning på tidningsmarknaden.

2.2.4 Tid för tidningsläsning

Tidigare undersökningar har visat att man i medeltal använder mellan en halvtimme och 45 minuter om dagen för tidningsläsning. Intervjuundersökningen bekräftar i stort sett dessa resultat.

Vi kan även illustrera detta med lästider för enskilda lokala morgontidningar den 26 april 1974, då den 2. k. endagsstudien genomfördes. De undersökta tidningarna ägnades denna dag i genomsnitt mellan 30 och 40 minuter (tabell 2.5).

Tabell 2.5 Lästider för lokala morgontidningar. Endagsstudien, (%)

Lästid	SDS	Arbetet	GP	VLT	FK	DD
0-15 min	26	28	32	36	45	39
16-45 min	52	42	47	53	45	48
46 min eller mer	22	30	21	11	10	13
Summa procent	100	100	100	100	100	100
Antal svar	164	74	212	244	222	70
Medelantal minuter	33	39	32	27	27	29

Anm.: Tabellen anger hur många procent av respektive tidnings dagliga läsare som uppger sig ha läst sin tidning de angivna tiderna. Medelantalet minuter är beräknat på icke klassindelad material.

Tabell 2.5 visar att andelen "korttidsläsare" är i genomsnitt 1/3. Denna andel är större för landsortstidningarna. För Falu-Kuriren uppger närmare hälften av läsarna i Leksands kommun att de läser tidningen en kvart eller mindre. På motsvarande sätt är andelen läsare som ägnar lång tid åt sin tidning störst hos storstadstidningarna.

En jämförelse med 1967 års pressutredning tyder på att lästiden för andratidningarna kan ha ökat sedan 1968. Den egna dagliga tidningen ägnades både 1968 och 1974 ungefär 30 minuter om dagen, medan lästiderna för övriga, regelbundet lästa tidningar ökat - från mellan 10 och 20 minuter 1968 till 20 à 25 minuter 1974. Det är i första hand kvällspressen som idag ägnas mer tid.

Resultaten pekar på att den tid som olika individer ägnar åt tidningsläsning varierar mindre än vad som kunde förväntas med hänsyn till antalet lästa tidningar. Mycket talar för att de flesta människor sätter av en viss tid för tidningsläsning och inom ramen för den hinner med olika antal tidningar.

2.2.5 Tidningsläsarnas bakgrund

Intresset för tidningsläsning påverkas av många faktorer. Tidigare undersökningar har pekat på hur t. ex. kön, ålder, utbildning och sysselsättning bestämmer tidningskonsumtionen. Resultatet av denna undersökning bekräftar i stort vad som tidigare kunnat konstateras.

Skillnaden mellan könen är inte särskilt stor när det gäller hur man kombinerar dagstidningar. Männens läser dock genomsnittligt något fler tidningar än kvinnorna. Största skillnaden finns i gruppen entidningsläsare - kvinnor är här överrepresenterade med cirka 10 procent. Det är vidare fler män än kvinnor som läser tre eller flera tidningar.

Vad beträffar ålder är ungdomarna klart överrepresenterade i den grupp som saknar morgontidning. Bland dem som endast läser en morgontidning finns relativt färre ungdomar. I övriga grupper finns inga större ålderskillnader.

Utbildning har framför allt betydelse när det gäller antalet lästa morgontidningar. Personer med högre utbildning läser som regel fler morgontidningar.

När det gäller läsarnas bakgrund finns det givetvis skillnader mellan enskilda tidningar. Det är rimligt att vänta sig att andelen arbetare är större bland Arbetets och Dala-Demokratens läsare än bland Sydsvenska Dagbladets respektive Falu-Kurirens. Därmed bör också de lägre utbildade vara fler bland (s)-tidningarnas läsare (tabell 2.6).

Tabell 2.6 Tidningsläsarnas utbildning och sysselsättning. Allmänhetstudien (%)

	SDS	Arbetet	GP	VLT	FK	DD
Folkskoleutbildning	43	59	47	46	62	75
Högre utbildning	57	41	53	54	38	25
Summa procent	100	100	100	100	100	100
Arbetare	34	63	39	36	35	55
Tjänstemän	46	15	36	33	22	12
Övriga ^a	20	22	25	31	43	33
Summa procent	100	100	100	100	100	100
Antal svar	245	114	348	377	331	84

^a Övriga avser i Leksand huvudsakligen bönder samt på de andra orterna studerande, pensionärer m. fl.

Anm.: Tabellen anger hur många procent av tidningarnas dagliga läsare inom respektive undersökningskommun som har de angivna bakgrundsegenskaperna.

Tabell 2.6 visar att skillnaderna mellan läsekretsarna på konkurrensorterna går i den förväntade riktningen. Det är emellertid intressant att peka på att detta mönster ingalunda är enhetligt. Det finns t. ex. en stor andel av SDS-läsarna som är lågutbildade liksom ett stort antal av Arbetets läsare är högutbildade. En närmare analys visar också att av arbetarna i Malmö är det en något större andel som uppger sig läsa SDS än som anger Arbetet.

2.3 Tidningsval

Analysen av de olika tidningarnas läsekretsar har pekat på samband mellan läsarens sociala situation – yrke och utbildning – och tidningsval. Samtidigt visar siffrorna att denna situation inte ensam kan förklara läsarens val utan snarast kan uppfattas som en ram inom vilken andra faktorer verkar. Tidigare undersökningar har framhållit bl. a. betydelsen av tidningens politiska tendens och tidningsvalet i föräldrahemmet. Andra studier har betonat innehållsegenskaper hos enskilda tidningar. I detta avsnitt skall tidningsvalet belysas mer ingående. Vi skall i första hand utgå från läsekretsarnas sammansättning men också illustrera det direkta valet av tidning genom projektets studie av de nyinflyttades tidningsval i Malmö.

2.3.1 Partisympati och tidningsval

Individens partipolitiska sympatier är utan tvekan en viktig förklaring till varför han väljer en viss dagstidning. Vi kan konstatera att socialdemokrater dominerar starkt bland Arbetets och Dala-Demokratens läsare, ca 70 procent uppger att de sympatiserar med (s). Av Sydsvenska Dagbladets och Falu-

Kurirens läsare på samma orter är omkring 20 procent socialdemokrater. Motsvarande siffror för Göteborgs-Postens och Vestmanlands Läns Tidnings läsare ligger mellan 35 och 40 procent. Detta framgår av tabell 2.7.

Tabell 2.7 Tidningsläsarnas politiska sympatier. Allmänhetsstudien (%)

Partisympati	SDS	Arbetet	GP	VLT	FK	DD
(m)	18	3	12	11	5	1
(fp)	5	0	10	7	5	0
(c)	19	5	10	18	43	8
(s)	22	68	36	39	20	75
(ypk)	1	3	5	3	1	2
Övriga	1	1	2	2	2	2
Ej svar	33	21	26	21	25	11
Summa procent	99	101	101	101	101	99
Antal svar	245	114	348	377	331	84

Anm.: Tabellen anger hur många procent av respektive tidnings dagliga läsare i respektive undersökningskommun som uppger sig sympatisera med de angivna partierna.

En särskilt intressant fråga är i detta sammanhang om de politiskt intresserade väljer tidningar på annat sätt än de ointresserade. Vi har därför skilt ut två grupper tidningsläsare – de ca 60 procent som säger sig vara tämligen ointresserade av politik och övriga ca 40 procent som uppger att de är intresserade av politik. Det visar sig att de politiskt intresserade har ett mer markerat partipolitiskt tidningsval än övriga. Detta kan här illustreras för de socialdemokratiska sympatisörer som uppger sig vara mycket eller ganska politiskt intresserade. I tabell 2.8 redovisas hur dessas tidningsval ser ut på de två orter, där det finns lokala alternativ.

Tabell 2.8 Socialdemokraternas tidningsval i Malmö och Leksand. Allmänhetsstudien (%)

Daglig huvud-tidning	Malmö			Daglig huvud-tidning	Leksand		
	Politiskt intresserade	Politiskt ointresserade	Samtliga		Politiskt intresserade	Politiskt ointresserade	Samtliga
SDS	34	42	38	FK	35	57	49
Arbetet	61	48	54	DD	59	40	47
Övriga	4	10	8	Övriga	6	3	4
Summa proc	99	100	100	Summa proc	100	100	100
Antal svar	62	81	143	Antal svar	49	84	133

Anm.: Tabellen anger hur många procent av de personer som uppgivit socialdemokratisk partisympati som dagligen läser vissa lokala morgontidningar.

I Malmö föredrar således de politiskt intresserade socialdemokraterna Arbetet framför SDS, medan skillnaden i den ointresserade gruppen är mycket liten. Samma tendens går igen i Leksand. Bland de politiskt minst intresserade socialdemokraterna är dock FK-läsarna i klar majoritet.

2.3.2 Inflyttarnas tidningsval

Projektets studie av nyinflyttade till Malmö har granskat valet av tidning mer ingående. Undersökningen avser personer som flyttat till kommunen under de senaste två åren. De intervjuade i denna studie skiljer sig något från den lokala befolkningen i sin helhet, bl a har inflyttarna i genomsnitt något högre utbildning och personer med medelklassbakgrund är överrepresenterade. Detta måste vägas in vid tolkningen av resultaten.

Inflyttarstudien visar att något under 60 procent av de intervjuade uppger sig läsa någon lokal morgontidning dagligen. Denna relativt låga siffra hänger bl a samman med att många tycks behålla sin gamla tidning även då de flyttar in på en ny ort. Detta gäller i första hand de som tidigare läst en morgontidning från Stockholm.

Vad beträffar den partipolitiska faktorn i tidningsvalet framträder denna även bland de nyinflyttade. Arbetet vinner nya läsare bland de socialdemokratiska sympatisörerna medan Sydsvenska Dagbladet väljs oftare av borgerligt sympatiserande. Samtidigt är det tydligt att sambandet mellan parti och tidningsval är mindre markerat bland de nyinflyttade än bland genomsnittsbefolkningen i Malmö kommun. Det är bland (s)-sympatisörerna fler som väljer SDS än som väljer Arbetet för sin dagliga tidningsläsning. Bland personer med borgerligt partival läses i stort sett enbart SDS. Detta redovisas i tabell 2.9.

Tabell 2.9 Tidningsval bland nyinflyttade med olika partisympatier. Inflyttarstudien (%)

Läser dagligen	Partisympti	
	(s)	(m, fp, c)
SDS	50	75
Arbetet	32	3
Ingen av dessa	18	22
Summa procent	100	100
Antal svar	66	89

Anm.: Tabellen anger hur många procent av de nyinflyttade till Malmö med socialdemokratisk respektive borgerlig partisympti som läser de angivna tidningarna minst sex gånger per vecka.

En närmare analys visar att de politiskt intresserade socialdemokraterna något oftare än övriga väljer Arbetet. Även i denna grupp väljer man dock Sydsvenska Dagbladet något oftare.

Dessa resultat visar andratidningarnas svagare ställning på den lokala tidningsmarknaden. Trots att andratidningen ofta satsar särskilda resurser på försäljning till just nyinflyttade. Ser vi till läsekretsen totalt visar det sig att andelen läsare som bott mer än 10 år i kommunen är avsevärt större för Arbetet och Dala-Demokraten än för övriga lokala morgontidningar (tabell 2.10).

Tabell 2.10 Läsekreternas sammansättning efter antal år i kommunen. Allmänhetsstudien. (%)

Bosatt i kommunen	SDS	Arbetet	GP	VLT	FK	DD
Mindre än 10 år	31	8	24	37	21	8
Mer än 10 år	69	92	76	63	79	92
Summa procent	100	100	100	100	100	100
Antal svar	245	114	348	377	331	84

Bland de nyinflyttade är andelen som dagligen läser SDS ungefär lika stor som bland allmänheten totalt. Arbetet läses däremot regelbundet av cirka 20 procent av inflyttarna jämfört med omkring 30 procent totalt i Malmö. Skillnaden är ännu större om vi ser till dem som läser tidningen minst en gång i veckan. Något över 70 procent av både inflyttare och befolkningen i allmänhet läser SDS minst en gång per vecka. För Arbetet är motsvarande andelar 25 procent bland nyinflyttade och 45 procent av övriga malmöbor. De nyinflyttade tycks i större utsträckning vara entidningsläsare.

Inflyttarna skaffar sig således snabbt en ny lokal morgontidning. De väljer den dominerande tidningen på orten och läser relativt lite av övriga lokal-tidningar – både morgon- och kvällstidningar. Det är däremot vanligt att inflyttarna läser någon av Stockholms kvällstidningar. De läser dessa oftare än vad som är vanligt för ett genomsnitt av allmänheten i kommunen (tabell 2.11).

Tabell 2.11 Jämförelse mellan tidningsläsning bland nyinflyttade och allmänheten i Malmö. Allmänhets- och inflyttarstudien (%)

Tidning	Specialurvalet nyinflyttade	Allmänheten
Sydsvenska Dagbladet	74	72
Arbetet	27	44
Skånska Dagbladet	3	4
Kvällsposten	43	53
Dagens Nyheter	10	7
Svenska Dagbladet	4	4
Aftonbladet	16	7
Expressen	22	10
Antal svar	221	385

Anm.: Tabellen anger hur många procent av respektive grupp som läser de angivna tidningarna minst en gång/vecka. På grund av dubbelläsning summeras procenttalen till över 100.

Resultaten antyder att den geografiska rörligheten minskar sambandet mellan partisynpatet och tidningsval och gynnar den dominerande tidningen på orten. Det är i och för sig inte möjligt att dra generella slutsatser från en specialstudie av inflyttare till Malmö. Intressant är dock att sätta dessa resultat i samband med studier av geografisk rörlighet. Dessa har bl. a. visat att omflyttning ofta innebär att individen bryter med vissa traditionella mönster i sin sociala miljö, t. ex. minskar sin politiska aktivitet. En hypotes kan

här vara, att Arbetets försvagade ställning bland yngre och nyinflyttade är en effekt av en sådan social förändring.

Detta antagande stöds också av kompletterande frågor. Många av de intervjuade framhåller, att man valt SDS därför att tidningen är störst på orten. Andra faktorer av betydelse är att man anser tidningens innehåll bra eller att man känner till den från tidigare. SDS annonser anses också vara viktiga. Den politiska färgen framhålls däremot relativt sällan, inte heller försäljningsåtgärder från tidningens sida. Bland Arbetets läsare dominerar en positiv inställning till innehållet och att man tidigare läst tidningen som argument för att man valde just Arbetet.

2.3.3 Tidning i föräldrahemmet

Studien av inflyttarnas tidningsval ger en översikt av faktorer som kan påverka individen, när han tar ställning till vilken tidning han skall välja. Det är också intressant att studera vad individens erfarenhet av tidningar i föräldrahemmet kan betyda. Vi kan anta att personer som bor kvar i kommunen väljer den tidning som fanns i föräldrahemmet framför andra. I tabell 2.12 lämnas en översikt över förhållandet mellan tidning i föräldrahemmet och tidning idag.

Tabell 2.12 Tidningsläsning idag i förhållande till typ av tidning i föräldrahemmet. Allmänhetsstudien. (%)

Tidningsläsning i föräldrahemmet	Huvudtidning i dag					
	SDS	Arbetet	GP	VLT	FK	DD
Enbart borgerlig dagspress	58	28	62	55	63	31
Både borgerlig och socialdemokratisk dagspress	13	19	10	10	10	23
Enbart socialdemokratisk dagspress	11	30	7	6	11	33
Uppgift saknas	18	23	21	29	16	13
Summa procent	100	100	100	100	100	100
Antal svar	245	114	348	377	331	84

Tabell 2.12 visar ett visst samband mellan politisk färg hos den tidning man läste i sitt föräldrahem och dagens tidningsval. Av Arbetets läsare hade ca hälften tidigare läst någon (s)-tidning i sitt föräldrahem jämfört med 1/4 hos Sydsvenska Dagbladets läsare. I Leksand framträder skillnaderna mellan Falu-Kuriren och Dala-Demokraten t. o. m. ännu mer tydligt. En närmare analys pekar på att resultatet till stor del är en följd av att man idag läser samma tidning som man gjorde i sitt föräldrahem: man tycks ha "ärvt" sin tidning. Det är i första hand i Göteborg och i Leksand man håller sin "föräldratidning". På dessa orter läste fler än hälften av de intervjuade samma tidning som i sitt föräldrahem.

Dessa siffror antyder att många människor väljer sin tidning av tradition. Om man bor kvar på orten fortsätter man att läsa den tidning som man läste i sitt föräldrahem. Frågan är vad detta säger om den partipolitiska karaktären

hos den enskildes tidningsval. För att belysa relationen mellan den enskildes politiska sympatier och hans val av tidning i förhållande till vilken tidning han hade i sitt föräldrahem har tabell 2.13 sammanställts. Denna redovisar valet av tidning på de orter där det finns tillgång till lokala alternativ.

Tabellen visar att personer som hade en borgerlig tidning i sitt föräldrahem och idag bor på en ort med två lokala tidningar, till övervägande del – ca 4/5 – läser den lokala borgerliga tidningen. Andelen som läser denna tidning av dem som hade en (s)-tidning i sitt föräldrahem är omkring hälften. De senare läser oftare den lokala socialdemokratiska tidningen. Dessa siffror ger i stort sett samma bild som tabell 2.12.

Det mest intressanta är de politiskt intresserade gruppernas tidningsval. Det visar sig att dessa i huvudsak väljer tidning efter sin partipolitiska uppfattning – oberoende av vilken tidning man haft i sitt föräldrahem. Politiskt intresserade socialdemokrater som hade en borgerlig tidning hemma har idag till närmare 2/3 en socialdemokratisk tidning som sin huvudtidning. Personer med borgerlig partisynpaty läser idag till över 90 procent en borgerlig tidning – även om de hade en (s)-tidning i sitt föräldrahem.

Tabell 2.13 Förhållandet mellan typ av tidning i föräldrahemmet och tidningsläsning idag för personer med olika partisynpaty i Malmö och Leksand. Allmänhetsstudien %)

Tidningsläsning i föräldrahemmet	Uppgiven partisynpaty idag	Tidningsläsning idag		Summa procent	Antal svar
		Borgerlig morgontidning (SDS, FK)	Socialdemokratisk morgontidning (Arbetet, DD)		
Enbart borgerlig dagspress	(s)	59	41	100	106
	(m, fp, c)	97	3	100	205
	Samtliga	84	16	100	311
Både borgerlig och socialdemokratisk dagspress	(s)	39	61	100	38
	(m, fp, c)	80	20	100	35
	Samtliga	59	41	100	73
Enbart socialdemokratisk dagspress	(s)	35	65	100	75
	(m, fp, c)	91	9	100	23
	Samtliga	48	52	100	98

Dessa resultat pekar således på att det finns ett samband mellan den politiska färgen på den tidning den enskilde hade i sitt föräldrahem och hans tidningsval idag. Det förefaller rimligt att se detta som en följd av att den enskilde till stor del "ärvt" både partisynpaty och tidning. De politiskt intresserade personerna, som idag har en annan politisk uppfattning än den tidning som de hade i sitt hem, byter också huvudtidning. De vill uppenbarligen läsa en tidning som överensstämmer med det egna politiska synsättet.

En jämförelse mellan politiskt intresserade och politiskt ointresserade socialdemokrater tyder på att den senare gruppen har ökat sin läsning av borgerlig press. För dessa spelar den partipolitiska färgen en mindre roll och de väljer tidning av andra skäl, t. ex. storlek eller annonsinnehåll. De kommer därför i ökad utsträckning att välja den dominerande tidningen på orten.

Sammanfattningsvis visar således dessa analyser att tidningsvalet är partiorienterat. Detta gäller framför allt för de politiskt intresserade läsarna, medan det finns en viss tendens till minskat samband för övriga. Man kan möjligen få uppfattningen att de politiskt intresserade skulle vara en liten elitgrupp. Med den definition som här använts utgör dock dessa mer än 1/3 av de intervjuade.

2.4 Synen på pressen och partierna

De resultat som här redovisats kan också betraktas ur en annan synvinkel: en stor del av medborgarna väljer tidning utan hänsyn till dess politiska färg. Inflyttaranalysen har visat att tidningens upplaga, typen av innehåll eller annonserna är faktorer som kan spela en stor roll. Att man väljer tidning av dessa skäl behöver dock inte innebära att pressens politiska karaktär skulle sakna betydelse eller att läsaren skulle vara omedveten om den egna tidningens politiska hemvist. I det följande skall därför en översikt hur läsarna ser på den politiska karaktären hos sina tidningar. Denna är givetvis av särskilt intresse då det gäller situationen på de två monopolorterna, där någon reell lokal valmöjlighet knappast finns. Frågan är om monopoltidningarna – som rimligen har en mer heterogen läsekrets – får en annan bedömning än konkurrensorternas tidningar. Har de anpassat sig till den nya tidningssituation som inträtt då de lokala alternativen bortfallit?

Dessa frågor är mycket omdiskuterade och kommer att tas upp relativt utförligt i detta och senare kapitel. I det följande skall dessa frågor belysas med utgångspunkt från läsarnas bedömningar. I nästa kapitel speglas politiseringen utifrån innehållet i tidningarna.

2.4.1 Tidningarnas partianknytning

Dagspressen upplevs utan tvekan som ett politiskt massmedium: drygt hälften av de tillfrågade anser att den tidning de regelbundet läser företräder ett visst parti. Det finns här en klar skillnad mellan borgerliga och socialdemokratiska tidningars läsare. De förra uppger till mellan 30 och 40 procent att tidningen stöder ett parti medan andelen bland (s)-tidningsläsarna är mellan 60 och 70 procent.

De flesta läsare känner också till tidningarnas politiska färg. Resultatet visar på nytt att läsarna av (s)-tidningar är mer medvetna om partifärgen än övriga. Vi kan här göra vissa jämförelser med siffror från 1964 för att få en uppfattning om huruvida läsarna i dag är mer eller mindre medvetna om de olika tidningarnas politiska signaturer. I tabell 2.14 redovisas andelen av olika tidningars läsare, som uppgett rätt politisk signatur 1964 och 1974. Siffrorna är inte helt jämförbara eftersom undersökningarna genomförts på delvis olika sätt.

Tabell 2.14 Kunskap om olika dagstidningars politiska signaturer 1964 och 1974. Andel av respektive tidnings läsare som svarat rätt. Allmänhetsstudien (%)

År	SDS	Arbetet	GP	VLT	FK	DD
1964	över 90	över 90	60-90	ca 70	ca 70	över 90
1974	37	79	65	63	51	89

Anm.: Jämförelsetalen för SDS, Arbetet och GP för 1964 avser dessa tidningars läsare totalt – alltså inte enbart i utgivningskommunerna som 1974. För VLT, FK och DD anges medelvärden för liberal respektive socialdemokratisk landsortspress 1964.

Likheter mellan 1964 och 1974 är relativt stora. Möjligen kan sägas att man idag har något mindre kunskap om den egna tidningens politiska färg. Särskilt intressant är det att studera Sydsvenska Dagbladets läsare. Tidningen ändrade 1966 sin politiska signatur från moderat till oberoende liberal. Bland läsarna uppger omkring 35 procent rätt signatur, samtidigt som nära 30 procent svarar att tidningen är moderat.

Anser man då att den politiska inriktning tidningen har, också framträder i dess nyhetsbevakning? Tidigare innehållstudier har visat på sådana tendenser i nyhetsrapporteringen.

De tillfrågade tidningsläsarna anser till ca 1/4 att nyheterna färgas av tidningens politiska signatur. Variationen mellan olika läsekretsar och olika typer av läsare är här ganska stor. Politiskt intresserade socialdemokrater anser i större utsträckning än andra att pressen färgar sina nyheter i partipolitisk riktning (tabell 2.15).

Tabell 2.15 Tidningsläsare med olika partisympati och politiskt intresse, som anser att den egna tidningens nyhetsmaterial färgas av dess partipolitiska inriktning. Allmänhetsstudien (%)

Tidning	Partisympatier				Uppgift saknas	
	(s)		(m, fp, c)		politiskt intresserade	politiskt ointresserade
	politiskt intresserade	politiskt ointresserade	politiskt intresserade	politiskt ointresserade		
SDS	38	21	37	35	30	15
Arbetet	53	28
GP	48	18	28	24	36	10
VLT	45	24	24	18	26	18
FK	12	15	24	16	25	6
DD	35	21

Anm.: För Arbetet och DD redovisas inte de borgerligt sympatiserande läsarna, p. g. a. det ringa antalet.

En jämförelse mellan läsarnas bedömningar på monopol- respektive konkurrensorterna understryker tidigare redovisade skillnader mellan partigrupperna. I Göteborg och Västerås är det avsevärt fler socialdemokrater som anser att de ledande borgerliga tidningarna färgar sitt nyhetsmaterial politiskt än på konkurrensorterna. I Malmö och Leksand är det istället fler av de borgerliga som menar att den egna tidningen färgar sitt nyhetsmaterial.

Två tidningar bedöms något avvikande. Bland socialdemokraterna får Arbetet ett relativt högt värde och bland de borgerliga sympatisörerna anses SDS mest politiskt färgad i sina nyheter. Vad beträffar Arbetet och i viss mån Dala-Demokraten kan man anta att de socialdemokrater som läser dessa

är en särskilt partiengagerad grupp. Man betraktar tidningen som ett viktigt språkrör för det egna partiet och ser sannolikt hela innehållet i tidningen som ett uttryckt för en socialdemokratisk uppfattning. En liknande tolkning kan vara aktuell i fråga om SDS borgerliga läsares bedömningar. Tidningen spelade ju under 1960-talet en aktiv roll i det politiska livet i Skåne, bl. a. bildades Medborgerlig samling i kretsar som stod tidningen nära.

Den ringa andelen som upplever Falu-Kurirens nyheter politiskt färgade är den följd av att en stor del läsare ej anser sig kunna bedöma detta – möjligen beroende på att tidningens politiska nyhetsmaterial är begränsat (se vidare kapitel 4).

Även om dessa siffror visar att en majoritet uppfattar dagspressens politiska karaktär, är det dock viktigt att understryka att stora grupper inte gör en sådan bedömning. Mer än 2/5 av de tillfrågade tycker inte att den tidning de läser stöder något särskilt parti. De anser inte heller att tidningen har politiskt färgade nyheter. Det är fråga om politiskt intresserade grupper vars tidningsval sannolikt bestäms av andra faktorer än tidningarnas partifärg.

2.4.2 Partipolitisk neutralitet?

Läsarna upplever således en viss politisk färgning av nyheterna. Hur anser då den enskilde läsaren att det parti han sympatiserar med behandlas i den egna tidningen? Dessa bedömningar presenteras i tabell 2.16.

Tabell 2.16 Förhållandet mellan tidningsläsarnas partisympati och deras bedömning av den egna tidningens sätt att behandla det parti de sympatiserar med. Allmänhetsstudien (%)

Tidning	Partisympatier									
	(s)					(m, fp, c)				
	Det egna partiet behandlas					Det egna partiet behandlas				
	Rättvist	Orättvist	Ingen åsikt	Summa proc	Antal svar	Rättvist	Orättvist	Ingen åsikt	Summa proc	Antal svar
SDS	41	39	21	101	55	62	19	19	100	105
Arbetet	85	3	12	100	77	68	20	12	100	109
GP	33	53	14	100	126	68	20	12	100	109
VLТ	39	44	17	100	146	69	20	11	100	136
FK	27	40	33	100	65	50	25	25	100	174
DD	89	4	7	100	63

Anm.: Tabellen anger hur många procent av respektive tidnings läsare med olika partisympati som anser att det egna partiet behandlas rättvist eller orättvist i tidningen. För Arbetet och DD redovisas ej de borgerligt sympatiserande läsarna p. g. a. det ringa antalet.

Tabell 2.16 visar att de flesta (s)-sympatisörer anser att de egna dagstidningarna behandlar socialdemokraterna rättvist. Det är också avsevärt fler bland de borgerliga sympatisörerna som menar att de egna tidningarna behandlar de borgerliga partierna rättvist. Skillnaden mellan de enskilda borgerliga partiernas anhängare är i detta fall obetydlig.

Då det gäller synen på enskilda tidningar finns flera intressanta tendenser i materialet. Bland de socialdemokratiska sympatisörerna framträder det största lokala missnöjet i Göteborg. En majoritet av (s)-sympatisörerna i Göteborgs-Postens läsekrets menar att tidningen är orättvis mot det socialde-

mokratiska partiet. Detta kan jämföras med (s)-sympatisörer som läser Sydsvenska Dagbladet. Bland dessa finns ungefär lika många som menar att tidningen är rättvis som att den är orättvis mot socialdemokraterna. De borgerliga sympatisörerna som läser socialdemokratiska tidningar är alltför få för att några slutsatser skall kunna dras om deras syn på hur det egna partiet behandlas.

Mönstret i bedömningarna antyder ett större missnöje med tidningarna på monopolorterna. Den kritiska inställningen finns i första hand bland de politiskt intresserade socialdemokraterna. Att man är mindre missnöjd med de dominerande borgerliga tidningarna på konkurrensorterna torde därför i första hand bero på att de aktiva socialdemokraterna där kan informera sig genom den lokala (s)-tidningen.

2.4.3 Anses tidningarna ha någon politisk betydelse?

Vad anser tidningsläsarna att tidningarna har för betydelse i det politiska livet? En uppfattning om detta ger tabell 2.17. I denna anges andelen av de politiskt intresserade respektive ointresserade som anser att vad som skrivs på tidningarnas ledarsidor påverkar de politiska besluten i kommunen.

Tabell 2.17 Tidningsläsare med olika partisympati och politiskt intresse som anser att åsikterna på ledarsidan påverkar de politiska besluten i kommunen. Allmänhetsstudien (%)

Tidning som läses dagligen	Politiskt intresserade			Politiskt ointresserade		
	(s)	(c)	(m + fp)	(s)	(c)	(m + fp)
SDS	38	32	21	18	27	31
Arbetet	39	21
GP	45	46	42	25	0	16
VLT	25	23	26	22	18	25
FK	12	19	0	13	17	23
DD	28	21

Anm.: Tabellen anger hur många procent av respektive tidnings läsare med olika politiskt intresse och partisympati som anser att åsikterna på ledarsidan påverkar de politiska besluten i kommunen. För Arbetet och DD redovisas ej de borgerligt sympatiserade läsarna p. g. a. det ringa antalet. (m) och (fp) har slagits samman eftersom deras bedömningar i detta avseende uppvisar stora likheter.

Tabellen visar att i genomsnitt 1/3 av de politiskt intresserade och 1/5 av de mindre intresserade menar att tidningen verkligen har direkt betydelse för de lokala politiska besluten. Det är framför allt i storstäderna man tilldelar tidningarna en viktig roll i politiken. Skillnaderna mellan sympatisörer till olika partier är här relativt små. I de två landsortskommunerna anses tidningarnas ledare ha mindre betydelse. Det är troligt att man anser att andra kontaktvägar betyder mer i en mindre kommun.

Skillnaderna mellan orterna förklaras dock troligen inte enbart av kommunstorlek. För monopolorterna är det rimligt att anta att bedömningarna också påverkas av hur de politiska majoritetsförhållandena ser ut i kommunen. I Göteborg har Göteborgs-Posten samma politiska färg som det ledande partiet i fullmäktige. Det är därför naturligt att tidningen kommer att tilldelas

en större betydelse än VLT, som har liberal signatur i en socialdemokratisk kommun.

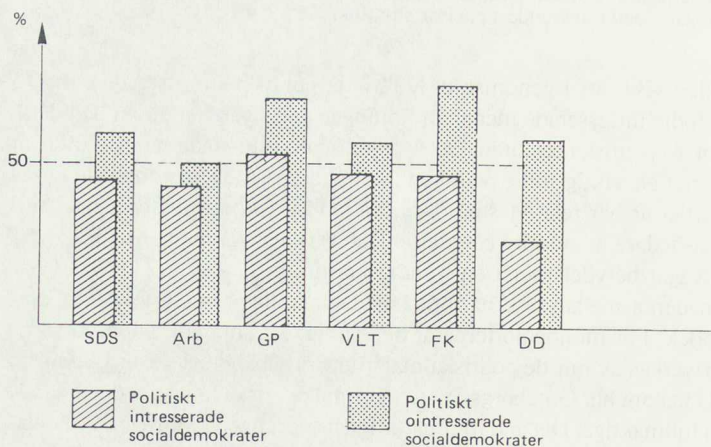
Dessa bedömningar måste dock tolkas med försiktighet. Det är svårt att avgöra om det skall anses vara många eller få som tillmäter ledarna politisk effekt. Man kan hävda att det är anmärkningsvärt att drygt hälften av de politiskt intresserade socialdemokraterna i Göteborg *inte* anser att GP har någon större effekt på vad som sker i kommunen. Det är dock rimligt att inte i första hand se siffrorna som ett uttryck för hur pressens effekter värderas utan snarare som en bedömning av hur "politiska" tidningarna är. Siffrorna ger här en ytterligare belysning av de resultat som diskuterats i föregående avsnitt.

2.4.4 Tidningsval och en politisk sakfråga

Vad innebär det då att regelbundet läsa en tidning, vars politiska linje är en annan än den man själv har? Tidigare undersökningar har kunnat visa att socialdemokrater som läser borgerliga tidningar oftare är mer kritiskt inställda till regeringen än de som läser enbart socialdemokratisk press. En sådan slutsats nåddes i en studie av allmänhetens uppfattning av hur regeringen skötte den s. k. Wennerströmaffären. Denna var exempel på en sakfråga som inte var entydigt partipolitiskt laddad men som ändå var mycket aktuell i den politiska debatten.

Inom projektet har samma problemställning belysts genom analys av en likartad politisk sakfråga som dominerade debatten under vintern 1973/74: energikrisen och den därmed följande *bensinransoneringen*. I undersökningen ställdes frågan hur man ansåg att regeringen skött bensinransoneringen. Resultatet visar att omkring 60 procent av de intervjuade var negativa till regeringens sätt att sköta denna fråga. Andelen var större bland borgerliga sympatisörer än bland socialdemokrater. De politiskt intresserade socialdemokraterna var mer positiva än de politiskt ointresserade.

Hur ser då bilden ut bland läsare av olika tidningar? Vi kan vänta oss att framförallt politiskt ointresserade socialdemokrater, som läser någon borgerlig tidning är kritiskt inställda. I figur 2.1 redovisas andelen kritiskt inställda socialdemokrater efter politiskt intresse och tidningsval.

Figur 2.1 Andel av socialdemokraterna som är kritiska till regeringens sätt att sköta bensinransoneringen, efter politiskt intresse och daglig tidning.

Figur 2.1 visar att de politiskt ointresserade socialdemokraterna i samtliga tidningar är mest kritiska till regeringen. En jämförelse mellan de två konkurrensorterna visar att andelen kritiska socialdemokrater är betydligt högre bland läsarna av borgerliga tidningar. Av de politiskt ointresserade socialdemokraterna som läser den borgerliga lokaltidningen är närmare 2/3 kritiska till regeringens åtgärder, medan motsvarande andel bland (s)-tidningsläsarna är omkring hälften.

Vad beträffar de två monopolorterna har Göteborgs-Posten en betydligt större andel kritiska socialdemokrater bland läsarna än Vestmanlands Läns Tidning. Skillnaden kan möjligen tolkas med hänsyn till de socialdemokratiska organisationernas starkare ställning i Västerås. Detta påverkar den lokala opinionsbildningen.

Dessa siffror pekar på att tidningarnas partipolitiska profil kan ha betydelse för åsiktsbildningen i enskilda sakfrågor. Bland socialdemokrater som är mindre intresserade av politik och som troligen har få politiska informationskällor vid sidan av massmedierna kan tidningen få stor betydelse för den politiska orienteringen. Det är däremot omöjligt att tolka dessa siffror som ett direkt uttryck för hur åsiktsbildningen gick till i bensinransoneringsfrågan. I denna tillkom också inflytelser från andra medier – framför allt kvällstidningarna och tv. Resultatet speglar snarast den betydelse som dagspressen potentiellt har för den enskildes orientering i politiska sakfrågor.

2.5 Komplementtidningar

De politiskt aktiva grupperna, framför allt bland socialdemokraterna, är ofta missnöjda med den lokala tidningssituationen på de studerade monopolorterna. Det kan därför vara rimligt att anta att dessa grupper på olika sätt kompletterar sin läsning med andra tidningar, som företräder de egna politiska åsikterna. I detta avsnitt ska vi ge några kortfattade synpunkter på tre olika typer av komplementtidningar: *andra lokala morgontidningar*, *politiska veckotidningar av dagspresskaraktär* och *kvällspress*.

På monopolorterna kompletterar de politiskt intresserade socialdemokraterna ofta sin huvudtidning med en (s)-tidning som har någon lokal spridning. I Göteborg läser cirka en fjärdedel av dessa minst ett nummer per vecka av Arbetets västsvenska upplaga och i Västerås läser närmare 15 procent regelbundet den politiska veckotidningen Västmanlands Folkblad (2).

De borgerliga partiernas sympatisörer nöjer sig i stor utsträckning med att läsa den dominerande liberala dagstidningen. Centerpartisterna intar en mellanställning. I Malmö läser omkring tio procent av dessa dagligen Arbetet och bland de intresserade (c)-anhängarna uppger sju procent att de har Skånska Dagbladet som daglig huvudtidning. Var tionde politiskt intresserad centersympatisör i Västerås läser regelbundet Vestmanlands Nyheter (c) och i Leksand håller sig cirka fem procent av centersympatisörerna med Dala-Bygden (c). Dessa båda tidningar utkommer en gång per vecka.

De läsandelar som här angivits för de politiska veckotidningarna kan förefalla blygsamma. Mycket tyder dock på att tidningarna når de aktiva grupperna bland respektive partis sympatisörer. De anses också bland de intres-

serade ha stor betydelse för opinionsbildningen i kommunen. I Västerås uppger ca 20 procent av de socialdemokratiska sympatisörerna Västmanlands Folkblad som ett exempel på en tidning som företräder deras intressen i kommunen. Lika stor andel av centeranhängarna framhåller på samma sätt Västmanlands Nyheter. I Leksand menar 10 procent av centerväljarna att Dala-Bygden innebär ett direkt stöd för partiet i kommunen.

Vilken betydelse har då *kvällspressen* för den politiska kommunikationen?

I *Malmö* läser ungefär 40 procent Kvällsposten. Dessa utgör ett tvärsnitt av befolkningen. Aftonbladet och Expressen väljs däremot efter politisk inriktning. Aftonbladet har sina flesta läsare bland de politiskt intresserade socialdemokraterna. Expressen har övervägande borgerliga sympatisörer bland sina läsare, men här finns ingen större skillnad mellan politiskt intresserade och ointresserade.

GT läses något oftare av borgerliga sympatisörer än av socialdemokrater. Bland (s)-väljarna i *Göteborg* har Aftonbladet en stark ställning, liksom Expressen bland de borgerliga.

Särskilt i *Göteborg* fyller således kvällstidningarna en uppgift som komplement till den dominerande lokala morgontidningen. Dessa tidningar har en relativt låg täckning men väljs i huvudsak *selektivt* av personer som har samma politiska sympatier som tidningen.

I *Västerås* och *Leksand* har båda stockholmstidningarna avsevärt högre hushållstäckning än i storstäderna (cirka 20 procent). Också i dessa kommuner väljs kvällstidningarna efter politisk inriktning. Läsarnas val förefaller dock påverkas av fler faktorer än i *Malmö* och *Göteborg*. Den borgerliga gruppen föredrar genomgående Expressen framför Aftonbladet relativt oberoende av om man är politiskt intresserad eller ointresserad. På motsvarande sätt väljer de mer politiskt intresserade socialdemokraterna hellre Aftonbladet, medan de politiskt ointresserade (s)-sympatisörerna ungefär lika ofta läser Expressen som Aftonbladet.

Resultaten visar att kvällstidningarna – särskilt stockholmstidningarna – tycks fylla en politisk komplementfunktion i samtliga mediesituationer. Både Expressen och Aftonbladet läses oftare av personer som sympatiserar med partier, som står respektive tidning nära. Detta gäller också GT i *Göteborg* – men inte Kvällsposten. Även i fråga om kvällspressen är det de politiskt intresserade som gör ett partipolitiskt tidningsval.

2.6 Radio och tv

Diskussionen har hittills gällt dagspressen. För att kunna belysa dess ställning i samhället är det väsentligt att också göra jämförelser med övriga massmedier. I detta avsnitt lämnas därför en kortfattad översikt över projektets studier av radio- och tv-konsumtionen. Avsikten är både att ge vissa grundläggande data om konsumtionen i olika mediesituationer och ett underlag för de analyser av mediekombinationer som görs i det följande.

Givetvis finns en rad problem när det gäller att mäta konsumtion av radio- och tv-program. Vi utgår här från de frågor, som ställdes i intervjuundersökningen och ett frågeformulär med radio- och tv-programmen som distribuerades i samband med endagsstudien. Dessutom görs en del jämförelser

med resultat från Sveriges Radios publik- och programforskningsavdelning (PUB).

2.6.1 Radiolyssnande

Under de senaste åren har ljudradions minskande publik diskuterats. Sveriges Radio/PUB har konstaterat en minskande lyssnarfrekvens framförallt i fråga om P1. P3 har i någon mån ökat sitt lyssnarunderlag. P2 har alltid haft en relativt liten men specialintresserad publik.

En genomsnittlig vardag lyssnar, enligt Sveriges Radio/PUB, omkring 70 procent av befolkningen på minst ett radioprogram. De äldre lyssnar i allmänhet mer på P1, medan ungdomarna oftare slår på P3. När det gäller de regionala sändningarna ligger lyssnarandelen mellan 10 och 20 procent per dag. Största andelen lyssnare har regionalnyheterna kl. 7.15 på morgonen. Projektets undersökningar ger likartade resultat, vilket framgår av tabell 2.18.

Tabell 2.18 Radiolyssnande i fyra kommuner. Allmänhetsstudien och jämförelsetal från Sveriges Radio (%)

	Malmö	Göteborg	Västerås	Leksand	Sverige totalt
<i>Program 1</i>					
Lyssnar dagligen	20	19	18	32	26
Lyssnar mer sällan	80	81	82	68	74
Summa procent	100	100	100	100	100
<i>Program 2</i>					
Lyssnar dagligen	5	2	5	4	uppgift saknas
Lyssnar mer sällan	95	98	95	96	
Summa procent	100	100	100	100	
<i>Program 3</i>					
Lyssnar dagligen	55	52	55	69	56
Lyssnar mer sällan	45	48	45	31	44
Summa procent	100	100	100	100	100
Antal svar	385	376	397	437	

Anm.: Jämförelsetalen från Sveriges Radio/PUB avser april 1974 och gäller Sverige som helhet. (Källa: PUB 144/73)

I glesbygdssområdet Leksand lyssnar man således mer på radio än vad man gör i städerna. Denna tendens bekräftas också av Sveriges Radios undersökningar, som visat att radiokonsumtionen som regel är högre på landsbygden.

P1 framträder som de äldre och högre utbildades kanal, medan P3 framförallt vänder sig till yngre och lägre utbildade. Även dessa mönster motsvarar vad Sveriges Radio/PUB tidigare kunnat konstatera. I sammanställningen nedan redovisas andelen dagliga lyssnare på P1 respektive P3 i fyra grupper (tabell 2.19).

Tabell 2.19 Dagliga lyssnare till P1 och P3 efter utbildning och ålder. Allmänhetsstudien (%)

	Folkskoleutbildning		Högre utbildning	
	15-24 år	45-65 år	15-24 år	45-65 år
Lyssnar dagligen P1	3	33	5	44
Lyssnar dagligen P3	74	54	66	32
Antal svar	61	449	265	171

Anm.: Tabellen anger hur många procent av respektive utbildnings- och ålderskategori som uppger sig dagligen lyssna på P1 samt P3.

Regionalradion intresserar fler personer i Leksand än i övriga kommuner. Nästan varannan Leksandsbo uppger sig dagligen lyssna på de regionala sändningarna, jämfört med omkring var tredje på övriga orter. Här finns också möjlighet att jämföra med konsumtionen en bestämd dag – fredagen den 26 april 1974, då endags-enkäten genomfördes. Samma dag gjorde också Sveriges Radio/PUB lyssnarmätningar över hela landet. Trots vissa metodologiska skillnader – enkät i förhållande till telefonintervjuer från PUB – gav båda undersökningarna likartade resultat (tabell 2.20).

Tabell 2.20 De regionala radionyheteras lyssnare i fyra kommuner fredagen den 26 april 1974. Endagsstudien samt Sveriges Radio. (%)

Sändningstid	Malmö	Göteborg	Västerås	Leksand	Sverige totalt
07.15	18	12	14	18	18
18.15	8	8	9	11	9
Antal svar	288	258	298	358	246

Anm.: Tabellen anger hur många procent av allmänheten som uppger sig lyssna till respektive regionalradiosändning. Uppgifterna för Sverige totalt är riksrepresentativa jämförelsetal från Sveriges Radio/PUB

Intervjuundersökningen ger högre värden på lyssnandet än endagsstudien. I den förstnämnda ställdes en fråga om hur ofta man brukar lyssna på olika typer av radioprogram – i den senare fick man markera vilka program man lyssnat på *en given dag*. "Brukarfrågan" ger som väntat högre värden.

Slutligen kan vi konstatera att man den 25 april 1974 lyssnade i genomsnitt en timma och 15 minuter på radion. Dagen efter var motsvarande siffra en och en halv timma. De mest populära enskilda programmen var de regionala morgonnyheterna, "Gomorrn", "Det ska vi fira", "Hallå bilist" och "Kanske-på-tio-i-topp" – samtliga i P3. Dessa program hördes av mer än 15 procent av de tillfrågade.

2.6.2 TV-tittande

Omkring 60 procent av de intervjuade ser dagligen på tv. Denna siffra är lägre än vad Sveriges Radio/PUB genomsnittligt noterade (72 %) samma period som projektets undersökning genomfördes. Sveriges Radios siffror visar en tittarandel, som är 10 och 15 procent högre. Skillnaderna kan till viss del

förklaras av skillnader i urval och frågeteknik. Man torde inte heller kunna bortse från vissa svareffekter beroende på vem som gör undersökningen. Dessa metodfrågor torde dock här vara av mindre betydelse, eftersom syftet inte är att ange den exakta publiken för ett visst program utan att jämföra vissa typer av tv-tittares tidningsvanor.

De flitigaste tv-tittarna återfinns i Leksand, där cirka 65 procent av allmänheten ser tv varje dag. I Göteborg är man mindre intresserad av tv – omkring 55 procent tittar dagligen. Malmö och Västerås ligger mitt emellan och där ser omkring 60 procent på tv dagligen. Den 25 och 26 april 1974 avsatte man bland allmänheten båda dagarna i genomsnitt cirka 80 minuter för att se på tv. Dessa värden överensstämmer relativt väl med Sveriges Radios.

Med utgångspunkt från Sveriges Radio/PUB:s undersökningar kan vi också förvänta skillnader mellan olika ålders- och utbildningsgrupper. De äldre och de som har lägre formell utbildning ser oftare på tv (tabell 2.21).

Tabell 2.21 Dagliga tv-tittare efter utbildning och ålder. Allmänhetsstudien (%)

	Folkskoleutbildning		Högre utbildning	
	15–24 år	45–65 år	15–24 år	45–65 år
Tittar dagligen på tv	56	75	46	73
Antal svar	61	449	265	171

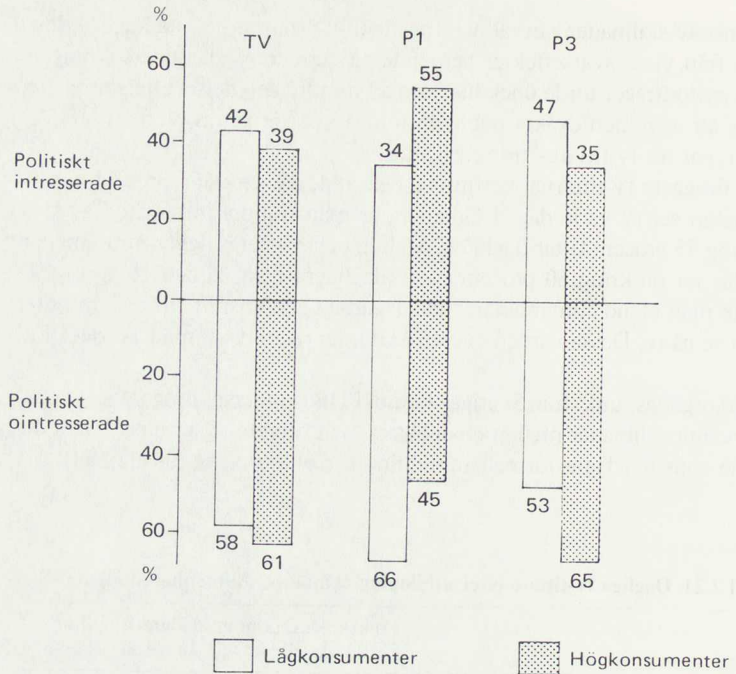
Anm.: Tabellen anger hur många procent av respektive utbildnings- och ålderskategori som uppger sig dagligen titta på tv.

Fyra personer av fem – 80 procent – bland allmänheten såg minst ett TV-program torsdagen den 25 april. De högsta publikandelarna hade nyhetsprogrammen – omkring 30 procent för respektive Rapport och Aktuellt. Fredagens siffror var något lägre. Underhållningsprogrammet "Fleksnes fataliteter" nådde över 40 procent av tittarna på torsdagen och fredagens populäraste program var "Vi i 5:an", som sågs av omkring 35 procent.

Resultaten överensstämmer i huvudsak med de värden Sveriges Radio/PUB anger för samma dagar. Publikandelarna i endagsstudien är dock generellt något högre än i PUB:s mätningar.

2.6.3 Konsumtionsmönster för radio och tv

Liksom när det gällde tidningsläsarna kan vi här studera sambandet mellan konsumtion av etermedier och intresse för politik. Det visar sig då bl. a. att de som sällan lyssnar på P3 och sällan tittar på tv är mer politiskt intresserade än högkonsumenter. För P1 är förhållandet omvänt (figur 2.2).

Figur 2.2 Andel politiskt intresserade bland hög- och respektive lågkonsumenter av tv, P1 och P3. Med högkonsumenter menas de som uppger sig dagligen ta del av respektive kanal. Med lågkonsumenter menas de som högst tre gånger per vecka tar del av kanalen.

En uppdelning efter vilka program man ser ger en mer nyanserad bild. Här visar det sig att de som tittar på de samhällsorienterande programmen är mer politiskt engagerade än övriga.

Resultatet visar dock att de politiskt intresserade betydligt oftare skaffar sin information via dagspressen än genom etermedierna. Intresset för tidningen som politisk informationskälla förefaller också öka med den politiska aktiviteten. När det gäller likheter och skillnader mellan etermedier och dagspress visar det sig att det knappast kan skiljas ut någon större grupp personer som högkonsumenter på samtliga medier. Snarast tenderar siffrorna att visa en uppdelning där högkonsumenter på P3 och tv något oftare är lågkonsumenter på dagspress.

För att ge en översiktlig bild av radiolyssnarna och tv-tittarna har vi delat in dessa i hög- respektive låg-konsumenter. Till högkonsumenter räknar vi dem som lyssnar/tittar på P1, P3 eller tv varje dag. Med lågkonsumenter avser vi här personer som högst tre gånger i veckan lyssnar på P1 eller P3 respektive tittar på tv.

Av de intervjuade är knappt 10 procent högkonsumenter av samtliga "kanaler" medan ca 15 procent är lågkonsumenter av samtliga. Resultatet visar också att drygt 25 procent av de intervjuade dagligen både tittar på tv och lyssnar på radions P3. Ungefär lika många är enbart högkonsumenter av tv och ytterligare en fjärdedel lyssnar dagligen på P3.

2.7 Veckotidningar och tidskrifter

Veckotidningar och tidskrifter är en del av massmediesektorn som ägnats relativt liten uppmärksamhet inom forskningen. Särskilt gäller detta jämförande undersökningar mellan olika medier. Samtidigt är det uppenbart att det i denna grupp finns en rad organ som sannolikt betyder mycket för opinionsbildningen. Det gäller t. ex. de politiska partiernas och fackföreningsrörelsens tidskrifter, medlemstidningar för ideella och andra organisationer etc. Populärpressens ställning är också av intresse i sammanhanget – även om dess betydelse troligen är mera indirekt.

I intervjuundersökningen ställdes *en öppen fråga* där de intervjuade fick uppge vilka tidskrifter eller veckotidningar de brukade läsa. Detta innebär att den här redovisade studien som regel ger lägre värden än i undersökningar där man använt den s. k. listmetoden (jfr sid. 30). Procentandelarna blir här ett mått på läsintresset snarare än på att en tidning brukar förekomma i innehåll. Den öppna frågan följdes upp genom att individerna angav hur ofta man läste varje tidskrift och hur stor del av innehållet man brukade ta del av.

2.7.1 Konsumtionsmönster

Allmänheten uppger sig i medeltal läsa tre veckotidningar eller tidskrifter regelbundet. Endast ett fåtal, cirka 10 procent, anger mer än fem veckotidningar eller tidskrifter. Populärpressen dominerar. Omkring 3/4 av de intervjuade uppger sig läsa denna typ av tidningar regelbundet. I tabell 2.22 redovisas andelen av de intervjuade som läser några olika typer av veckotidningar och tidskrifter.

Tabell 2.22 Allmänhetens läsning av olika typer av tidskrifter minst en gång per vecka. Allmänhetsstudien (%)

Typ av veckotidning	Malmö	Göteborg	Västerås	Leksand
Politik/samhällsdebatt	8	8	10	8
Fackliga	26	21	34	27
Branschfackpress	16	9	18	16
Hobbytidningar	14	13	24	20
Populärpress	78	74	77	76
Övriga tidskrifter	27	24	35	29
Antal svar	385	376	397	437

Anm.: Tabellen anger hur många procent av allmänheten som uppger sig läsa minst en tidskrift inom respektive grupp minst en gång per vecka. Gruppen "övriga tidskrifter" innehåller främst organisationstidskrifter, t. ex. Vår Bostad.

De fackliga tidskrifterna når omkring en fjärdedel av samtliga intervjuade. Största andelen läsare har dessa tidskrifter i Västerås. De politiska tidskrifterna m. fl. når ca 10 procent av befolkningen.

Branschfackpressen har en ganska jämn spridning – Göteborg avviker dock kraftigt från övriga orter. I Västerås och Leksand intresserar man sig mer för hobbytidningar än i storstäderna. Populärpressen och gruppen övriga tidskrifter sprids jämnt över kommunerna.

Intressant är att Västerås kommun avviker i fråga om samtliga typer av tidskrifter, bortsett från populärpressen. Tidskrifterna har här genomgående större spridning. Detta förklaras sannolikt av att arbetarrörelsens organisationer är starkare i Västerås. Dessutom kan mediesituationen påverka läsningen. Det är sannolikt att särskilt de fackliga tidskrifterna kan fylla en funktion som komplement till den dominerande lokaltidningen, t. ex. när det gäller politisk information och debatt.

Gruppen övriga tidskrifter innehåller framförallt ett stort antal organisationstidningar, t. ex. Vår bostad. Sammantagna har dessa således relativt stor genomslagskraft bland allmänheten – särskilt i Västerås.

Vilka grupper i samhället läser då olika typer av tidskrifter/veckotidningar? När det gäller de politiska tidskrifterna kan vi vänta oss att det är fler högutbildade i läsekretsen – med tanke på att denna grupp är mer politiskt aktiv. De fackliga kan antas nå fler män än kvinnor, medan det motsatta torde gälla för populärpressen (tabell 2.23).

Tabell 2.23 Allmänhetens tidskriftsläsning minst en gång per vecka efter kön och ålder samt efter utbildning och ålder. Allmänhetsstudien (%)

	Typ av lästa veckotidningar/tidskrifter				Total andel i urvalet
	Politik och samhällsdebatt	Fackliga	Minst en populärtidning	Mer än en populärtidning	
Män					
15-34 år	26	24	22	22	25
35-65 år	26	37	20	16	25
Kvinnor					
15-34 år	15	13	22	26	20
35-65 år	33	25	35	36	31
Summa procent	100	99	99	100	101
Folkskola					
15-34 år	8	13	14	15	15
35-65 år	29	40	37	35	38
Högre utbildning					
15-34 år	33	25	30	33	30
35-65 år	31	22	18	17	17
Summa procent	101	100	99	100	100
Antal svar	133	429	1 213	832	1 595

De politiska och samhällsdebatrerande tidskrifterna läses av fler med högre utbildning. De yngre kvinnorna är klart underrepresenterade bland läsarna. När det gäller de fackliga tidskrifterna följer skillnaderna i läsning ålder, kön och utbildning. Bland läsarna återfinns fler män, lägre utbildade och personer över 35 år. Populärpressen har fler läsare bland kvinnor än bland män, oberoende av ålder. Däremot förefaller skillnaderna mellan utbildningsgrupperna inte vara särskilt stora.

Vad beträffar det politiska intressets betydelse för tidskriftsvalet visar det sig som väntat att personer som uppger sig läsa politiska och fackliga tidskrifter i stor utsträckning är politiskt engagerade. De politiskt intresserade är däremot något underrepresenterade i fråga om populärpressen.

2.7.2 Några enskilda tidskrifter

Vi kan också studera spridningen för enskilda tidskrifter. Av särskilt intresse är att se närmare på vissa större organisationstidskrifter. Som jämförelse har även resultat från kommunfullmäktigestudien medtagits i denna översikt. Största räckvidden av tidskrifterna har konsumentkooperationens tidning *Vi*, som läses av en tiondel av allmänheten. Bland kommunfullmäktige läser mer än en tredjedel *Vi*.

Metallarbetaren läses mest av de fackliga tidskrifterna. Sju procent av samtliga intervjuade har uppgivit denna. Största andelen läsare finns i Västerås, en person av tio. Också *Metallarbetaren* har fler läsare bland fullmäktige.

Tidningen *Land* når en tiondel av leksandsborna, men färre på övriga orter. Även denna tidning har fler läsare bland fullmäktige. *Vår Bostad* uppges av några procent av stadsbefolkningen och har en stark ställning bland fullmäktige i Malmö och Göteborg.

Tabell 2.24 Läsning av fyra större organisationstidskrifter. Allmänhets- och kommunfullmäktigestudierna (%)

	Malmö		Göteborg		Västerås		Leksand	
	Allmänheten	Kommunfullmäktige	Allmänheten	Kommunfullmäktige	Allmänheten	Kommunfullmäktige	Allmänheten	Kommunfullmäktige
Land	2	8	1	6	3	13	8	27
Metallarbetaren	5	12	5	14	12	14	3	0
Vi	9	33	9	36	11	39	14	25
Vår Bostad	4	17	3	17	3	9	1	0
Antal svar	385	60	376	78	397	64	437	48

Anm.: Tabellen anger hur många procent av allmänheten och kommunfullmäktige som läser de angivna tidskrifterna regelbundet.

För att få en mer konkret uppfattning om organisationspressens ställning kan vi jämföra t. ex. tidningen *Vi* med *ICA-Kuriren*. I samtliga kommuner når dessa båda tidskrifter ungefär lika många läsare, trots att *ICA-Kurirens* upplaga är ungefär dubbelt så stor. Totalt uppper sig 11 procent läsa *Vi* och 15 procent *ICA-Kuriren*. Tabellen visar också att *Vi* har en betydligt starkare ställning bland fullmäktige än bland allmänheten. Den allmänna tendensen är att organisationstidningarna har relativt höga spridningssiffror bland de politiskt aktiva grupperna.

2.8 Mediekombinationer

Dagspressen, radio och tv har liksom olika typer av tidskrifter och veckotidningar mycket stor spridning bland allmänheten. Vi har hittills redovisat olika resultat från intervjuundersökningen kring konsumtionen av enskilda massmedier. Här ska nu konsumtionsmönstren sammanfattas. Huvudfrågan

är hur man bland allmänheten i de fyra undersökningsområdena kombinerar olika massmedier: "kompenseras" t. ex. en låg dagstidningskonsumtion, genom att man lyssnar mer på radio eller läser fler tidskrifter?

2.8.1 Tidningskonsumtion och annan mediekonsumtion

I stort sett alla medborgare läser dagligen minst en dagstidning. Många läser dessutom regelbundet en kvällstidning. Tillsammans utgör dessa två grupper ungefär 70 procent av allmänheten. De återstående är framför allt personer som läser minst två morgontidningar. Endast en liten grupp saknar dagstidning.

I tabell 2.25 lämnas en komprimerad översikt över hur man bland allmänheten kombinerar olika massmedier: dagspress, tidskrifter, populärpress, radio och TV. Tabelln ger en uppfattning om tendenserna. Vi utgår här från vilken typ av tidningar den enskilde regelbundet läser (tidningskombination) och anger i tabellen hur ofta han utnyttjar övriga massmedier. Tabell 2.25 skall således läsas kolumnvis.

Tabell 2.25 Mediekombinationer. Allmänhetsstudien

Övriga massmedier	Dagstidningskombinationer					
	Saknar dags-tidning	Endast kvälls-tidningar	Endast en morgontidning	Minst två morgontidningar	En morgon och en kvällstidning	Minst tre dagstidningar
Läser minst en politisk tidskrift regelbundet	*	*	**	***	**	***
Läser minst en facklig tidskrift regelbundet	*	**	**	**	***	***
Läser minst två populärtidningar regelbundet	*	**	**	**	***	***
Lyssnar dagligen på P1	**	*	**	**	*	**
Lyssnar dagligen på P3	*	***	*	*	**	***
Lyssnar dagligen på regionalradion	**	***	**	***	**	**
Tittar dagligen på samhällsorienterande program i tv	**	**	**	**	**	**
Tittar dagligen på allmänna program i tv	**	**	**	**	**	**

Anm.: *** *Oftare förekommande kombination*; innebär att större andel inom angiven dagstidningskombination än inom hela urvalet kombinerar med respektive övriga massmedier.

** *Vanligt förekommande kombination*; innebär att lika stor andel inom angiven dagstidningskombination som inom hela urvalet kombinerar med respektive övriga massmedier.

* *Mer sällan förekommande kombination*; innebär att mindre andel inom angiven dagstidningskombination än inom hela urvalet kombinerar med respektive övriga massmedier.

Tabellen visar således att den grupp som saknar dagstidning inte heller i särskilt stor utsträckning intresserar sig för andra massmedier. Kvällstidningsläsarna är framförallt inriktade på det lättare materialet i andra mass-

medier – de lyssnar oftare på P3 och ser hellre lättare program i tv. Dessa två grupper kan betraktas som de mest uttalade *lågkonsumenterna*.

Som *högkonsumenter* också av övriga massmedier kan vi i stället karaktärisera de personer som läser tre dagliga tidningar eller fler. De är mer intresserade än övriga av olika tidskrifter och lyssnar oftare på P3. Gruppen är också något flitigare tv-tittare än övriga.

Den grupp som läser två eller fler morgontidningar förefaller vara de mest *selektiva* mediekonsumenterna. Man läser fler politiska tidskrifter än övriga och får lokal information via regionalradion, trots att man mer sällan än övriga lyssnar på P3:s sändningar.

2.8.2 Allmänhetens informationskällor

Denna översikt har visat hur allmänheten kombinerar olika massmedier. Hur förhåller sig då dessa till andra informationskällor i samhällsfrågor? För att ge svar på denna fråga fick de intervjuade ange vilka kanaler de utnyttjade för att informera sig i samhällsfrågor. De fick först ange vilka lokala frågor som de ansåg vara viktiga och därefter hur de skaffat sig information. Slutligen tillfrågades de vilken av informationsvägarna de ansåg vara bäst. Dessutom ställdes en särskild fråga om hur man informerat sig om den s. k. energikrisen, som var aktuell när undersökningen gjordes.

Lokala samhällsfrågor

Resultaten pekar på mycket intressanta skillnader mellan grupper, regioner och samhällsfrågor. Vi kan för det första konstatera att de fyra undersökningsområdena representerar tre olika kommunikationssituationer. I storstäderna svarar olika massmedier för en mycket stor del av informationen i lokala samhällsfrågor. I Västerås har de personliga kontaktvägarna större betydelse. Detta gäller även organisationer och myndigheter. Denna tendens förstärks i Leksand – här är personliga och andra direkta informationsvägar viktigare än massmedierna.

När det gäller vilka informationsvägar man anser viktigast för information i lokala samhällsfrågor förstärks dessa tendenser. I Malmö dominerar dagspressen totalt, i Göteborg kompletteras denna ofta med etermedier, i Västerås liksom i Leksand med direktkontakt. Resultatet sammanfattas i tabell 2.26.

Tabell 2.26 Bästa informationsväg när det gäller 1) lokala samhällsfrågor och 2) energikrisen. Allmänhetsstudien (%)

Informationsväg	Lokala samhällsfrågor				Energi-krisen			
	Malmö	Göte-borg	Västerås	Lek-sand	Malmö	Göte-borg	Västerås	Lek-sand
Dagspress								
Redaktionellt material	68	56	63	41	27	20	21	13
Annonser	1	2	1	1	3	2	4	2
Radio/regional-radio	4	10	4	2	8	5	6	7
Tv/regional-tv	8	10	3	0	56	62	59	73
Vänner/arbetskamrater	10	12	13	31	1	5	3	3
Myndigheter	5	5	6	21	3	4	6	1
Organisationer	4	5	10	4	2	2	1	1
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal svar	217	195	237	229	385	376	397	437

Anm.: Antalet svar är baserat enbart på de personer som uppgivit minst en lokal samhällsfråga.

Energi-krisen

För att få en jämförelse med kanalval i en aktuell riksfråga utgick vi i intervjuerna från energikrisen. Här förändras valet av informationsvägar dramatiskt. Massmedierna ökar kraftigt i betydelse och skillnaderna mellan olika regioner försvinner nästan helt.

Det är framförallt tv som bedöms vara den bästa informationskällan i denna riksfråga. Det ansåg 55 procent av allmänheten i Malmö, 60 procent i Göteborg och Västerås, liksom över 70 procent i Leksand.

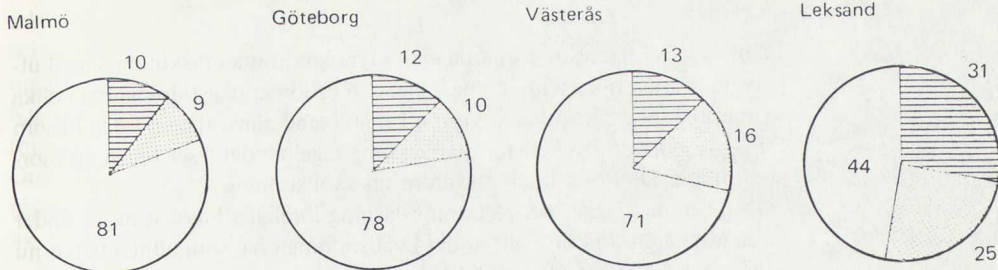
Anmärkningsvärt är att omkring 1/5 av de tillfrågade anser att dagspressen givit den bästa informationen om energikrisen. Det är framför allt de politiskt intresserade som menar att tidningarna är viktiga.

Fyra kommunikationssituationer

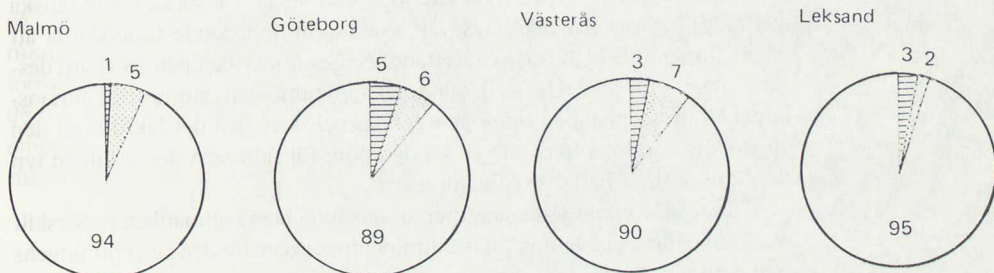
Figur 2.3 är ett försök att illustrera karaktären hos kommunikationssystemen i de fyra kommunerna. Vi har här skiljt ut (1) personliga kontakter, dvs vänner, bekanta och arbetskamrater från (2) massmedia och (3) övriga informationsvägar.

Figuren antyder tre olika lokala kommunikationssituationer. I storstäderna dominerar således massmedierna den lokala kommunikationen. I den något mindre staden Västerås behåller medierna sin dominerande ställning. På mindre orter som Leksand, som också saknar en egentlig ortstidning, kan vi konstatera att den direkta, personliga kontakten människor emellan och med olika myndigheter och organisationer ökar kraftigt i betydelse.

Lokala samhällsfrågor

Energikrisen

□ Massmedier

▨ Personliga kontakter

▤ Övriga kanaler

Figur 2.3 Typer av informationsvägar i lokala samhällsfrågor respektive energikrisen i fyra kommuner. Allmänhetsstudien (%)

I en riksangelägenhet som energifrågan utjämnas skillnaderna mellan regionerna nästan helt. TV framstår som den viktigaste informationsbäraren kompletterad av övriga massmedier. Direktkontakten minskar kraftigt i betydelse.

Intressant är vidare att man i storstäderna i större utsträckning väljer samma informationsvägar både i riks- och lokala frågor. Förändringarna blir ganska små när perspektivet byts från lokala samhällsfrågor till energikrisfrågan. Dessa städer är så stora att redan det lokala skeendet är svårt att överblicka utan hjälp av massmedierna. Någon genomgående skillnad mellan monopol- och konkurrensorter förefaller inte finnas.

Närmare analyser visar att för de politiskt intresserade betyder organisationskontakter och dagspress relativt mer än för övriga medborgare. Detta gäller både lokala händelser och energifrågan. Detta ger också en belysning av den tidigare diskussionen om tidningsvalets politiska betydelse (jfr s. 36). De politiskt intresserade väljer tidningen som informationskälla i samhällsfrågor och läser samtidigt fler tidningar, medan de mindre intresserade har andra motiv för sitt tidningsval. För de senare spelar dock dagspressen en viktig roll i lokala samhällsfrågor tillsammans med bl. a. direkta kontakter, medan tv är helt dominerande som informationskälla i riksfrågor.

2.9 Sammanfattning

I detta kapital har tidningsmarknaden i fyra kommuner diskuterats med utgångspunkt från hur individerna väljer och bedömer dagstidningarna i olika mediesituationer. Resultaten visar att man bland allmänheten i dag liksom för 20 år sedan, i mycket stor utsträckning regelbundet läser minst en morgontidning. De flesta läser dessutom en kvällstidning.

Den tid man lägger ner på tidningsläsning förefaller ha ökat något under de senaste åren. Framför allt är det kvällstidningarna, som allmänheten nu ägnar mer tid åt jämfört med 1968.

Läsarnas tidningsval speglar i viss utsträckning deras politiska sympatier. De politiskt intresserade socialdemokraterna väljer hellre en (s)-tidning än en borgerlig om det finns möjlighet och vice versa. De socialdemokratiska andratidningarna har dock avsevärt svårare än de ledande tidningarna att få prenumeranter bland de nyinflyttade *oberoende* av vilket politiskt parti dessa sympatiserar med. Här spelar faktorer som tidningens storlek och annonsinnehåll in. Den största tidningen gynnas också av just det faktum att den är störst på orten. Ytterligare en viktig faktor för tidningsvalet är vilken typ av tidning man haft i sitt föräldrahem.

Tidningarnas politiska signaturer är välkända bland allmänheten. Särskilt väl känner de socialdemokratiska tidningarnas läsare till den egna tidningens sympatier.

Tidningssituationen i Göteborg väcker utan tvekan missnöje bland framförallt de politiskt intresserade socialdemokraterna. En stor del av dessa anser att den dominerande Göteborgs-Postens nyhetsmaterial är partipolitiskt färgat och dessutom menar man att tidningen behandlar socialdemokraterna orättvist.

Detta är dock inte någon tendens vi direkt kan överföra till andra monopolsituationer. I Västerås är man nämligen avsevärt mer positiv till den dominerande Vestmanlands Läns Tidning i samtliga politiska läger. Den tidningen bedöms av socialdemokraterna på ungefär samma sätt som de borgerliga tidningarna på konkurrensorterna.

Politiskt intresserade socialdemokrater i Göteborg läser i ganska stor utsträckning också Arbetet. I Västerås tycks de politiska veckotidningarna, Västmanlands Folkblad (s) och Vestmanlands Nyheter fylla en viktig funktion för de politiskt aktiva grupperna. I samtliga regioner fungerar Expressen och Aftonbladet som komplementtidningar även i politiskt avseende. Särskilt viktig förefaller Aftonbladet vara för socialdemokraterna i Göteborg.

Radio- och tv-konsumtionen är kraftigt profilerad för olika kanaler: yngre bland P3-lyssnarna, äldre bland tv- och P1-publiken etc. Våra siffror tycks här i stort bekräfta vad Sveriges Radio visat i olika publikundersökningar.

När det gäller likheter och skillnader mellan etermedier och dagspress visar det sig att vi knappast kan skilja ut någon enhetlig grupp som är högkonsumenter av samtliga medier. Snarast visar siffrorna att högkonsumenter av P3 och tv något oftare är lågkonsumenter av dagspress. Denna skillnad blir särskilt framträdande då det politiska intresset vägs in. Lågkonsumenterna av P3 och tv är något mer politiskt intresserade än övriga. I jämförelse med dagspressen förefaller således nyhetsprogram i tv och P3 samla en större andel av de politiskt ointresserade.

Bland allmänheten läser man i genomsnitt tre veckotidningar och/eller tidskrifter regelbundet. Inte oväntat dominerar populärpressen – men vi kan också konstatera att organisationspressen har en stark ställning. Andelen som uppger sig läsa tidningen *Vi* är obetydligt mindre än den som nämner *ICA-Kuriren*, trots att denna har i det närmaste dubbelt så stor upplaga. En rad mindre organisationstidningar har också uppgivits av de intervjuade. Omkring en fjärdedel av de mest lästa tidskrifterna tillhör kategorien organisationspress. De specialiserat politiska tidskrifterna intresserar en tiondel av allmänheten.

Individens mediekonsumtion påverkas av en rad olika faktorer. Kön, ålder och utbildning är av grundläggande betydelse, men samspelar i sin tur med framförallt individens politiska intresse och hans partisympatier. Var en individ bor påverkar medievalet inte enbart genom att bestämma tillgången på olika massmedier, utan också genom att placera honom i en viss kommunikationssituation. I storstäderna dominerar massmedierna den lokala informationsspridningen, och ju mindre en ort är, desto större betydelse får de direkta, ofta personliga kontakterna. När det gäller riksfrågor tycks däremot människorna i stort sett oberoende av bostadsort välja samma informationskanaler, framför allt tv.

The first part of the report discusses the current state of the world economy and the challenges it faces. It highlights the need for a more sustainable and inclusive growth model that can address the needs of all people and the planet. The report also discusses the role of the private sector in driving innovation and economic growth, and the importance of international cooperation in addressing global challenges.

The second part of the report focuses on the specific challenges facing the world economy, such as the slow pace of growth, high unemployment, and income inequality. It discusses the need for structural reforms to improve the competitiveness of the world economy and the importance of investing in education and infrastructure. The report also discusses the need for a more sustainable and inclusive growth model that can address the needs of all people and the planet.

The third part of the report discusses the role of the private sector in driving innovation and economic growth. It highlights the importance of a strong intellectual property regime and the need for a more open and competitive market environment. The report also discusses the need for a more sustainable and inclusive growth model that can address the needs of all people and the planet.

The fourth part of the report discusses the importance of international cooperation in addressing global challenges. It highlights the need for a more coordinated and effective global financial architecture and the importance of strengthening the multilateral trading system. The report also discusses the need for a more sustainable and inclusive growth model that can address the needs of all people and the planet.

The report also discusses the need for a more sustainable and inclusive growth model that can address the needs of all people and the planet. It highlights the importance of investing in education and infrastructure, and the need for a more open and competitive market environment. The report also discusses the need for a more coordinated and effective global financial architecture and the importance of strengthening the multilateral trading system.

The report also discusses the need for a more sustainable and inclusive growth model that can address the needs of all people and the planet. It highlights the importance of investing in education and infrastructure, and the need for a more open and competitive market environment. The report also discusses the need for a more coordinated and effective global financial architecture and the importance of strengthening the multilateral trading system.

The report also discusses the need for a more sustainable and inclusive growth model that can address the needs of all people and the planet. It highlights the importance of investing in education and infrastructure, and the need for a more open and competitive market environment. The report also discusses the need for a more coordinated and effective global financial architecture and the importance of strengthening the multilateral trading system.

3 Dagspressens innehåll

3.1 Inledning

Föregående kapitel gav en uppfattning om dagspressens ställning i förhållande till andra massmedier i de fyra undersökningsområdena. Vi kunde bl. a. konstatera att tidningarna betyder mycket för den lokala informationen. Resultaten pekar också på, att dagspressen tillmäts en viktig politisk roll och att de politiskt intresserade medborgarna, om det finns möjlighet, ofta väljer en tidning som företräder de egna politiska åsikterna.

I detta kapitel skall vi gå in på innehållet i de lokala dagstidningarna. Vilket utbud ger tidningarna av nyheter, kommentarer, underhållning och annonser? Huvuduppgiften är att genom innehållet belysa tidningens ställning i det lokala politiska livet. Här är det framför allt tre delfrågor som ska tas upp:

- 1) *Vilken bild ger tidningen av olika skeenden?*
Vilken typ av händelser rapporteras? Vilka organisationer, grupper eller enskilda kommer fram? Vilka ämnen lyfts fram?
- 2) *Hur används tidningarna som forum?*
Vilka ämnen lyfts fram i insändare och debattartiklar? I hur hög grad kan tidningarna tänkas fungera som forum?
- 3) *Hur kommenterar tidningarna skeendet?*
Vilken typ av ämnen tas upp i ledare och bakgrunder? Vilka händelser kommenteras?

Något förenklat kan det påstås, att de tre delfrågorna svarar mot tre typer av innehåll i tidningarna. Bilden av skeendet förmedlas framför allt genom det *allmänna nyhetsmaterialet*. Forumfunktionen kommer som regel till uttryck i *insändare och debattartiklar*, där grupper och enskilda kan komma till tals. Kommentarer finns traditionellt i *ledare, ledarstick, politiska krönikor och bakgrundskommentarer*. En sådan indelning av tidningsinnehållet måste alltid bli en förenkling. Det är självklart, att nyhetsartiklar i tidningen kan tjäna som forum för olika grupper på samma sätt som ledare eller debattartiklar fungerar som information – i varje fall för den politiskt initierade tidningsläsaren.

Den översikt av dagspressinnehållet, som görs här, bygger i första hand på en analys av den lokala dagspressen i de fyra undersökningsområdena under *mars månad 1974*.¹ Denna undersökning avser en *totalmätning* av in-

¹ De undersökta dagarna är: 25/2, 26/2, 6/3, 7/3, 11/3, 15/3, 19/3, 20/3, 28/3, 29/3.

nehållet. Den har kompletterats med analyser av *förstasidesinnehållet* och *ledarsidorna* under 60 dagar under våren 1973. Dessutom har en specialanalys av pressen under *valrörelsen 1973* genomförts.² De metodiska problemen diskuteras närmare i appendix.

I redovisningen ägnar vi i första hand uppmärksamheten åt *nyhetsmaterialet* i sju tidningar.³ Den politiska nyhetsrapporteringen och det traditionellt opinionsbildande materialet, ledare, debattartiklar och insändare, tas upp i ett separat avsnitt. Kapitlet avslutas med en jämförelse mellan den lokala dagspressens innehåll och de regionala radio- och tv-sändningarna.

3.2 Tidningarnas totala innehåll

Totalvolymen är den ram, som sätts upp inom tidningsföretagen för det dagliga utbudet av nyheter, underhållning, annonser etc. Det visar sig här, att Göteborgs-Posten är klart störst av de undersökta tidningarna, medan en annan storstadstidning – Skånska Dagbladet – tillsammans med de två falutidningarna har den minsta totalvolymen (tabell 3.1).

Tabell 3.1 Tidningarnas genomsnittliga volym per nummer. Antal spaltcentimeter respektive sidor. MU74

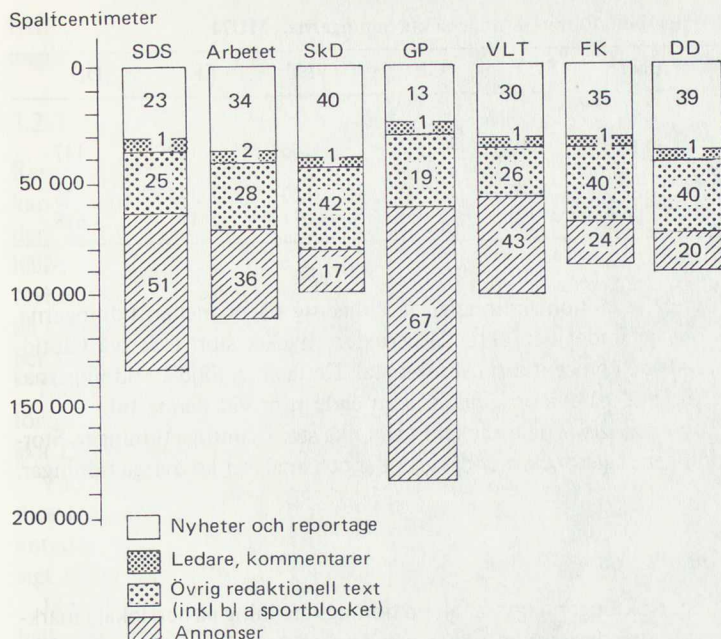
	SDS	Arbetet	SkD	GP	VLT	FK	DD
Spaltcentimeter	13 500	11 200	9 900	18 600	10 100	9 000	9 200
Sidor	33	27	24	44	28	26	26

Tabell 3.1 visar, att det genomsnittliga sidantalet under den undersökta marsperioden varierar mellan 44 sidor hos GP och 26 sidor hos Falu-Kuriren och Dala-Demokraten.

Detta totalmått säger trots allt relativt lite om de egentliga ramarna för det journalistiska arbetet. Annonsvolymen påverkar totalutrymmet avsevärt. Detsamma kan gälla vissa fasta avdelningar som t. ex. featurematerial, frågespalter och radio-tv-bakgrunder. För att få en översiktlig bild av tidningsinnehållet har vi grupperat detta i fyra grova kategorier: (1) *nyheter och reportage*, (2) *ledare, kommentarer och bakgrunder*, (3) *övrig redaktionell text* (sportblock, feature, radio-tv osv) samt (4) *annonser*. I figur 3.1 redovisas fördelningen mellan dessa typer av innehåll både totalt och uttryckt i procent.

² För varje tabell har också angivits från vilken delstudie siffrorna hämtats. Följande förkortningar har här använts: MU74 = marsundersökningen 1974, FÖS73 = förstasidesanalysen våren 1973, LES73 = ledarsidesanalysen våren 1973 samt VALS73 = studien av första- och ledarsidorna under valrörelsen 1973.

³ De undersökta tidningarna är: Sydsvenska Dagbladet (SDS), Arbetet (Arb), Skånska Dagbladet (SkD), Göteborgs-Posten (GP), Vestmanlands Läns Tidning (VLT), Falu-Kuriren (FK), Dala-Demokraten (DD). I vissa analyser ingår både Arbetets huvudedition (Arb/S) och den västsvenska editionen (Arb/V). Om inget särskilt anges, avser beteckningen Arbetet huvudeditionen. I första- och ledarsideanalyserna ingår dessutom Kvällsposten (KvP) och GT.

Figur 3.1 De undersökta tidningarnas totalvolym fördelad på fyra huvudtyper av innehåll. Spaltcentimeter och procent. (MU74).

När vi på detta sätt delar upp innehållet förändras bilden av tidningarna. Här visar det sig, att Göteborgs-Postens stora volym är en följd av tidningens stora annonsmängd – 2/3 av tidningen består av annonser. De tre tidningar, som har den minsta totalvolymen, har samtliga större redaktionell textvolym än GP. Annonsandelen understiger i dessa tidningar 1/4 av det totala materialet.

3.2.1 Redaktionellt material

Det redaktionella materialet i tidningarna delas ganska jämt mellan *allmänna nyheter och reportage* och vad som här kallats *övrig redaktionell text*. Fördelningen i procent mellan dessa två huvudtyper är relativt lika i de undersökta tidningarna (figur 3.1).

Ser vi sedan till det absoluta utrymme (i spaltcentimeter), som tidningarna ägnar åt nyheter och reportage visar det sig att GP, SDS och VLT har den minsta nyhetsvolymen av de studerade tidningarna. De stora annonsorganen ger med andra ord en mindre utförlig redaktionell information. Dessa skillnader måste ses i samband med karaktären hos tidningarnas nyhetsbevakning. Göteborgs-Posten har i stort sett lika många nyhetsartiklar som genomsnittstidningen – men artiklarna är betydligt mindre (jfr figur 4.2). Tidningen publicerade inte heller några reportage under de vardagar som undersökts. GP kan här jämföras med t. ex. Skånska Dagbladet. Denna tidning har i stort sett lika många nyhetsartiklar, men dessa är genomsnittligt dubbelt så stora. Andelen reportage och bilder är också betydligt större. Sydsvenska Dagbladet har den största andelen reportagematerial – omkring 1/3 av nyhetsmaterialet (tabell 3.2).

Tabell 3.2 Nyhets- och reportagematerialets omfattning i de undersökta tidningarna. MU74

	SDS	Arbetet	SkD	GP	VLT	FK	DD
Genomsnittligt antal artiklar per dag	98	121	110	117	105	129	147
Genomsnittlig artikelstorlek (spcm)	31	31	36	21	29	24	25
Spaltcentimeter per dag	3 065	3 784	3 915	2 458	3 094	3 116	3 618

Det övriga redaktionella innehållet skiljer sig något mellan tidningarna. *Sportblocket* är under den aktuella perioden mycket stort i de två falutidningarna – både i procent och i absoluta tal. Detta är en följd av tidningarnas intresse för VM på skidor i Falun, som ägde rum vid denna tid.

Den kommenterande delen är i stort sett lika stor i samtliga tidningar. Storstadstidningarna ger dock mer bakgrunder och analyser än övriga tidningar.

3.2.2 Annonserna

Många undersökningar har visat att en tidnings ställning på den lokala marknaden bestämmer dess annonsvolym och därmed dess ekonomiska situation. Den tidning som har störst spridning – hög hushållstäckning – får flest annonser, medan lågtäckningstidningen är mindre attraktiv för annonsörerna. Detta mönster framträder klart i innehållsmätningen. Vi kan t. ex. jämföra de tre malmötidningarna. Sydsvenska Dagbladet har den största spridningen och flest annonser, medan Arbetet har något färre och Skånska Dagbladet minst annonser.

Av de undersökta tidningarna har GP exceptionellt mycket annonser. Tidningen har t. o. m. lika mycket annonser som de tre malmötidningarna tillsammans – samtidigt som den har mindre redaktionell textvolym än den som har minst av dessa (SDS).

Annonserna har olika karaktär hos de undersökta tidningarna. I genomsnitt utgör eftertextannonserna ca 1/3 av annonsmängden. Den dominerande annonstypen i samtliga tidningar är *lokala affärsannonser*. I förstetidningarna på konkurrensorterna liksom i monopoltidningarna spelar riksannonserna en viktig roll. *Samhällsinformationsannonserna* från statliga och kommunala myndigheter har en blygsam andel av annonsvolymen – ca 3 procent i genomsnitt – även om deras ekonomiska betydelse relativt sett blir större hos de annonsfattiga andratidningarna.

Typen av *organisationsannonser* är delvis ett tecken på dagstidningarnas politiska sympatier. De borgerliga partierna annonserar i borgerliga tidningar och socialdemokraterna i de socialdemokratiska. De fackliga organisationernas annonser återfinns i huvudsak i de två socialdemokratiska tidningarna – som har 3/4 av samtliga fackliga annonser.

Analyserna av annonsvolymen kan också jämföras med tidningarnas egen statistik för mars månad i sin helhet. Här visar det sig, att malmötidningarna i projektets innehållsanalys har lägre genomsnittsvolym än i den egna annonsstatistiken, medan Göteborgs-Postens andel är i stort sett densamma. En orsak till detta finns uppenbarligen i lokala dagsvariationer i annonsvo-

lymen. Malmötidningarna har t. ex. en mycket stor annonsvolym på söndagar, en veckodag som ej ingår i projektets totalmätning.

3.2.3 Några jämförelser med annat material

Resultatet av totalmätningarna av pressen i de fyra undersökningsområdena kan jämföras med andra analyser av samma slag. Intressant är t. ex. att studera hur annons- och textvolymen i göteborgs- och malmötidningarna förhåller sig till innehållet i stockholmstidningarna. Det visar sig här att Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet genomsnittligt har en textvolym, som ligger på i stort sett samma nivå som Göteborgs-Postens ca 7000 spaltcentimeter per dag. Malmötidningarna har genomgående en större textmängd.

Dagens Nyheter har en något större annonsvolym än Göteborgs-Posten för samma period och samtidigt ca tre gånger så stor annonsmängd som Svenska Dagbladet.

Vad beträffar *landsortspressen* kan vissa jämförelser göras med Sveriges Radios lokalradioundersökning mars 1973. Med reservation för tidskillnaden antyder resultaten att VLT, Falu-Kuriren och Dala-Demokraten volymmässigt skiljer sig relativt lite från ett urval andra landsortstidningar.

Jämförelser över tid visar slutligen på en anmärkningsvärd *stabilitet* i förhållandet redaktionell text/annonser. Denna tendens återkommer i samtliga undersökningar.

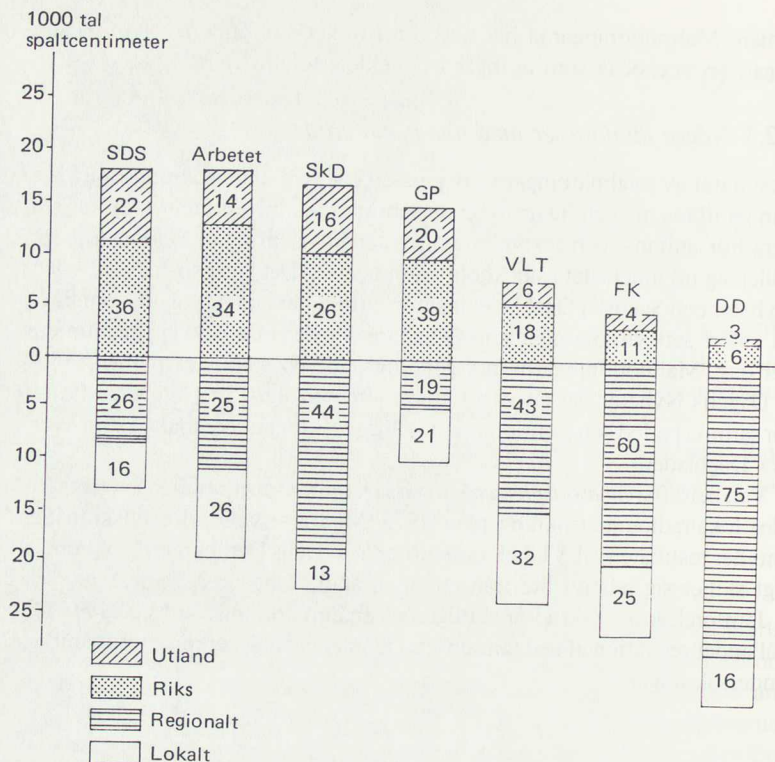
3.3 Nyhetsmaterialets geografiska fördelning

De tidningar, som studerats, utges i områden av olika karaktär och skiljer sig i geografisk spridning. I detta avsnitt ska vi studera hur tidningarnas nyheter och reportage fördelar sig geografiskt. Hur mycket är utlandsnyheter och hur mycket gäller vad som sker i den egna kommunen? Hur bevakningen ser ut i tidningarna är också ett uttryck för deras ambitionsnivå. Det gäller vilka "nivåer" i samhället de vill spegla i sina nyheter. Vill man informera om vad som sker i utlandet, på riksplanet i Sverige, i den egna regionen och kommunen eller begränsar man sin uppmärksamhet till en särskild nivå eller ett speciellt område?

3.3.1 Utrikes, inrikes, regionalt eller lokalt?

Nyhetsmaterialet har i innehållsanalysen beskrivits med utgångspunkt från tidningarnas utgivningsorter. Med *lokalt material* avser vi nyheter, som behandlar den egentliga utgivningskommunen; *regionalt* står för tidningens spridningsområde i övrigt och nyheter från annat håll uppdelas i *inrikes-* och *utrikesnyheter*.

Tidningarna skiljer sig starkt i fråga om nyheternas geografiska fördelning. I stort framträder två grupper: *storstadstidningarna* – utom Skånska Dagbladet – med en dominans för icke-lokala nyheter och *landsortstidningarna* där det regionala och lokala innehållet överväger. Detta framgår av figur 3.2. Figuren ger en bild både av hur stor andel av nyhetsmaterialet, som behandlar de olika geografiska "nivåerna" och de totala volymerna.

Figur 3.2 Geografiska områden i tidningarnas nyheter och reportage. Spaltcentimeter och procent. (MU74).

Utrikesnyheter

Utrikesnyheterna svarar för i genomsnitt 15 procent av det sammanlagda nyhetsmaterialet. Andelen varierar kraftigt mellan enskilda tidningar – från drygt 20 procent i Göteborgs-Posten och Sydsvenska Dagbladet till mindre än 5 procent i falu-tidningarna. De senare tycks vara relativt typiska för svensk landsortspress. Lokalradioprojektet våren 1973 visade att den typiska landsortstidningen avsatte ca 6 procent av nyhetsutrymmet för utlandsbevakningen.

Utrikesmaterialets andel är mycket stabil inom tidningarna. Det finns ett visst utrymme avsatt för vad som händer i utlandet. Den vikt man tillmäter enskilda utrikesnyheter framträder möjligen i att större nyheter får plats på förstasidan. Denna stabilitet var särskilt tydlig i den tidigare refererade undersökningen av landsortspress våren 1973. Under den januarivecka, då vapenvilan i Vietnam förhandlades fram och ett omfattande vulkanutbrott inträffade på Island (Hemökatastrofen), hade de flesta tidningar samma mängd utrikesnytt som under en relativt "normal" vecka i mars samma år.

På förstasidorna dominerar under första halvåret 1973 Norden, länder i Västeuropa, samt konfliktområden i tredje världen – Vietnam och Mellan-Östern (tabell 3.3). Några större skillnader mellan de undersökta tidningarna finns knappast. Både i de tidningar, som har mer korrespondentmaterial (SDS, Arbetet och GP) och i övriga, som i stort sett är beroende av material

från TT, ser fördelningen mellan olika områden ut på liknande sätt. Bland avvikelserna från helhetsbilden kan nämnas Skånska Dagbladets mer omfattande Mellan-Östern-material och VLT:s tämligen stora andel USA-nyheter. Göteborgs-Postens höga siffra för nyheter från Norden förklaras framför allt av, att tidningen anordnade en insamling till offren för vulkanutbrottet på Hemön.

Tabell 3.3 Utrikesmaterialets fördelning efter geografiska regioner. Tidningarnas förstasidor. FÖS73 (%)

	SDS	Arbetet	SkD	GP	VLT	FK	DD
Norden	20	20	22	32	13	22	24
Västeuropa	15	26	17	30	9	14	17
Östeuropa	11	5	10	8	17	20	22
USA	13	18	9	9	24	7	2
Syd- och Mellanamerika	1	0	1	2	5	0	12
Israel och Mellanöstern	6	6	14	3	5	0	5
Afrika	3	5	1	1	1	0	7
Asien	26	9	15	5	19	36	11
Flera regioner tillsammans	6	10	11	10	6	0	0
Summa procent	101	99	100	100	99	99	100
Spaltcentimeter	6 357	3 602	3 228	2 963	2 432	823	780

Riksnheter

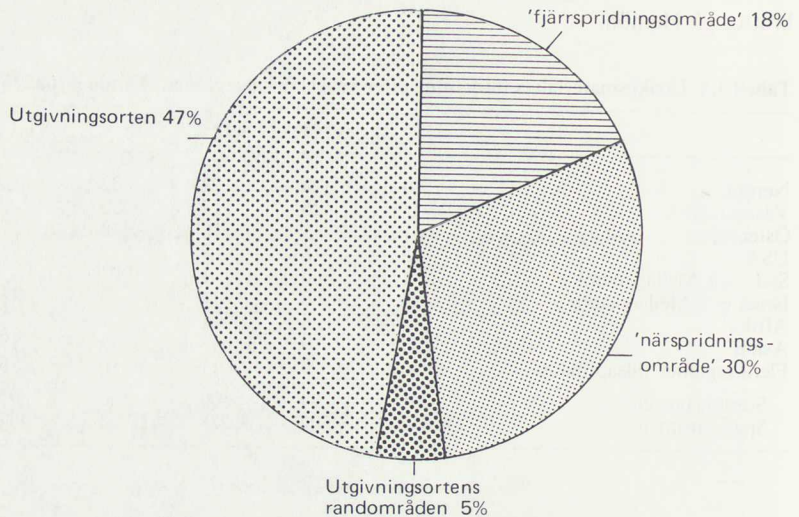
Riksnheterna får störst utrymme i storstadstidningarna. Här svarar de för mellan 30 och 40 procent av nyhetsmaterialet, medan de i Västerås och Falun får mellan 18 (VLT) och 6 procent (DD). Den klart övervägande delen av inrikesnyheterna – nyheter utanför tidningens eget spridningsområde – gäller sådant, som utspelas i Stockholm men berör Sverige i sin helhet. Oftast handlar det om politiska och ekonomiska nyheter (se vidare nedan sid. 72). Bland nyheter, som gäller enskilda delar av Sverige, har tidningarna inte oväntat en övervikt för händelser inom närliggande län. Riksnheterna i storstadspressen är som regel korrespondentmaterial från tidningarnas stockholmsredaktioner. Landsortstidningarna har en klar övervikt för TT-nyheter.

Regional- och lokalnyheter

De regionala och lokala nyheterna är mest omfattande i Falu-Kuriren och Dala-Demokraten, där mellan 75 och 85 procent av nyhetsmaterialet gäller vad som händer inom tidningarnas spridningsområde. Också VLT har en stor andel regional- och lokalnyheter. Dala-Demokraten visar här ett typiskt drag för socialdemokratisk landsortspress – regional nyhetstäckning med tonvikt på de viktigare industrierna inom länet.

Ett genomgående drag hos samtliga tidningar är att utgivningsorten och de större orterna inom spridningsområdet får den bästa bevakningen. Förstasidesanalysen visar klart att de delar av tidningens region, som får den sämsta bevakningen är utgivningsortens omgivning t. ex. storstädernas

förorter. Detta kan vara en av förklaringarna till förortstidningarnas expansion. Dessa förmedlar information, som inte ägnas något större utrymme i dagspressen (figur 3.3).

Figur 3.3 Det regionala och lokala materialets fördelning på olika geografiska områden. Samtliga tidningar (FÖS73)

Den minst omfattande lokalbevakningen har Sydsvenska Dagbladet och Göteborgs-Posten. Framför allt GP:s begränsade utrymme för regional- och lokalnyheter kan förefalla anmärkningsvärt. Den begränsade nyhetsvolymen är dock delvis en följd av att man har mycket "notisnyheter" – tidningen har relativt många små artiklar Göteborgs-Posten kan här jämföras med Arbetets västsvenska edition. Under perioden i mars månad 1974 ägnade Arbetet ca 50 procent större utrymme åt nyheter från Göteborg. Arbetet hade dock genomsnittligt 18 nyhetsartiklar per dag, medan GP hade 31 (jfr även tabell 3.7).

De mönster vi här kan iakttaga bekräftar resultat från tidigare undersökningar av svensk lokalpress. Det förefaller också som om utvecklingen inom landsortspressen gått mot en ökning av det regionala och lokala materialet på bekostnad av det nationella och internationella. Det är rimligt att uppfatta detta som en konsekvens av att radio och tv kommit att ta över mycket av utrikes- och riksnyheterna. Samtidigt kan också den förändrade ekonomiska situationen för pressen, dvs behovet av hög lokaltäckning för att bli ett attraktivt annonsorgan, ha påverkat denna utveckling. Följden av detta är, att tidningsläsarna i landsorten har en begränsad tillgång till internationella och nationella nyheter i den egna regionens tidningar. Det kan vara rimligt att i detta sammanhang peka på de tidigare resultaten som visar vilka tidningar som läses inom de olika områdena. Det visar sig här, att de rikspridda tidningarna – framför allt Stockholms kvällstidningar – har en större spridning i Västerås och Leksand än i Göteborg och Malmö. Genom sin rikstäckning kan de komplettera det lokalorienterade innehållet i landsortspressen.

3.4 Nyhetsinnehållet

Nyheter från olika geografiska områden kan givetvis skilja sig kraftigt åt i fråga om ämnesinnehåll. Det har i det föregående antytts att inrikesbevakningen i första hand handlar om ekonomiska och politiska frågor, medan lokalnyheterna är av mer blandad karaktär. Vi skall här göra en mer detaljerad beskrivning av vilka sakfrågor, som tas upp i nyheterna i olika tidningar och från olika geografiska områden.

3.4.1 De vanligaste nyheterna

En genomgång av de undersökta tidningarnas nyhets- och reportagematerial visar att det domineras i första hand av olyckor och brott, parti- och allmänpolitiska samt företagsekonomiska frågor. De fem mest framträdande områdena finns redovisade i tabell 3.4.

På förstasidorna lyfts brott och olyckor fram mer än det ekonomiska och politiska materialet. Det är som väntat det dramatiska stoffet, som ges prioritet.

I tabell 3.4 jämförs förstasidesmaterialet med det totala nyhetsinnehållet. De två studierna har genomförts under två olika tidsperioder varför några detaljjämförelser inte kan göras. Det torde dock vara rimligt att studera likheter och skillnader vad gäller *typer av nyheter*. I tabellen har därför innehållet redovisats i några större grupper.

Tabell 3.4 Det oftast förekommande nyhetsinnehållet i de undersökta tidningarna. MU74, FÖS73.

Totalanalysen (MU74)	Förstasidesanalysen (FÖS73)
● Olyckor och brott (10 %)	● Olyckor och brott (20 %)
● Partipolitiska och allmänpolitiska frågor (10 %)	● Partipolitiska och allmänpolitiska frågor (7 %)
● Företagsekonomiska frågor (8 %)	● Allmänna sociala frågor (5 %) ^a
● Lokalt kulturliv, hembygdsvård (6 %)	● Företagsekonomiska frågor (4 %)
● Sjukvård och handikappfrågor (6 %)	● Miljöfrågor (4 %)

^a Avser bl. a. nyheter och reportage om enskilda personers situation.

Anm. Dessa sakområden utgör tillsammans ca 40 procent av nyhetsmaterialet totalt.

Anm. Dessa sakområden utgör tillsammans ca 40 procent av nyhetsmaterialet på förstasidorna.

Tabellen visar på skillnader mellan totalinnehåll och förstasidesinnehåll under de två undersökningsperioderna. Samtidigt framgår att det är samma *typer* av nyheter, som dominerar – olyckor och brott samt politik.

Nyhetsinnehållet skiftar också med hänsyn till var en viss händelse utspelas. *Utrikesmaterialet* är mest enhetligt och gäller politiska händelser (inrikespolitik, partipolitik och utrikespolitik) i andra länder. De tio mest förekommande nyhetstyperna svarar för 3/4 av det totala utriksstoffet.

*Riksnyheter*na är också relativt likartade. De ekonomiska ämnena här svarar för omkring 20 procent av materialet. Arbetsmarknadsfrågor och fackligt stoff står för drygt 10 procent. Det politiska materialet utgör ca 10 procent.

*Nyheter*na från tidningarnas spridningsområden är mest varierande. Lokala evenemang dominerar, men också olyckor och brott får större utrymme. De

ekonomiska och framför allt de politiska ämnena utgör en relativt liten andel av stoffet.

3.4.2 Politiska, ekonomiska och allmänna nyheter

Vi har hittills diskuterat vilka sakfrågor, som förekommer i nyheterna. Ett annat sätt att studera tidningsinnehållet är att se till vilken *sektor av samhällslivet* en händelse speglar. Vi har här skiljt ut tre huvudområden:

- 1) *Politik*
Händelser inom det politiska livet; i anslutning till politiska beslut eller med avseende på politiska organisationer, myndigheter etc.
- 2) *Ekonomi och arbetsliv*
Händelser inom arbetslivet; produktion (företag och arbetsmarknad) samt konsumtion (levnadsstandard etc)
- 3) *Allmänt*
Händelser som gäller icke organiserade grupper, enskilda människor eller allmänna aktiviteter, som inte kan hänföras till de två ovanstående sektorerna, t. ex. olyckor, brott, "human interest".

Politiskt och ekonomiskt innehåll kan tillsammans ses som den *samhällsorienterande* delen av tidningens nyheter och reportage. Vi skall i det följande belysa hur detta material behandlas i de undersökta tidningarna.

Om man ser till pressens *totalinnehåll* visar det sig att det samhällsorienterande nyhets- och reportagematerialet dominerar i storstadspressen medan det allmänna innehållet har en knapp övervikt i landsortstidningarna. Av de två typerna samhällsnyheter har det politiska stoffet en merpart i samtliga tidningar utom de två i Falun, där politiska och ekonomiska nyheter har lika stor andel. Tidningarnas nyhetsinnehåll torde således kunna karakteriseras som samhällsorienterande. Detta framgår av tabell 3.5.

Om vi jämför nyheterna på tidningarnas *förstasidor* med det totala nyhetsmaterialet visar det sig, att framför allt det allmänna nyhetsstoffet lyfts fram på "paradsidan". Olyckor, brott och andra dramatiska skeenden samt "human interest" dominerar. Politiska och ekonomiska händelser får här en mindre uppmärksamhet, framför allt är händelser inom arbetslivet sällsynta.

Morgontidningarnas förstasidor kan också jämföras med de lokala kvällstidningarna. De två undersökta kvällstidningarna – Kvällsposten och GT – lyfter inte oväntat fram allmänna nyheter medan t. ex. arbetslivsnyheterna i stort sett försvinner.

3.4.3 Nyhetsinnehåll från olika geografiska områden

Den tidigare översikten visade att det finns skillnader i innehåll hos nyheter som behandlar olika geografiska områden. Detta framträder också klart om vi studerar vilka samhällssektorer som speglas i nyheter från olika nivåer (tabell 3.6).

Tabell 3.5 Nyhets- och reportagematerial efter politiskt, ekonomiskt och allmänt innehåll. MU74 och FÖS73 (%).

Typ av innehåll	SDS		Arbetet		SkD		GP		VLT		FK		DD	
	T	F	T	F	T	F	T	F	T	F	T	F	T	F
Politik	36	34	33	27	35	27	32	22	30	21	20	23	23	17
Ekonomi och arbetsliv	26	17	28	21	25	13	30	22	22	11	22	14	23	14
Allmän	38	47	39	51	40	60	38	56	48	68	58	62	54	69
Summa procent	100	98	100	99	100	100	100	100	100	100	100	100	99	100
Spaltcentimeter	30 735	20 291	37 839	18 074	39 149	19 980	24 584	13 264	30 955	18 895	31 151	18 478	36 088	17 904

Anm. T avser totalinnehållet (MU 74)

F avser förstasidesinnehållet (FÖS 73)

Tabell 3.6 Politiskt, ekonomiskt och allmänt innehåll i nyheter och reportage från olika geografiska områden. Samtliga tidningar. MU74 (%)

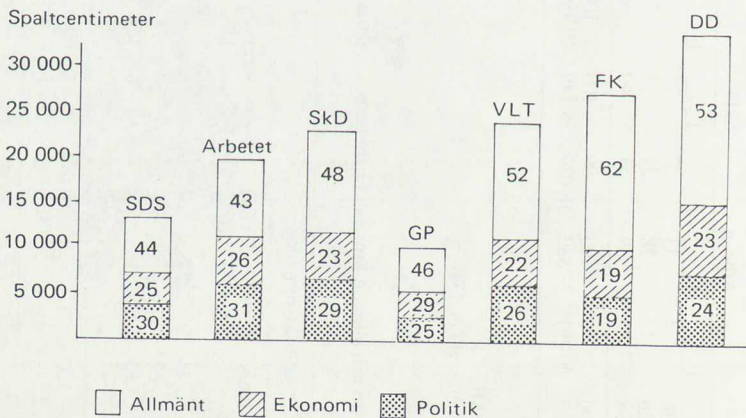
Typ av innehåll	Geografiskt område			Totalt
	Utländ	Sverige riks	Utgivnings- områden (utom utg. ort)	
Politik	62	30	28	31
Ekonomi och arbetsliv	13	36	21	25
Allmänt	25	35	51	44
Summa procent	100	101	100	100
Spaltcentimeter	33 244	70 403	108 470	261 794

Tabell 3.6 visar också en annan sida av tidningarnas nyhetsvärdering. Mest intressant är att andelen politiskt material är störst i nyheter, som behandlar områden utanför tidningarnas egna spridningsområden. I nyhetsmaterialet från utgivningsorterna förekommer denna typ av stoff mer sällan. Något tillspetsat uttryckt tycks tidningarnas politiska nyheter från de egna kommunerna ha mindre nyhetsvärde än motsvarande nyheter från utlandet.

En analys av hur de *enskilda tidningarna* speglar vad som sker i olika geografiska områden visar på relativt små skillnader, särskilt ifråga om *utrikesmaterialet*. Detta förklaras i första hand av att de flesta tidningarna är starkt beroende av nyhetsbyråernas, främst TT:s, service.

Vad beträffar *riksnyheterna* har de enskilda tidningarna större möjligheter till "egen" nyhetsbevakning. Även om TT-materialet har stor betydelse, har de flesta tidningarna dessutom någon form av självständig stockholmsbevakning. Här finner vi framför allt en skillnad mellan storstadspresen och tidningarna i Västerås och Falun. De senare har inte enbart mindre volym riksnyheter; deras riksnyheter har också en mindre andel samhällsorienterande innehåll.

Skillnaderna är störst när det gäller *materialet från tidningarnas egna spridningsområden*. Här finns knappast något byråmaterial av betydelse och de undersökta tidningarna skiljer sig kraftigt åt. De tre landsortstidningarna skriver mer om olyckor och brott, liksom om lokala aktiviteter utan politisk eller ekonomisk anknytning. Storstadstidningarna, utom Skånska Dagbladet, har en relativt begränsad regional och lokal bevakning. *Andelen* politiskt och ekonomiskt material är dock överlag större än i landsortspresen. Resultatet sammanfattas i figur 3.4.

Figur 3.4 Nyheter och reportage som behandlar utgivningsorten och spridningsområdet efter politiskt, ekonomiskt och allmänt innehåll. Spaltcentimeter och procent. (MU74).

Samhällsfrågor tycks genomgående tillmätas mindre nyhetsvärde i regional- och lokalmaterialet. Typiskt är att de undersökta tidningarna också har en relativt sett mindre andel samhällsorienterande nyheter på förstasidorna än inne i tidningen. På dessa sidor är det istället mer dramatiska händelser utan politisk anknytning, som lyfts fram för läsekretsen. Endast en tidning – Falu-Kuriren – har större antal lokalpolitik på förstasidan än i tidningen totalt.

Man kan diskutera tidningarnas begränsade uppmärksamhet för lokala samhällsfrågor. Är den en följd av att man upplever lokalpolitiska nyheter vara ointressanta eller att man av olika skäl anser lokalpolitiken vara alltför kontroversiell? Svaren på journalistenkäten antyder att det framför allt är en brist på resurser som gör bevakningen summarisk.

Jämförelser mellan olika tidningar tyder på att det här framför allt rör sig om en skillnad i policy. Andratidningarna tycks genomgående tillmäta nyheter om samhällsfrågor inom det egna spridningsområdet ett större nyhetsvärde. Detta speglar dessa tidningars samhällsorienterande karaktär.

Dessa skillnader i policy mellan olika tidningar kan belysas med situationen i Göteborg. Vid sidan av Göteborgs-Posten finns Arbetets västsvenska upplaga. Den senare skiljer sig från Arbetets huvudupplaga genom att dess andra del innehåller ett varierande antal sidor med nyheter från Västsverige. Dessa två tidningar skiljer sig kraftigt åt i typen av nyhetsinnehåll. Detta illustreras i tabell 3.7.

Tabell 3.7 De regionala och lokala nyheternas innehåll i Göteborgs-Posten och Arbetets västsvenska edition. MU74 (%)

Typ av innehåll	Arbetet/Väst		Göteborgs-Posten	
	Regionalt	Lokalt	Regionalt	Lokalt
Politik	46	32	27	22
Ekonomi och arbetsliv	8	34	31	27
Allmänt	46	34	42	51
Summa procent	100	100	100	100
Spaltcentimeter per dag	372	769	456	514
Artiklar per dag	9	18	23	21
Upplagans fördelning i 1000 ex	9	11	120	191

Tabell 3.7 visar att Arbetet har en nyhetsbevakning, som lägger tonvikten på politiska händelser – både regionalt och lokalt. Göteborgs-Postens nyhetsförmedling bygger på en relativt stor mängd allmänna nyheter om vad som sker lokalt. Den upplagemässigt svaga tidningen serverar genomsnittligt sin läsekrets fler lokalpolitiska göteborgsnyheter än den i kommunen dominerande tidningen: av det *lokalpolitiska* nyhetsmaterial, som de två tidningarna totalt presenterade under undersökningsperioden, svarade Arbetet för närmare 70 procent.

Även om göteborgssituationen delvis är ett extremfall – Arbetet är ingen egentlig konkurrent till GP – så illustrerar den ändå två typer av tidningar: den dominerande tidningen, som har en allmän lokalbevakning och den profilerade mindre tidningen, som satsar mer på politiska och ekonomiska lokalnyheter. Man kan diskutera om den större tidningens framgång har sin bakgrund i detta eller om det är dess dominerande ställning, som gjort att den minskat sitt politiska engagemang, t. ex. därför att den sprids i alla medborgargrupper. Klart är emellertid, att den ökade dominansen för en lokal tidning tycks innebära en minskning av samhällsbevakningen: en tidning som får lokalt monopol tycks snarare minska än öka sitt samhällsorienterande nyhetsmaterial. Om vi ser till kvantiteten politiska nyheter kan man

tala om en "avpolitisering". Hur de politiska nyheter som finns ser ut är dock en annan fråga, som senare kommer att belysas mer utförligt.

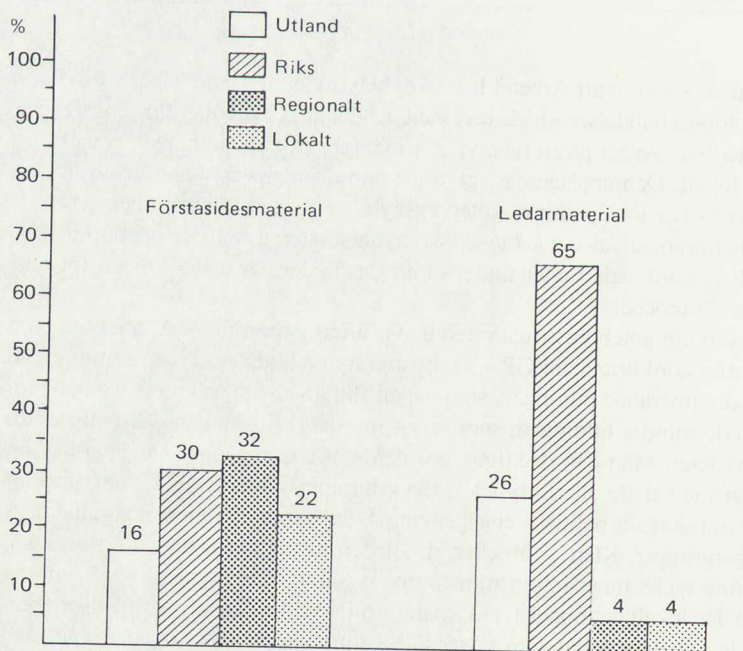
3.5 Ledare och politiska kommentarer

Ledarsidan är den del av tidningen, som traditionellt betecknas som den politiska, där tidningens uppfattning i samhällsfrågor kommer till uttryck. I detta avsnitt ska vi på motsvarande sätt som för nyhetsmaterialet ge en beskrivning av ledarsidornas innehåll. Vi försöker här återge tidningarnas "åsiktsprofil", som sedan kan jämföras med deras sätt att redovisa nyhetsmaterialet. Redovisningen bygger på genomgången av de lokala tidningarnas ledarsidor under våren 1973.

3.5.1 Ledarsidans geografi

Riksfrågor dominerar klart i tidningarnas kommentarer. Närmare 2/3 av samtliga undersökta ledarkommentarer behandlar rikspolitik. Den näst största kategorin är utrikespolitik, som upptar ca 1/4 av materialet. Vad som sker regionalt och lokalt uppmärksammas i ungefär 1/10 av ledarna.

Ledarsidorna skiljer sig således kraftigt från nyhetsmaterialet. Av nyheterna på förstasidan är mindre än hälften från utlandet och Sverige utanför tidningens egen region. På ledarsidan svarar dessa områden för över 90 procent. Skillnaden skulle vara ännu större om vi jämförde med det totala tidningsinnehållet. I figur 3.5 redovisas resultatet.

Figur 3.5 Olika geografiska områdens andel av förstasides- respektive ledarmaterialet. Samtliga tidningar. FÖS73, LES73 (%).

Figur 3.5 visar fördelningen i tidningarna sammantagna. Det finns dock vissa mindre avvikelser mellan tidningarna. Skiljelinjen går framförallt mellan tidningarna i Malmö och övriga. I landsortspressen och GP behandlar knappt 15 procent av ledarna lokala eller regionala frågor, jämfört med närmare sex procent i malmötidningarna (tabell 3.8).

Tabell 3.8 Översikt över ledarmaterialets fördelning efter geografiskt område. LES73 (%)

Geografiskt område	SDS	Arbetet	SkD	GP	VLT	FK	DD
Utland	36	25	35	30	17	10	16
Sverige riks	57	72	60	58	70	77	71
Spridningsområdet utom utgivningsorten	5	2	4	1	3	9	11
Utgivningsorten	1	1	0	11	9	4	2
Summa procent	99	100	99	100	99	100	100
Spaltcentimeter	11 353	9 231	6 637	7 092	5 476	4 985	4 888

Denna analys pekar således i samma riktning som den tidigare av nyheter och reportage. Vad som sker inom det egna spridningsområdet ger mera sällan upphov till kommentarer från tidningens sida. Ledarskribenternas intresse riktas mot Stockholm eller mot utlandet, både i första- och andratidningarna.

Man kan spekulera i varför de lokala händelserna granskas så knapphändigt. En förklaring – som tidigare diskuterades beträffande nyhetsmaterialet – kan vara att vad som sker lokalt anses föga kontroversiellt. Man upplever sällan några mer dramatiska meningsmotsättningar i lokalsamhället och finner därför inget att kommentera. En annan förklaring kan vara att ledarna i första hand skrivs för en rikspublik – tidningen vill ge sitt bidrag till den allmänna debatten i landet och företräda vissa lokala partiintressen. Tidningarna har kanske dessutom en ambition att ge läsarna kommentarer och förklaringar till vad som händer på utrikes- och riksplenet. Ytterligare en förklaring till det begränsade intresset för lokala frågor kan vara en viss tradition samt utnyttjande av centralt framställt ledarmaterial.

Det är här omöjligt att ta ställning till vad som betyder mest. Klart är emellertid att tidningarna i ledarna endast i mycket begränsad omfattning granskar vad som sker inom den egna regionen.

3.5.2 Sakfrågor i ledarna

Inte oväntat ges partipolitiska och allmänpolitiska eller principiellt orienterade debattfrågor störst utrymme i ledarna. Nationalekonomiska problem, fackliga frågor och bostadsfrågor är andra ämnen som ofta återkommer.

Tidningarna skiljer sig något sinsemellan. Vissa präglas av en klar partipolitisk debattlusta medan andra är mer orienterade mot olika sakfrågor. Några tydliga partipolitiska skillnader framträder dock inte. Av det inrikespolitiska materialet får principfrågor och pläderingar inför beslut i riksdagen en framträdande plats.

Sammanfattningsvis ger analysen av ledarmaterialet en tämligen förväntad bild: ledarsidan behandlar framför allt inrikesfrågor med partipolitisk anknytning.

3.5.3 *Kommentarer och bakgrund*

Ledarna kan vara ett sätt att förklara och tolka olika skeenden för den lokala läsekretsen. En annan möjlighet att ge direkt bakgrundsinformation är i form av särskilda bakgrunds- eller "bakom-rubrikerna"artiklar.

Det visar sig här att tidningarna i mycket varierande utsträckning använder denna typ av kommentarer på ledarsidorna. I Vestmanlands Läns Tidning finns regelbundet en utrikespolitisk bakgrund på ledarsidan. Ser vi till tidningarna sammantagna visar det sig att kommentarer och bakgrunder förekommer ytterst sparsamt. Huvuddelen av nyhetssidorna består av traditionella nyhetsartiklar. Under marsperioden 1974 var det enbart i Göteborgs-Posten och Vestmanlands Läns Tidning som bakgrundsruator återkom regelbundet. I t. ex. GP svarar denna typ av kommentarer för ca tre procent av nyhetsmaterialet (tabell 3.9).

Tabell 3.9 Bakgrundsartiklar. MU74.

	SDS	Arbetet	SkD	GP	VLT	FK	DD
Genomsnittligt antal spaltcentimeter per dag	27	11	10	56	40	27	9
I procent av nyhetsmaterialet	1	0	0	3	1	1	0

Bakgrunderna innehåller för det mesta utlandsnyheter och utrikespolitik. Karaktären på materialet skiftar. Vissa tidningar utnyttjar systematiskt byråmaterial eller andra nyhetskällor, medan andra gör egna analyser. Någon mer utförlig bakgrundsinformation i lokala eller regionala frågor förekommer inte under undersökningsperioden.

3.6 Debatten

Ledare och bakgrunder kan sägas illustrera tidningarnas gransknings- och tolkningsuppgifter inom politiken. En annan uppgift som diskuterades inledningsvis är den s. k. forumfunktionen: dagspressen som en plats där organisationer och enskilda kan framföra sina åsikter. Till "foruminnehållet" kan vi i första hand räkna debattartiklar och insändare samt i viss mån pressklipp. Återkommande artiklar av fasta medarbetare räknas här inte som debattstoff. I detta avsnitt skall dessa innehållstyper diskuteras.

3.6.1 Debattartiklarna

Debattartiklar under särskild rubrik, placeras som regel på ledarsidorna. Tre storstadstidningar – Göteborgs-Posten, Arbetet och Sydsvenska Dagbladet – har det mest omfattande debattmaterialet. Totalt publiceras dock relativt få artiklar av den här typen; en stor landsortstidning som VLT saknade under våren 1973 i stort sett debattstoff på ledarsidan. (De två lokala kvällstidningarna – Kvällsposten och GT – innehåller i stort sett samma andel debattmaterial som morgontidningarna (tabell 3.10).

Tabell 3.10 Debattmaterialets genomsnittliga andel av respektive tidnings ledarsida. LES73 (%)

	SDS	Arbetet	SkD	KvP	GP	GT	VLT	FK	DD
Debattmaterial	18	22	12	12	36	22	2	9	13

Omkring 3/4 av debattartiklarna behandlar politiska ämnen. Ekonomiska och arbetslivsfrågor får en mer undanskymd plats, ca 5 procent, utom i de socialdemokratiska tidningarna där man oftare tar upp dessa frågor till debatt. Debattmaterialet är i allmänhet något bredare än ledarna, när det gäller vilka sakfrågor som tas upp. Man är inte lika koncentrerad till rent politiska frågor, utan tar också upp ämnen som rör kultur eller religion. Liksom ledarna behandlar de politiska debattartiklarna oftast inrikesfrågor.

3.6.2 Insändarna

Dagspressens insändarspalter sägs ofta vara en hemvist för kverulanter och framför allt innehålla av missnöjesyttringar och allmänt prat. Vår analys av insändarmaterialet visar att detta till stor del är en felaktig bild och att man där relativt ofta tar upp en seriös debatt i lokala frågor. Insändarnas karaktär har ett visst samband med hur de placerats i tidningen. I de två falutidningarna återfinns t. ex. insändarna på ledarsidan och har närmast karaktären av lokalpolitiskt forum (figur 3.6).

Det utrymme som ägnas insändarna varierar mellan tidningarna. Mest har Dala-Demokraten med i genomsnitt 200 spaltcentimeter per dag och minst Sydsvenska Dagbladet med omkring 85. I den senare tidningen får dessutom insändarna sin placering i slutet av tidningen.

Insändarmaterialet är till skillnad från det övriga åsiktsmaterialet i tidningarna genomgående lokalt orienterat. Ofta tar man också upp individorienterade problem – från livsåskådningsfrågor till klagomål över hundar som förorenar på trottoarerna.

Ett försök att gruppera insändarna visar att de till ca 30 procent handlar om politiska ämnen, ca 15 procent om ekonomi och arbetsliv medan det övriga (drygt 50 procent) gäller mer allmänna frågor (tabell 3.11).

FK Fröding 24 april 1974

Det ljusnar för Portugal?

Portugal Allier i striden på att få en regim — villen i alla hänsor fall — ledning i den demokratiska.

Den hittillsvarande regimens kom till makten 1926 genom en kupp som kallades "restaurasjonen". Efter några år framträdde ekonomiproblemet som den största orsaken till krisen och såväl till politiska som till ekonomiska svårigheter. Den 25 april 1974 utbröt en revolution som skapade ett tillfälligt parlamentariskt styre med många väsentliga punkter. Så gärdades en övergångsregering som bestod av medlemmar från de olika politiska lägren.

Indoingevänskampanjen är den största faktorn i en antirealistisk räknelinje i vissa aspekter. Den portugisiska regeringen har med sin ytterst konservativa ståndpunkt från Salazar varit i gånge med att kunna uppnå en stabil situation. Detta har lett till en omfattande flyktingvåg som har lett till en praktiska politiska kriser i västländerna.

Indoingevänskampanjen är den största faktorn i en antirealistisk räknelinje i vissa aspekter. Den portugisiska regeringen har med sin ytterst konservativa ståndpunkt från Salazar varit i gånge med att kunna uppnå en stabil situation. Detta har lett till en omfattande flyktingvåg som har lett till en praktiska politiska kriser i västländerna.

Indoingevänskampanjen är den största faktorn i en antirealistisk räknelinje i vissa aspekter. Den portugisiska regeringen har med sin ytterst konservativa ståndpunkt från Salazar varit i gånge med att kunna uppnå en stabil situation. Detta har lett till en omfattande flyktingvåg som har lett till en praktiska politiska kriser i västländerna.

Socialnämnden i Ludvika igen

Socialnämnden i Ludvika har som tidigare varit en av de mest aktiva i kommunen. Den har varit en viktig del i den sociala arbetet och har varit en viktig del i den sociala arbetet.

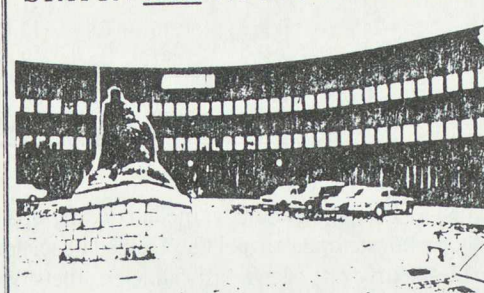
Siste man på skansen?

Medelålders aktiva personerna i kommunen har varit en viktig del i den sociala arbetet. De har varit en viktig del i den sociala arbetet.

ÄSKIKER

Äskikerna i kommunen har varit en viktig del i den sociala arbetet. De har varit en viktig del i den sociala arbetet.

Debattnlägg: ENGELBREKT TILL POLISHUSET STATYN DYR PÅ STORA TORGET

En flytt upp på den parkeringsplanen i Falun. Långt bakom syns statyn av den gamla staden.

Engelbrekt till Polshuset. Statyn dyr på stora torget. Detta är ett förslag som har väckt stor uppmärksamhet i Falun. Det handlar om att flytta upp på den parkeringsplanen i Falun. Långt bakom syns statyn av den gamla staden.

Ordet "fritt"

Ordet "fritt" har varit en viktig del i den sociala arbetet. Det har varit en viktig del i den sociala arbetet.

Frälsningsproblem i Lövås!

Frälsningsproblemet i Lövås har varit en viktig del i den sociala arbetet. Det har varit en viktig del i den sociala arbetet.

Orsak till världens låga

Orsaken till världens låga har varit en viktig del i den sociala arbetet. Det har varit en viktig del i den sociala arbetet.

Basareffekten i Falun

Basareffekten i Falun har varit en viktig del i den sociala arbetet. Det har varit en viktig del i den sociala arbetet.

Älskade i skolan!

Älskade i skolan har varit en viktig del i den sociala arbetet. Det har varit en viktig del i den sociala arbetet.

BOKREVISOR Sydamerika världs politiken

Den Chiles president Allende störtades hösten 1973. Detta var en viktig del i den sociala arbetet. Det har varit en viktig del i den sociala arbetet.

Fiskeri i Närke

Fiskeriet i Närke har varit en viktig del i den sociala arbetet. Det har varit en viktig del i den sociala arbetet.

Älskade i skolan!

Älskade i skolan har varit en viktig del i den sociala arbetet. Det har varit en viktig del i den sociala arbetet.

Älskade i skolan!

Älskade i skolan har varit en viktig del i den sociala arbetet. Det har varit en viktig del i den sociala arbetet.

Älskade i skolan!

Älskade i skolan har varit en viktig del i den sociala arbetet. Det har varit en viktig del i den sociala arbetet.

Älskade i skolan!

Älskade i skolan har varit en viktig del i den sociala arbetet. Det har varit en viktig del i den sociala arbetet.

Älskade i skolan!

Älskade i skolan har varit en viktig del i den sociala arbetet. Det har varit en viktig del i den sociala arbetet.

Älskade i skolan!

Älskade i skolan har varit en viktig del i den sociala arbetet. Det har varit en viktig del i den sociala arbetet.

Älskade i skolan!

Älskade i skolan har varit en viktig del i den sociala arbetet. Det har varit en viktig del i den sociala arbetet.

Tabell 3.11 Innehållet i insändarna. MU74 (%)

Typ av innehåll	SDS	Arbetet	SkD	GP	VLT	FK	DD
Politik	28	23	21	50	31	29	27
Ekonomi och arbetsliv	8	24	15	16	13	3	15
Allmänt	64	53	64	34	56	68	58
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100
Spaltcentimeter	839	1 002	995	859	1 370	1 210	2 046

Tabell 3.11 visar på skillnader mellan tidningarna. I Göteborgs-Posten återfinns den högsta andelen politik. De båda socialdemokratiska tidningarna har på respektive orter den högsta andelen arbetslivsfrågor. De tidningar som har minst andel samhällsorienterade insändare är Sydsvenska Dagbladet, Falu-Kuriren och Skånska Dagbladet.

3.6.3 Pressklipp

Dagstidningarna ägnar som regel varje dag en del av ledarsidan åt klipp från andra tidningar. Man vill redovisa en bild av pressopinionen i viktigare samhällsfrågor. Frågan är hur denna bild ser ut och vilken roll pressklippet spelar. Är de till för att bygga under tidningens egna åsikter eller används de som ett forum för att låta andra uppfattningar komma fram på monopolorter? Eller för att stimulera debatten på konkurrensorterna? Vi skall här göra en schematisk översikt av vilka tidningar som citeras i pressklippsspalten på ledarsidan och studera vilka partier dessa representerar.

De flesta pressklipp finns i Vestmanlands Läns Tidning och minsta antalet i Arbetet (tabell 3.12).

Tabell 3.12 Pressklippens fördelade efter citerade tidningar. LES73 (%)

Citerad tidning	SDS	Arbetet	SkD	GP	VLT	FK	DD
Tidning på utgivningsorten eget politiskt block	4	0	8	8	3	0	0
Tidning på utgivningsorten annat politiskt block	1	3	4	4	1	1	5
Tidning utgiven på annan ort eget politiskt block	77	36	65	56	73	59	55
Tidning utgiven på annan ort annat politiskt block	11	38	14	18	20	22	26
Fackpress	3	20	4	10	1	15	11
Övrig press samt andra medier	5	4	5	4	2	3	3
Summa procent	100	101	100	100	100	100	100
Spaltcentimeter	1 627	449	607	889	1 866	1 550	944

Tabell 3.12 visar att det enbart förekommer ett fåtal klipp från tidningar på samma utgivningsort. Man citerar som regel varken lokala dagstidningar eller andra lokala tidningar. Göteborgs-Posten och Skånska Dagbladet avviker här genom att relativt ofta citera sina närmaste pressgrannar, för GP

gäller att man oftast citerade Handelstidningen och GT. Resultatet understryker den tidigare slutsatsen om den debattfattiga lokalpolitiken. Detta framgår även av att ledarpolemik mellan lokala tidningar sällan förekommer. Enda undantaget är Göteborg, där debatten kan illustreras med data från marsundersökningen 1974. Under de tio undersökningsdagarna hade Arbetets västsvenska upplaga tre kritiska ledarstick mot Göteborgs-Posten, medan GP hade ett kritiskt klipp om Arbetet. I Falun fanns en viss debatt under våren 1973, som främst bestod i att Dala-Demokraten klippte ur Falu-Kuriren.

Den bild som tidningarna ger av pressopinionen utanför den egna kommunen tyder på att pressklippen i första hand utnyttjas för att bygga under egna åsikter. De flesta citaten åtföljs inte av kommentarer. Huvuddelen av klippen i samtliga tidningar utom Arbetet är hämtade från tidningar som står den egna nära. Av de borgerliga tidningarna ger VLT och FK ett något större utrymme för motståndartidningar i sina spalter än vad de övriga gör. Arbetet och Dala-Demokraten har den minsta överrepresentationen för den egna partipressen och största andelen "motståndarklipp". Detta resultat är till viss del en konsekvens av den svenska pressens partipolitiska struktur. Vill man återge "pressopinionen" blir det automatiskt en övervikt för borgerlig press.

Översikten pekar således på att pressklippen relativt sällan utnyttjas som forum för andra åsikter eller för lokal debatt. I stället används de för att redovisa opinioner som i huvudsak ligger i linje med den egna uppfattningen.

3.7 Politiken i nyheterna

De närmast föregående avsnitten har behandlat den del av tidningen som traditionellt anses ge denna en politisk profil. Vi kunde tidigare konstatera att många, särskilt politiskt intresserade, läsare ansåg att också nyhetsmaterialet ofta har en klar politisk profil. Man menade att de åsikter som tidningarna för fram på ledarsidan präglar nyhetsmaterialet. Tidningen tar upp frågor som bedöms som politiskt viktiga och gynnar organisationer, som ligger åsiktsmässigt nära. Tidigare undersökningar av nyhetsinnehåll i dagspressen, har också visst stöd för dessa uppfattningar.

Vi skall i de följande avsnitten gå igenom det politiska materialet i nyheterna. Det är framför allt två frågor som ska belysas: (1) vilken bild av det politiska livet återges i nyheterna? (2) vilka organisationer och grupper kommer fram?

3.7.1 Vad är nyheter om politik?

Vi kunde tidigare konstatera att det politiska nyhetsmaterialet dominerar i utrikesnyheterna, medan det är något mindre i riksnyheterna och minst i nyheterna från tidningens eget spridningsområde. I detta avsnitt gäller analysen tidningarnas nyheter om rikspolitiska samt regional- och lokalpolitiska händelser.

Frågan är då vad det politiska nyhetsmaterialet i tidningarna egentligen består av. Vi har sökt skilja ut olika typer av politiska skeenden: (1) sådana händelser som direkt har att göra med *politiska beslut*, i riksdag, landsting och kommunfullmäktige, (2) nyheter som gäller *organisationer och enskilda* i det politiska livet, men där nyheten inte direkt relateras till någon beslutsprocess, samt (3) rapportering om politiska *principfrågor*. Material som inte kunnat hänföras till någon av dessa kategorier har betecknats som (4) *övriga politiska nyheter*.

I tabell 3.13 återges hur dessa tre typer av politiskt stoff fördelar sig i de undersökta tidningarna.

Tabellen visar att det politiska nyhetsmaterialet i samtliga tidningar till övervägande delen består av beslutsnyheter. De handlar om opinioner inför beslut, referat av beslut som fattats i politiska organ och/eller åtgärder som vidtagits av myndigheter. Beslutsnyheterna dominerar både ifråga om rikspolitiken och regional- och lokalpolitiken. Vi skall här studera dessa två politiska nivåer separat.

Rikspolitik

De rikspolitiska nyheterna består till 3/4 av rapportering kring beslut i regering och riksdag. Den näst största kategorin utgörs av beskrivningar och analyser av vad som sker inom politiska organisationer och grupper.

Tidningarna skiljer sig klart åt i sin redovisning av rikspolitiken. En allmän tendens tycks vara att ju större uppmärksamhet tidningarna ger de rikspolitiska nyheterna desto fler blir vad vi här kallat "gruppsyheter". Dessa är alltså inte relaterade till beslut i en bestämd politisk fråga. Sydsvenska Dagbladet och Göteborgs-Posten har de största andelarna rikspolitik och de största andelarna gruppsyheter.

Möjligen skall denna typ av nyheter ses som ett uttryck för en ambition att täcka ett bredare skeende inom rikspolitiken. Vad beträffar GP måste understrykas att detta snarare är en tendens i tidningens politiska nyhetsrapportering. Den volym som ägnas politisk nyhetsbevakning är tämligen blygsam i tidningen som helhet.

I de flesta tidningar dominerar "beslutsnyheterna" riksbevakningen. Huvuddelen avser opinioner *inför* beslut i riksdag och regering: mellan 60 och 70 procent av dessa nyheter handlar om åsikter, krav och debatt före det formella beslutet. Övriga "beslutsnyheter" innehåller referat av fattade beslut och vidtagna åtgärder. Detta framgår i tabell 3.14.

Bilden av den politiska processen är relativt enhetlig i samtliga undersökta tidningar. Ett undantag är möjligen Arbetet där nyheter om opinioner före beslut och rapportering om fattade beslut utgör ungefär lika stora andelar. Det förefaller rimligt att tolka detta resultat med hänsyn till tidningens roll som ledande socialdemokratisk tidning. Den har en naturlig ambition att föra fram information om viktiga beslut på rikspanet.

Tabell 3.13 Det politiska nyhetsmaterialets karaktär. MU74 (%)

Typ av nyheter	SDS		Arbetet		SkD		GP		VLT		FK		DD	
	Riks	Regionalt o. lokalt	Riks	Regionalt o. lokalt	Riks	Regionalt o. lokalt	Riks	Regionalt o. lokalt	Riks	Regionalt o. lokalt	Riks	Regionalt o. lokalt	Riks	Regionalt o. lokalt
(1) Beslutsnyheter	57	69	79	80	87	85	66	76	78	78	76	83	100	74
(2) Gruppnyheter	26	11	13	19	2	8	30	19	14	18	3	12	0	24
(3) Principnyheter	7	9	6	0	0	0	0	0	0	0	20	4	0	1
(4) Övriga politiska nyheter	10	11	1	1	11	6	3	0	7	3	0	0	0	0
Summa procent	100	100	99	100	100	99	99	98	99	99	99	99	100	99
Spaltcentimeter	3 635	3 879	3 356	5 913	3 251	6 565	2 524	2 454	2 358	6 012	949	5 106	439	7 726
Procent av samtliga nyheter i tidningen	12	13	9	16	8	17	10	10	8	19	3	16	1	21

Tabell 3.14 Rikspolitiska nyheter, före respektive om beslut. MU74 (%)

	SDS		Arbetet		SkD		GP		VLT		FK		DD	
	Före beslut	Om beslut	Riks	Regionalt o. lokalt	Riks	Regionalt o. lokalt	Riks	Regionalt o. lokalt	Riks	Regionalt o. lokalt	Riks	Regionalt o. lokalt	Riks	Regionalt o. lokalt
Före beslut	59	29	48	63	63	59	69	71	63	63	71	63	63	63
Om beslut	29	12	46	33	33	27	23	24	32	32	24	24	32	32
Övrigt	12	59	6	4	4	14	8	5	5	5	5	5	5	5
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Spaltcentimeter	2 073	2 073	2 669	2 822	1 672	1 860	1 860	722	439	439	722	439	439	439

Anm.: Tabellen anger hur stor procent av de rikspolitiska nyheterna som behandlar händelser som utspelas före det formella politiska beslutet i riksdag eller regering respektive handlar om beslut som fattats i dessa institutioner.

Regional- och lokalpolitik

Det regional- och lokalpolitiska nyhetsmaterialet skiljer sig relativt lite från det rikspolitiska. Även den politiska bevakningen av det egna spridningsområdet är främst koncentrerad på beslutsnyheter. Klart är emellertid att den regionala och lokala nyhetsförmedlingen är något "bredare" än den rikspolitiska.

Ett exempel på detta är att de flesta tidningar ägnar gruppnyheter större uppmärksamhet inom det egna spridningsområdet. I praktiken innebär detta oftast mötesreferat o. dyl. Tonvikten ligger både regionalt och lokalt *före* beslut. Bilden är emellertid inte lika enhetlig i fråga om rikspolitiken. Tre tidningar – Arbetet, Falu-Kuriren och Dala-Demokraten – har ungefär lika mycket nyhetsmaterial som tar upp händelser före som efter beslut. Vad beträffar de två socialdemokratiska tidningarna sammanhänger detta med att de skriver relativt mycket om vad som sker i regionala och lokala politiska organisationer – tidningarna är framför allt orienterade mot partigrupper som står dem nära.

3.7.2 Grupper och institutioner i nyheterna

Ytterligare ett perspektiv på hur tidningarna beskriver det politiska livet får vi genom att studera hur olika grupper i samhället kommer fram i spalterna. Vi kan här konstatera att de fem grupper som totalt sett får mest utrymme i de samhällsorienterande nyheterna är följande:

- 1) *Myndigheter* (25 procent)
- 2) *Politiska beslutsinstitutioner* (regering, riksdag, landsting etc) (21 procent)
- 3) *Företag och arbetsgivarorganisationer* (15 procent)
- 4) *Politiska partier* (13 procent)
- 5) *Arbetstagarorganisationer* (9 procent)

Inom parentes anges i hur många procent av det samhällsorienterande nyhetsmaterialets volym respektive grupp förekommer. Analysen av förstasidorna ger i stort samma resultat och skillnaderna mellan enskilda tidningar är dessutom ganska små.

Tabell 3.15 ger en översikt av vilket utrymme olika institutioner och grupper får i de enskilda tidningarna. Här redovisas i vilken utsträckning respektive grupper kommer fram.

Tabellen visar på stora skillnader mellan tidningarna. De flesta låter samma typer av grupper komma fram. *Politiska beslutsinstitutioner och myndigheter* får t. ex. mellan 40 och 50 procent av de samhällsorienterande nyheterna i samtliga tidningar utom Dala-Demokraten, där andelen går ner till 35 procent. De *politiska partierna* får mellan 8 procent av utrymmet i Göteborgs-Posten och Sydsvenska Dagbladet och 19 procent i Dala-Demokraten. Andelen för det partipolitiska materialet understryker den tidigare slutsatsen att detta är mindre i de dominerande tidningarna och större i de s. k. andratidningarna.

Nyheter där *privata företag* uppmärksammas har en större andel i SDS, medan det får i stort sett lika stor andel av det samhällsorienterande nyhetsstoffet i övriga tidningar.

Tabell 3.15 Nyheter om olika institutioner, grupper och enskilda i det samhällsorienterande materialet. MU74. (%)

	SDS	Arbetet	SkD	GP	VLT	FK	DD
Politiska beslutsinstitutioner	17	21	28	17	21	26	24
Myndigheter	30	27	23	34	20	22	12
Politiska partier	8	12	16	8	16	9	19
Fackliga organisationer	7	12	5	14	11	4	8
Företag och arbets- givarorganisationer	22	15	16	14	12	16	12
Övriga organisationer	5	7	8	8	6	12	11
Medier	2	1	1	1	0	1	0
Enskilda personer	7	4	3	3	4	8	12
Summa procent	98	99	100	99	100	98	98
Spaltcentimeter	24 609	31 950	28 372	24 850	25 930	18 709	24 191

Anm.: Tabellen anger i hur många procent av det samhällsorienterande nyhetsmaterialet respektive grupp förekommer.

Fackliga organisationer får mest utrymme i Arbetet, GP och VLT. Det är i huvudsak TCO-föreningar som framträder i GP, medan LO-föreningar dominerar i Arbetet och i VLT. Bland de *övriga organisationerna* finns bl. a. ideella föreningar och idrottsföreningar. Dessa har sin största andel i de två falutidningarna.

Nyhetererna i samhällsfrågor koncentreras således kring de politiska beslutsorganen och myndigheterna: ca 50 procent av materialet härrör från dessa båda grupper. Detta resultat kan förefalla stå i motsättning till vad som tidigare redovisats beträffande nyheter före beslut. "Före-besluts-nyheter" har en klar merpart av de politiska nyhetererna, men ändå får beslutsinstitutioner och myndigheter ("efter-besluts-organ") närmare hälften av uppmärksamheten.

Förklaringen till detta är att myndigheterna ofta framträder "före beslut" dvs tidningarna utnyttjar myndigheter för att belysa aktuella politiska frågor. Myndigheten förser tidningen med information i sakfrågan och framträder ibland också som opinionsbildare. En länsstyrelse kräver t. ex. att regeringen vidtar vissa politiska åtgärder.

Något annorlunda uttryckt kan sägas att det politiska livet i dagspressens nyheter återges som ett samspel mellan beslutsinstitutioner, politiska partier och myndigheter, där de två senare lika ofta förekommer som pådrivande i politiska frågor.

Mycket talar för att denna bild av det politiska livet är en konsekvens av hur den lokala nyhetsbevakningen är uppbyggd. Myndigheterna har en mer organiserad nyhetsservice till pressen och de kontaktas rutinmässigt av lokala journalister. Konsekvensen blir att myndigheterna får en alltmer framträdande plats, medan de politiska partiernas betydelse tycks minska.

3.7.3 Referat eller kritisk granskning

Vi har hittills redovisat det totala utrymme som olika institutioner och grupper ägnas i spalterna. Den viktiga frågan måste dock vara på vilket sätt de

framträder. Betyder t. ex. den stora andelen myndighetsframträdanden att tidningarna har tagit upp myndigheterna till kritisk granskning? Eller är det enbart en fråga om referat?

För att försöka besvara dessa frågor har vi studerat hur grupperna kommer fram. Vi har här skiljt ut (1) *rapportering* om gruppernas verksamhet, (2) *direkt framträdande* med åsikter i samhällsfrågor och (3) *passivt framträdande*, som objekt för kritik, som riktas av tidningen själv eller av andra grupper. I tabell 3.16 återges på vilket sätt olika grupper kommer fram i de undersökta tidningarna sammantagna. Denna undersökning bygger på tidningarnas förstasidor första halvåret 1973.

Tabell 3.16 Tidningarnas rapportering om institutioner, grupper och enskilda. Andel av förstasidesmaterialet, samtliga tidningar. FÖS73 (%)

	Politiska besluts- institu- tioner	Myndig- heter	Politiska partier	Fackliga organisa- tioner	Företag	Övriga organisa- tioner	Enskilda personer
(1) Rapportering om verksamhet	84	74	56	49	64	55	53
(2) Grupp etc framträder med:							
kritik	4	11	14	33	10	39	37
stöd	2	1	1	3	1	0	0
debatt	0	0	22	6	1	2	1
försvar	2	2	0	0	2	0	0
(3) Grupp etc utsätts för:							
kritik	6	11	6	6	14	3	5
debatt	2	1	1	3	8	1	4
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100
Spaltcentimeter	11 389	11 883	5 366	4 339	11 343	3 385	4 318

Den övervägande delen av nyheterna i samhällsfrågor beskriver således vad som sker inom vissa grupper eller institutioner eller åtgärder etc som dessa vidtar. I mer än 3/4 av nyheterna, där politiska institutioner och myndigheter förekommer, gäller detta i referat.

Fackliga och ideella organisationer har relativt stora möjligheter att *direkt framträda* med åsikter i spalterna, ofta för att *rikta kritik* mot någon grupp eller individ. De politiska partierna kommer oftast fram i debattsammanhang.

Tidningarnas kritiska bevakning är relativt sparsam, 10 procent av de nyheter där grupper eller institutioner behandlas innehåller kritiska analyser. Den begränsade kritik som förekommer gäller i första hand *myndigheter* och *företag*.

Arbetet, Skånska Dagbladet och Göteborgs-Posten förmedlar, som framgår av tabell 3.17, oftare kritik. Tabellen visar också hur stor del av det kritiska materialet som avser företag respektive myndigheter. De senare procenttalen måste tolkas försiktigt, eftersom de bygger på ett tämligen litet material.

Tabell 3.17 Förekomst av kritik av grupper och institutioner i det samhällsorienterande materialet på förstasidorna. FÖS73 (%)

	SDS	Arbetet	SkD	GP	VLT	FK	DD
Uttryck för kritik	5	14	10	15	5	5	2
Varav:							
kritik mot myndighet	42	21	28	23	21	47	31
kritik mot företag	6	58	23	30	23	0	24
Samhällsorienterande material, spaltcentimeter	8 939	9 662	8 057	6 523	6 157	7 477	6 030

De resultat som presenterats hittills gäller alltså förstasidorna. Analysen av totalinnehållet under mars 1974 ger ett liknande utfall. Mer än 2/3 av "grupppframträdandena" innebär att myndigheter, organisationer, enskilda etc behandlas i refererande nyhetsartiklar. Detta tyder således på att tidningarna har tämligen traditionell nyhetsbevakning: den rapporterade journalistiken karakteriserar samhällsbevakningen. Dessa resultat stöds av andra undersökningar, bl. a. Sveriges Radios lokalradioprojekt.

3.7.4 De politiska partierna

Vad betyder då denna tup av nyhetsförmedling för de politiska partiernas möjlighet att komma fram i pressen? De politiska partierna ägnas som tidigare nämdes ca 15 procent av det samhällsorienterande materialet. Frågan är dock *vilka partier* som kommer fram, på *vilket sätt* och i *vilka tidningar*.

En översiktlig bild av hur de enskilda politiska partierna kommer fram i olika tidningar lämnas i tabell 3.18.

Tabell 3.18 Enskilda politiska partiers andelar av det partipolitiska nyhetsmaterialet. MU74 (%)

Partier	SDS	Arbetet	SkD	GP	VLT	FK	DD
(m)	23	15	6	6	24	16	5
(fp)	16	18	22	49	20	27	13
(c)	25	13	39	26	28	27	23
Borgerliga kombinationer	0	4	0	0	0	0	0
(s)	21	43	33	11	19	17	56
(ypk)	11	7	1	0	9	9	3
Övriga	4	0	0	7	0	4	0
Summa procent	100	100	101	99	100	100	100
Samtligt material om politiska partier: Spaltcentimeter	1 942	4 070	4 436	1 934	4 200	1 641	4 658
Procent av det totala nyhetsmaterialet	6	11	11	8	13	5	13
Material om regeringen: Spaltcentimeter	1 285	1 730	1 792	1 122	1 027	444	784
Procent av det totala nyhetsmaterialet	4	5	5	5	3	1	2

Fördelningen av det partipolitiska nyhetsmaterialet visar en relativt klar partiorientering hos dagspressen. Den borgerliga pressen ägnar de borgerliga partierna omkring 2/3 eller mer av utrymmet. De två socialdemokratiska tidningarna betonar på samma sätt nyheter om det egna partiet. Vad beträffar enskilda partier totalt över samtliga tidningar får socialdemokraterna genomsnittligt störst utrymme, nära följt av centerpartiet. Minst uppmärksamhet ägnas moderater och vpk. Tendenserna är i stort sett desamma i de riks- och lokalpolitiska nyheterna.

Den mindre uppmärksamheten för socialdemokraterna i de undersökta borgerliga tidningarna kan sammanhånga med att dessa ger regeringen en större uppmärksamhet. Socialdemokratiska åtgärder på riksplanet blir en fråga om vad regeringen gör. För att pröva denna hypotes har tidningarnas volym respektive andel regeringsnyheter jämförts med omfattningen av det partipolitiska materialet. Detta redovisas nederst i tabell 3.18.

Den balanshypotes som här framförts tycks inte kunna bekräftas av tabellen. Nyheterna om regeringen är i stort sett likartade i samma typer av tidningar. Regeringen har omkring fem procent av det totala nyhetsmaterialet. Snarast har de socialdemokratiska tidningarna på konkurrensorterna relativt sett fler regeringsnyheter än de borgerliga.

De redovisade tendenserna förstärks om vi ser till hur olika partier *direkt kommer till tals* i nyheterna, dvs får framträda med sina budskap inom ramen för tidningarnas nyhetsbevakning. Detta illustreras i tabell 3.19.

I tabellen visas att det finns intressanta skillnader mellan å ena sidan riksnyteterna och å den andra regional- och lokalnyheterna. I de förra har både borgerlig och socialdemokratisk press en viss övervikt för borgerliga partier under den undersökta perioden, medan det egna partiblocket däremot klart överrepresenteras i materialet från spridningsområdet. Det är i lokalnyheterna tidningens partiprofil är mest markerad.

Tabell 3.19 Andel av tidningarnas partipolitiska nyheter där respektive partigrupp direkt framträder. MU74 (%)

Partier	Rikspolitik		Regional- och lokalpolitik	
	Borgerliga tidningar	Socialdemokratiska tidningar	Borgerliga tidningar	Socialdemokratiska tidningar
(m, fp, c)	70	59	71	34
(s, vpk)	30	41	29	66
Summa procent	100	100	100	100
Spaltcentimeter	4 148	1 520	2 212	1 777

Sammanfattningsvis kan vi således konstatera att det politiska innehållet i nyheterna i hög grad är präglad av den partipolitiska linje som tidningen företräder på ledarplats. Detta tycks gälla tidningar både på konkurrens- och monopolorter. Slutsatsen stöds av förstasidesanalysen, som i stort ger samma resultat. Tidningarna för också på sina "paradsidor" oftare fram de mest närstående partierna.

3.8 Valrörelsen 1973

En period då dagspressens politiska roll kommer särskilt i centrum är givetvis en valrörelse. Inför valet är det viktigt för partierna att nå ut med sina politiska budskap både för att aktivera redan övertygade sympatisörer och för att nå ut till nya grupper. Under valrörelsen ökar också den politiska nyhetsströmmen samtidigt som tidningarna blir mer påpassade av de politiska organisationerna.

Frågan är då hur de undersökta tidningarna fungerar under en valrörelse. Inom ramen för projektet har gjorts en mindre studie av en period före valet 1973. Undersökningen omfattar de sista två veckorna före valdagen, då tidningarnas förstasidor och ledarkommentarer analyserats. Detta är givetvis en mycket kort tidsrymd. Studien bör dock – framför allt genom jämförelser med tidningsinnehållet under första halvåret 1973 – kunna ge några tendenser i tidningarnas politiska nyhetsbevakning under valrörelsen.

Det är i första hand fyra frågor som är intressanta vid en studie av dagspressen före ett politiskt val: (1) I vilken utsträckning ges de politiska frågorna uppmärksamhet på förstasidorna? (2) Hur ser fördelningen ut mellan riksdags-, landstings- och kommunvalsmaterialet? (3) Vilket utrymme får olika politiska partier samt (4) Hur ser ledarsidornas innehåll ut inför valet?

Vad beträffar *det politiska materialets omfattning* visar det sig som väntat att detta ökar kraftigt under valrörelsen. De politiska nyheterna i det närmaste fördubblas. Från att under första halvåret i genomsnitt ha utgjort 18 procent av förstasidesinnehållet får det politiska materialet inför valet 26 procent. De tidningar som ägnar valrörelsen relativt störst utrymme på sin paradsida är SDS, Skånska Dagbladet och de två falutidningarna. Minsta andelen politik hade Göteborgs-Posten.

Det är givetvis svårt att bedöma om 26 procent är en stor eller en liten andel politiska nyheter. Underlag för jämförelser bakåt i tiden saknas också. Andelen kan dock ses i samband med att det fanns tre andra stora nyheter som konkurrerade om förstasidorna: de s. k. norrmalmstorgshändelserna, kung Gustaf Adolfs sjukdom och kuppen mot Allende-administrationen i Chile. Trots dessa stora nyhetshändelser fick således de politiska nyheterna mer än 25 procent av de undersökta tidningarnas paradsidor.

De politiska nyheterna fördelar sig något olika på de *tre nivåer där valrörelser förs* – riksdags-, landstings- och kommunalvalen. Den allmänna tendensen är att regionala och lokala politiska nyheter ökar relativt mer än vad de rikspolitiska nyheterna gör. Medan det politiska materialet i regional- och lokalnyheterna har en mycket undanskymd plats under våren 1973 når det under valrörelsen upp till närmare 1/3.

Om man studerar vilket utrymme som totalt ägnas åt de olika politiska nivåerna under valrörelsen dominerar rikspolitiken i de tre malmötidningarna. I Arbetet handlar närmare 90 procent av de politiska förstasidesnyheterna om riksdagsvalet. Det omvända förhållandet finns i Falun. I både FK och DD får rikspolitiken mindre än 10 procent, medan de regionala och lokala valrörelserna får relativt stor uppmärksamhet. I Göteborg och Västerås får fördelningen mellan riksdagsvalet och övriga val mer jämn med en viss övervikt för lokala valrörelser.

Dagspressens bevakning av valrörelsen speglar således i stort tidningarnas redaktionella profiler som dessa tidigare skisserats (sid 67). Malmötidningarna har en mer rikspolitisk inriktning, medan pressen i Falun i huvudsak begränsar sig till bevakning av den egna regionen.

Karaktern på det politiska nyhetsmaterialet förändras också under valrörelsen i jämförelse med våren samma år. Allmänt gäller att de politiska sakfrågorna blir svårare att skilja ut. I stället får allmänna nyheter där de politiska partierna uppmärksammas ett större utrymme. Under första halvåret 1973 förekom olika politiska partier i ca 10 procent av nyheterna om samhällsfrågor. Under tiden före valet ökar deras andel till drygt 20 procent.

Den största andelen nyheter där de politiska partierna kommer fram finns i Sydsvenska Dagbladet, Skånska Dagbladet och Dala-Demokraten.

Hur behandlas då *olika politiska partier* i de undersökta tidningarna? 1973 års val har ofta ansetts vara en kraftmätning mellan centerpartiet och socialdemokraterna. Detta visar sig också på tidningarnas förstasidor. Skillnaderna är emellertid mycket stora mellan enskilda tidningar. Medan centerpartiet har sina största andelar av partinyheter i SDS och SkD – mellan 60 och 80 procent av de nyheter där något politiskt parti kommer fram – får socialdemokraterna störst uppmärksamhet i VLT och DD – mellan 75 och 50 procent.

Ett parti som nästan helt kommer bort på dagspressens förstasidor är folkpartiet. Det förekommer i någon större omfattning (ca 10 procent) enbart i de tre liberala tidningarna GP, VLT och FK.

En jämförelse med våren 1973 visar att centerpartiet fått sitt relativt stora utrymme främst på bekostnad av folkpartiet, medan övriga partier har ungefär samma andelar. I de enskilda tidningarna finns dock en tendens att under valrörelsen mer uppmärksamma "motståndarpartierna" än vad som är vanligt under våren samma år. Tidningarna låter dessa partier komma fram och visa vad de gör och vad de har att framföra. Ofta karakteriseras dessa nyheter dock mer av granskning av partierna än av information om olika åsikter. Den partipolitiska balansen – i kvantitativa termer – är således något bättre under valrörelsen än vid övriga undersökta perioder. Då det gäller hur partierna kommer fram finns dock även under valrörelsen en benägenhet hos de flesta tidningar att gynna det eller de partier som står tidningen närmast.

Den politiska nyhetsbevakningen överensstämmer här med tendensen på tidningarnas *ledarsidor*. I ledarna argumenteras för den politiska riktning som tidningarna traditionellt anses företräda. I Arbetet och Dala-Demokraten uppmannas till stöd åt (s), i VLT och GP nämns (fp) och i SkD (c), medan SDS och FK manar till ett partival som "förändrar den politiska majoriteten i landet". Någon tendens till ökning av det politiska debattmaterialet på ledarsidan finns inte under tiden före valet.

Den bild som här skisserats av 1973 års valrörelse i de undersökta tidningarna torde i stort bekräfta tidigare gissningar. Perioden före valet ökar de politiska nyheterna främst genom att de politiska partierna då får ett större utrymme. Vidare tycks tidningarna bli mer medvetna om den partipolitiska balansen i nyhetsbevakningen. Vad denna nyhetsbevakning under valrörelsen egentligen innebär för valutfallet kommer inte här att närmare beröras. Andra undersökningar pekar dock på att tidningarnas betydelse för åsiktsbildningen bland allmänheten snarast är mindre under en valkampanj, efter-

som det då också finns en lång rad andra opinionsbildare verksamma, t. ex. inom de politiska organisationerna.

3.9 Etermedier och dagspress

För att komplettera innehållsanalysen av lokalpressen har en studie av utbudet i de regionala radio- och tv-sändningarna genomförts för Malmö- och Göteborgs-områdena. Huvudfrågan gäller här vilka likheter eller skillnader det finns mellan lokaltidningarnas och etermediernas nyhetsutbud. Som jämförelse redovisas också en del data om radio- och tv-programmen i två norrländska radiodistrikt.

3.9.1 Undersökta program

De regionala nyhetsprogrammen i radio och tv från *Södra, Västra, Nedre Norrlands* och *Norrbottnens* distrikten ingår i undersökningen. Samtliga nyhetssändningar från dessa områden har studerats under åtta nyhetsdygn perioden februari – mars 1974 samt under ett dygn i april samma år.

Med ett *nyhetsdygn* menas här tiden från och med 13.00 en given dag till och med 12.59 dagen därpå. Motivet till att utgå från "nyhetsdygnet" är att detta ger de bästa möjligheterna till en direkt jämförelse mellan radio- och tv-nyheternas innehåll och utbudet i den lokala dagspressen.

Materialet omfattar sammanlagt 45 regionalsändningar i radio i södra och västra distrikten samt 39 i det mellersta och norra. För tv är det nio sändningar per område.

I analysen har huvudvikten lagts vid *nyheter och reportage*. Detta innebär att den lokala tidningskrönikan samt meddelanden och väder uteslutits i denna redovisning.

Materialets omfång framgår av följande tablå som visar det antal sekunder som analyserats i radio respektive tv.

Distrikt	Radiovolym	TV-volym	Anm
Södra distriktet (Malmö)	25 504 sek	5 072 sek	
Västra distriktet (Göteborg)	24 598 sek	6 102 sek	
Nedre Norrland (Sundsvall)	19 655 sek	5 047 sek	Mittnytt i tv täcker även Gävle-Dala-distriktet.
Norrbotten (Luleå)	22 105 sek	5 295 sek	Nordnytt i tv täcker även Västerbottendistriktet.

I fortsättningen betecknas distrikten *Syd, Väst, Mitt* och *Nord*.

3.9.2 Regionalradions nyhetsutbud

Regionalradion sänder i de två sydliga distrikten dagligen omkring 45 minuter nyheter och reportage. I de två nordliga distrikten något mindre. Frågan är vad dessa sändningar innehåller. Hur materialet fördelar sig på olika geografiska områden redovisas i tabell 3.20.

Tabell 3.20 Olika geografiska områdens andel av nyheter och reportage i regionalradiosändningarna. (%)

Behandlat område	Syd	Väst	Mitt	Nord	Samtliga
Utland	2	0	0	2	1
Sverige riks	16	3	12	3	8
Regionen	71	72	86	84	78
Sändningsorten	12	24	3	11	13
Summa procent	101	99	101	100	100
Antal sekunder	25 504	24 598	19 655	22 105	91 862

Anm. Med regionalt menas material som behandlar områden inom respektive distrikt utom den kommun som är den huvudsakliga sändningsorten (Malmö, Göteborg, Sundsvall, Luleå).

Tabell 3.20 visar att mer än 4/5 av nyhetsutbudet är regionalt eller lokalt. Likheter mellan de fyra distrikten är påfallande.

När det gäller den lokala dagspressens innehåll kunde vi tidigare visa att tre ämnen, olyckor, brott och allmänpolitik dominerar och svarar för mer än 1/3 av nyheterna.

Regionalradion liknar i viss utsträckning dagspressen i fråga om det totala nyhetsinnehållet. Karakteristiskt för radion är emellertid att man kraftigt betonar nyheter från arbetslivet. Både företagsekonomiska och fackliga frågor förekommer ofta i samtliga fyra regionalsändningar. Mellan 40 och 50 procent av regionalradios nyheter har ett ekonomiskt perspektiv. Det politiska perspektivet finns i ca 30 procent av regionalsändningarnas nyheter och reportage, medan material med allmänt perspektiv utgör något mindre än 25 procent (tabell 3.21).

Tabell 3.21 Typ av innehåll i regionalradiosändningarnas nyheter och reportage. (%)

Perspektiv	Syd	Väst	Mitt	Nord	Samtliga
Politik	33	31	31	30	32
Ekonomi och arbetsliv	42	44	43	49	44
Allmänt	24	24	24	17	22
Övrigt	1	1	2	3	2
Summa procent	100	100	100	99	100
Antal sekunder	25 504	24 598	9 655	22 105	91 862

Vad innehåller då material med *ekonomiskt perspektiv*? Dessa nyheter domineras av företagsfrågor, t. ex. nyetableringar och nedläggningar av företag, eller nyanställningar och avskedanden. Vidare finns en relativt stor mängd nyheter om fackliga aktiviteter där framför allt material om arbetskonflikter dominerar.

Det *politiska perspektivet* rör vad som sker i den lokala politiken. Genomgående visar det sig att det politiska materialet i regionalradion ofta tar upp vad som sker *före* beslut. Framför allt de två nordliga distrikten har en kraftig övervikt för politiska nyheter före beslut.

Både det ekonomiska och det politiska perspektivet rör således samhällsfrågor, medan det allmänna perspektivet mer har en prägel av "feature-mate-

rial". Regionalradions nyheter är alltså framförallt samhällsorienterade.

Vi har liksom i fråga om dagspressen undersökt vilka grupper som kommer fram i regionalradions sändningar.

Med hänsyn till vad som hittills redovisats kan det förefalla troligt att fackliga organisationer och företagsrepresentanter ska dominera bland dem som kommer fram i regionalradion. Analysen visar dock att det även i radion främst är de politiska institutionerna och myndigheterna som dominerar nyhets- och reportagematerialet. Dessa upptar i det närmaste hälften av tiden (tabell 3.22).

Tabell 3.22 Nyheter om olika institutioner, grupper och enskilda i det samhällsorienterade materialet i regionalradiosändningarna. Som jämförelse redovisas motsvarande värden för samtliga tidningar i MU74 (%)

Grupper etc	Syd	Väst	Mitt	Nord	Samtliga radiosändningar	Samtliga tidningar (MU74)
Politiska beslutsinstitutioner	21	21	22	23	22	17
Myndigheter	36	28	28	27	30	27
Politiska partier	1	11	2	7	6	10
Fackliga organisationer	13	4	18	18	13	8
Företag + arbetsgivarorganisationer	17	13	22	17	17	18
Ekonomiska organisationer	3	1	1	0	1	3
Övriga organisationer	5	9	2	2	5	6
Medier	0	0	0	0	0	1
Enskilda personer	5	11	5	5	7	9
Summa procent	101	98	100	99	101	99

Anm.: Jfr tabell 3.15.

De två grupper som kommer närmast efter samhällsorganen, är företag och fackliga organisationer. De politiska partierna har däremot en tämligen blygsam andel av regionalradions nyhetstid. Som jämförelse kan nämnas, att fackföreningarna och partierna förekommer ungefär lika ofta i regionalradion som i tidningarna.

3.9.3 Regional-tv i fyra regioner

I det följande ska vi jämföra innehållet i regional-tv med regionalradions nyhetsutbud. Jämförelsen måste dock göras med viss försiktighet av två skäl:

- 1) Det totala programutbudet är betydligt mindre i tv än i radio – ca 10 minuter per dag mot radions 40–45 minuter.
- 2) TV täcker inte exakt samma område som regionalradion i de två nordliga distrikten (jfr tablån på sid 93).

På samma sätt som regionalradion har regional-tv en tämligen jämn spridning av nyhetsinslagen över hela den region, som sändningarna täcker. Det är även här i första hand större tätorter som uppmärksammas. TV har också en något större andel material från den huvudsakliga sändningsorten.

Sakinnehållet skiljer sig en del mellan de fyra regionala tv-programmen. De händelser som tas upp har företrädesvis ett ekonomiskt perspektiv; det

handlar om lokala företag och om facklig verksamhet. Ett undantag är Västnytt, där det politiska perspektivet betonas, (tabell 3.23)

Tabell 3.23 Typ av innehåll i regional-tv-sändningarnas nyheter och reportage. Som jämförelse redovisas motsvarande värden för samtliga tidningar i MU74 (%)

Typ av innehåll	Syd	Väst	Mitt	Nord	Samtliga tv-sändningar	Samtliga tidningar (MU74)
Politik	19	39	16	29	26	26
Ekonomi och arbetsliv	43	27	62	49	44	23
Allmänt	30	27	22	22	26	49
Övrigt	7	6	0	0	3	2
Summa procent	99	99	100	100	99	100

Det ekonomiska perspektivet spelar liksom ifråga om regionalradion störst roll i de två nordliga regionerna. I Väst och Syd minskar dess relativa betydelse och där utgör det allmänna perspektivet en större andel av tv-nyheterna.

Liksom regionalradion redovisar tv-nyheterna i tämligen hög grad debattfrågor före beslut i de politiska institutionerna. T. ex. tar tv-nyheterna i Syd, Mitt och Nord nästan enbart upp politiska frågor, till belysning inför beslut. En relativt sett mindre andel av tv-nyheterna redovisar vad som hänt i de politiska församlingarna. Västra distriktet har dock en något jämnare fördelning av materialet.

Med reservation för att detta material är ganska litet, förefaller det som om tv-nyheterna framför allt söker spegla en opinion. Man tar upp händelser i debatten och belyser dem. Mycket talar för att förklaringen till detta ligger i tv-mediet som sådant: det är lättare att göra ett intressant program om en händelse, som vållat debatt och låta olika företrädare framföra sina synpunkter än att enbart redovisa beslut som fattats i en politisk församling.

En jämförelse mellan vilka grupper, som kommer fram i regional-tv och regionalradio, visar på obetydliga skillnader så länge vi studerar totalsiffrorna. Även i tv är det de politiska institutionerna, myndigheterna, fackliga organisationer och företagsrepresentanter som dominerar.

Ser vi närmare på de enskilda distriktens radio- och tv-nyheter finns dock få enhetliga mönster. De fackliga organisationerna och partierna förekommer genomgående oftare i tv – utom i Nordnytt, där istället gruppen *övriga organisationer* (främst aktionsgrupper) har en stark ställning.

3.9.4 Etermedier och tidningar

Den regionala spridningen av nyhetsmaterialet är större i radio och tv än hos dagspressen. Medan tidningarnas nyheter – bortsett givetvis från riks- och utrikesnyheter – i första hand handlar om vad som händer på deras utgivningsorter och i den närmaste omgivningen, har etermedierna en mer omfattande regional nyhetsbevakning.

Dessa skillnader mellan etermedier och dagspress är knappast oväntade. En tidnings ekonomiska styrka ligger i att ha en hög täckning bland befolk-

ningen i ett begränsat område. Det gör den attraktiv som annonsmedium och håller ner distributionskostnaderna. Det är därför naturligt att man också satsar på lokala nyheter. En rad tidningar har dock i likhet med radio och tv en mer utpräglad regional nyhetsbevakning, t. ex. många socialdemokratiska tidningar.

I dessa jämförelser har vi utgått från olika geografiska områdens *procentandelar* av nyhetsmaterialet. Ser vi istället till *volymen*, visar det sig att även dagspressen har en bred regional bevakning.

Beträffande *sakinnehållet* betonar man i regionalradions nyheter arbetslivsfrågor. Också i regional-tv finns relativt mycket material om företag och arbetsmarknad, men tendensen är här inte lika markerad. En totaljämförelse mellan etermedier och dagspress visar, att den senare innehåller *relativt sett mindre samhällsorienterande stoff*. På förstasidorna är det olyckor, brott och sport som dominerar, och dessa kategorier är också stora nyheter inne i tidningen. *Mängden samhällsorienterande stoff* är däremot större i tidningarna. Dagspressen innehåller vidare mer material med partipolitisk anknytning, men har en mindre andel arbetslivsfrågor än etermedierna.

Dagspressens relativt sett större intresse för det politiska skeendet framgår också av analysen av vilket *perspektiv* som ges en händelse. Medan regionalradion – och framför allt regional-tv – koncentrerar sig på beslutsnyheter med en kraftig övervikt på diskussioner *inför* beslut, ger dagspressen en bredare orientering av vad som sker i det politiska livet. Det är också typiskt att partipolitiska grupper oftare framträder i tidningsnyheterna än i etermedierna.

De *grupper* som framträder, är ungefär desamma i radio-tv och i dagspressen, främst politiska beslutsinstitutioner och myndigheter. Etermediernas större intresse för arbetslivsfrågor visar sig här i, att de fackliga organisationerna får ett relativt stort utrymme. De har också ofta möjlighet att direkt framträda i sändningarna.

Det mönster som framträder i dessa jämförelser tyder på att etermedier och dagstidningar spelar olika roller i det lokala kommunikationssystemet. De regionala och lokala nyheterna i dagspressen innehåller mer allmänt stoff och tidningarna ägnar större utrymme åt det politiska skeendet. I de regionala etermedierna överväger istället det samhällsorienterande stoffet – framför allt arbetslivsfrågor. Regionalradion och regional-tv har dock totalt sett ett mindre utbud av nyheter. I den politiska nyhetsrapporteringen tycks etermedierna vara mer *frågeorienterade*; de tar upp saker som diskuteras. Tidningarna, däremot, är *grupporienterade*, dvs låter olika politiska organisationer komma fram.

Dessa resultat kan givetvis förklaras på många olika sätt. Bland de viktigaste faktorerna är sannolikt de ekonomiska och tekniska förutsättningarna för mediernas verksamhet. Radio, tv och tidningar ställs inför olika krav när det gäller att göra "säljande nyheter". De skiljer sig också i möjligheterna att presentera en händelse för sin publik. Framför allt denna senare faktor torde ha stor betydelse för mediernas sätt att behandla olika nyheter. En tidigare undersökning av lokalpress och lokalradio har också visat, att radion i större utsträckning än pressen ägnar sig åt uppsökande journalistik.

En annan faktor som sannolikt har stor betydelse är den roll som traditionellt tilldelas ett massmedium. De politiska uppgifter som brukar tillskri-

vas dagstidningarna har inte någon motsvarighet i fråga om etermedierna. Lagstiftningen, de interna normerna, det utrymme eller den tid som finns till förfogande samt publikens geografiska spridning, är faktorer som också skymtar i resultaten.

3.10 Sammanfattning

Den översikt av dagspressens innehåll som här redovisats har avsett att belysa en sida av den lokala mediestrukturen. Det har gällt att ge en bild av vad dagspressen – och övriga medier – erbjuder sin publik. Om vi också tar hänsyn till konsumtionsmönstren för olika medier kan vi nu skissera några förutsättningar för dagspressens ställning i politiken.

Publikanalysen visade, att de dominerande tidningarna på konkurrensorterna – liksom monopoltidningarna – har en mycket stor marknadsandel i respektive kommuner. Innehållsanalysen har demonstrerat deras mycket framträdande ställning på den lokala annonsmarknaden. I tre av dessa tidningar är annonsvolymen ca 50 procent av totalinnehållet eller mer.

Samtidigt har undersökningen pekat på, att det är just i fråga om annonserna de ledande tidningarna skiljer ut sig. Vad gäller det redaktionella innehållet är de lika stora eller t. o. m. mindre än de lokala konkurrenterna. Den "lilla" tidningen ger således sin publik i stort sett samma textmängd som de "stora". Detta gäller både nyheter och övrigt redaktionellt stoff.

Det nyhetsmaterial, som erbjuds läsarna, skiljer sig framför allt mellan storstadspressen och de tre landsortstidningarna. Malmö- och göteborgstidningarna har en relativt bred information om skeenden internationellt, nationellt, regionalt och lokalt. I Västerås och Falun dominerar regionala och lokala nyheter. Även om jämförelser med tidigare undersökningar måste göras försiktigt, tyder de ändå på, att landsortspresen ökat sin satsning på regional- och lokalnyheter, medan man överlåter utrikes- och riksbevakning till radio och tv eller storstadspressen.

Det är möjligt, att man skall tolka den ökade lokalanknytningen som en marknadsanpassning – ett sätt att öka spridningen på en begränsad marknad för att på detta sätt göra tidningen mer attraktiv som annonsorgan. Vissa intervjuer med tidningsledare, som refererats i den tidigare ekonomiska rapporten från 1972 års pressutredning (SOU 1974:102), pekar i denna riktning. Nyhetsmaterialets fördelning kontrasteras på ett intressant sätt av tidningarnas ledare och kommentarer. Dessa behandlar i stort sett bara de internationella och nationella planen. Något tillspetsat kan vi påstå att det på detta sätt utbildas två nivåer i tidningen. Den första utgörs av nyhetsdelen, där lokalanknytningen ökas därför att man vill vidga sin läsekrets. Den andra nivån är kommentardelen där man skriver för andra grupper, av andra skäl och där ambitionen att nå ut till den lokala allmänheten är mindre. Här vill man i stället – av prestigeskäl, tradition eller politisk ambition – vara en del av den allmänna debatten, pressopinionen, som följs av de politiskt aktiva.

I det internationella och nationella nyhetsmaterialet ligger tyngdpunkten framför allt på politiska händelser. I lokalbevakningen har det allmänna ny-

hetsstoffet en betydligt större andel. Det är samtidigt lokalnyheterna som över tid tycks öka i betydelse.

Vad som här skisserats skall snarast ses som en hypotes. En översikt av innehållet i dag visar att tidningarna har mycket samhällsorienterande material. Över hälften av alla nyheter i storstadstidningarna och mer än 40 procent i landsortstidningarna kan klassificeras som *samhällsbevakning*. Nyheter om vad som sker i det politiska livet svarar för inte mindre än 1/3 av storstadspressens nyheter och 1/4 i landsorten. Liknande andelar kan också iakttagas i andra studier. Siffrorna pekar vidare på att de tidningar som har svagare lokaltäckning satsar mer på samhällsorienterande nyheter, vilket understryker tendensen att tidningar med lokal markandsambition minskar något på politiken.

Även om det skulle finnas fog för att påstå att pressens politiska engagemang minskar, så innebär detta inte på något sätt en ökad neutralitet eller partipolitisk balans. Tidningarna visar sig i det politiska nyhetsmaterialet som regel överrepresentera det parti eller den partigrupp som tidningen står närmast. De stora tidningarna ger de borgerliga partierna en god bevakning, medan socialdemokratisk press sluter upp kring socialdemokraterna.

Kan vi då utifrån innehållsanalysen påstå att pressen har politisk betydelse? Frågan kan i stort sett besvaras med ja. Tidningarna innehåller en relativt stor mängd politiska nyheter och de deltar – både på nyhetssidan och i ledarna – i den politiska debatten. Detta måste rimligtvis ha betydelse för lokalpolitiken framför allt med hänsyn till resultaten i föregående kapitel, där tidningarnas betydelse som lokala nyhetsförmedlare slogs fast.

Är tidningarna på väg att "avpolitiseras"? Denna fråga har här besvarats på två sätt: *Ja*, om man ser till volymen nyheter i politiska frågor och ambitionerna att nå ut med regional och lokal politik. *Nej*, om man ser till karaktären hos pressens politiska rapportering, som är klart partiorienterad, särskilt hos de stora tidningarna.

Hur förhåller sig tidningarna till de lokala etermedierna? De relativt begränsade analyserna som projektet genomfört har ändå visat sig ge en god relief åt pressens politiska roll. Nyheterna i regionalradio och -tv är mer samhällsorienterande och mindre inriktade på allmänna lokalnyheter än tidningarna. Samtidigt visar det sig att etermedierna satsar på en ekonomisk och facklig bevakning – arbetslivsfrågorna får betydligt högre andel än i pressen. Medan radio och tv framför allt går in för att förmedla politiska opinioner inför beslut samt rapportera om myndigheternas åtgärder, har pressen en bredare politisk nyhetsbevakning inom sin region.

Vad vi här presenterat är en analys av utbudet i olika massmedier. I följande kapitel diskuteras hur allmänheten tar del av det innehåll som finns och hur man värderar detta.

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry should be supported by a valid receipt or invoice. This ensures transparency and allows for easy verification of the data.

In the second section, the author outlines the various methods used to collect and analyze the data. This includes both primary and secondary data collection techniques. The primary data was gathered through direct observation and interviews, while secondary data was obtained from existing reports and databases.

The third part of the document details the statistical analysis performed on the collected data. It describes the use of descriptive statistics to summarize the data and inferential statistics to test hypotheses. The results of these analyses are presented in a clear and concise manner, highlighting the key findings of the study.

Finally, the document concludes with a discussion of the implications of the findings and offers recommendations for future research. It suggests that further studies should be conducted to explore the long-term effects of the interventions and to identify the most effective strategies for implementation.

4. Tidningsläsning och politik

Det finns, som vi kunnat visa i de två föregående kapitlen, en politisk dimension både i många människors tidningsval och i redaktionernas nyhetsvärdering. De många politiskt intresserade i samhället väljer oftast den tidning, som står närmast de egna åsikterna. Redaktionerna ger – på ledarplats liksom delvis i nyheterna – närstående politiska partier sitt stöd. I detta kapitel är avsikten att föra samman dessa två perspektiv och undersöka i vilken mån läsarna tar del av innehållet. Det gäller vad som läses i tidningarna och vilka grupper som läser vilket innehåll.

Kapitlet inleds med en allmän översikt över läsvanorna för olika typer av innehåll. Därefter presenteras förhållandet mellan läsning av samhällsorienterande och allmänt innehåll. Slutligen diskuteras några mönster i den politiska opinionsbildningen.

4.1 Att mäta tidningsläsning

Att studera vad människor läser i tidningen är utan tvekan komplicerat. Det finns en lång rad olika tekniker som ofta sinsemellan kan ge olika resultat. Faktorer som minnesfel, prestigetänkande och svårigheter att karakterisera innehållet i tidningen påverkar utfallet av undersökningarna.

Den grundläggande svårigheten i läsванеundersökningar är att bestämma vad man skall mena med "att *läsa* tidningen". Det är uppenbart att läsning har olika innebörd för människor som skiljer sig med hänsyn till utbildning, förhållande, intresse etc. I praktiken innebär detta ofta att man låter undersökningstekniken bestämma vad "tidningsläsning" kommer att stå för – att läsa betyder således inte alltid att strikt *läsa* igenom en artikel. Det kan också innebära att man mer eller mindre ytligt *tar del av* innehållet.

Antingen man verkligen "läser" eller enbart "skummar igenom" en artikel eller annons innebär det att man *valt* ut den bland många andra i tidningen. Läsaren är därför åtminstone intresserad av innehållet. De mätningar vi kan göra av läsvanorna kommer därför hos olika individer att spegla allt från ett ytligt intresse till djupt engagemang och noggrann läsning. För att i någon mån komma till rätta med detta problem har projektet sökt använda olika metoder för att "mäta" läsvanorna.

4.1.1 *Två metoder*

De undersökningstekniker som används för att studera läsvanor kan förenklat delas in i två huvudgrupper:

- 1) *Kategorimetoder*
- 2) *Artikelmetoder*

Med *kategorimetoder* menas här, att man försöker kartlägga läsningen genom att fråga efter *hur ofta* eller *hur mycket* individen läser av olika *innehållstyper*. Exempelvis hur ofta eller hur stor del av ledarsidan man brukar läsa. Fördelen med denna frågetyp är att man relativt enkelt får en bild av vad en läsare tar del av i tidningen. En nackdel är, att det ibland kan vara svårt för den tillfrågade att veta vad som avses med t. ex. "kulturartiklar".

Artikelmetoder är ett sätt att kartlägga läsvanorna genom att utgå ifrån ett eller flera nummer av en bestämd tidning. Detta kan ske i en intervju, där intervjuaren bläddrar igenom tidningen tillsammans med den intervjuade och markerar vad han eller hon läst. Ett annat sätt är att använda enkätteknik – en tidning skickas ut och den tillfrågade ombeds i tidningen ange vad han läst. Fördelen med artikelmetoden är att man får en bättre bild av hur ett klart angivet innehåll läses. Nackdelen är bl. a. att det kan vara svårt att dra allmänna slutsatser utifrån en dags tidningsläsning.

4.1.2 *Projektets undersökningar*

Inom forskningsprojektet har vi kombinerat de båda undersökningsteknikerna. I intervjuundersökningarna med både allmänheten och kommunfullmäktige ingick frågor som bygger på *kategorimetoden*. Dessa följdes upp med hjälp av *artikelmetoden*, både i intervju- och enkätform, för att ge olika aspekter på läsvanorna. Vi skall här ge en kortfattad översikt av undersökningarna. Dessa sammanfattas i tabblån på sidan 103.

I intervjuundersökningen användes två olika kategorifrågor. Dessa gällde hur mycket av olika slags redaktionella sidor respektive ämnen, som den intervjuade uppgav sig läsa. För att konkretisera olika innehåll användes *typsidor* som bestod av klipp från t. ex. ledarsidan i den lokala morgontidning den intervjuade dagligen läste. SDS-läsaren fick alltså en typsida, som visade ett par huvudledare och några ledarstick från denna tidning. På så sätt kunde risken för att man skulle missuppfatta kategorierna minskas avsevärt.

Den andra frågan var mer traditionell. Denna gällde hur mycket man brukade *läsa av olika ämnen* (energikrisen, kommunalpolitik, olyckor och brott, etc) i sin morgontidning.

I intervjuerna i Västerås följdes kategorifrågorna upp genom att de intervjuade tillsammans med intervjuaren bläddrade igenom dagens tidning (Vestmanlands Läns Tidning) och angav vilka artiklar de hunnit läsa.

Dessutom gjordes en separat undersökning av läsvanorna med hjälp av en postenkät, som avsåg tidningsläsningen den 26 april 1974. Samtliga personer som tidigare intervjuats tillställdes då den lokala morgontidning de uppgivit sig läsa mest regelbundet och fick markera vilka artiklar de läst.

Det finns därför möjligheter att göra direkta jämförelser mellan intervjuundersökningen och endags-enkäten för att bedöma hur tillförlitliga resul-

taten är. Detta ger oss också en möjlighet att studera hur läsvanorna en dag skiljer sig från vad individen uppfattar som sina mer allmänna läsvanor (jfr t. ex. tabell 4.9).

Undersökningar av allmänhetens och kommunfullmäktigeledamöternas läsning av den lokala morgontidningen.

1) Enligt kategorimetoden

I intervjuundersökningen ingick en fråga kring *hur mycket* av olika innehållstyper som den intervjuade brukar läsa. Dessa avsåg dels *redaktionella sidor*, dels *ämnen*. För att göra metoden mer konkret illustrerades de redaktionella sidorna med utdrag ur den tidning som den intervjuade uppgivit sig läsa regelbundet (*typsidor* se appendix).

Frågorna kombinerades med uppgifter om man ville ha mer eller mindre av vissa innehållstyper.

2) Enligt artikelmetoden

Två typer av undersökningar genomfördes här: *dels en genombläddring* av en tidning i samband med intervjuerna (ca 400 personer som läste Vestmanlands Läns Tidning) *dels en postenkät* med ca 1.600 personer, där läsningen av sammanlagt åtta tidningar kartlades en viss dag (26 april 1974). Den förra undersökningen är ännu ej färdigbearbetad.

Det bör här betonas, att det är samma personer som deltagit i båda typerna av undersökningar. I Västeråsundersökningen finns uppgifter om tidningsläsningen insamlade med *tre* olika tekniker.

I detta kapitel skall vi ge en bild av vad allmänheten läser i tidningen. Vi har valt att utgå från tre huvudtyper av innehåll som kan spegla tre olika funktioner hos lokalpressen: (1) *nyhetsmaterial*, (2) *opinionsmaterial*, och (3) *annonser*. Vi gör också vissa direkta jämförelser med kommunfullmäktiges tidningsläsning.

4.2 Nyhetsmaterialet

Nyhetsdygnet 25–26 april 1974 dominerades av fyra stora händelser. Den portugisiska regeringen störtades genom en militärkupp. Bonn skakades av att Willy Brandts närmaste man avslöjades som spion. I Sverige nåddes uppgörelse mellan Centerpartiet och Socialdemokraterna om den fjärde AP-fondens användning. I en del hamnar strejkade arbetarna.

Tre av de lokala dagstidningarna – SDS, GP och VLT – placerade samtliga dessa nyheter på förstasidan. Arbetet hänvisade hamnstrejken till insidorna, men behandlade övriga tre nyheter på förstasidan. I falutidningarna tog man överhuvud taget inte upp hamnstrejken, medan nyheten om kuppen i Portugal och AP-uppgörelsen placerades på första sidan. Dala-Demokraten rapporterade inte om spionaffären, medan Falu-Kuriren tog upp denna på en insida.

Storstadstidningarnas förstasidor dominerades i övrigt av riks- och utrikesmaterial, medan falutidningarna gick in för lokala nyheter. VLT behandlade både lokala nyheter, riks- och utrikesmaterial på sin första sida.

4.2.1 De dagliga nyheterna

Hur intresserade var då läsarna av nyheterna på första sidan? Här kan vi få en uppfattning om intresset bland allmänheten och kommunfullmäktiges ledamöter för olika artiklar genom endags-enkäten. I figur 4.1 redovisas hur många procent av de båda grupperna som läste de större artiklarna den 26 april.

Kuppen i Portugal och nyheten om *AP-uppgörelsen*, som fanns med på samtliga förstasidor, hade stort läsvärde både bland allmänheten och kommunfullmäktige. Skillnaderna mellan grupperna går här i första hand mellan regionerna. I Göteborg och Malmö hade kuppen tillsammans med spionaffären i Bonn den största genomslagskraften – i Västerås och Leksand lockade andra nyheter de flesta läsarna både bland allmänhet och fullmäktige (se figur 4.1).

Uppgårelsen om AP-fonden var bland de tre mest intressanta nyheterna i samtliga kommunfullmäktigegrupper. I Malmö var också allmänheten mycket intresserad av den politiska nyheten, medan GP:s läsare föredrog att läsa om hur "älgkon Frida lurade jägare". När det gäller Västerås och Leksand bedömdes tydligen de lokala nyheterna vara mer läsvärda än AP-uppgörelsen.

Det är självklart att en artikels placering i tidningen kan påverka dess läsvärde. Man utgår ofta från att de artiklar som placerats på förstasidan i en tidning alltid ska ha det högsta läsvärdet. Även om en förstasidesplacering medför att en artikel uppmärksammas av många är detta *inte* den avgörande faktorn. Omkring hälften av artiklarna på förstasidan i storstadstidningarna fanns med bland de 15 mest lästa. Där var det således många insidesnyheter som ansågs mycket intressanta. I Västerås ingick samtliga förstasidesartiklar bland de mest lästa och i Leksand drygt hälften (tabell 4.1, jfr fig 4.1).

Tabell 4.1 De 15 mest lästa artiklarna bland allmänheten efter placering i tidningen. Endagsstudien. (Antal).

Placering	SDS	Arbetet	GP	VLT	FK	DD
Förstasidan	5	3	4	6	7	6
Omslag ^a	2	4	6	0	0	3
Insida	8	8	5	9	8	6
Summa	15	15	15	15	15	15

^a "Omslag" avser första sidan i del 2 av SDS, Arbetet, GP eller VLT och/eller sista sidan i samtliga tidningar.

Artiklar med lokal anknytning har ett högt läsvärde i samtliga tidningar. Intresset för den lokala informationen ökar med minskande kommunstorlek. Om vi ser till de 15 mest lästa artiklarna i de sex dagstidningarna är knappt hälften av dessa lokala i Göteborg och Malmö, medan nära nog samtliga har

lokal karaktär i Leksand. Det mönster som här framträder visar klara likheter med tidningarnas innehållsprofiler som dessa beskrivits i föregående kapitel. I storstadspresen får inrikes- och utrikesstoffet större uppmärksamhet både i spalterna och bland läsarna. Detsamma gäller lokal- och regionalnyheterna i falutidningarna.

Tabell 4.2 De 15 mest lästa artiklarna bland allmänheten efter geografiskt område. Endagsstudien. (Antal).

Innehåll	SDS	Arbetet	GP	VLT	FK	DD
Lokalnyheter	6	6	7	9	14	12
Riksnheter	1	3	1	3	0	2
Utlandsnyheter	8	6	17	3	1	1
Summa	15	15	15	15	15	15

Vi kan här jämföra med kommunalfullmäktiges tidningsläsning. De är i stort sett lika intresserade av det lokala materialet som allmänheten. Deras läsmönster avviker dock på två punkter: ledamöterna är mer intresserade av riksmaterialet än allmänheten. De läser också mer av det renodlat politiska stoffet. Skillnaderna mellan väljares och valdas tidningsläsning är störst i storstäderna och minst i Leksand.

4.2.2 Några läsmönster

Intervjuundersökningen – där kategorimetoden användes – ger i stort sett samma bild av läsvanorna som endagsstudien. Det är lokalnyheterna som intresserar mest. Särskilt markant är detta i Leksand (tabell 4.3).

Tabell 4.3 Andel som brukar läsa det mesta av utrikes-, inrikes- resp. lokalsidorna. Allmänhetsstudien (%)

	SDS	Arbetet	GP	VLT	FK	DD
Utrikessidan	60	52	55	51	31	42
Inrikessidan	77	70	71	70	56	52
Lokalsidan	84	84	89	84	93	91
Antal svar	245	114	348	377	331	84

Anm: Tabellen anger hur många procent som uppger sig läsa allt eller i stort sett allt av de uppgivna sidorna. Varje procenttal bygger på det totala antalet läsare av resp. tidning.

Det stora intresset för lokala nyheter i Leksand framträder ytterligare om vi ser till vilken typ av material man vill ha mer respektive mindre av. Över 60 procent av Falu-Kurirens och Dala-Demokratens läsare vill ha mer lokala nyheter, jämfört med ungefär 30 procent bland övriga tidningars läsare.

Leksandsbornas önskemål om ytterligare lokalt material från den egna kommunen illustrerar de regionalt spridda tidningarnas dilemma. Trots att både Falu-Kuriren och Dala-Demokraten har lokalredaktioner i Leksand och trots att de innehåller avsevärt fler regionala nyheter än övriga tidningar (jfr avsnitt 3.3) är det redaktionella utrymmet uppenbarligen otillräckligt för att

Figur 4.1 Andel av läsarna som uppgett sig läsa olika artiklar på förstasidorna i sex dagstidningar fredagen den 26 april 1974. Endagsstudien. ALLM=allmänheten, KF=kommunfullmäktige. (%)

VESTMANLANDS LÄNS TIDNING

Frejdagen den 26 april 1975

E 18 bord- lagd igen!

ALLM	57 %
KF	97 %

Jubel mötte kuppmän i Portugal

ALLM	52 %
KF	58 %

Spionskandal skakar Brandt

ALLM	50 %
KF	70 %

Följderna ovissa av hamnstrejken

ALLM	32 %
KF	71 %

Västerås åt rätt håll igen ÖKAR!

ALLM	52 %
KF	83 %

Göteborgs-Posten

17 63 00
800 000

Åt någon Armén rensar upp i Portugal lurade jagarna Revolt-ledarna lovat utlysa val

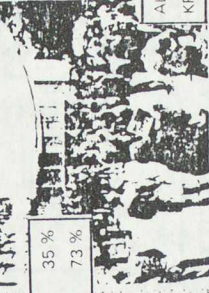
ALLM	16 %
KF	22 %

ALLM	54 %
KF	31 %

ALLM	17 %
KF	27 %

ALLM	56 %
KF	78 %

Äntligen klart om AP-fonden Hannarbetare på strejkmöte:

ALLM	13 %
KF	13 %

ALLM	13 %
KF	13 %

ALLM	25 %
KF	78 %

ALLM	25 %
KF	22 %

ALLM	23 %
KF	51 %

ALLM	20 %
KF	22 %

ALLM	35 %
KF	73 %

ALLM	41 %
KF	63 %

ALLM	20 %
KF	22 %

ALLM	20 %
KF	22 %

ALLM	35 %
KF	81 %

ALLM	35 %
KF	81 %

ALLM	32 %
KF	71 %

ALLM	32 %
KF	71 %

ALLM	13 %
KF	5 %

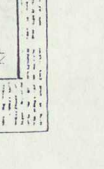
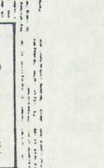
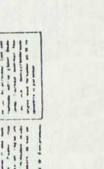
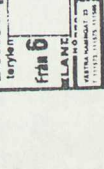
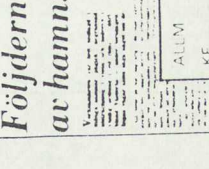
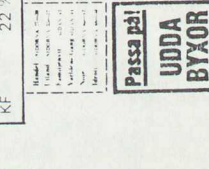
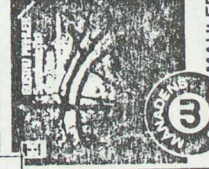
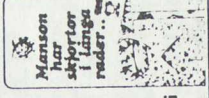
ALLM	13 %
KF	5 %

ALLM	13 %
KF	5 %

ALLM	13 %
KF	5 %

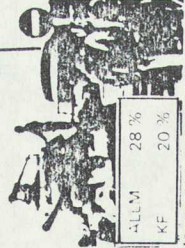
ALLM	13 %
KF	5 %

ALLM	13 %
KF	5 %

(Figur 4.1)

Armékupp i Portugal

Jubel
mötte
kuppmän

Caetano
i exil
till
Madeira

ALLM	28 %
KF	20 %

Vårens tjänstlöshet lindrigaste på 15 år

Leksand
säljer
ambulans

ALLM	29 %
KF	31 %

Kvinna nära bli våldtagen

...men får behålla bingsrätt?

ALLM	43 %
KF	93 %

Satsning i Rättvis på nya fritidshus

ALLM	58 %
KF	43 %

ALLM	20 %
KF	58 %

Litet "Watergate" i Ludvika kommun?

ALLM	16 %
KF	46 %

Hedemoraföräldrar på sjukhusdebatt

ALLM	17 %
KF	20 %

Order från Korea ger kvinnor arbete

ALLM	21 %
KF	27 %

Forskare avslöjar bävernäs privatliv

ALLM	36 %
KF	43 %

Döra iranskor

ALLM	62 %
KF	69 %

ARMÉREVOLT i Portugal krossad

ALLM 57 %
KF 85 %

Försök till våldtäkt

ALLM 68 %
KF 46 %

Sven Aspling orienterade om satsningen på välfärden

ALLM	22 %
KF	69 %

BRA MED FÖRÄLDRAR HOS BARN PÅ SJUKHUS

ALLM	34 %
KF	62 %

Överläkaren: Jag skulle inte vilja vara patient på langårdssjukhusen

ALLM	41 %
KF	77 %

Klart med AP-fonden

ALLM	32 %
KF	85 %

Kommunala växeln ut försäkringskassan in

ALLM	19 %
KF	46 %

(Figur 4.1)

tillfredsställa behoven i varje enskild kommun. Läsarna anser inte, att det finns tillräckligt med lokala nyheter. Det framgår också klart av endagsstudien att läsarna i stort sett läser allt som handlar om Leksand, vare sig nyheterna behandlar tingsrätten eller simskoleavslutningar. Artiklar om grannkommunerna förbigicks däremot av de allra flesta. Samma tendenser återkommer bland kommunfullmäktigeledamöterna i Leksand.

Vi kan här jämföra dessa läsmönster med hur de undersökta tidningarnas nyhetsinnehåll fördelar sig geografiskt. Allmänt sett finns stora likheter. De tidningar som domineras av regionalt och lokalt material har också en läsekrets, som mycket regelbundet läser lokala nyheter. Bland dem som läser tidningar med en jämnare geografisk fördelning av nyheterna, är man mer intresserad av att få information från olika håll.

Även om det således förefaller finnas ett samband mellan utbud och läsning, är det svårt att avgöra i vilken riktning detta går. Är falutidningarna lokala därför att deras läsekrets är särskilt intresserad av lokala frågor eller är läsarna inriktade på lokala nyheter därför att sådana får stort utrymme i tidningarna? Sannolikt är det fråga om en växelverkan. Tidningarna bidrar till att förstärka läsarnas intresseinriktning genom en succesiv tillväjning, men det avgörande torde ändå vara den lokala kommunikationssituation människan befinner sig i. I ett följande avsnitt ska vi närmare behandla hur läsvanorna påverkas av individens bakgrund.

4.2.3 Mest lästa nyheter

Det lokala materialet anses således vara mest intressant, både av allmänheten och fullmäktiges ledamöter. De geografiska innehållskategorier vi hittills diskuterat ger naturligtvis enbart en mycket grov bild av läsvanorna. Vi ska här se närmare på vilka typer av ämnen, som intresserar individerna. I tabell 4.4 redovisas en sammanställning av de tio nyhetskategorierna, som lockat flest läsare.

Tabell 4.4 Mest läst nyhetsinnehåll. Allmänhetsstudien (%)

Innehållskategori	Samtliga	SDS	Arbetet	GP	VLT	FK	DD
1 Lokala nyheter (allmänt)	84	84	89	84	89	98	91
2 Energikrisnyheter	80	85	87	81	84	77	78
3 Olyckor och brott	70	63	80	66	76	75	75
4 Inrikesnyheter (allmänt)	65	77	70	71	70	56	62
5 Miljöfrågor	62	70	61	70	65	48	57
6 Krigshändelser	51	62	54	55	52	42	40
7 Nyheter om u-länder	49	56	54	55	53	37	41
8 Utrikesnyheter (allmänt)	46	60	52	55	51	31	42
9 Lokala arbetsmarknaden	45	52	43	45	46	43	43
10 Sport	43	33	43	31	43	56	58
Antal svar	1 595	245	114	348	377	331	84

Anm: Tabellen anger hur många procent av respektive tidnings läsare som uppger sig läsa det mesta eller en stor del av de angivna innehållskategorierna. Kategorierna är rangordnade efter siffrorna för samtliga.

I gruppen "samtliga" ingår även det fåtal personer som uppgett sig enbart läsa SkD, Mora Tidning eller tidningar utanför resp. regioner.

Tabellen visar att vid sidan av lokalnyheterna intresserar sig stora delar av allmänheten för nyheter om energikrisen, olyckor och brott, inrikesnytt samt miljöfrågor. Långt ner bland dessa tio kategorier kommer bl. a. arbetsmarknad och sportnyheter. Skillnaderna mellan olika tidningars läsare är relativt små.

Resultatet speglar delvis tidpunkten för undersökningen – våren 1974 – då bl. a. energifrågor var föremål för en mycket intensiv debatt och fick stor uppmärksamhet i pressen.¹ Bland de ämnen som fick klart färre omnämnanden märks en stor del av det politiska nyhetsmaterialet, t. ex. det om riksdags- och kommunalpolitik, handelsnyheter och religiösa frågor.

Resultatet är inte särskilt anmärkningsvärt. En jämförelse med siffror från 1967 pekar på en närmare hundraprocentig samstämmighet vad gäller de kategorier som förekommit i de båda undersökningarna. Detta antyder att tidningsläsningen knappast har förändrat sig nämnvärt under denna tioårsperiod.

I kommunfullmäktigegruppen har de samhällsorienterade nyheterna genomgående högre läsvärde. Där är också skillnaderna mellan individer i olika regioner mycket små, när det gäller läsvanorna.

I följande avsnitt ska vi mer ingående studera hur de politiskt intresserade respektive ointresserade bland allmänheten läser sin tidning jämfört med fullmäktiges ledamöter. Vi tar upp två typer av nyhetsinnehåll, dels det allmänna, dels det som direkt behandlar politik.

4.2.4 Det allmänna nyhetsinnehållet

Intresset för det allmänna nyhetsinnehållet bland politiskt intresserade och ointresserade skiljer sig mycket litet. Miljöfrågor, samt nyheter om olyckor och brott, har det högsta läsvärdet i båda grupperna.

Kommunfullmäktiges läsvanor avviker däremot något. Framförallt är ledamöterna mer intresserade av arbetsmarknadsnyheter. Handelssidan läses också oftare i denna grupp, medan man är mindre intresserad av det allmänna materialet. I övrigt är likheterna anmärkningsvärda. I tabell 4.5 redovisas andelen som ofta läser olika typer av allmänt nyhetsmaterial.

¹ Denna kategori har p.g.a. sin särskilda karaktär uteslutits ur den följande redovisningen.

Tabell 4.5 Allmänt nyhetsmaterial. De sex mest lästa allmänna nyhetskategorierna. Allmänhets- och kommunfullmäktigestudierna. (%)

Allmänheten		Fullmäktigeledamöter			
Politiskt ointresserade		Politiskt intresserade			
Olyckor och brott	75	Miljöfrågor	79	Miljöfrågor	94
Miljöfrågor	51	Olyckor och brott	63	Arbetsmarknad	88
Familjenyheter	46	Arbetsmarknad	58	Sport	39
Sport	39	Sport	47	Handelssidan	38
Lätta sidan	39	Lätta sidan	38	Olyckor/brott	31
Hem och hushåll	39	Familjenyheter	37	Familjenyheter	26
Antal = 957		Antal = 638		Antal = 250	

Anm. Nyhetskategorierna är rangordnade inom varje grupp efter andelen som uppger sig läsa respektive kategori.

4.2.5 De politiska nyheterna

Skillnaderna mellan de politiskt intresserade och övriga är avsevärt större ifråga om *det politiska nyhetsmaterialet*. De omkring 60 procent av allmänheten som säger sig vara ointresserade av politik läser sällan om kommunala frågor, om riksdag och regering eller vad som händer bland de lokala politiska organisationerna.

Däremot läser i stort sett varje fullmäktigeledamot regelbundet denna typ av nyheter. Den politiskt intresserade allmänheten intar en mellanställning, men deras läsvanor liknar kommunfullmäktiges (tabell 4.6).

Tabell 4.6 Politiskt nyhetsmaterial. De tre mest lästa politiska nyhetskategorierna. Allmänhets- och kommunfullmäktigestudierna. (%)

Allmänheten			Fullmäktigeledamöter		
Politiskt ointresserade		Politiskt intresserade			
Kommunalpolitik	20	Riksdag/regering	68	Kommunalpolitik	100
Riksdag/regering	16	Kommunalpolitik	62	Riksdag/regering	98
Lokala politiska organisationer	10	Lokala politiska organisationer	35	Lokala politiska organisationer	91
Antal = 957			Antal = 638		
			Antal = 250		

Anm: De politiska nyhetskategorierna är rangordnade inom varje grupp efter andelen som uppger sig läsa respektive kategori.

Läsningen av de politiska nyheterna kan också åskådliggöras med resultat från projektets endagsstudie. Figur 4.2 visar en sida ur Göteborgs-Posten den 26 april 1974. För respektive artikel har angivits hur stor del av allmänheten och kommunfullmäktige som uppgivit sig läsa den. Här framträder fullmäktigeledamöternas stora intresse för de kommunala notiserna.

På de två konkurrensorterna har det politiska innehållet i nyheterna genomgående ett större intresse bland läsarna av de två socialdemokratiska tidningarna. Det minsta intresset för nyheter om lokala politiska organisationer finns bland GP:s läsare. Det är intressant att relatera dessa siffror till vad som tidigare nämnts om denna tidnings mindre material om lokala politiska frågor.

Vi kan dessutom visa att nyheter om den kommunala politiken och de lokala politiska organisationerna anses ha ett högre läsvärde i Leksand. Det är troligt att denna kommuns begränsade storlek är en faktor som påverkar bedömningen. Andra studier har också pekat på att det lokalpolitiska intresset är större i mindre kommuner.

LOSERIEN: POSTEN Fredagen den 26 april 1974

Alternativ i kärnkraftsfrågan: Energination eller u-land

Västerås (SFP) Det är kanske bäst att låta de svenska kärnkraftsreaktorerna byggas i Sverige, skriver en ledare i den senaste numret av Svenska Dagbladet. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten.

gen i Sverige, skriver en ledare i den senaste numret av Svenska Dagbladet. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten.

den och ett beslut om att bygga kärnkraftsreaktorer i Sverige. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten.

gen har två diskuterat i 15 minuter. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten.

och två andra artiklar i den senaste numret av Svenska Dagbladet. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten.

DANS TILL IKVÄLL!
KL. 20:30. TORSDAG 25. ÖL/VIN

LOTTER MED SINGEL SKANSJUBOD

Det är något speciellt med dans på **Västskottsfräddar**

Det kom med dans kommit till oss och i alla fall

kommer på

KONGRESSALEN
Lilla Nygatan 10, Västerås

STIG FALKENBERGS
Svengården spelar upp kl. 20:30. Den sista av de 50-100. Allt hämtat under på kvällen till kvällen.

En Nya fröling **SEM. OMS.**

MIDDAG I KINA
Såväl som i alla andra restauranger i Västerås. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten.

FREDAGSDANS KAREN
21-02

MAGNUS
Lilla Nygatan 10, Västerås

High school club
Årsmötet i klubben. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten.

Strejken en katastrof för Nordsjö-trafiken

Den stora trafikblockeringen som pågår i Nordsjöregionen är en katastrof för trafikanterna. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten.

Storsten kom till Halland

Storstenen har kommit till Halland. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten.

HAPPY JAZZ
Med VIKAR TEAM. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten.

JAZZBALL

DANS I KVÄLL FREDAG
KL. 20:30

daggården ALDANS
27 april kl. 20:30

Läll-Nickes
JORDANS GAMMALDANSFÖRENING

Nytt i Göteborg

Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten.

BIBLIOTEKSVÄRDEGEN

Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten.

Schack

Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten.

VÄRGÅRDAPARKEN
Fredagen den 26 april kl. 20:21

CHIQUITA BRASS
Parketsrelsen

Banan uppward

Lilla Eder FÖRKETSJUN
I KVÄLL (fredag) kl. 20:30-30

JIGS

ORDBUDGET

Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten.

KOMMUNVALSNÄDDY

Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten.

Godtåg ur spår vid Vimmerby

Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten. Det är ett uttryck för den svenska kärnkraftsdebatten.

ALSKAR DU

MEMPHIS

Häller TJÖRN NYGAMMALT
LUDGO-PELLE
BERT-OVES

ELECTRIC CIRCUS

SKOLDANS PREMIÄR IDAG 26/4 KL. 21.00

AXEVALL

TRANSDANS

G-P

WIKEN

WIKEN

KAPRIFOL

9:50

Figur 4.2 Andelen av Göteborgs-Postens läsare bland allmänheten (ALLM) och kommunfullmäktige (KF) som uppger sig ha läst vissa artiklar i sin tidning den 26 april 1974.

4.3 Opinionsbildande material

Redovisningen har hittills gällt vad vi betecknat som allmänt och politiskt nyhetsmaterial i dagspressen. Här avgränsas nu de delar av innehållet som kan betecknas som opinionsbildande i snävare mening: ledarsidan, debattartiklar och insändare.

Skillnaden mellan de tre typerna kan ibland vara oklar. Vissa inlägg från läsarna placeras under särskilda vinjetter på ledar- eller kultursidan, medan andra publiceras som insändare under rubriker av typ "Brev till redaktionen" etc. Vi får dock en uppfattning om intresset för de olika typerna av opinionsbildande material genom denna uppdelning. (tabell 4.7).

Tabell 4.7 Läsning av opinionsbildande material. Allmänhetsstudien. (%)

	SDS	Arbetet	GP	VLT	FK	DD
Ledarsidan	39	37	32	34	19	28
Kultur- och debattartiklar	43	30	36	31	21	23
Insändarsidan	58	63	43	62	52	64
Antal svar	245	114	348	377	331	84

Anm. Siffrorna i tabellen anger hur många procent av respektive tidnings läsare som uppger sig läsa allt eller en stor del av de angivna typerna av material i tidningen.

Tabellen visar att insändarna är den mest lästa av de tre typerna av opinionsmaterial. Detta gäller samtliga undersökta tidningar. I landsortspressen är det i det närmaste dubbelt så många insändarläsare som läsare av ledare respektive kultur- och debattartiklar (jfr. även fig. 3.5).

Ledare samt kultur- och debattartiklar läses av i stort sett lika andelar i de undersökta tidningarna – mellan 20 och 40 procent. Andelarna för ledarläsning är ofta ifrågasatta. Man menar med stöd av olika studier att siffror på över 25 procent troligen är en överskattning. Utan att här närmare gå in i en metoddiskussion kan fastslås att de givna procenttalen skiljer sig kraftigt åt mellan tidningarna och att de troligen avspeglar andelen *potentiella* ledarläsare. Annorlunda uttryckt är det rimligt att påstå att mellan 60 och 80 procent av allmänheten i stort sett aldrig läser någon ledare.

Ledarna läses framförallt av den politiskt intresserade allmänheten och kommunfullmäktige, medan insändarna relativt sett oftare än övriga når den del av befolkningen som är mindre politiskt intresserad (tabell 4.8).

Tabell 4.8 De tre mest lästa typerna av opinionsbildande material. Allmänhets- och kommunfullmäktigestudierna. (%)

Allmänheten		Fullmäktigeledamöter			
Politiskt ointresserade	Politiskt intresserade				
Insändare	50	Insändare	57	Ledare	97
Kultur	19	Ledare	55	Kultur/debatt	97
Ledare	13	Kultur/debatt	48	Insändare	72
Antal = 957		Antal = 638		Antal = 250	

Anm. Innehållskategorierna är rangordnade inom varje grupp efter andelen som uppger sig ofta läsa respektive kategori.

Tabell 4.8 styrker vidare den tidigare slutsatsen om förhållandet mellan läsvanorna och vilka geografiska områden som behandlas i artiklarna. Insändarna innehåller i första hand åsikter med lokal anknytning medan ledarna domineras av riks- och utrikeshändelser. De grupper som framför allt är intresserade av lokala nyheter – de politiskt ointresserade – går som regel förbi ledarna medan de läser insändare i det närmaste lika mycket som de politiskt intresserade grupperna. De senare som i allmänhet uppger sig läsa relativt mycket inrikes- och utrikesnytt är också flitiga ledarläsare.

Ledarläsningen varierar både mellan orter och tidningar. I Malmö finns den största potentiella ledarpubliken och i Leksand den minsta. Också detta överensstämmer med tendenserna vad gäller intresset för internationella frågor bland läsarna.

4.3.1 En dags ledarläsning

Vi kan också jämföra hur många, som en dag läser ledarna i sin lokala morgontidning med dem som uppger sig regelbundet läsa ledarna. Omkring en femtedel av allmänheten läste huvudledaren den dag då endagsenkäten genomfördes. Cirka en tredjedel säger sig regelbundet läsa ledare (tabell 4.9).

Tabell 4.9 Ledarläsning. (%)

Läst tidning	Andel som regelbundet läser ledare		Andel som läste förstaledaren 26 april 1974		Förstaledarens innehåll i respektive tidning 26 april 1974
	Allmänheten	Kommunfullmäktige	Allmänheten	Kommunfullmäktige	
SDS	39	100	13	38	Hamnstrejken
Arbetet	37	98	24	58	Portugalrevolten
GP	32	99	21	55	Portugalrevolten
VLT	34	100	19	83	AP-uppgörelsen
FK	19	86	9	31	Portugalrevolten
DD	28	100	11	69	Portugalrevolten

Anm: Tabellen anger hur många procent av allmänheten och kommunfullmäktige som (1) uppger sig regelbundet läsa ledare (allmänhetsstudien och kommunfullmäktigestudien) och (2) läste förstaledaren den 26 april 1974 (endagsstudien).

Vi kan också illustrera med ledarsidorna ur fyra undersökta tidningar – Arbetet och Göteborgs-Posten (figur 4.3) samt Falu-Kuriren och Dala-Demokraten (figur 3.5 sidan 80).

Dessa två ledarsidor ger en bild av läsmönstret. Göteborgs-Postens ledarsida är ett exempel på *selektiv* läsning. Det framgår klart hur man hellre läser om frågor, som tar upp geografiskt närbelägna händelser.

Ledarna spelar utan tvekan en viktig roll för de politiskt intresserade medborgarna, men är mindre intressanta för övriga. Om vi jämför med äldre undersökningar, kan vi också konstatera att man idag läser ledare i ungefär sam-

ma utsträckning som för 10 eller 20 år sedan. I en undersökning 1956 uppgav sig 35 procent av allmänheten läsa ledarna, 1964 var siffran ungefär densamma. Medelvärdet i denna undersökning – för undersökningsområdena sammantagna – ligger ca fem procent lägre, vilket till stor del förklaras av att Leksand, där det politiska intresset är betydligt lägre, får oproportionerligt stor tyngd i sammanslagningen.

4.4 Annonserna

En tredje innehållstyp som här undersökts är annonserna. Vi har skilt ut två olika typer av annonser – lokala affärsannonser och eftertextannonser ("småannonser"). Intresset bland allmänheten för dessa annonskategorier redovisas i tabell 4.10.

Tabell 4.10 Läsning av lokala affärsannonser och eftertextannonser. Allmänhetsstudien. (%)

Typ av annonser	SDS	Arbetet	GP	VLT	FK	DD
Eftertextannonser	50	42	38	62	62	76
Lokala affärsannonser	58	47	41	58	50	54
Antal svar	245	114	348	377	331	84

Både affärs- och eftertextannonser har således mycket högt läsvärde. Av andra innehållstyper i tidningen är det enbart lokalnyheter, inrikesnyheter och insändare som har högre läsvärde. Skillnaderna mellan tidningarna är också små. Endagsstudien visar vidare att annonser med lokal anknytning läses av avsevärt fler än ren märkes- eller produktannonsering.

Vidare visar tabell 4.10 på en intressant skillnad mellan de undersökta tidningarna. I storstadspressen har lokala affärsannonser ett högre läsvärde medan eftertextannonserna genomgående värderas högre i de tre landsortstidningarna.

Resultaten visar att annonsernas storlek tycks ha mindre betydelse för läsvärdet än innehållet. Stora annonser med specialiserad information observeras totalt sett mindre än annonser från t. ex. varuhus som säljer dagligvaror. En tendens i materialet är, att annonser för ett fåtal varor läses mindre än annonser som samtidigt informerar om många olika produkter.

Hur bedömer då läsarna annonsmängden i de olika dagstidningarna? Vill man ha mer eller mindre annonser? Innehållsanalysen har tidigare pekat på stora skillnader mellan olika tidningar både i fråga om den totala annonsvolymen och enskilda annonskategorier. Med tanke på det stora intresset för annonserna borde vi således förvänta oss att läsare av tidningar med få annonser vill ha fler, medan övriga är nöjda eller möjligen vill ha färre. Resultatet redovisas i tabell 4.11.

Tabell 4.11 Andel av läsarna som har önskemål om fler respektive färre annonser. Allmänhetsstudien. (%)

Önskemål	SDS	Arbetet	GP	VLT	FK	DD
(1) Affärsannonser						
Fler	4	9	1	6	12	16
Färre	8	7	21	17	6	6
(2) Eftertextannonser						
Fler	3	12	3	7	15	14
Färre	5	4	7	3	2	0
Antal svar	245	114	348	377	331	84

Ann: De som uppgivit att de anser annonsmängden vara lagom har utelämnats i sammanställningen.

Tabellen bekräftar i stort sett dessa antaganden. Det finns dock en intressant skillnad mellan annonstyper och tidningar. Arbetets och falutidningarnas läsare saknar i första hand eftertextannonser. På monopolorterna anses tidningarna ha för mycket lokala affärsannonser.

I Leksand anses både första- och andratidningen ha för lite annonser. Resultatet tyder på att man menar, att de två falutidningarna framförallt saknar lokala annonser. Det bör här påpekas, att det i Leksand finns ett lokalt annonsblad, som tar hand om mycket av den rent lokala annonseringen.

4.5 Mönster i läsvanorna

Allmänhetens läsvanor följer, som vi hittills kunnat visa, ganska klara mönster. Man väljer selektivt bland artiklarna i tidningen. Det lokala materialet har mycket stort läsvärde, vare sig det är fråga om nyheter, annonser eller mer opinionsbildande stoff. Artiklar om inrikes- och internationella frågor intresserar totalt sett färre. Vi kan således konstatera att den *geografiska närheten* hos nyheterna är en faktor, som betyder mycket för läsningen. En annan faktor är *vad som behandlas*. Skiljelinjen går framförallt mellan de allmänna nyheterna och det mer politiskt orienterande materialet.

Det är samtidigt tydligt att lokalt material med politisk anknytning respektive politiska nyheter som har att göra med lokala förhållanden läses mer än övrigt politiskt stoff. Detta läsmönster kan jämföras med resultaten från innehållsanalysen, som visar att mängden politiskt material är betydligt större i inrikes- och utrikesnyheter än i lokalnyheter. Samma tendens gäller ledarmaterialet – få lokala ledare förekommer.

En tolkning av detta kan vara att det lokala materialet läses relativt mycket därför att det inte handlar så mycket om samhällsfrågor. En annan och kanske mer trolig förklaring, ligger i att allmänheten läser relativt lite politiska nyheter, därför att tidningarna som regel innehåller få nyheter om lokala politiska förhållanden (jfr figur 3.4).

En annan tendens är att den enskildes val av tidningsinnehåll till viss del tycks bero på en *tillväjning* till tidningarnas utbud. De tidningar som har mycket lokalnyheter har också många läsare av dessa. På omvänt sätt gäller

att de tidningar som har en omfattande utrikes- och inrikesbevakning har flera läsare av detta innehåll. Det är däremot omöjligt att säga om ett sådant samband har att göra med tidningen i sig eller om det i sin tur påverkas av t. ex. den lokala situationen där både tidning och läsare befinner sig.

Det är viktigt att här tillägga att det förekommer stora skillnader mellan olika läsargrupper. För den politiskt intresserade allmänheten (ca 40 procent) betyder det politiskt orienterande materialet mycket, liksom för kommunfullmäktige. En närmare analys av vilka personer som läser olika typer av artiklar pekar på, att de politiskt intresserade överlag läser mycket mer samhällsorienterande material i pressen. De politiskt ointresserade inriktar i stället sin konsumtion mot det lättare materialet, dvs. familjenyheter, olyckor och brott, "lätta sidan" etc. I följande avsnitt skall vi studera dessa grupper närmare.

4.6 Typer av tidningsläsare

Ett resultat som framgår av föregående avsnitt är, att det finns tydliga skillnader mellan olika läsaressätt att använda sin tidning. Olika personer läser olika mycket nyheter, opinionsmaterial och annonser. En faktor som här visat sig ha stor betydelse är det politiska intresset. I detta avsnitt skall olika gruppernas läsmönster närmare undersökas.

4.6.1 Samhällsorienterande och allmänt innehåll

För att få en bild av hur läsarna fördelar sig har vi bildat två övergripande mått – *index*. Det första har kallats *samhällsorienterande* och det andra *allmänt innehåll*. Dessa index har tagits fram med utgångspunkt från de innehållskategorier som individerna fick ta ställning till i intervjuerna. Som samhällsorienterande innehåll har vi räknat både det renodlat politiska materialet och sådant som rört energikrisen, arbetsmarknad, handel m. m. Även utrikesnyheter ingår i denna grupp. Till det allmänna materialet har förts lokalt innehåll (inklusive annonser) och annat lättare stoff (bl. a. olyckor och brott, familjenyheter och lätta sidan).²

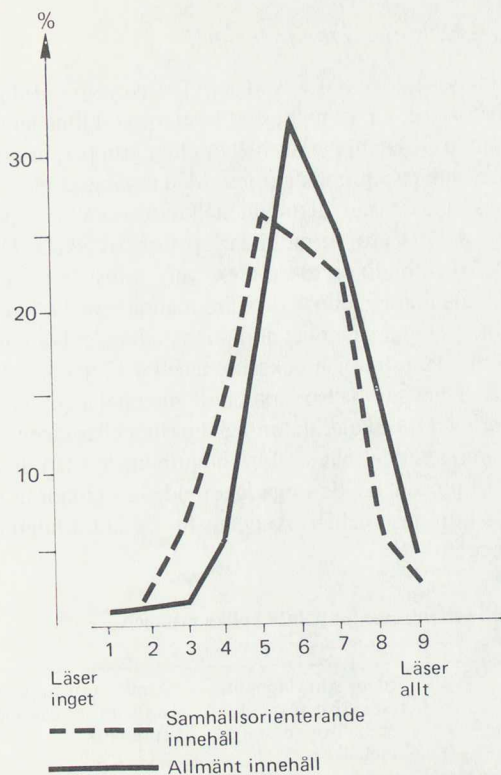
Figur 4.4 ger en allmän uppfattning om läsarnas totala intresse för dessa två huvudtyper av tidningsinnehåll. En låg siffra innebär att man läser lite av en viss typ av innehåll, en hög siffra svarar mot hög konsumtion.

²I index *samhällsorienterande innehåll* ingår:

- (1) *politiskt material*: ledare, kultur- och debattartiklar, inrikesnyheter, riksdagsnyheter, nyheter om kommunalpolitik och om lokala politiska organisationer.
- (2) *nyheter i samhällsfrågor*: miljöfrågor, energikris-, arbetsmarknads- och handelsnyheter.
- (3) *internationellt*: krigshändelser, utrikes- och u-landsnyheter.

I index *allmänt innehåll* ingår: lokala nyheter, olyckor och brott, familjenyheter, hem och hushåll mm, insändare, "lätta sidan", lokala affärsannonser, småannonser samt radio-tv-nyheter och -bakgrunder.

Indexen har bildats genom att skalvärdena (från 1 = *läser inget* till 9 = *läser allt*) summerats över samtliga innehållskategorier för varje individ

Figur 4.4 Fördelning över läsning av samhällsorienterande respektive allmänt innehåll. Allmänhetsstudien. (%)

Det är således en större andel av läsarna som läser det allmänna materialet i tidningarna, än det samhällsorienterande. Ungefär 70 procent av allmänheten får indexvärden på den övre delen (6–9) av skalan när det gäller det allmänna innehållet. För det samhällsorienterande materialet är motsvarande siffror ca 50 procent.

Vem läser då vad i tidningen? Det visar sig här, att männen är avsevärt mer intresserade av det samhällsorienterande stoffet i tidningarna än kvinnorna, som i stället föredrar det allmänna materialet. Yngre personer – både män och kvinnor – är mindre intresserade av det samhällsorienterande stoffet än äldre. Läsvanorna tycks utvecklas under individens uppväxt och stabiliseras omkring 30-årsåldern, då de flesta bildat familj och kommit in i yrkeslivet.

På motsvarande sätt kan vi också visa utbildningens betydelse för läsvanorna. Inte oväntat är de som har högre utbildning mer intresserade av det samhällsorienterande materialet än övriga. Läsningen av allmänt innehåll visar i stort omvända tendenser. Detta läses mer av kvinnor än män och mer av lågutbildade än av högutbildade. Intressant är dock att också läsningen av allmänt innehåll ökar med ålder.

Det måste betonas att vi här talar om tendenser. Att det är fler högutbildade som läser samhällsorienterande innehåll innebär givetvis inte att *enbart* högutbildade läser sådant eller ens att en majoritet bland dem som läser samhällsstoff är högutbildade.

4.6.2 Läsare av samhällsorienterande innehåll

De resultat som redovisas här bekräftar vad som framkommit i tidigare undersökningar. Ett första steg, för att mer exakt bestämma skillnader i läsning av samhällsorienterande nyhetsmaterial mellan olika grupper, är att samtidigt ta hänsyn till flera olika bakgrundsfaktorer. Med utgångspunkt från kön, ålder och utbildning kan läsarna av detta innehåll indelas i åtta grupper, och vi kan vänta oss, att de åtta grupperna bildar en form av skala. De yngre kvinnorna med folkskoleutbildning torde t. ex. vara minst intresserade av det samhällsorienterande materialet och de äldre männen med högre utbildning mest intresserade. När det gäller det allmänna materialet bör tendensen bli i stort sett omvänd. Detta framgår också av tabell 4.12 där andelen som läser mycket respektive litet samhällsorienterande material angivits. 82 procent av yngre kvinnor med folkskoleutbildning läser litet eller inget samhällsstoff, medan motsvarande andel bland äldre högutbildade män är 21 procent. Omvänt läser 18 procent av de unga lågutbildade kvinnorna mycket samhällsorienterande tidningsinnehåll. Andelen för de äldre högutbildade männen är här 79 procent.

Tabell 4.12 Läsning av samhällsorienterande innehåll och intresse för politik i olika grupper. Allmänhetsstudien. (%)

Ålder	Kön	Utbildning	Andel som läser litet respektive mycket samhällsorienterande innehåll		Andel som uppger sig vara intresserad av politik
			Litet	Mycket	
15-34 år	Män	Folkskola	Litet	62	18
			Mycket	38	64
	Kvinnor	Högre utbildning	Litet	46	21
			Mycket	54	71
35-65 år	Män	Folkskola	Litet	82	10
			Mycket	18	32
	Kvinnor	Högre utbildning	Litet	62	15
			Mycket	38	57
35-65 år	Män	Folkskola	Litet	37	24
			Mycket	63	62
	Kvinnor	Högre utbildning	Litet	21	31
			Mycket	79	73
35-65 år	Män	Folkskola	Litet	61	13
			Mycket	39	57
	Kvinnor	Högre utbildning	Litet	35	17
			Mycket	65	64

Anm: Tabellen bygger på en uppdelning av det totala antalet tidningsläsare efter ålder, kön och utbildning.

Dessa bakgrundsfaktorer förklarar dock inte helt läsvanorna. Om vi studerar tabell 4.12 återfinns också ett antal grupper som avviker från det förväntade mönstret. Bland t. ex. de folkskoleutbildade, yngre männen läser t. ex. nära 40 procent mycket samhällsorienterande material i tidningarna.

Samtidigt är drygt 20 procent av de högutbildade, äldre männen tämligen ointresserade av detta stoff.

Vi tillför därför ytterligare en faktor till analysen – *politiskt intresse*, som tidigare visat sig påverka läsvanorna. I tabell 4.12 redovisas därför i den högra kolumnen andelen politiskt intresserade i de olika läsargrupperna.

Det visar sig här att läsvanorna har ett klart samband med intresset för politik. Bland dem som läser mycket samhällsorienterande material är närmare 85 procent politiskt intresserade – eller omvänt: av dem som är politiskt intresserade tar omkring 3/4 del av merparten av samhällsmaterialet i tidningarna (tabell 4.13).

Det mest intressanta med denna analys är att den enskildes politiska intresse förefaller utjäma utbildnings-, köns- och ålderskillnader i tidningsläsningen. Om man är politiskt intresserad är det naturligt att läsa tidningens samhällsorienterande innehåll. Samtidigt är det uppenbart att det politiska intresset i sin tur påverkas av kön, utbildning och ålder.

Läsningen av tidningens samhällsorienterande innehåll är ett sätt att "delta" i det politiska livet. Det är personer som är aktiva i samhället som utnyttjar tidningen på detta sätt. Detta illustreras i tabell 4.13. Denna visar på ett klart samband mellan läsning av det samhällsorienterande innehållet och andra politiska aktiviteter – diskussionsbenägenhet och mötesaktivitet – samt kunskapsnivå i politiska frågor. Tidningen tycks således vara en relativt integrerad del av medborgarnas politiska engagement.

Dessa mönster gäller i samtliga fyra undersökningsområden. Med hänsyn till socio-ekonomisk struktur och mindre politiskt intresse i Leksand spelar det samhällsorienterande materialet "kvantitativt" en mindre roll i denna kommun. Mest utnyttjar man detta tidningsinnehåll i de två storstäderna. Detta gäller i stort sett oberoende av tidningsval.

Tabell 4.13 Förhållandet mellan politiska bakgrundsfaktorer och läsning av samhällsorienterande innehåll. Allmänhetsstudien. (%)

Politiska bakgrundsfaktorer	Läsning av samhällsorienterande innehåll		Summa procent	Antal svar
	Litet	Mycket		
<i>Intresse för politik</i>				
Litet	78	22	100	638
Stort	23	77	100	951
<i>Kunskapsnivå i politiska frågor</i>				
Låg	74	26	100	348
Mellan	52	48	100	718
Hög	29	71	100	517
<i>Diskussionsaktivitet</i>				
Låg	61	39	100	169
Mellan	36	64	100	838
Hög	11	89	100	588
<i>Mötesaktivitet (senaste 6 mån.)</i>				
Ej besökt möte	63	37	100	909
Besökt 1 möte	46	54	100	479
Besökt 2-4 möten	28	72	100	207

Anm: Tabellen anger hur många procent av allmänheten med olika bakgrundsfaktorer som uppger sig läsa litet respektive mycket samhällsorienterande innehåll i dagstidningen.

4.7 Fyra läsprofiler

Det är naturligtvis en förenkling att enbart beskriva läsvanorna som att man läser mycket eller lite av vissa typer av innehåll. Det är självklart att människor som är intresserade av samhällsmaterial och politiskt stoff samtidigt kan läsa mycket av det allmänna innehållet. På samma sätt finns det individer som läser lite av både allmänna och samhällsorienterande nyheter.

För att kunna ge en något bättre bild av läsarna har vi skiljt ut fyra *läsprofiler* med utgångspunkt från intresset för olika typer av innehåll:

		SAMHÄLLSORIENTERANDE TIDNINGSSINNEHÅLL	
		läser lite	läser mycket
ALLMÄNT TIDNINGSSINNEHÅLL	läser lite	LÄSPROFIL A	LÄSPROFIL B
	läser mycket	LÄSPROFIL C	LÄSPROFIL D

Dessa fyra läsprofiler har skapats med utgångspunkt från en tudelning av de två index som tidigare redovisats (s 118). De är konstruerade så att varje ruta innehåller ca 25 procent av samtliga intervjuade. Läsprofil A består t. ex. av de 25 procent som i *förhållande till övriga tillfrågade* läser lite både av det samhällsorienterande och det allmänna innehållet. Läsprofil D innehåller å andra sidan de omkring 25 procent som utgör den andra ytterligheten – dvs läser mycket av båda typerna av innehåll.³ Profilerna är alltså *relativa mått*.

Vi kan nu karakterisera dessa fyra grupper av tidningsläsare och se hur de förhåller sig till olika bakgrundsegenskaper.

Läsprofil A (läser lite samhällsorienterande och lite allmänt). Här är det framförallt fråga om *ungdomar* mellan 15 och 24 år. Många i gruppen är enbart *folkskoleutbildade*.

Läsprofil B (läser mycket samhällsorienterande, men lite allmänt). Gruppen domineras av *män*, framförallt i *storstäderna*. Här finns också fler medelålders (35–54 år), liksom *högre utbildade*. Läsprofil B motsvarar ganska väl den "elitgrupp" som ibland sägs vara typiska högkonsumenter av politiskt och samhällsorienterande stoff i tidningarna.

Läsprofil C (läser mycket allmänt, men lite samhällsorienterande). Gruppen domineras av *kvinnor*. Den innehåller också *färre storstadsbor*.

Läsprofil D (läser mycket allmänt och mycket samhällsorienterande). Denna grupp är kanske mest intressant, eftersom den i stort sett motsvarar ett *tvärsnitt av befolkningen*. Här finns ungefär lika många män som kvinnor och skillnaderna mellan kommunerna är tämligen små. Detsamma gäller utbildningsgrupperna. Det är endast ungdomarna mellan 15 och 24 år som avviker genom att här vara något underrepresenterade.

³ De exakta andelarna är: A 28 %, B 23 %, C 23 % och D 26 %

När det gäller de, som intresserar sig för det *samhällsorienterande materialet* i dagstidningarna kan vi således urskilja två grupper. Först en manligt dominerad, högre utbildad medelålders grupp som i huvudsak intresserar sig *enbart* för det *samhällsorienterande* materialet. Dessutom finns en större mer *allmänintresserad* grupp, som utgör ett tvärsnitt av befolkningen och som förutom samhällsorienterande material också läser mycket av vad som här kallats allmänt innehåll.

Som väntat skiljer sig också de fyra läsprofilerna med hänsyn till politiskt intresse och andra politiska bakgrundsfaktorer. I tabell 4.14 jämförs läsprofilerna med intresset för politik.

Tabell 4.14 Läsprofiler och intresse för politik. Allmänhetsstudien. (%)

Läsprofil	Malmö			Göteborg			Västerås			Leksand		
	Pol. intr.	Pol. ointr.	Samtliga	Pol. intr.	Pol. ointr.	Samtliga	Pol. intr.	Pol. ointr.	Samtliga	Pol. intr.	Pol. ointr.	Samtliga
A. Läser <i>lite</i> allmänt och <i>lite</i> samhällsorienterande innehåll	12	39	27	19	43	33	15	28	22	15	36	29
B. Läser <i>lite</i> allmänt och <i>mycket</i> samhällsorienterande innehåll	43	11	26	52	22	34	34	10	20	30	8	15
C. Läser <i>mycket</i> allmänt och <i>lite</i> samhällsorienterande innehåll	4	32	19	5	17	12	8	43	28	9	39	30
D. Läser <i>mycket</i> allmänt och <i>mycket</i> samhällsorienterande innehåll	41	18	28	23	18	21	43	19	29	46	17	27
Summa procent	100	100	100	99	100	100	100	100	99	100	100	101
Antal svar	171	213	384	159	213	372	170	227	397	138	298	436

Anm: Tabellen visar hur människor med olika intresse för politik fördelar sig över de fyra läsprofilerna.
 Pol. intr. = politiskt intresserad
 Pol. ointr. = politiskt ointresserad

Tabell 4.14 visar således, att de politiskt intresserade återfinns i läsprofilerna B eller D. Vissa områdesskillnader förekommer. I Göteborg är en majoritet av dem selektivt exponerade för samhällsorienterande stoff (läsprofil B), medan de i Malmö är jämnt fördelade mellan B och D. I Västerås och Leksand dominerar läsprofil D bland de politiskt intresserade.

De politiskt ointresserade läser oftast relativt lite i tidningen (läsprofil A), framförallt i Göteborg och Malmö. I Västerås och Leksand förekommer också ofta läsprofil C i denna grupp.

Jämförelser med andra bakgrundsvariabler ger liknande mönster. En intressant tendens är, att *ju mer politiskt aktiv en person är desto mer selektivt exponerar han sig för samhällsorienterande innehåll* (läsprofil B). Detta kan studeras i tabell 4.15 där andelen för de två samhällsorienterade läsprofilerna (B och D) anges för personer med olika mötesaktivitet.

Tabell 4.15 Mötesaktivitet och läsning av samhällsorienterande innehåll. Allmänhetsstudien. (%)

Läsprofil	Ej besökt möten	Besökt möten inom en förening	Besökt möten inom flera föreningar
Läser <i>lite</i> allmänt och <i>mycket</i> samhällsorienterande innehåll	18	27	40
Läser <i>mycket</i> allmänt och <i>mycket</i> samhällsorienterande innehåll	22	32	33
Övriga	60	41	27
Summa procent	100	100	100
Antal svar	909	479	207

Tendenserna gäller i samtliga områden, men är något mer uttalade i storstadsområdena där man, som tidigare visats, läser tidningen mer selektivt. Detta understryker på nytt dagspressens stora betydelse som politisk informationsförmedlare i de stora kommunerna.

4.8 Läsprofiler och mediekonsumtion

Hittills har diskussionen gällt vad människor ägnar sin uppmärksamhet åt i den lokala morgontidning som man regelbundet läser. Det är dock uppenbart att läsvanorna när det gäller innehållet också har ett samband med vilka andra tidningar man läser.

4.8.1 Läsprofiler och tidningskonsumtion

Vi har tidigare kunnat konstatera att de flesta regelbundet läser antingen en lokal morgontidning, eller en sådan tillsammans med en kvällstidning. Ungefär en tiondel läser två eller flera morgontidningar regelbundet och cirka 15 procent av befolkningen läser minst tre dagliga tidningar (morgon- och/eller kvällstidningar). En liten grupp saknar helt morgontidning.

Vi kan anta att de som läser många tidningar också läser dessa mer selektivt. Kvällstidningsläsarna är antagligen mindre intresserade av det samhällsorienterande materialet än övriga.

I tabell 4.16 visas hur olika typer av tidningsläsare fördelar sig efter läsprofilerna.

Tabell 4.16 Läsprofiler och tidningskombinationer. Allmänhetsstudien. (%)

Läsprofil	Ingen dagstidning	Endast kvällstidningar	Endast en morgontidning	Minst två morgontidningar	En morgon- o. en kvällstidning	Minst tre dagstidningar
A. Läser <i>lite</i> allmänt och <i>lite</i> samhällsorienterande innehåll	76	88	29	21	22	22
B. Läser <i>lite</i> allmänt och <i>mycket</i> samhällsorienterande innehåll	7	0	21	39	22	28
C. Läser <i>mycket</i> allmänt och <i>lite</i> samhällsorienterande innehåll	7	8	25	18	26	18
D. Läser <i>mycket</i> allmänt och <i>mycket</i> samhällsorienterande innehåll	11	4	25	22	30	32
Summa procent	101	100	100	100	100	100
Antal svar	45	50	596	163	487	254

De som läser få dagstidningar läser inte heller särskilt mycket i tidningen. Detta förvånar knappast. Mer intressant kan vara att konstatera att också personer som läser enbart kvällstidningar i stort sett uppvisar samma mönster.

Fördelningen av individerna över de fyra läsprofilerna är också ganska jämn. Något fler av dem som endast läser en morgontidning regelbundet tillhör den grupp som läser minst i tidningen (läsprofil A). Bland dem som läser både en morgon- och en kvällstidning är i stället något fler mycket intresserade läsare (läsprofil D).

Personer som läser två morgontidningar regelbundet skiljer sig mest från övriga. Här är närmare 40 procent i stort sett enbart intresserade av samhällsorienterande material – dubbelt så stor andel som inom "normalgrupperna". Också tretidningsläsarna skiljer sig genom att fler är intresserade av det samhällsorienterande innehållet – antingen ensamt eller i kombination med det allmänna materialet. Inom dessa grupper återfinns bl. a. de politiskt aktiva grupperna som läser flera olika morgontidningar för att "följa debatten".

Vissa samband finns således mellan tidningskonsumtion och läsvanor. Ju fler tidningar en person läser, desto mer intresserad är han i allmänhet av det samhällsorienterande materialet i tidningarna. Detta gäller framförallt personer som läser flera morgontidningar. En relativt stor del av dessa förefaller läsa sin tidning selektivt. Man tar del av politik, debatt, in- och utrikesnyheter etc., men lämnar det allmänna materialet.

Läsvanor i enskilda tidningar

Läsmönstren för de sex specialstuderade tidningarna skiljer sig delvis åt (tabell 4.17).

Tabell 4.17 Läsprofiler för de undersökta tidningarna. Allmänhetsstudien. (%)

Läsprofil	SDS	Arbetet	GP	VLT	FK	DD
A. Läser <i>lite</i> allmänt och <i>lite</i> samhällsorienterande innehåll	23	23	31	18	29	23
B. Läser <i>lite</i> allmänt och <i>mycket</i> samhällsorienterande innehåll	29	24	35	21	15	13
C. Läser <i>mycket</i> allmänt och <i>lite</i> samhällsorienterande innehåll	16	29	12	30	32	21
D. Läser <i>mycket</i> allmänt och <i>mycket</i> samhällsorienterande innehåll	32	25	22	31	24	43
Summa procent	100	101	100	100	100	100
Antal svar	245	114	348	377	331	84

Läsprofilerna bland de undersökta tidningarnas läsare är relativt likartade. Det största intresset för samhällsorienterande innehåll finns i Sydsvenska Dagbladets, Göteborgs-Postens och Dala-Demokratens läsekretsar. GP är samtidigt den tidning som har den största gruppen personer, som har ett litet intresse för vad som står i tidningen.

En jämförelse mellan de två konkurrenssituationerna visar att i Malmö finns läsarna av samhällsorienterande innehåll framför allt hos Sydsvenska

Dagbladet. Av de två tidningar som läses i Leksand gäller detta i första hand Dala-Demokraten. Den senare tidningen har en stor grupp läsare som både läser samhällsorienterande och allmänt innehåll (läsprofil D).

Läsare som är särskilt intresserade av det samhällsorienterande nyhetsinnehållet finns framför allt bland storstadstidningarna (läsprofil B). Detta har bl. a. att göra med det högre politiska intresset i storstäderna.

I ett tidigare avsnitt (jfr sid 48) sades att kvällspressen kan spela en särskild roll genom att komplettera den information som lämnas i samhällsfrågor av de lokala dagstidningarna. För att pröva detta har vi i tabell 4.18 redovisat hur kvällspressens läsare fördelar sig med hänsyn till läsprofil. Enbart de två läsprofiler, som gäller samhällsorienterande innehåll har tagits med i tabellen.

Tabell 4.18 Kvällstidningsläsning och läsning av samhällsorienterande innehåll i den egna morgontidningen. Allmänhetsstudien. (%)

Tidning	Läsprofil	Malmö	Göteborg	Västerås	Leksand
Aftonbladet	Läsprofil B	40	46	19	15
	Läsprofil D	20	22	32	24
	Antal svar	25	59	161	168
Expressen	Läsprofil B	45	33	19	18
	Läsprofil D	26	25	32	24
	Antal svar	38	52	213	220
GT	Läsprofil B	—	28	—	—
	Läsprofil D	—	27	—	—
	Antal svar	—	176	—	—
Kvällsposten	Läsprofil B	25	—	—	—
	Läsprofil D	31	—	—	—
	Antal svar	205	—	—	—

Anm. B = Läser *lite* allmänt och *mycket* samhällsorienterande innehåll.

D = Läser *mycket* allmänt och *mycket* samhällsorienterande innehåll.

Resultatet måste tolkas med försiktighet p. g. a. det ringa antalet svar i vissa grupper. Siffrorna pekar dock på att Aftonbladet och Expressen sprids till en mer samhällsintresserad publik i de två storstäderna än i Västerås och Leksand. Särskilt Aftonbladet i Göteborg och Expressen i Malmö tycks läsas av en liten men mycket samhällsintresserad publik, framför allt i jämförelse med de två lokala kvällstidningarna GT och KvP.

Att personer som är specialintresserade av samhällsorienterande tidningsinnehåll, hämtar tidningar "utifrån" kan iaktas också för Stockholms morgontidningar. Deras läsekretsar i undersökningsområdena består till stor del av människor som är särskilt intresserade av det samhällsorienterande innehållet i pressen.

Även lokalt förekommer som tidigare nämnts olika *komplementtidningar*: både dagstidningar med starkt politisk karaktär som t. ex. Arbetets västsvenska upplaga och lokala veckotidningar. En analys visar att dessa tidningars läsare framför allt har ett särskilt intresse för samhällsmaterial (läsprofil B). Mer än 3/4 av dem som regelbundet läser Arbetets västsvenska upplaga tillhör denna grupp. Mönstret är i stort detsamma för Västmanlands Folkblad (s) och Vestmanlands Nyheter i Västerås samt Dala-Bygden i Leksand. Detta pekar på att dessa tidningar har en starkare ställning i respektive kommuner än spridningssiffrorna säger.

4.8.2 Läsprofiler och annan mediekonsumtion

Vi kan också relatera allmänhetens läsvanor till deras konsumtion av andra massmedier.

Radio-tv

För att belysa sambandet mellan radio- och tv-konsumtion och typ av tidningsläsning har vi skiljt ut tre konsumtionsnivåer för respektive etermediekanal (P1, P3 och tv): hög, mellan och låg. Jämförelsen har ställts samman i tabell 4.19.

Tabell 4.19 Läsprofiler hos P1-, P3 och tv-publiken med olika lyssnar/tittarfrekvens. Allmänhetsstudien. (%)

Läsprofil	P1			P3			tv		
	hög	mellan	låg	hög	mellan	låg	hög	mellan	låg
A. Läser <i>lite</i> allmänt och <i>lite</i> samhällsorienterande innehåll	16	24	35	28	30	25	25	30	33
B. Läser <i>lite</i> allmänt och <i>mycket</i> samhällsorienterande innehåll	27	39	18	19	24	32	20	30	36
C. Läser <i>mycket</i> allmänt och <i>lite</i> samhällsorienterande innehåll	21	15	25	26	19	16	27	14	14
D. Läser <i>mycket</i> allmänt och <i>mycket</i> samhällsorienterande innehåll	37	22	22	27	27	28	27	26	17
Summa procent	101	100	100	100	100	101	99	100	100
Antal svar	356	85	920	919	135	274	972	307	66

Anm: *hög* = lyssnar eller tittar varje dag
mellan = lyssnar eller tittar 4-6 gånger per vecka
låg = lyssnar eller tittar några gånger per månad eller mer sällan

Tabell 4.19 visar att det finns ett visst samband mellan etermediekonsumtion och läsningen av dagspressen. Bland högkonsumenterna av P3 och tv är framför allt läsarna av det allmänna materialet i tidningen (läsprofil C) överrepresenterade. P1-lyssnarna består i relativt stor utsträckning av personer som är högkonsumenter av både det samhällsorienterande och det allmänna innehållet i dagspressen (läsprofil D). Omvänt är de personer som läser enbart en ringa del av tidningen (läsprofil A) oftare lågkonsumenter av P1 och tv, medan de lyssnar lika mycket som genomsnittet på P3.

Resultatet pekar således på att de som lyssnar på P1 – ljudradions nyhetskanal – också brukar läsa informativt innehåll i dagspressen. Samtidigt gäller, att de som läser mycket allmänt innehåll i pressen ser mer på tv och lyssnar mer på P3. Dessa tendenser förstärks vid en uppdelning av tv i "lätta" program (underhållning) och informativa program. Personer som ser informationsprogram tenderar att läsa mer samhällsorienterande innehåll i tidningarna. Här är tendensen dock inte lika tydlig; också en mycket stor del av dem som enbart läser allmänt innehåll i tidningarna ser på de informativa tv-programmen.

Tidskrifter och veckotidningar

Nästa fråga är om det finns något samband mellan läsning av dagspress och tidskrifter/veckotidningar. Det förefaller rimligt att anta att de som är in-

tresserade av politiska och fackliga tidskrifter också oftare läser samhällsorienterande material i dagspressen och att populärpressens läsare är mer intresserade av det allmänna stoffet i dagspressen.

Tabell 4.20 Läsprofiler hos läsare av olika typer av tidskrifter/populärpress. Allmänhetsstudien (%)

Läsprofil	Typ av tidskrifter					
	Politiska tidskrifter		Fackliga tidskrifter		Populärpress	
	minst 1	ingen	minst 1	ingen	minst 2	högst 1
A. Läser <i>lite</i> allmänt och <i>lite</i> samhällsorienterande stoff	12	29	21	30	25	31
B. Läser <i>mycket</i> samhällsorienterande och <i>lite</i> allmänt stoff	41	22	29	21	17	30
C. Läser <i>mycket</i> allmänt och <i>lite</i> samhällsorienterande stoff	16	23	16	25	28	17
D. Läser <i>mycket</i> allmänt och <i>mycket</i> samhällsorienterande stoff	31	26	33	24	30	22
Summa procent	100	100	99	100	100	100
Antal svar	133	1 462	431	1 164	835	760

Tabell 4.20 visar ett ganska klart samband mellan läsvanorna för de olika massmedierna. En stor del av dem som läser någon politisk eller facklig tidskrift regelbundet intresserar sig också för det samhällsorienterande stoffet i dagspressen. Bland dem som inte läser dessa tidskrifter finns inte några motsvarande tendenser.

Populärpressens läsare skiljer sig från övriga. I den grupp som regelbundet läser minst två sådana tidningar är det relativt få som enbart läser samhällsorienterande innehåll i dagspressen. I stället är man mer intresserad av det allmänna stoffet. De som läser mindre än två veckotidningar kan indelas i tre huvudgrupper. De rena lågkonsumenterna, som varken läser populär- eller dagstidningar i någon större utsträckning. En renodlat samhällsintresserad grupp, som inte läser populärtidningar, men som intresserar sig för det samhällsorienterande innehållet i pressen. En sista grupp är de allmänintresserade dagspressläsarna, dels de som enbart läser allmänt stoff, dels de som läser mycket av det mesta.

Resultaten visar således åter på en selektivitet i läsvanorna. De som läser politiska och fackliga tidskrifter är också mer intresserade av samhällsorienterande stoff än övriga. Bland populärpressens läsare är bilden mindre entydig.

4.8.3 Mediekombinationer och läsprofiler

Vi kan sammanfatta dessa resultat genom tabell 4.21 där tidningsläsarnas "medieprofiler" angivits. Tabellen är uppbyggd på samma sätt som tabell 2.24; endast positiva avvikelser (+) har dock angivits.

Tabell 4.21 Mediekonsumtion och läsprofiler.

	Läsprofil A	Läsprofil B	Läsprofil C	Läsprofil D
Läser minst en politisk tidskrift regelbundet		+		
Läser minst en facklig tidskrift regelbundet		+		+
Läser minst två populär-tidningar regelbundet			+	+
Lyssnar dagligen på P1		+		+
Lyssnar dagligen på P3	+		+	+
Lyssnar dagligen på regionalradion			+	+
Tittar dagligen på samhällsorienterande program i TV				+
Tittar dagligen på allmänna program i TV			+	+

Anm: Beträffande läsprofiler se s. 122

Läsprofilerna beskriver inte bara olika typer av dagstidningsläsare, utan speglar närmast *fyra olika typer av mediekonsumenter*. Den första gruppen (läsprofil A) läser sin dagstidning ganska ytligt, man är inte särskilt intresserad vare sig av det allmänna eller samhällsorienterande innehållet. Gruppen är också mindre intresserad av de flesta andra typer av massmedier. Det är enbart radions P3 som intresserar fler än genomsnittet. Intressant är dock att notera fackföreningspressens relativt sett starkare ställning i denna grupp. En femtedel nås via denna av samhällsorienterande material.

Tidigare konstaterades, att personer med läsprofil B representerar den traditionella "elitgruppen" bland läsarna – de som är mycket intresserade av samhällsorienterande material, men inte av det övriga. Gruppen avviker från övriga framför allt genom att fler läser politiska tidskrifter, medan färre tar del av populärpress. Fler i denna grupp läser också facklig press. Intresset för etermedierna – med undantag för P1 – är mindre än i övriga grupper.

Läsprofil C omfattar personer, som läser mycket allmänt, men lite samhällsorienterande material i dagspressen. Denna grupp är mer intresserad, än övriga, av populärpress, P3, regionalradio och de lättare programmen i tv.

Slutligen har vi dem som läser mycket av både samhällsorienterande och allmänt stoff i dagstidningarna (läsprofil D). De motsvarar ett tvärsnitt av befolkningen. Andelen män och kvinnor är ungefär lika stor, utbildnings- och ålderskillnaderna är små. Denna grupp är mer intresserad än genomsnittet av samtliga övriga massmedier, förutom de politiska tidskrifterna.

4.9 Läsvanor och politisk informations-spridning

En tredjedel av allmänheten läser mer eller mindre regelbundet ledar- och debattsidorna i sin tidning. Ungefär lika många intresserar sig för nyheter och kommunalpolitik och lokala politiska organisationer. Det samhällsorienterande tidningsinnehållet läses av ca 40 procent, insändarna av närmare 50 procent. De bakgrundsdata som redovisats har samtidigt pekat på att tidningarnas politiska innehåll i stor utsträckning når en grupp politiskt intresserade och ofta engagerade människor. Det skiktet befolkningen i två grupper – de som alltid läser samhällsmaterial och de som sällan gör det. Är då detta en korrekt bild? När det samhällsorienterande innehållet enbart ut till begränsade grupper?

Man brukar, när det gäller opinionsförmedling, ofta tala om den s. k. tvåstegs-hypotesen. Den innebär att information i många sammanhang inte går direkt från källan (t. ex. ledarsidan) till den slutlige mottagaren, utan når denne via olika opinionsledare. Dessa fungerar i speciella frågor som länkar mellan t. ex. massmedierna och olika grupper i samhället. Vissa individer kan vara opinionsledare i fackliga och politiska frågor, andra när det gäller idrott eller religion.

Opinionsledarna brukar framförallt karaktäriseras av att de är mer aktiva i sina massmedie- och personliga kontakter. Socialt har de ofta en något högre status än personer i den närmaste omgivningen – något högre utbildning, förtroendeuppdrag, speciella personliga egenskaper eller liknande.

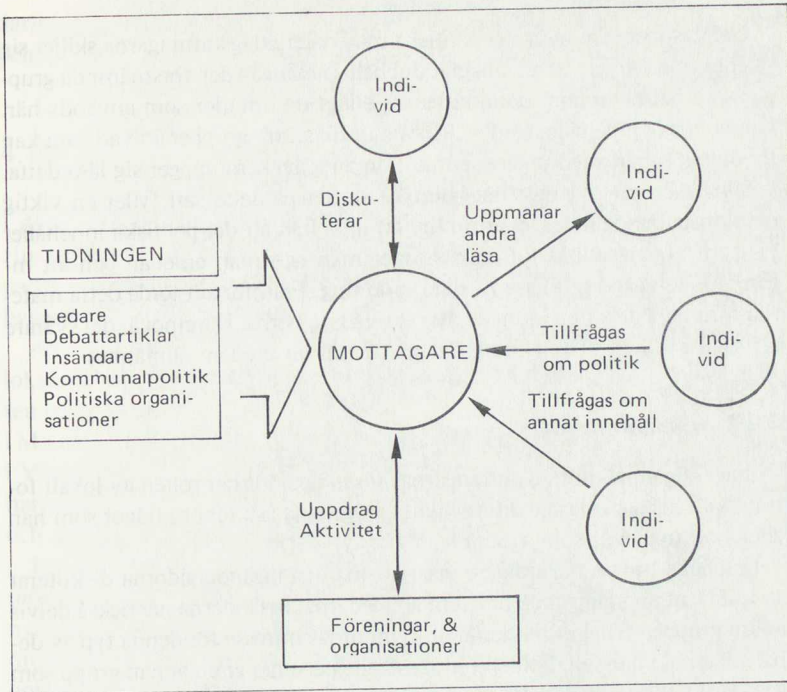
Tidigare siffror har pekat på att de som läser pressens samhällsorienterande innehåll inte bara är mer politiskt intresserade utan de är också mer benägna att diskutera med andra människor. Detta skulle tyda på att det opinionsbildande stoffet förs vidare till fler människor. I intervjuerna har frågan om diskussionsaktivitet också kompletterats med andra i syfte att få en klarare bild av förekomsten av s. k. opinionsledare. En av de frågor som här utnyttjats, var bl. a. hur ofta den intervjuade brukade uppmana sina bekanta att läsa artiklar han själv sett i tidningen. Detta ger en uppfattning om individens egen aktivitet som opinionsledare, dvs om han försöker påverka sin omgivning. Ett annat perspektiv är att utgå ifrån hur ofta olika individer av sina vänner tillfrågas i lokala politiska frågor eller om sådant som stått att läsa i tidningen. Ytterligare en faktor är individens aktivitet i föreningar och organisationer.

I figur 4.5 illustreras det tänkta informationsflödet grafiskt.

4.9.1 *Opinionsledarna och det politiska innehållet*

Finns det då något samband mellan hur mycket opinionsstoff en individ läser i dagstidningen och hans aktivitet som opinionsledare?

Ja – bland den tredjedel av allmänheten som regelbundet läser ledarsidan är det avsevärt fler som också är opinionsledare. Omkring hälften av ledarläsarna brukar t. ex. ofta uppmana sina vänner att läsa olika artiklar i tidningen. Lika många diskuterar också ofta lokala samhällsfrågor med personer i omgivningen eller tillfrågas av sina bekanta om sådant som stått att läsa i tidningen.

Figur 4.5 En modell för opinionsbildningsprocessen.

I stort sett samma mönster går igen bland dem som ofta läser debattartiklar eller nyheter om kommunalpolitik och lokala politiska organisationer. Ofta är det också samma personer som läser dessa olika typer av politiskt innehåll i tidningarna.

Vi kan belysa resultatet genom att jämföra den tredjedel av allmänheten som ofta läser det politiska materialet med dem som sällan läser detta. I tabell 4.22 redovisas hur stora delar av respektive grupp, som ofta engagerar sig i vad vi kallat opinionsledaraktiviteter.

Tabell 4.22 Läsning av politiskt innehåll och opinionsledaraktivitet. Allmänhetsstudien. (%)

Opinionsledaraktivitet	Läser ofta politiskt innehåll	Läser sällan politiskt innehåll
Uppmanar ofta bekanta att läsa artiklar	48	27
Diskuterar ofta lokala frågor med vänner och arbetskamrater	58	27
Rådfrågas ofta av vänner om politiska frågor som rör kommunen	38	12
Rådfrågas ofta av vänner om sådant som stått att läsa i tidningen	50	31
Mötesaktiva eller förtroendemen	38	18
Antal svar	478	756

De personer som läser det politiska materialet i dagstidningarna skiljer sig således från övriga läsare. Ungefär dubbelt så många i den förstnämnda gruppen kan betraktas som opinionsledare enligt de kriterier som används här. Det politiska innehållet torde därför nå ut till större grupper än vad som kan förväntas enbart med utgångspunkt från andelen som uppger sig läsa detta.

Slutsatsen pekar på att det politiska stoffet på detta sätt fyller en viktig opinionsbildande roll. Det är rimligt att utgå från att det politiska innehållet tas som utgångspunkt för diskussioner man och man emellan och att informationen på så sätt får en vidare spridning. Framför allt torde detta material stimulera debatten inom de mer aktiva grupperna. Däremot är det svårare att säga i vilken utsträckning det når ut till en bredare allmänhet.

4.9.2 Insändarnas roll

Vi har tidigare nämnt att tidningarnas insändarsidor har rollen av lokalt forum. Här har varje läsare en möjlighet att ge sina åsikter om frågor som han eller hon upplever som väsentliga.

Innehållsstudien har tidigare visat att man på insändarsidorna diskuterar avsevärt mer näraliggande problem än i ledarna. Insändarna når också delvis andra grupper. Särskilt markerat är kvinnornas intresse för denna typ av debattmaterial i pressen. Politiskt intresserade personer är en annan grupp som är relativt flitiga insändarläsare.

Det finns också ett samband mellan ledar- och insändarläsning. Ungefär 60 procent av dem som ofta läser ledare, läser ofta insändare. Bland de personer som mer sällan tar del av ledarsidorna är omkring hälften intresserade av insändare.

I vilken utsträckning är då insändarläsarna också opinionsledare? Vi kan här göra motsvarande jämförelser som för det politiska debattmaterialet och studera diskussionsaktivitet etc bland dem som ofta respektive sällan läser tidningarnas insändare (tabell 4.23).

Tabell 4.23 Insändarläsning och vissa opinionsledande aktiviteter. Allmänhetsstudien (%)

Opinionsledaraktivitet	Läser ofta insändare	Läser sällan insändare
Uppmanar ofta bekanta att läsa artiklar	39	28
Diskuterar ofta lokala frågor med vänner och arbetskamrater	41	32
Rådfrågas ofta av vänner om sådant som stått att läsa i tidningen	39	35
Antal svar	838	688

De båda läsargrupperna skiljer sig således när det gäller att uppmana bekanta att läsa artiklar i tidningarna och ifråga om diskussionsaktivitet. Däremot uppger sig ungefär lika många av dem som ofta respektive sällan läser insändare bli tillfrågade om vad som stått i tidningen.

Resultatet visar således, att de som läser mer insändare i något större utsträckning ägnar sig åt de olika opinionsledaraktiviteterna. Jämför vi insän-

darläsarna med dem som ofta läser politiskt material är dock den senare gruppen utan tvekan mer "opinionsledande" än den förra.

4.10 Sammanfattning

I detta kapitel studeras läsvanorna ur ett framförallt *kvalitativt* perspektiv. Huvudfrågan har gällt vad allmänheten intresserar sig för i dagspressen. Skillnader mellan regioner och olika grupper har också diskuterats. Slutsatserna bygger på material från intervjuundersökningen och endagsstudien.

Allmänhetens och kommunfullmäktigeledamöternas stora intresse för det lokala innehållet i dagspressen redovisades inledningsvis. Både endagsenkäten och intervjuundersökningen visade på regionala skillnader i läsvanorna: i Malmö och Göteborg intresserade man sig mer för utrikes- och riksnyheter, i Västerås och Leksand dominerade det rent lokala stoffet. Även annonser har stort läsvärde i dagstidningarna – särskilt sådana med ett lokalt innehåll och eftertextannonser.

Intresset för det politiska materialet i tidningarna följer i huvudsak samma mönster som det övriga. I städerna läste man oftare om utrikesfrågor och nyheter kring riksdags- och regeringsarbetet än i Leksand. I den minsta kommunen var intresset avsevärt större för kommunalpolitik och lokala politiska organisationer.

En faktor som mycket starkt påverkar individens läsvanor är hans politiska intresse. De cirka 40 procent av allmänheten, som anser sig vara politiskt intresserade, läser sin tidning mer selektivt än övriga. Man väljer aktivt bland de olika nyheterna och läser oftare de med ett samhällsorienterande innehåll. Denna grupp liknar i ganska stor utsträckning kommunfullmäktige i fråga om läsvanorna, även om fullmäktigeledamöterna naturligt nog är ännu mer intresserade av det politiska stoffet.

Ett liknande mönster går igen både när det gäller det opinionsbildande innehållet (insändare, ledare och debattartiklar) och annonserna. Läsvärdet hos en artikel ökar med ökad lokal anknytning och når olika grupper beroende på hur politiskt innehållet är.

En analys av olika läsargrupper visar att det också finns ett klart samband mellan individens ställning i samhället och läsvanorna. Dessa påverkas starkt framför allt av kön, ålder och utbildning. Vidare framträder ett tydligt samband mellan politiskt intresse och läsning av samhällsorienterande innehåll i dagspressen. Bland de politiskt engagerade spelar detta material uppenbarligen mycket stor roll för information i samhällsfrågor.

Vi kan också konstatera att det finns ett samband mellan läsarnas tidningsval och läsvanorna. De som läser fler dagliga tidningar, särskilt om det enbart är fråga om morgontidningar, är mer intresserade av det samhällsorienterande materialet än övriga individer.

Resultatet visar att läsvanorna för dagspressen överensstämmer med andra intressanta mönster i mediekonsumtionen. De som läser en huvuddel av det samhällsorienterande innehållet i dagspressen läser oftare än andra tidskrifter och de lyssnar också oftare på P1. Vi har också kunnat urskilja en grupp högkonsumenter (ca 15 procent) som ägnar en stor del av sin lediga tid åt olika

massmedier; vidare finns en grupp lågkonsumenter, vars mediekonsumtion begränsar sig till annonser och allmänna nyheter i pressen och till P3.

Vi kan slutligen peka på att tidningarna tycks spela en stor roll för de s. k. opinionsledarnas information i politiska frågor. Det visar sig att dessa är aktiva tidningsläsare medan de ägnar en mindre uppmärksamhet för etermedierna – utom P1. Opinionsledarnas betydelse för den lokala opinionsbildningen är dock svårare att bedöma. Mycket talar för att deras aktivitet begränsar sig till mindre och politiskt intresserade grupper.

5 Organisationer, politiker och dagspress

5.1 Inledning

Vi har hittills kunnat visa att samtliga tidningar ger politiska frågor relativt stort utrymme, liksom att de både på ledar- och nyhetsplats stöder det eller de partier som åsiktsmässigt står tidningen närmast. Medborgarna – i varje fall de politiskt intresserade – väljer ofta tidning efter partifärg och en stor del av allmänheten tar verkligen del av det samhällsorienterande innehållet.

I detta kapitel ska dessa resultat ställas mot hur man inom politiska organisationer, i kommunfullmäktige och inom olika intressegrupper bedömer dagspressen. Framförallt gäller det hur dessa grupper ser på tidningarna som nyhetsförmedlare och opinionsbildare i samhällsfrågor. Hur utnyttjar och värderar organisationer, politiska beslutsfattare och kommunala myndigheter dagspressen i förhållande till andra informationsvägar?

Organisationer, politiska beslutsfattare och myndigheter står i princip för tre steg i den politiska processen som den tidigare beskrivits (s 18). *Organisationerna* intar en central ställning som företrädare för olika samhällsgruppers intressen och som kanaler för åsikter och önskemål inför politiska beslut. Detta gäller i första hand de *politiska partierna*, men också andra typer av organisationer som t ex de *fackliga* och *ideella*. Vid sidan av dessa spelar givetvis också de *ekonomiska intressegrupperna* en viktig roll.

De politiska beslutsfattarna representeras i undersökningen av *kommunfullmäktigeledamöterna*. För att belysa åsikterna bland dem som verkställer besluten studeras de *kommunala nämnderna* samt vissa *lokala myndigheter*.

Fyra huvudfrågor skall tas upp till diskussion i detta kapitel:

- 1) Vilken betydelse tillmäts dagspressen som *informationsväg* – framför allt i förhållande till andra medier?
- 2) Hur bedöms *dagspressens ställning i det politiska livet* – vilka uppgifter är viktigast och hur fullgörs dessa av lokaltidningarna?
- 3) Vilken betydelse anses tidningarna ha som *lokala opinionsbildare* – hur anser organisationerna att de kommer fram i pressen?
- 4) Vilka *presspolitiska åtgärder* vill organisationerna vidta för att pressen skall fungera på vad man anser vara ett tillfredsställande sätt i det politiska livet?

Svaren på dessa frågor skall relateras till i första hand situationen på tidningsmarkanden – antalet tidningar och deras politiska färg samt de politiska majoritetsförhållandena i kommunerna.

Vi kommer här att hämta uppgifter från flera olika undersökningar inom projektet. Detta innebär att vissa siffror ibland kan vara svåra att direkt jämföra. För metodologiska synpunkter hänvisas till appendix.

5.2 Dagspressen som politisk nyhetsförmedlare

Analysen av dagspressens innehåll visade att en stor del av de undersökta tidningarnas text är lokal men samtidigt att detta material i relativt liten omfattning tar upp lokala samhällsfrågor. I detta avsnitt skall vi dels studera den vikt som tidningarna tillmäts som informationsvägar, dels hur de utnyttjas som källor för upplysningar i politiska frågor. Vi inleder med en översikt av organisationernas bedömning av lokalpressen i förhållande till andra informationsvägar.

5.2.1 Organisationernas informationsvägar

För de lokala organisationerna finns givetvis en lång rad möjligheter att skapa sig en uppfattning om den lokala opinionen eller att själva föra fram sina budskap. Ibland kan de personliga kontakterna vara viktigast, vid ett annat tillfälle är lokaltidningen bäst. Vilken roll olika kanaler spelar beror på organisationernas uppbyggnad, deras verksamhet och de sakfrågor det gäller.

I tabell 5.1 redovisas vilken vikt organisationerna tillmäter olika *kanaler som informationskällor*. Vi kan här jämföra hur direkta kontaktvägar som medlemskontakter bedöms i förhållande till olika massmedier. Procenttalen visar hur stor *andel* av organisationerna som anser respektive kanal vara mycket eller ganska viktig när det gäller att informera sig om lokala opinioner bland allmänheten.

Tabell 5.1 Organisationers, företags och kommunala nämnders bedömning av vissa informationsvägars betydelse för information om opinioner. Organisationsstudien. (%)

Informationsväg	Organisationer ^{a)}							Företag	Kommunala nämnder
	(m)	(c)	(s)	fackliga	religiösa	övriga	samtliga		
Dagstidningar	83	87	86	88	88	89	88	91	81
Regionalradio	47	55	55	61	(52)	56	56	51	45
Regional-tv	33	34	35	44	(21)	24	35	39	35
Tidskrifter	21	25	34	26	(29)	24	28	27	13
Lokala annonsblad	19	31	22	17	(27)	25	22	14	24
Möten med allmänheten	45	46	52	27	22	(29)	36	5	55
Enskilda medlemmar/anställda	91	81	91	66	69	74	76	60	83
Lokala föreningar	55	49	70	57	(41)	48	55	31	78
Lokala politiker	89	86	95	49	(32)	51	66	33	—
Övr direktkontakter	91	88	85	64	(80)	65	75	69	74
Antal svar	36	77	141	240	62	115	671	122	94

Ann: Tabellen anger hur många procent av respektive organisationstyp som uppger att de olika informationsvägarna har mycket eller ganska stor betydelse för information om stämningar och opinioner i kommuner. Siffror inom () anger att andelen som ej svarat på frågan överstiger 20 procent.

^a Uppgiften för (fp) och (vpk) saknas i samtliga redovisningar av de lokala organisationerna beroende på få respondenter.

Tabellen visar att det i första hand är två typer av informationsvägar som anses vara särskilt viktiga:

- *de direkta kontakterna* med organisationsmedlemmar, förtroendevalda och övriga
- *den lokala dagspressen*

Att de direkta kontakterna ges denna centrala ställning är knappast oväntat. Det har tidigare understrukits att de lokala organisationerna, framförallt partierna, i sig är kanaler för åsikter och opinioner. Därför är det också typiskt att särskilt de lokala partiföreningarna betonar direktkontakterna. Socialdemokraterna har här fler organisationskontakter – både inom partiet och med andra föreningar – vilket speglar deras interna struktur.

Det torde vara ofrånkomligt att det ligger viss prestige i att betona interna informationsvägar. Frågan om t ex medlemskontakter kan upplevas som om den gällde demokratin inom organisationen. Man vill gärna inför utomstående understryka att man har omfattande medlemskontakter. En sådan prestigeanknytning är dock knappast lika sannolik då det gäller synen på den lokala dagspressen. Det är därför intressant att kunna konstatera att tidningarna får i stort sett lika många omnämnanden som de direkta kontakterna. Hos samtliga typer av organisationer utom socialdemokraterna får tidningarna t. o. m. högre andel än medlemskontakterna. Detsamma gäller för de lokala företagen.

Dessa bedömningar antyder därför att lokalpressen har en mycket stark ställning. Det är i stort sett enbart de politiska partierna som uppger att de interna kontakterna har lika stor betydelse som tidningarna. Övriga medier spelar en relativt liten roll. Man kan möjligen säga att det stora intresset för *regionalradion*, som en majoritet av organisationerna anser vara mycket eller ganska viktig, är anmärkningsvärd med tanke på detta mediums relativt begränsade sändningstid.

Tabell 5.1 ger totalsiffror för samtliga fyra undersökta områden. Det finns emellertid viktiga skillnader mellan dessa. De direkta kontakterna betyder mer i de mindre kommunerna – Västerås och Falun – medan dagspressen och övriga massmedier av organisationerna tillmätts en större vikt i de två storstäderna.

Resultatet bekräftar tidigare undersökningar, där man pekat på att de direkta informationsvägarnas betydelse ökar med ökande kommunstorlek. Detta innebär dessutom att vi kan förvänta att kraven på dagspressen är betydligt större i storstäderna, eftersom man i mindre kommuner har bättre möjligheter att kompensera en svag press med en aktiv organisation.

”Informationskällor” eller ”plattformar”?

Vad som hittills sagts gäller hur man ser på olika kanaler som *källor* för information. Detta är naturligtvis bara en sida av organisationernas kontakter med massmedierna. En annan är hur olika informationsvägar används som *plattformar* för att föra ut politiska budskap till medborgarna.

Jämförelsen mellan synen på olika informationsvägar som källor respektive plattformar visar att skillnaderna är ytterst små. Även då det gäller ”att

nå ut med budskap" anses direktkontakter och lokala tidningar betyda mest. Dagstidningarna, liksom även övriga massmedier, har sin starkaste ställning i de två storstäderna. En mindre skillnad mellan områdena finns i partiernas bedömningar. Det visar sig att socialdemokraterna framför allt understryker lokalpressens betydelse som plattformar i de två kommuner där partiet har egna lokaltidningar, medan man i övriga betonar organisationerna. Vad beträffar de borgerliga partierna finns inte någon sådan skillnad.

Resultatet antyder också att det är föga meningsfullt att göra en strikt uppdelning i informationskällor respektive plattformar när det gäller de lokala organisationernas syn på pressen. Dessa "väljer" inte kanal. Snarast karakteriseras organisationernas kontakter av en ständig växelverkan med olika grupper. Hur denna ser ut beror i första hand på den egna organisationens struktur. Uppenbart är dock att lokala dagstidningar spelar en stor roll i de flesta organisationernas kontaktnät.

Presskontakter

Kontakterna med pressen kan byggas upp på olika sätt – pressmeddelanden, utsändning av protokoll, presskonferenser och personliga kontakter. Hur utnyttjas då dessa av de lokala organisationerna?

En översikt av de lokala organisationernas presskontakter finns i tabell 5.2. I denna anges för de borgerliga partierna respektive socialdemokraterna hur många gånger per år man har kontakter med de lokala tidningsredaktionerna. Resultatet visar att kontakterna är få och då de förekommer oftast är personliga. Inte särskilt många partiföreningar sänder ut pressmeddelanden eller anordnar presskonferenser. I stort sett samma mönster gäller för de fackliga organisationerna.

Tabell 5.2 De politiska organisationernas kontakter med pressen: typ och frekvens. Organisationsstudien. (%)

Ort/ Partigrupp	Personliga kontakter			Utsändning av protokoll m m			Antal svar
	0-1 gång per år	minst 2 ggr per år	Summa procent	0-1 gång per år	minst 2 ggr per år	Summa procent	
<i>Malmö</i> (m, fp, c)	28	72	100	66	34	100	18
(s)	38	62	100	62	38	100	34
<i>Göteborg</i> (m, fp, c)	41	59	100	70	30	100	23
(s)	51	49	100	92	8	100	49
<i>Västerås</i> (m, fp, c)	20	80	100	77	23	100	20
(s)	39	61	100	76	24	100	23
<i>Falun</i> (m, fp, c)	15	85	100	84	16	100	21
(s)	27	73	100	79	21	100	11

Anm.: De lokala partiföreningarnas kontakter med lokalpressen efter typ av kontakt och kontaktfrekvens. (m), (fp) och (c) har behandlats som en grupp p. g. a. likheten i bedömningar.

Vi kan också summera frekvensen av de olika kontakterna till ett *index på presskontakter*. En jämförelse mellan de olika politiska partiföreningarna visar att de borgerliga partierna genomgående har tätare presskontakter än socialdemokraterna. De mest intensiva tidningskontakterna förekommer i Malmö. Socialdemokraterna har relativt ofta kontakt med pressen i Västerås. De minsta antalet kontakter finns i Göteborg.

Dessa skillnader mellan partierna har knappast så mycket att göra med antalet tidningar i kommunen eller tidningarnas politiska färg. Mycket tyder istället på att förklaringen ligger i de politiska majoritetsförhållandena: ju starkare ett parti är i en kommun, desto oftare har man kontakt med lokalpressen.

De enskilda tidningarna

Vad som hittills redovisats har gällt den lokala dagspressen i sin helhet. I det följande skall vi studera hur olika dagstidningar i de fyra undersökningsområdena, av organisationerna bedöms som informationsvägar till allmänheten. Utgångspunkten är vad vi kallat tidningarnas *genomslagskraft* bland allmänheten.

De lokala organisationernas bedömningar visar inte oväntat att man genomgående anser att den dominerande tidningen har en mycket stor betydelse för opinionsbildningen: i Göteborg och Västerås anser närmare 2/3 av organisationerna att Göteborgs-Posten respektive Vestmanlands Läns Tidning har stor genomslagskraft på allmänhetens åsikter i samhällsfrågor. Siffrorna för de dominerande tidningarna på konkurrensorterna – Sydsvenska Dagbladet och Falu-Kuriren – är lägre – färre än hälften anser att dessa tidningar har stor genomslagskraft. De lokala konkurrenterna – Arbetet, Skånska Dagbladet respektive Dala-Demokraten – får ytterligare något lägre siffror. Detta redovisas mer utförligt i anslutning till tabell 5.5.

De olika organisationerna bedömer tidningarna ganska lika. De politiska partierna tillmäter dock den ledande tidningen större betydelse än vad man gör inom andra grupper.

En annan tendens är att de politiska partierna sluter upp kring tidningar som åsiktsmässigt ligger nära partiet. Detta märks mindre när man bedömer tidningarnas genomslagskraft, men framträder tydligt när det gäller hur olika tidningar praktiskt utnyttjas. De borgerliga partierna använder den dominerande tidningen på orten, medan socialdemokraterna oftare utnyttjar den egna lokaltidningen på de orter där de har tillgång till en sådan. Också på monopolorterna uppger (s)-föreningarna att de hellre använder sig av socialdemokratiska tidningar för att få ut sina budskap.

Organisationerna tillmäter således tidningarna stor betydelse i den politiska nyhetsförmedlingen. Särskilt intressant är partiernas bedömningar, som tyder på att antalet tidningar och deras politiska färg har stor betydelse för den politiska opinionsbildningen. I ett senare avsnitt kommer organisationernas syn på tidningarnas ställning som opinionsbildare att diskuteras närmare.

5.2.2 Kommunfullmäktiges informationsvägar

De lokala partiföreningarnas kontaktmönster återkommer också hos partiernas kommunfullmäktigerepresentanter. För dessa finns i stort sett tre informationsvägar i lokala samhällsfrågor:

- politiska organisationer
- lokala förvaltningsmyndigheter
- artiklar i lokalpressen

Tidningarna framträder här som en del i kommunens politiska kontaktnät, men en närmare analys av ledamöternas bedömningar visar att man anser sig få bättre information om lokala samhällsfrågor via politiska organisationer och myndigheter. Dagspressen får i detta avseende färre omnämmanden. Särskilt markant är denna tendens i Västerås och Leksand, vilket på nytt antyder de direkta kontakternas stora betydelse i dessa kommuner (tabell 5.3).

Tabell 5.3 Kommunfullmäktiges bedömningar av bästa informationsvägar i lokala samhällsfrågor. Kommunfullmäktigestudien. (%)

Informationskälla	Malmö	Göteborg	Västerås	Leksand
Politiska organisationer	46	44	50	54
Myndigheter	30	32	41	38
Dagspressen	17	14	4	5
Övriga	7	10	5	3
Summa procent	100	100	100	100
Antal svar	168	220	169	133

Anm: Tabellen anger hur många procent av det totala antalet omnämmanden som bedömt respektive informationsväg som bäst.

Det är rimligt att tolka siffrorna så att politikerna i första hand anser att tidningarna är viktiga för att ge en allmän orientering om vad som händer i kommunen. I enskilda politiska frågor vill man däremot ha den mer fullständiga information, som organisationer och myndigheter kan erbjuda i form av handlingar och underlag. Möjligen kan också vissa prestigeeffekter spela in – som representant för ett parti vill man gärna betona sin uppskattning av den egna organisationen.

Presskontakter

Kommunfullmäktiges ledamöter har fler kontakter med pressen än de lokala partiföreningarna. Återigen är kontakterna mest frekventa i storstäderna. I tabell 5.4 redovisas hur stor andel av olika fullmäktigegrupper, som uppger sig minst en gång i månaden bli kontaktade av tidningarnas redaktioner.

Tabell 5.4 Andelen av kommunfullmäktigeledamöter från respektive partier som uppger sig bli kontaktade av lokalpressen minst en gång per månad. Kommunfullmäktigestudien. (%)

	Malmö	Göteborg	Västerås	Leksand
(m)	42	36	0	20
(fp)	60	74	38	20
(c)	36	55	8	21
(s)	55	60	32	18
Samtliga	48	60	22	19
Antal svar	60	78	64	48

Vissa skillnader finns här mellan de olika politiska grupperingarna. Folkpartiets ledamöter kontaktas oftast av tidningar, men också socialdemokraterna har många regelbundna kontakter med dagspressen. Bland övriga partiers representanter har man något färre kontakter.

Även de kommunala nämnderna har omfattande kontakter med tidningarna. De sänder tämligen regelbundet ut protokoll och pressmeddelanden. Deras större aktivitet är knappast oväntad. Myndigheternas ökade satsning på informationsverksamhet och deras relativt stora resurser i jämförelse med de lokala organisationerna är faktorer som troligen har stor betydelse. Vidare torde den gängse nyhetsbedömningen gynna nämnderna; ett kommunalt beslut angår fler än en åsikt framförd av ett politiskt parti.

Tidningsval

En stor del av fullmäktigeledamöterna läser upp till *fyra dagstidningar* regelbundet. Detta är betydligt fler än vad som noteras för allmänheten. Däremot är fullmäktigeledamöterna mindre intresserade av etermedierna. Medan genomsnittsmedborgaren ägnar i genomsnitt mer än 1,5 timmar åt tv-tittande varje dag nöjer sig kommunfullmäktigeledamöten med ca en halvtimme. Skillnaderna mellan undersökningsområden och partigrupper är betydliga.

I föregående kapitel kunde vi visa att fullmäktigeledamöterna läser tidningarna mycket selektivt. Man tar huvudsakligen del av tidningarnas samhällsorienterande innehåll (jfr t. ex. figur 4.3). Fullmäktigeleddens läsvanor kan i huvudsak sägas svara mot läsprofil B som denna redovisades i avsnitt 4.7. I etermedierna är det i första hand nyhetssändningarna man intresserar sig för.

I de fyra undersökningskommunerna läser en stor majoritet av fullmäktigeledamöterna i stort sett samtliga *lokala dagstidningar*. Leksand avviker något: här läser samtliga borgerliga ledamöter Falu-Kuriren och samtliga socialdemokrater Dala-Demokraten. En stor del av de senare (40 procent) läser också Falu-Kuriren, medan Dala-Demokratens spridning bland de borgerliga ledamöterna är avsevärt mindre (15 procent).

De *lokala kvällstidningarna* läses mindre än morgontidningarna. Ca 50 procent av Malmöfullmäktige uppger sig regelbundet läsa Kvällsposten. I Göteborg är motsvarande andel för GT ca 60 procent.

Riksspridda tidningar läses också ofta av fullmäktigeledamöterna. Det finns här ett tämligen klart partipolitiskt mönster i tidningsvalet. 4/5 av de mo-

derata fullmäktigeledamöterna läser regelbundet Svenska Dagbladet. I Malmö, Göteborg och Västerås tar en klar majoritet av folkpartirepresentanterna del av Dagens Nyheter, som emellertid också är tämligen mycket läst bland övriga partigrupper. Kvällstidningarna – Expressen och Aftonbladet – har mycket olika spridning bland fullmäktigegrupperna. Medan Aftonbladet är den mest lästa icke-lokala tidningen i fullmäktige (läses regelbundet av 50 procent av samtliga) har Expressen en tämligen låg andel (ca 20 procent). Aftonbladet läses i första hand av socialdemokraterna och Expressen främst inom folkpartigrupperna samt i viss mån bland centerrepresentanterna.

Enskilda tidningars betydelse

I likhet med de lokala partiorganisationerna anser fullmäktigeledamöterna att de dominerande tidningarna i respektive kommun också betyder mycket för allmänhetens engagement i samhällsfrågor. Fullmäktige är dock inte lika övertygade om den ledande tidningens genomslagskraft som man är inom organisationerna. Detta gäller framför allt de socialdemokratiska ledamöterna i Göteborg och Västerås.

Kommunfullmäktigeledamöterna i Malmö och Leksand tillmäter samtliga lokala dagstidningar stor politisk betydelse. De upplagemässigt svaga tidningarna anses ha i stort sett lika stor genomslagskraft på de lokala politiska besluten som den dominerande ortstidningen.

Detta resultat hänger delvis samman med de socialdemokratiska fullmäktigegruppernas uppslutning kring den egna tidningen. Detta är dock inte hela förklaringen: på varje ort finns åtminstone ett borgerligt parti som t. o. m. tillmäter den lokala socialdemokratiska tidningen större betydelse än vad man gör bland (s)-representanterna.

Sannolikt uppfattar man inom fullmäktige tidningarnas ställning annorlunda än inom partiorganisationerna. För fullmäktigeledamöterna är pressen en viktig informationskälla i politiska frågor. Här tycks inte tidningarnas upplagor betyda särskilt mycket, utan man är framförallt intresserad av åsikter från de grupper tidningarna företräder. De lokala partiföreningarna förefaller däremot se tidningarna som ett redskap att skapa opinion – "att nå ut" – och därmed blir antalet läsare viktigt.

5.2.3 Tidningar och etermedier

De mönster som framträder här tyder på att dagspressen har en stark ställning i det politiska kommunikationsnätet. Den skiljer sig klart från etermedierna. Tabell 5.5 visar hur stora andelar av de lokala organisationerna som anser att olika massmedier har mycket eller ganska stor genomslagskraft då det gäller att intressera allmänheten för samhällsfrågor.

Tabell 5.5 Bedömningen av olika massmediers genomslagskraft på opinionen i samhällsfrågor. Organisationsstudien. (%)

Massmedium	Organisationer						Företag	Kommunala nämnder
	(m)	(c)	(s)	fackliga	religiösa	övriga		
Förstatidning	96	98	92	94	88	98	95	96
Andratidning	87	89	95	97	87	94	69	74
Regionalradio	56	86	71	74	59	79	68	73
Riksradio	43	63	53	58	53	62	50	55
TV	68	81	77	74	67	72	74	70
Antal svar	26	47	117	205	44	82	110	46

Anm: Tabellen anger hur många procent av respektive organisationstyp som uppger att de olika massmedierna har stor eller ganska stor genomslagskraft när det gäller att intressera allmänheten för olika samhällsfrågor. Totalt för de fyra undersökningsområdena. Siffror för *andratidning* gäller dock endast Malmö och Falun.

De lokala dagstidningarna sätts här före etermedierna. Både första- och andratidningen på de två konkurrensorterna anses vara mer betydelsefull för opinionsbildningen än någon radio- eller tv-kanal. Samtidigt är det ingen tvekan om att etermedierna ändå tillmätts stor betydelse för den lokala opinionsbildningen. Avsevärt fler än hälften i de flesta grupperna anser att både regionalradio och -tv har stor genomslagskraft.

De regionala etermedierna har med hänsyn till sin korta sändningstid en oväntat stark ställning. *Regionalradion* bedöms överlag spela en stor roll i Malmö, Göteborg och Falun. Det är framför allt de fackliga organisationerna och de kommunala nämnderna som menar att den har stor betydelse för åsiktsbildningen.

De fackliga organisationernas positiva uppfattning om regionalradion kan ställas mot de tidigare redovisade analyserna av detta mediums utbud. Här visade det sig att både regionalradio och regional-tv har en betydligt större andel arbetsmarknadsmaterial och fackligt stoff än dagspressen.

Någon tendens hos politiska partier som saknar "egen" lokaltidning att istället betona regionalradion finns knappast. De borgerliga partierna ger detta medium störst vikt i alla kommuner utom Malmö. En närmare uppdelning i enskilda partier visar att det främst är de lokala centerpartiföreningarna som har en mycket positiv uppfattning om regionalradion.

Detta mönster är inte lika tydligt i kommunfullmäktigeledamöternas bedömningar. Här ges visserligen regionalradion mycket höga värden i samtliga fyra kommuner men några politiska skiljelinjer finns knappast.

Regional-tv är mest utbyggd i Malmö och Göteborg. Av fullmäktiges ledamöter i dessa två städer är man mest positiv i Malmö, där regional-tv anses ha i stort sett samma genomslagskraft som riks-tv. Här är det framförallt centern och socialdemokraterna som tillmäter mediet störst betydelse för den lokala opinionsbildningen.

När det gäller de politiska skillnaderna är det vidare intressant att notera att det parti som genomgående sätter tidningarnas politiska betydelse högst – folkpartiet – allmänt ger etermedierna lägre värden. Enda undantaget är att man i Leksand har en mer positiv uppfattning om regionalradion.

5.3 Pressens uppgifter i samhället

Från de lokala politikernas och organisationernas sida tillmäter man dags-tidningarna stor politisk betydelse. Frågan är då vilka uppgifter man från dessa grupper anser att pressen ska fylla i samhället. I detta avsnitt ska vi göra en översikt över vilka uppgifter som anses viktigast, för att längre fram diskutera hur politiker och organisationer menar att tidningarna lever upp till idealen.

5.3.1 Tänkbara uppgifter

Organisationer och fullmäktigeledamöter fick i undersökningen ta ställning till ett antal tänkbara uppgifter för pressen i det politiska livet. Dessa sammanställdes med utgångspunkt från den modell av den politiska processen som tidigare diskuterats. Vi har skiljt ut uppgifter som har att göra med (A) *politisk nyhetsbevakning och kommentar i allmänhet*, (B) *förmedling av opinioner*, (C) *information om fattade beslut* samt (D) sådana som kan relateras till tidningarnas ställning som *kritiska granskare av skeendet* (tabell 5.6).

Tabell 5.6 Olika typer av uppgifter för pressen i det politiska livet

A. Politisk information allmänt
1. Att <i>beskriva</i> händelser i det <i>politiska livet</i>
2. Att <i>förklara</i> och tolka händelser i det <i>politiska livet</i>
B. Att föra fram åsikter och opinioner
1. Att <i>informera myndigheterna</i> om medborgarnas önskemål
2. Att vara ett <i>forum</i> för många och olika åsikter ^a
3. Att <i>stimulera till aktivt deltagande</i> i de politiska organisationerna ^a
C. Att föra ut information om politiska beslut
1. Att <i>förmedla</i> information från myndigheter <i>till medborgare</i>
D. Att kritiskt granska skeendet
1. Att kritiskt <i>bevaka myndigheternas åtgärder</i>
2. Att kritiskt <i>bevaka de lokala företagen</i> ^a
E. Övrigt
1. Att bidra till att stärka <i>gemenskap och samhörighet</i> i kommunen

^a Denna uppgift studerades enbart i intervjuer med kommunfullmäktigeledamöterna.

5.3.2 De viktigaste uppgifterna

Organisationerna, fullmäktigeledamöterna och de kommunala nämnderna har olika ställning i det politiska livet. Det är därför rimligt att vänta sig att de ställer skilda krav på dagstidningarnas politiska uppgifter. De vill givetvis ha tidningar som fungerar på ett ur den egna gruppens synpunkt effektivt sätt.

De lokala organisationerna

Närmare 1/3 av de organisationer som undersökts menar att tidningarnas politiska roll i första hand bör bestå i en *kritisk bevakning* av myndigheter och beslutsfattare. Den näst viktigaste uppgiften för pressen anses vara förmedlingen av *information från myndigheter till medborgare*.

Dessa dominerande uppfattningar svarar i stort mot en traditionell syn på dagspressens ställning i politiken – nyhetsförmedlaren och den tredje stat-smakten.

En närmare analys visar att de politiska partierna och lokala företagen mer än övriga betonar *tidningarnas kritiska och analyserande uppgifter*. Man kan tolka detta så att de ställer större krav på en mer inträngande politisk nyhetsförmedling. Det finns en viss skillnad mellan å ena sidan de borgerliga partierna och de lokala företagen och å den andra de socialdemokratiska partiföreningarna. De förra lägger tyngdpunkten på kritisk granskning av *myndigheter* medan de senare kräver att den allmänpolitiska informationen skall präglas av analys och tolkning av *skeendet*.

Trots dessa partiskillnader är det rimligt att se partiernas krav som ett uttryck för att man vill ha "opinionstidningar" – tidningar som bevakar beslutsfattarna och förklarar den politiska situationen. Hur pressen fullgör dessa uppgifter är givetvis av stor betydelse för de lokala partiorganisationernas möjligheter att driva opinion. Typiskt är därför att dessa uppgifter anses mest betydelsefulla på orter där partierna är relativt sett svagare, i första hand i storstäderna. På de mindre orterna där partiorganisationerna anses betyda mer menar partiföreningarna oftare att tidningarna bör syssla med informationsförmedling.

Fullmäktigeledamöter och kommunala nämnder

Fullmäktigeledamöterna och de kommunala nämnderna anser genomgående att tidningarnas viktigaste uppgift är att förmedla *information från myndigheter till medborgarna*. Dessutom betonar många fullmäktigeledamöter vikten av att dagspressen fungerar som *ett forum för många och olika åsikter i kommunen*. Kravet på att tidningarna skall ge plats för olika åsikter förekommer oftare på de två monopolorterna. Detta pekar på att de valda representanterna där önskar att den dominerande tidningen ska bereda de olika partigrupperna utrymme. Forumuppgiften poängteras i första hand av ledamöter, vars parti saknar tillgång till egen lokaltidning.

Fullmäktigeledamöternas uppfattningar om vad som är pressens viktigaste uppgifter följer i stort sett samma politiska och geografiska skiljelinjer som organisationernas. Kravet på analys betonas i storstäderna medan förmedlingsuppgifterna förs fram i Västerås och Leksand. I allmänhet är de politiska skillnaderna i bedömningarna mindre bland kommunfullmäktigeledamöterna.

De lokala organisationernas och fullmäktigeledamöternas olika roller i politiken återspeglas i deras krav på de lokala tidningarna: typiskt för de lokala organisationerna är att de vill se tidningarna som *kritiska granskare* av beslutsfattarna och som uttolkare av politiska händelser, medan fullmäktiges idealtidning förmedlar *information från myndigheter till medborgare*.

5.3.3 *Andra uppgifter*

Översikten av kommunfullmäktiges bedömningar har visat att det främst är de "klassiska politiska uppgifterna" för dagspressen som dominerar. Finns det då några andra uppgifter som anses viktiga? Svaren på denna fråga understryker i stort sett de tidigare resultaten. Organisationerna lyfter här själva fram olika aspekter på pressens informationsförmedlande uppgift. Man menar att tidningarna ska syssla med opartisk nyhetsförmedling. Några exempel på hur organisationerna formulerade sina krav på pressen finns i tabell 5.7.

Tabell 5.7 Exempel på uppgifter för pressen som framförts av lokala partiorganisationer

Ytterstadsdelarnas problem. Att i större omfattning referera kommunfullmäktiges sammanträden och då vara objektiva. (s)
Tidningarna skall vara så sakliga som möjligt. (m)
Att vara neutrala – ingen politisk anknytning. (c)
Att kritiskt granska storföretagens åtgärder. Att beskriva vanliga människornas situation (arbetsförhållanden, boendemiljö, ekonomi osv). (vpk)
Att hålla och vara öppen för en nyanserad debatt (riksinlägg från olika läger) i samhällsfrågor som kultur, miljö, politik m m (s)
Här i Göteborg har de allra flesta hushållen en borgerlig tidning och i den får man en skev bild av politiken på både regionalt och kommunalt plan. (s)
Att ge möjlighet till vanliga medborgare att yttra sig genom insändare och artiklar (kds)
Att vara objektiv i alla politiska referat. (vpk)
Att tolka och förklara objektivt. (m)

5.3.4 *Minst viktiga uppgifter*

De uppgifter som ansågs minst viktiga av *de lokala organisationerna* var "att beskriva vad som sker i politiken" och "att informera myndigheterna om medborgarnas önskemål", som vardera fick mellan 15 och 20 procent av omnämningarna. Man kan ställa frågan om detta innebär att de verkligen anses mindre viktiga än övriga. Vad gäller uppgiften att beskriva vad som sker i politiken är det möjligt att denna uppgift ansetts som så självklar att den inte särskilt markerats.

Den andra uppgiften med få omnämningar – informationen "nerifrån och upp" – är svårare att förklara. Det är framför allt de lokala partiföreningarna som tonar ner denna funktion medan textfackföreningar och övriga organisationer ger den större vikt. Detta tyder på att partierna menar att det är partiorganisationerna som ska föra fram medborgarnas krav, medan pressen skall vara ett komplement.

Fullmäktigeledamöterna fick ta ställning till något fler uppgifter för pressen än organisationerna (jfr tabell 5.6). Det som fullmäktige har ansett vara

minst viktigt är bli "kritisk bevakning av lokala företag", "stimulans av aktiviteten inom de politiska organisationerna" och "stärkandet av lokal gemenskap". Dessa uppgifter har enbart ett fåtal förespråkare. De partipolitiska skiljelinjerna och geografiska skillnaderna är här små. De få som betonar viktigheten av att tidningarna stimulerar till politisk aktivitet är i huvudsak socialdemokrater, medan de borgerliga något oftare betonar lokal gemenskap.

5.4 Hur fullgör pressen sina politiska uppgifter?

I det föregående har vi kunnat skilja ut vissa politiska uppgifter som anses vara viktiga för de lokala tidningarna. Här ska vi nu se närmare på i vilken utsträckning organisationer och fullmäktigeledamöter anser att dagspressen lever upp till idealen.

5.4.1 De lokala organisationernas bedömningar

Inom de lokala organisationerna tycks man i regel vara tämligen nöjd med lokalpressens sätt att fungera. De två uppgifter som sätts främst – "kritisk bevakning av myndigheter" och "myndighetsinformation" – anser man att de lokala dagstidningarna sköter på ett tillfredsställande sätt. Närmare 3/4 av organisationerna – och en lika stor del av de tillfrågade företagen – är positiva till tidningarnas sätt att sköta dessa uppgifter. I det närmaste lika många menar att tidningarna också beskriver vad som sker i politiken på ett i stort rimligt sätt.

Sämst anses tidningarna fungera då det gäller att informera myndigheterna om medborgarnas önskemål och för att förklara och tolka politiska händelser. Här är en majoritet av organisationerna kritiska.

Tabell 5.8 Förhållandet mellan partiorganisationernas bedömningar av olika politiska uppgifters betydelse och deras åsikter om hur dagspressen sköter dessa. Organisationsstudien. (%)

	Partiföreningar (m, fp, c)		Socialdemokratiska föreningar	
	Uppgiften anses viktig av		Uppgiften anses viktig av	
	fler än 20 %	färre än 20 %	fler än 20 %	färre än 20 %
Uppgiften fler än fullgörs hälften väl anser	Uppgift A, B	Uppgift D	Uppgift A, E	Uppgift B, C, D

Uppgifter:

- Informera medborgarna om myndigheternas åtgärder
- Kritiskt bevaka myndigheternas åtgärder
- Informera myndigheterna om medborgarnas önskemål
- Beskriva vad som sker i politiken
- Förklara och tolka vad som sker i politiken

Anm: Tabellen bygger på hur stor andel av respektive partigrupps lokalföreningar som betonar en viss politisk uppgift för pressen och hur stor andel som anser att uppgifterna fullgörs tillfredsställande.

Dessa resultat ger en tämligen konfliktfri bild av förhållandet mellan dagspressen och olika politiska grupper. De uppgifter som anses mest angelägna fullgörs på ett tillfredsställande sätt medan områden där man är kritisk till pressens sätt att fungera inte anses särskilt viktiga.

En närmare analys visar emellertid på ganska stora skillnader mellan olika organisationer – framför allt mellan de politiska partierna. Särskilt tydlig är skilljelinjen mellan de borgerliga och de socialdemokratiska partiföreningarnas syn på dagspressen. I tabell 5.8 har vi jämfört hur man bedömt angelägenheten hos kraven samt åsikter om hur de fullgörs.

Lokalföreningarna inom moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet anser således att lokaltidningarna sköter de uppgifter man anser viktigast på ett tillfredsställande sätt. De socialdemokratiska föreningarna är genomgående mer kritiska. En majoritet av dessa menar att pressen fungerar otillfredsställande. Detta gäller både i fråga om uppgifter man anser viktiga och sådana som bedöms vara mindre viktiga. Den uppgift som socialdemokraterna anser vara viktigast anser man t. o. m. att tidningarna sköter sämst. Det gäller tidningarnas sätt att förklara och tolka vad som sker. Endast 15 procent av (s)-föreningarna tycker att pressen klarar denna uppgift tillfredsställande.

Här finns också lokala avvikelser. I Malmö är en större andel av både borgerliga och socialdemokratiska föreningar nöjda med pressens sätt att fungera. Mest missnöjd med pressen, både bland borgerliga och socialdemokrater, är man i Göteborg.

Dessa resultat tyder på att situationen på tidningsmarknaden påverkar bedömningarna. Där socialdemokraterna har tillgång till en egen lokal dagstidning tycker deras lokala partiföreningar också att lokalpressen fungerar bättre.

Intressant är emellertid att skillnaderna mellan områdena är mindre då det gäller information från myndigheter till medborgare och kritisk bevakning av myndigheterna. T. ex. anser en majoritet av de socialdemokratiska föreningarna i Västerås att dessa uppgifter också sköts tillfredsställande av Vestmanlands Läns Tidning. Det missnöje som finns hos socialdemokrater på monopolorterna gäller i första hand *pressens sätt att beskriva och förklara vad som sker i politiken*.

5.4.2 *Kommunfullmäktige om pressens uppgifter*

Kommunfullmäktigeledamöterna, liksom de kommunala nämnderna, är betydligt mer positivt inställda till dagspressens sätt att fungera än vad de lokala partiorganisationerna är. En majoritet av ledamöterna inom de flesta partigrupper menar att tidningarna tillfredsställande uppfyller de krav man bedömer som viktigast. Detta illustreras i tabell 5.9.

I stort finns enbart ett undantag från denna regel. Det gäller pressens forumuppgift. Man anser bland fullmäktigeledamöterna att detta är en mycket viktig funktion, men att tidningarna fullgör den mindre bra. Det är framför allt på de två monopolorterna och bland de socialdemokratiska partirepresentanterna som det största missnöjet finns.

Tabell 5.9 Kommunfullmäktigeledamöternas bedömning av den lokala pressens sätt att sköta olika uppgifter. Kommunfullmäktigestudien. (%)

Uppgift för pressen	Andel som anser att uppgiften sköts tillfredsställande:				
	Malmö	Göteborg	Västerås	Leksand	Totalt
1. Att förmedla information från myndigheter till medborgare	80	75	90	65	80
2. Att bidra till att stärka gemenskap och samhörighet i kommunen	48	32	55	52	44
3. Att kritiskt bevaka myndigheternas åtgärder	78	68	83	58	72
4. Att stimulera till aktivt deltagande i de politiska org.	20	15	23	23	20
5. Att informera myndigheterna om medborgarnas önskemål	60	44	67	40	53
6. Att vara ett forum för många och olika åsikter	60	40	53	65	53
7. Att beskriva händelser i det politiska livet	73	56	75	59	68
8. Att kritiskt bevaka de lokala företagens åtgärder	50	49	61	50	52
9. Att förklara och tolka händelser i det politiska livet	62	46	61	65	57
Antal svar	60	78	64	48	250

Anm.: Tabellen anger hur stor andel av kommunfullmäktigeledamöterna i respektive kommun som anser att de olika uppgifterna sköts helt eller ganska tillfredsställande av de lokala tidningarna.

Tabell 5.9 visar också att kommunfullmäktigegrupperna i Malmö och Västerås överlag är nöjda med lokalpressens sätt att fungera i politiken. Detta gäller i stort sett för samtliga partigrupper. Resultatet antyder således att antalet tidningar på orten tycks ha begränsad betydelse för dessa bedömningar. Det är både en monopolort och en konkurrensort som får höga värden. Samtidigt är det viktigt att betona att detta inte innebär att tidningsstrukturen skulle sakna betydelse. Det är möjligt att situationen i Leksand upplevs som mindre tillfredsställande därför att tidningarna har alltför lite lokalt material om kommunen. Även allmänhetens bedömningar pekar i en sådan riktning. Det finns emellertid två uppgifter som anses fungera bättre på konkurrensorterna, nämligen forumfunktionen samt analys- och tolkningsfunktionerna.

Organisationernas och fullmäktiges bedömningar pekar på att antalet tidningar har mindre betydelse för åsikterna om tidningarna som informationsförmedlare från myndigheter till medborgare. Här tycks i stället egenskaper hos enskilda tidningar spela en viktig roll: Vestmanlands Läns Tidning anses t. ex. fungera bättre än Göteborgs-Posten. Om vi ser till lokalpressens uppgift att ge utrymme för olika åsikter – forumfunktionen – får de två monopolorterna lägre värden medan konkurrensidningar bedöms mer positivt. Ett annat tecken på denna skillnad mellan informations- och opinionsrollerna är att de lokala organisationerna genomgående är mer kritiska till lokaltidningarna, medan fullmäktigeledamöter och kommunala nämnder har en allmänt positiv uppfattning om pressens sätt att fungera i det politiska livet.

5.5 Dagspressen och opinionsbildningen

De lokala organisationerna och fullmäktigeledamöterna är således mest tveksamma i fråga om tidningarnas opinionsförmedling, d. v. s. hur olika grupper kommer fram och hur lokala samhällsfrågor presenteras. I detta avsnitt ska vi därför mer ingående studera uppfattningarna om det politiska nyhetsmaterialet i de lokala tidningarna.

5.5.1 *Framträdande grupper i lokalpressen*

Den första delfrågan gäller hur olika grupper – organisationer, företag eller myndigheter – kommer fram i de lokala tidningarna. Organisationer och fullmäktigeledamöter anser här att det framför allt är tre grupper som har lätt att komma fram:

- de kommunala organen
- de politiska partierna
- byalag och aktionsgrupper

Vid sidan av dessa nämns även de lokala företagen relativt ofta. Däremot anses bl a de fackliga organisationerna ha svårare att nå ut genom dagspressen.

Jämför vi dessa bedömningar med innehållet i tidningarna finns många likheter. Även innehållsanalysen (avsnitt 3.7.2) visade att myndigheter och beslutsinstitutioner har lätt att komma fram i tidningarna, liksom de politiska organisationerna och företagen. Däremot förefaller organisationer och fullmäktige grupper överdriva byalagens och aktionsgruppernas betydelse i nyhetsförmedlingen. Samtidigt måste betonas att innehållsanalysen inte får uppfattas som facit. Organisationernas och fullmäktiges bedömningar utgår antagligen inte enbart från hur ofta en viss grupp faktiskt kommer fram, utan också från deras uppfattning om *rimligheten* i att gruppen ges utrymme i pressen. Detta talar i sin tur för att bedömningarna blir politiskt laddade.

Partiföreningarna skiljer sig också ganska mycket i sina bedömningar. De socialdemokratiska partiföreningarna, liksom de fackliga organisationerna, anser genomgående att de lokala företagens möjligheter att komma fram i pressen är mycket goda. De borgerliga partierna pekar på byalag och aktionsgrupper. De lokala företagen menar att byalag och politiska partier har ungefär samma möjligheter att nå ut.

Också mellan undersökningsområdena finns det betydande skillnader. Byalag och aktionsgrupper anses ha de bästa möjligheterna att nå ut i Malmö. Som exempel nämns här den framträdande roll som olika lokala grupper spelade i frågan om Öresundsbron. I Göteborg och Västerås nämns de lokala företagen relativt ofta. Här pekar man framför allt på den betydelse Volvo respektive ASEA har för den lokala opinionsbildningen.

De största åsiktskillnaderna finns givetvis beträffande de politiska partiernas möjligheter att nå ut. Socialdemokraterna anser genomgående att de borgerliga partierna – framför allt folkpartiet – har mycket lätt att få utrymme i lokalpressen. Detta är tydligast markerat i Göteborg och Västerås. De borgerliga partierna – i första hand moderaterna – menar å sin sida att socialdemokraterna har goda möjligheter att nå ut.

5.5.2 Partiernas behandling i pressen

För att få en bild av hur man uppfattar förutsättningarna för den mer renodlat *partipolitiska opinionsbildningen* bad vi fullmäktigeledamöterna ta ställning till hur de enskilda partierna kommer fram i lokalpressen.

Med denna typ av fråga är det rimligt att förvänta sig att de olika partigrupperna kommer att säga att de själva har svårare än övriga att bli rättvist behandlade av tidningarna. Detta bekräftas av tabell 5.10, som för varje partigrupp redovisar i vilken utsträckning de bedömer att det egna och de övriga partierna "gynnas" respektive "missgynnas". Vidare återges i tabellen ett "nettovärde" – skillnaden mellan andelen som menar att ett parti gynnas och andelen som menar att det missgynnas. Ju mer positivt ett nettovärde är, desto bättre anses partiets möjligheter att komma fram vara. Värdena i tabellen går mellan +70 (vpk-gruppens uppfattning om folkpartiets behandling i pressen) och -92 (vpk-gruppens åsikt om de egna möjligheterna).

Tabell 5.10 Kommunfullmäktigeledamöternas uppfattningar om hur olika partigrupper gynnas respektive missgynnas i den lokala dagspressen. Kommunfullmäktigestudien (%)

Bedömda partier	Bedömande partier					Samtliga <i>utom</i> det bedömda partiet
	(m)	(fp)	(c)	(s)	(vpk)	
(m) gynnas	8	35	22	61	62	46
missgynnas	60	8	11	8	8	9
netto	-52	+27	+11	+53	+54	+37
(fp) gynnas	60	30	57	70	85	66
missgynnas	8	19	2	5	15	5
netto	+52	+11	+55	+65	+70	+61
(c) gynnas	19	38	4	54	62	45
missgynnas	30	11	48	10	31	15
netto	-11	+27	-44	+44	+31	+30
(s) gynnas	62	38	56	18	44	52
missgynnas	0	14	13	59	23	11
netto	+62	+24	+43	-41	+21	+41
(vpk) gynnas	14	8	19	13	0	14
missgynnas	38	30	40	51	92	43
netto	-24	-22	-21	-38	-92	-29

Anm: Tabellen anger hur många procent av respektive fullmäktige-grupp som anser att det bedömda partiet gynnas eller missgynnas. Nettovärdet utgör differensen mellan "gynnas" och "missgynnas", dvs +100 innebär att samtliga partirepresentanter anser att partiet gynnas i den lokala dagspressen, -100 innebär att samtliga partirepresentanter anser att det missgynnas. Eftersom alla som svarat "varken gynnas eller missgynnas" uteslutits ur redovisningen summerar värdena ej upp till 100 procent.

Samtliga partigrupper anser således att det egna partiet har svårast att få utrymme i pressen. Enda undantag utgör folkpartiets fullmäktigeledamöter, som anser att vpk är mer missgynnad i lokalpressen än det egna partiet.

De genomsnittliga värdena för fullmäktige-grupperna visar i övrigt att folkpartiet allmänt bedöms ha lättare att komma fram i tidningarna, medan vpk av i stort sett samtliga partigrupper anses missgynnad.

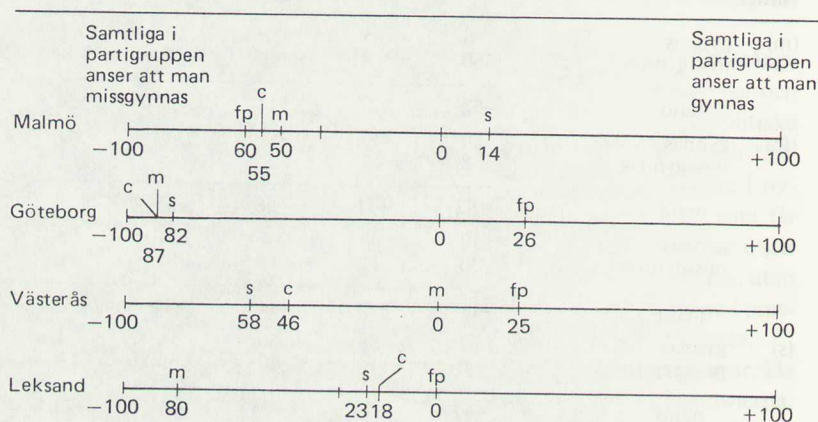
Jämför vi med resultatet av innehållsanalysen, visar det sig att man över-skattar folkpartiets möjligheter att nå ut. Antagligen beror detta på att man gör sina bedömningar utifrån lokalpressens politiska inriktning.

Vi har hittills redovisat totalvärden för de fyra kommunerna. Den mest intressanta frågan är dock hur opinionssituationen bedöms i vart och ett av undersökningsområdena. Vad betyder monopol- respektive konkurrens på tidningsmarknaden för partiernas möjligheter att komma fram?

Partipolitisk opinion i olika områden

Resultatet av tabell 5.10 visade att fullmäktigeledamöterna i hög grad anser att det egna partiet missgynnas medan övriga gynnas. För att kunna jämföra de fyra undersökningsområdena har vi därför utgått ifrån partiernas bedömning av *de egna möjligheterna*. Dessa bedömningar återges i s. k. nettovärden.

I figur 5.1 ges en översikt av hur partirepresentanterna i fullmäktige bedömer det egna partiets möjligheter att nå ut. Figuren återger ett värde för varje partigrupp.

Anm: Värdena i figuren är baserade på differensen mellan andelarna i procent av de olika fullmäktigegrupperna som anser att det egna partiet gynnas respektive missgynnas i den lokala dagspressen. Se även anm. till tabell 5.10

Figur 5.1 Partirepresentanternas i fullmäktige bedömningar av det egna partiets behandling i den lokala dagspressen. Kommunfullmäktigesstudien.

Figuren visar att man bland fullmäktige i genomsnitt anser sig ha lättast att komma fram i Västerås och svårast i Göteborg. Detta understryker de tidigare slutsatserna: fullmäktigegruppen har genom sin centrala ställning i politiken relativt goda möjligheter att nå ut oberoende av monopol- eller konkurrens på tidningsmarknaden. Det är snarast egenskaper hos enskilda tidningar som här har betydelse.

Samtidigt framträder klara *partipolitiska skiljelinjer* i bedömningarna. Folkpartirepresentanterna anser sig få en ganska gynnsam behandling i pressen i tre av fyra områden. Moderater och centerpartister menar sig ha relativt svårt att få utrymme i samtliga kommuner.

Skillnaderna mellan områdena antyder ett samband mellan de lokala tidningarnas politiska signaturer och de enskilda partiernas uppfattning om sina möjligheter att komma fram. I de tre områden där folkpartitidningar dominerar uppger sig folkpartiet få en relativt gynnsam behandling i pressen. På motsvarande sätt anser socialdemokraterna att de behandlas något mer gynnsamt där (s)-tidningar utges.

5.5.3 De lokala samhällsfrågorna i pressen

Det perspektiv som hittills lagts på pressens opinionsbildande roll har gällt hur olika grupper kommer fram. En viktig sida av opinionsbildningen är också vilken *typ av sakfrågor* som lyfts fram av medierna. Frågan är här hur de lokala organisationerna och fullmäktigegrupperna bedömer tidningarnas sätt att rapportera om lokala samhällsfrågor.

I tabell 5.11 redovisas hur stor andel av partigrupperna i fullmäktige som anser att lokalpressen försummat en eller flera debattfrågor, som man inom partiorganisationen menat vara viktiga.

Tabell 5.11 Andelar av kommunfullmäktigeledamöterna från respektive partier som anser att någon eller några lokala samhällsfrågor fått otillfredsställande uppmärksamhet i den lokala dagspressen. Kommunfullmäktigestudien. (%)

	(m)	(fp)	(c)	(s)	Samtliga
Malmö	58	60	64	66	63
Göteborg	73	74	64	87	80
Västerås	22	50	46	68	55
Leksand	20	40	68	53	56
Antal svar	37	37	54	107	250

En majoritet av fullmäktigeledamöterna anser att lokalpressen missat i bevakningen av aktuella debattfrågor i kommunen. Det klart största missnöjet finns i Göteborg. Av partigrupperna är socialdemokraterna mest kritiska till de lokala tidningarnas nyhetsbevakning.

Skillnaderna mellan konkurrens- och monopolorter följer inte något enhetligt mönster. Snarast tyder resultaten på att det är förhållandet mellan kommunens storlek och det utrymme de lokala samhällsfrågorna får i tidningarna som har betydelse. Det förefaller t. ex. rimligt att anta att den kritiken i Göteborg påverkas av Göteborgs-Postens relativt begränsade lokalbevakning.

Vi kan ställa dessa bedömningar i relation till hur rättvist de politiska organisationerna anser att *enskilda tidningar* behandlar de ideer och åsikter partierna står för. På så sätt får vi en uppfattning om hur partisk man anser dagspressen vara i olika samhällsfrågor (tabell 5.12).

Tabell 5.12 De lokala partiorganisationernas uppfattningar om olika tidningars bevakning av det egna partiet. Organisationsstudien. (%)

Bedömd tidning	Rättvis bevakning			Orättvis bevakning		
	(m)	(c)	(s)	(m)	(c)	(s)
<i>Malmö</i>						
SDS	83	90	16	17	10	63
Arbetet	0	20	97	100	80	0
<i>Göteborg</i>						
GP	86	62	7	0	31	85
<i>Västerås</i>						
VLT	100	69	18	0	31	82
<i>Falun</i>						
FK	89	80	22	11	20	44
DD	22	0	91	78	100	0

Anm: Tabellen anger hur många procent av de lokala partiorganisationerna som anser att de angivna tidningarnas bevakning av det egna partiet är rättvis respektive orättvis. Andelen "ingen åsikt" är ej redovisad.

Det mönster som framträder understryker de tidigare resultaten. Partiföreningarna sluter upp kring den tidning som man upplever som politiskt närstående, medan de politiska motståndartidningarna anses vara orättvisa. Vi kan också konstatera att bedömningen av såväl monopol- som konkurrens-tidningarna är partipolitiskt präglad. Från socialdemokratiskt håll anser man t. o. m. de dominerande borgerliga tidningarna på de två konkurrensorterna vara mindre orättvisa än de två monopoltidningarna. Det finns dock en klar skillnad mellan de två monopolorterna. Göteborgs-Posten får liksom tidigare lägre värden på rättvisegrad än VLT.

Hur ska då dessa bedömningar tolkas? Det kan vid en första analys förefalla rimligt att uppfatta de lokala partiorganisationernas åsikter som en spegling av lokalpressens innehåll. En jämförelse med innehållsanalysen visar emellertid att bedömningarna i de flesta fall är betydligt *mer partipolitiskt laddade* än vad som skulle förväntas med hänsyn till tidningsinnehållet. Tydligt är att partiorganisationernas åsikter speglar *partiernas starka krav på språkkräv för de egna åsikterna*. Denna slutsats ligger också i linje med vad som tidigare redovisats om partiorganisationernas syn på tidningarnas uppgifter i politiken.

5.5.4 Kommunfullmäktige och de lokala dagstidningarna

Fullmäktigeledamöternas syn på hur dagspressen behandlar olika samhällsfrågor avviker något från de lokala partiföreningarnas, genom att vara mindre kritisk till de lokala tidningarna. Bland ledamöterna anser en majoritet att samtliga *lokala morgontidningar* ger en mycket eller ganska rättvis bild av vad som sker inom politiken. Enda undantaget är socialdemokraterna i Göteborg, där en klar majoritet (73 procent) uppfattar Göteborgs-Postens politiska nyhetsbevakning som orättvis.

Medan man inom fullmäktige är relativt positiv till morgontidningarna, får *kvällstidningarna* – *Kvällsposten* i Malmö och *GT* i Göteborg – mycket kritiska omdömen. Merparten av ledamöterna anser att dessa tidningars politiska bevakning är orättvis.

Fullmäktigegruppens positiva värdering betyder emellertid inte att man är omedveten om de partipolitiska tendenserna i tidningarnas samhällsbevakning. En jämförelse av hur olika partigrupper uppfattar den partipolitiska färgningen av nyhetsmaterialet visar att socialdemokraterna genomgående anser att de borgerliga tidningarna färgar sitt politiska nyhetsmaterial. På samma sätt anses de lokala andratidningarna färga sina nyheter i lokala samhällsfrågor. Som väntat uppvisar dessa bedömningar tydliga partipolitiska skiljelinjer. I jämförelse med de lokala organisationerna är emellertid fullmäktigeledamöterna som grupp mer ense i sina åsikter om lokalpressen. Detta redovisas i tabell 5.13.

Tabell 5.13 Kommunfullmäktigeledamöternas från respektive partier åsikter om de lokala morgontidningarnas politiska färgning av sitt nyhetsmaterial. Kommunfullmäktigestudien. (Medelvärden, se anm.)

Bedömd tidning	Partigrupp			
	(m)	(fp)	(c)	(s)
<i>Malmö</i>				
Sydsvenska Dagbladet	1,3	1,0	1,5	1,9
Arbetet	2,0	1,8	2,0	1,9
Skånska Dagbladet	1,5	2,3	1,5	1,9
<i>Göteborg</i>				
Göteborgs-Posten	1,3	0,9	1,5	2,3
<i>Västerås</i>				
Vestmanlands Läns Tidning	1,2	1,0	1,4	1,8
<i>Falun</i>				
Falu-Kuriren	1,2	1,8	1,1	2,3
Dala-Demokraten	2,0	1,8	2,1	1,7

Anm: Siffrorna i tabellen är medelvärden för respektive fullmäktige-grupp i de fyra undersökningskommunerna. Dessa har tagit ställning till i vilken utsträckning nyheterna är partipolitiskt färgade. De har fått ange detta efter en skala från 0–3, där 0 = Partipolitisk färgning förekommer inte alls och 3 = Partipolitisk färgning förekommer i mycket hög grad.

Även inom fullmäktigegruppen finns således en uttalat partipolitisk värdering av tidningsinnehållet. Denna tycks dock spela mindre roll för deras uppfattning om hur rättvis tidningens bevakning är. Detta framgår också av andra bedömningar. Fullmäktigeledamöterna är framför allt intresserade av opinionsmaterialet i pressen. De anser också att pressen bör öka sin partipolitiska anknytning.

Resultaten visar dessutom att fullmäktigeledamöterna är relativt nöjda med tidningarna i Malmö, medan man ställer sig kritiska till Göteborgs-Posten. Samtidigt visar bedömningarna på nytt att monopol på tidningsmarknaden inte självklart leder till kritik utan att andra faktorer spelar in – i Västerås är man i stort sett lika nöjd som i Malmö. Förklaringen till detta

kan antingen ligga i att socialdemokraternas avsaknad av egen lokaltidning kompenseras med starka organisationer och politisk majoritet eller att Vestmanlands Läns Tidning spelar sin monopolroll på ett annat sätt än GP i Göteborg. Den senare förklaringen bekräftas av innehållsanalysen, som bl. a. visar att GP överrepresenterar det egna partiet (fp) medan VLT ägnar olika grupper ungefär lika stor uppmärksamhet.

Leksand intar en särställning genom att fullmäktige där är mer kritiska. Detta beror sannolikt på det begränsade utrymme som Leksands-nyheterna får i de två falutidningarna (jfr s. 69). Fullmäktige får således knappast någon viktigare information genom dagspressen. Detta i sin tur förklaras av att tidningarna genomgående gynnar den egna utgivningsorten i sin nyhetsbevakning och ägnar mindre intresse åt angränsande områden.

5.5.5 Komplementtidningar

Tidningarna har mycket stor betydelse som partipolitiska företrädare i den lokala debatten. Att ha tillgång till en tidning innebär att man lättare kan få ut sina åsikter till medborgarna. De borgerliga partierna – framför allt moderater och folkpartister – tycks vara tämligen nöjda med de existerande förstatidningarnas politiska rapportering med undantag för Göteborg-Posten. Övriga partier – främst socialdemokraterna och vpk – är mer missnöjda där de saknar tillgång till egen dagstidning med större spridning.

För att förbättra sitt opinionsläge har därför flera partier själva startat eller medverkat till starten av en lokal tidning. I de fyra undersökningsområdena förekommer t. ex. *Arbetar-Tidningen* (vpk) och *Arbetets västsvenska upplaga* (s) i Göteborg; de politiska veckotidningarna i Västerås – *Västmanlands Folkblad* (s) och *Vestmanlands Nyheter* (c) samt *Dala-Bygden* (c) i bl. a. Leksand.

Andra komplement är stockholmstidningarna, framförallt Expressen och Aftonbladet, som båda ger ut lokala editioner för Malmö- och Göteborgsområdena.

Lokala tidningar

Eftersom *Arbetets* dagliga väst-edition har en ganska begränsad hushållstäckning, har denna inte tidigare berörts. Det visar sig dock att de lokala organisationerna och fullmäktigeledamöterna tilldelar tidningen en viktig politisk roll i Göteborg.

Tidningens politiska ställning illustreras troligen bäst av att mer än 80 procent av fullmäktigeledamöterna i Göteborg uppger sig läsa den regelbundet – samtliga socialdemokrater och ca 85 procent av folkpartirepresentanterna. 1/3 av fullmäktigeledamöterna menar också att tidningen har stor genomslagskraft i politiska frågor.

Bland de lokala socialdemokratiska partiföreningarna i Göteborg anser omkring 40 procent att *Arbetets västsvenska upplaga* har stor betydelse för den lokala opinionsbildningen. Bland de borgerliga partiföreningarna är andelen ca 25 procent. Andelen för socialdemokraterna kan förefalla hög med hänsyn till tidningens begränsade spridning i kommunen. Den måste dock tolkas med hänsyn till att denna edition delvis finansieras genom bidrag från lokala

socialdemokratiska och fackliga organisationer i göteborgsområdet. I förhållande till de ekonomiska insatser som görs kan siffran t. o. m. förefalla något låg.

Även de *lokala politiska veckotidningarna* anses vara viktiga för opinionsbildningen lokalt (tabell 5.14).

Tabell 5.14 Fådagartidningarnas betydelse för att intressera allmänheten för samhällsfrågor. Kommunfullmäktigestudien. (%)

	(m)	(fp)	(c)	(s)	Samtliga
<i>Västerås:</i>					
Västmanlands Folkblad (s)	22	38	23	65	44
Västmanlands Nyheter (c)	22	25	31	19	22
<i>Leksand:</i>					
Dala-Bygden (c)	0	40	63	18	35

Anm: Tabellen anger hur många procent av respektive fullmäktige-grupp i Västerås och Leksand som anser att de lokala fådagartidningarna har mycket eller ganska stor betydelse för att intressera allmänheten för samhällsfrågor.

En stor majoritet av fullmäktigeledamöterna uppger sig regelbundet läsa de politiska veckotidningarna. I Västerås läser mer än 80 procent av socialdemokraterna i fullmäktige regelbundet Västmanlands Folkblad (s) 60 procent av centerpartigruppen läser lika ofta Västmanlands Nyheter. Dala-Bygden läses regelbundet av mer än 60 procent av centergruppen i Leksand.

Arbets-Tidningen (vpk) är ett mellanting mellan lokal veckotidning och rikspolitisk nyhetstidning. Den är avläggare till Ny Dag i Stockholm men innehåller lokalsidor för Göteborg. Tidningen anses av vpk-representanterna i Göteborg vara viktig för den politiska verksamheten och samtliga ledamöter läser den också regelbundet.

Stockholmstidningarna

Dagens Nyheter och *Svenska Dagbladet* läses i stor utsträckning av fullmäktiges ledamöter. En viss inomspridning förekommer här: ca 80 procent av de moderata ledamöterna läser regelbundet SvD, medan folkparti- och centerpartiledamöterna är aktiva DN-läsare. Däremot tillmäts tidningarna inte någon större betydelse när det gäller att intressera allmänheten för lokala samhällsfrågor. Undantaget är Västerås, där DN anses ha en relativt stark ställning.

Stockholms kvällstidningar anses däremot betyda mer för medborgarnas inställning i samhällsfrågor, i Västerås och Falun/Leksand. De lokala partiorganisationerna gör en klart partipolitisk bedömning av de två kvällstidningarna: Socialdemokraterna betonar *Aftonbladet* och mer än 60 procent menar att tidningen spelar en mycket viktig roll för opinionsbildningen. Expressen får inte lika höga värden bland de borgerliga partiföreningarna och avsevärt lägre siffror bland de socialdemokratiska.

Aftonbladets roll som politisk komplementtidning understryks av fullmäktiges läsvanor. I samtliga fullmäktigeförsamlingar är tidningen den mest lästa icke-lokala dagstidningen.

5.6 Presspolitiska åtgärder

Partiernas stora tilltro till dagspressen som politisk opinionsbildare tar sig också uttryck i olika krav på förändringar av tidningsstrukturen på orter, där man anser sig missgynnad. Inom de flesta partier finns uttalade önskemål om lokala presspolitiska åtgärder. Tabell 5.15 redovisar andelen ledamöter inom respektive partigrupper som vill vidta förändringar i den lokala tidningssituationen.

Tabell 5.15 Andel av kommunfullmäktigeledamöterna som anser att presspolitiska åtgärder bör vidtas i respektive region. Kommunfullmäktigestudien (%)

Parti	Malmö	Göteborg	Västerås	Leksand	Samtliga
(m)	50	46	33	20	41
(fp)	40	63	50	20	51
(c)	64	82	54	53	61
(s)	60	87	87	7	73
(vpk)	100	100	(100)	–	100
Antal svar	60	78	64	48	250

Anm: Tabellen anger för de fyra undersökningskommunerna hur stor andel i procent av respektive fullmäktige-grupp som anser att någon form av konkreta presspolitiska åtgärder bör vidtas på den lokala tidningsmarknaden.

Många av ledamöterna inom samtliga partier menar således att statliga insatser är nödvändiga för att trygga opinionsbildningen. Samtidigt finns klara partiskillnader. Dessa framträder i form av en höger-vänster skala från moderaterna – som är minst angelägna om ingrepp – till vpk, där samtliga fullmäktigeledamöter kräver någon form av åtgärder.

Typ av åtgärder

Önskemålen om presspolitiska åtgärder innebär som regel inte att partierna vill styra de existerande tidningarna utan framför allt att *nya tidningar bör startas*. Detta gäller i första hand på monopolorterna

”Nyetableringshjälp till nya tidningar.” (m) i Göteborg

”Det skulle vara en dagstidning till.” (fp) i Göteborg

”Det vore bra om centern och arbetarrörelsen kunde få en göteborgstidning.” (c) i Göteborg

”Skulle ge bättre balans och rikare utbud.” (s) i Västerås

”Att bryta monopolställningen för VLT . . . varje parti bör få sitt språkrör.” (vpk) i Västerås

På konkurrensorterna handlar förslagen i första hand om *stöd till de tidningar som finns*:

”Det är viktigt att bevara de tidningar som finns och att de får resurser så att de bättre kan bevaka samhällsfrågorna.” (c) i Malmö

”Tidningarnas antal – oavsett partifärg – får inte reduceras.” (s) i Leksand

Samtliga dessa åtgärder avser således önskemål om ingrepp på den lokala

marknaden i syfte att åstadkomma respektive vidmakthålla ett brett utbud av politiska opinioner i pressen. Klart är emellertid att det finns *partipolitiska skiljelinjer* i dessa bedömningar.

Bland de argument som finns mot ingrepp märks bl. a.:

- ”Tidningar skall leva av sig själva och inte av subventioner.” (m) i Leksand
- ”Pressen skall vara fri och klara sig utan den konstgjorda andning som förekommer nu i form av presstöd.” (fp) i Västerås
- ”Fungerar bra som det är nu.” (c) i Västerås

Som framgår av exemplen finns det både mer principiellt betingade argument mot statsingrepp och argument som utgår ifrån att de tidningar som finns idag – alltså även monopoltidningarna – sköter sina politiska uppgifter på ett sådant sätt att det knappast är nödvändigt att öka antalet tidningar lokalt.

I kommentarer till svaren förekommer också presspolitiska förslag som tar sikte på en *förändring av monopoltidningarnas utbud* av lokala nyheter. En centerpartiledamot i Västerås pekar på behovet av att göra Vestmanlands Läns Tidning till ett forum för många och olika åsikter. Bland socialdemokrater i Göteborg talas om ett behov av ”objektivitetsnormer” för tidningarna. Närmare 25 procent av fullmäktigeledamöterna i Göteborg är intresserade av denna typ av presspolitiska åtgärder.

En del fullmäktigeledamöter ställer också mer långtgående krav på förändringar. Här gäller det inte bara frågan om enskilda tidningars utbud utan man tar upp bl. a. ägarförhållanden, t. ex. i Göteborg:

- ”Den privata ägarmakten skall reduceras.” (c) i Göteborg
- ”Att minska familjen Bonniers inflytande.” (vpk) i Göteborg
- ”I framtiden bryta ägarmonopolet.” (s) i Göteborg

Med hänsyn till hur partigrupperna i övrigt utnyttjar och bedömer dagspressen som politisk informationsförmedlare och opinionsbildare, är det sammanfattande intrycket att man från politiker- och organisationshåll vill slå vakt om pressen. Inom de flesta partigrupper är man angelägen om att åtgärder vidtas så att tidningarna kan fortsätta att spela den viktiga politiska roll som dessa grupper anser att dagspressen f. n. har.

5.7 Sammanfattning

De resultat som diskuteras i detta kapitel pekar på den lokala dagspressens stora betydelse i det politiska livet. I detta avsnitt skall vi sammanfatta organisationernas och fullmäktigeledamöternas syn på tidningarnas ställning i lokalpolitiken.

Informationsförmedling

De lokala partiföreningarna och fullmäktigeledamöterna betonar i mycket stor utsträckning de personliga kontaktens betydelse i politiken. Det är des-

sa som är viktigast för att förmedla information i politiska frågor. Framförallt pekar man här på organisationernas betydelse som informationsförmedlare.

Detta resultat är knappast oväntat. Snarast bekräftar det utgångspunkterna för projektet, där det slogs fast att organisationerna i sig har en central ställning i det politiska livet. Det är som väntat de politiska partierna som betonar organisationernas betydelse, medan övriga lägger lika stor vikt vid olika indirekta informationsvägar, som t. ex. massmedier.

Vid sidan av organisationerna anses *dagspressen* vara den viktigaste informationsvägen. Detta gäller både då man vill bilda sig en uppfattning om opinionen eller själv vill nå ut med sitt budskap till en bredare allmänhet. Dagstidningarnas betydelse som informationsförmedlare understryks av:

- icke-partipolitiska organisationer
- politiska partier med svagare organisationsstruktur
- politiska partier i oppositionsställning

Vidare anses dagstidningarna allmänt ha en starkare ställning ju större en kommun är: i storstäderna går en betydligt större del av den politiska informationen genom dagspressen, medan den spelar en mindre roll i landsbygdskommunen.

En av tidningarnas viktigaste uppgifter anses vara att förmedla information från myndigheterna till allmänheten. Man menar samtidigt att dagspressen klarar denna centrala uppgift på ett tillfredsställande sätt.

Tidningarnas betydelse framträder också i fullmäktigerepresentanternas stora intresse för tidningarnas politiska innehåll. Man uppger sig läsa i stort sett samtliga lokala tidningar och man anser att pressen har stor betydelse för den lokala opinionsbildningen.

Radio och tv anses spela en mindre roll för den lokala politiska nyhetsförmedlingen, liksom för opinionsbildningen i samhällsfrågor. Störst betydelse har etermedierna i de två storstäderna. Samtidigt finns det skäl att understryka att både regionalradio och regional-tv har relativt stor betydelse, om man tar hänsyn till deras begränsade utbud. Inom flera politiska partier finns också ett uttalat intresse för ett ökat sändningsutbud i de regionala etermedierna.

Tidningarna har betydelse inte bara som förmedlare av information. De intar också en central ställning som kritiker och kommentatorer av vad som sker i politiken, antingen självständigt eller som språkrör för någon grupp. Denna kritikerroll anses av partierna vara mycket viktig.

De borgerliga partierna pekar genomgående på pressens betydelse som bevakare av myndigheterna, medan socialdemokraterna vill se tidningarna som kommentatorer, vilka förklarar och analyserar vad som sker i samhället.

Tidningarnas betydelse som kritiker och kommentatorer anses vara störst i storstäderna. Samtidigt finns det delade meningar om hur dagspressen fullgör dessa uppgifter. De borgerliga partierna är till skillnad från socialdemokraterna tämligen nöjda med tidningarnas sätt att fungera i detta avseende.

Även om partierna framträder som förespråkare för en kritisk och analyserande press är det uppenbart att de inte anser att tidningarna skall stå vid sidan om de politiska organisationerna. Tvärtom visar det sig bl. a. i att man betonar vikten av partipolitiskt anknuten dagspress för att politiken ska fungera tillfredsställande. Detta innebär att man anser att tidningarna ska

ge utrymme för politiskt nyhetsmaterial, där partierna har möjlighet att få sina åsikter redovisade på ett rättvist sätt samt att de politiska grupperna skall få stöd i kommentarer och analyser.

Typiskt är att dessa krav i första hand ställs av de lokala partiorganisationerna. En konsekvens är också att man mycket kraftigt betonar *betydelsen av en egen eller en politiskt närstående tidning* som kan företräda partiets åsikter i den allmänna debatten.

Situationerna

Vad betyder då konkurrens- respektive monopolsituation på tidningsmarknaden? Resultaten har visat att vad beträffar *allmän information* från myndigheter till medborgare och kritisk bevakning av myndigheterna, anses dessa fungera lika tillfredsställande i monopol- som i konkurrenssituationer.

Det tycks således inte i första hand vara *antalet* tidningar som är angörande för hur den lokala situationen bedöms. Resultaten tyder istället på att två andra faktorer har betydelse:

- utrymmet som ägnas vad som sker i lokalpolitiken
- tidningens presentation av samhällsfrågor

Dessa faktorer har främst att göra med hur enskilda tidningar fungerar. I Västerås anser de flesta partigrupper att Vestmanlands Läns Tidning ger en relativt rättvis bild av politiken medan Göteborgs-Posten i Göteborg får en kritisk bedömning.

Även partiföreningarna i Leksand är kritiska. Man menar att de båda Falutidningarna inte ägnar kommunens politiska liv någon större uppmärksamhet. Man kräver bl. a. i kommentarer till enkätsvaren att tidningarna skall öka sina lokalredaktioner i kommunen, att tidningarna skall bevaka hela kommunen i sin helhet. I en folkpartiledamots svar sammanfattas mycket av stämningen: "Jag tycker att det är en dålig bevakning av vår kommun, hemskt lite får man reda på och det man får reda på är för det mesta oväsentliga saker".

Kompletterande intervjuer med kommunstyrelseordförandena i de fyra huvudsakliga undersökningskommunerna förstärker detta intryck. Man anser ganska sällan att tidningarna ger direkt missvisande nyheter i politiska sakfrågor. Snarare menar man att tidningarna som regel är ointresserade av vad som sker inom lokalpolitiken.

Medan det således finns relativt små skillnader mellan monopol- och konkurrensorter när det gäller tidningarnas allmänna politiska information, är skillnaderna större i fråga om pressens sätt att *föra fram olika opinioner*. Man är i detta avseende starkt kritisk på de två monopolorterna, och mer nöjd på konkurrensorterna.

Detta visar samtidigt att partierna menar att monopoltidningarna fungerar lika partipolitiskt som konkurrenstimningarna. Att en tidning helt dominerar sitt spridningsområde anses inte leda till att den förändrar sin politiska nyhetsbevakning, så att den fungerar som forum för olika lokala opinioner. Det ska emellertid betonas att det finns en klar skillnad mellan Göteborg och Västerås. I den senare kommunen får monopoltidningen mindre kritiska omdömen av partierna, medan i den förra samtliga är negativa.

Bland partierna anses också lokala politiska veckotidningar betyda mycket för opinionsbildningen. I detta avseende kräver man statliga åtgärder i första hand för att stimulera tillkomsten av nya tidningar, som kan utnyttjas som informationsvägar i det politiska livet.

6 Pressens funktioner i samhället – en sammanfattande diskussion om dagspressens politiska roll

6.1 Inledning

Utgångspunkten för de undersökningar som genomförts inom forskningsprojektet Pressens funktioner har varit frågan om vilken betydelse dagspressen har i det politiska livet i dagens Sverige. Uppgiften har i första hand varit att belysa vad den förändrade mediesituationen inneburit för tidningarnas sätt att fungera i samhället. Två aspekter hos medieutvecklingen har ägnats särskild uppmärksamhet: koncentrationsprocessen på de lokala tidningsmarknaderna samt expansionen hos radio och tv.

Projektets undersökningar har genomförts i fyra områden, vilka valts för att representera olika mediesituationer. De valda regionerna är *Malmö*, *Göteborg*, *Västerås* och *Falun*. Inom faluområdet har i första hand *Leksands* kommun undersökts. De undersökta områdena skiljer sig åt bl. a. beträffande lokal tidningssituation, partipolitiskt majoritetsförhållande samt lokal befolkningsstruktur. Göteborg och Västerås åskådliggör regioner med lokalt tidningsmonopol som samtidigt skiljer sig åt i fråga om politisk majoritet. Malmö och Falun har båda flertidningskonkurrens, men är olika i politiskt avseende. Göteborg och Malmö representerar storstäder, medan framför allt Leksand är ett glesbygdsområde.

Valet av undersökningsområden har skett i syfte att belysa hur tidningar fungerar i olika omgivningar – framför allt med hänsyn till den lokala tidningssituationen. De undersökta regionerna kan dock inte utan vidare betraktas som representativa för landet i sin helhet. De är valda för att illustrera *typsituationer* och visar hur tidningar *kan* fungera i områden med olika egenskaper. Resultaten kan vidare prövas i jämförelse med andra undersökningar.

Forskningsprojektets uppgift har varit att belysa dagstidningarnas roll som informationsförmedlare och opinionsbildare i samhällsfrågor. Dessa roller har definierats med utgångspunkt från den politiska beslutsprocessen. Politik har här givits en vid innebörd. Det är inte enbart fråga om strikt partipolitik utan avser hur individer och grupper på olika sätt kan påverka de politiska besluten.

Dagstidningar har ansetts ha i första hand tre huvuduppgifter i det politiska livet: *informationsförmedling*, *forum* samt *kommentar- och granskning*. Dessa tre uppgifter anses fylla för den politiska processen centrala funktioner. Undersökningen avser att belysa hur dagspressen fullgör dessa uppgifter i svensk politik idag. Däremot säger resultaten mindre om vilka andra faktorer som

i sin tur styr pressens sätt att fungera i politiken eller vilka andra funktioner än de angivna som tidningar kan ha för enskilda och grupper. Denna begränsning i syftet måste vägas in vid tolkningen av projektets resultat.

För att belysa pressens funktioner i politiken har det bedömts viktigt att både se på hur tidningarnas innehåll ser ut och studera hur enskilda, politiska grupper och myndigheter utnyttjar och värderar detta. Fyra större undersökningar har genomförts inom ramen för forskningsprogrammet:

- en innehållsanalys av de lokalt utgivna tidningarna
- en intervjuundersökning med allmänheten
- en intervjuundersökning med samtliga kommunfullmäktigeledamöter
- en enkätundersökning med organisationer, myndigheter och lokala företag
- en enkätundersökning med tidningsjournalister

På detta sätt har de lokala dagstidningarnas sätt att fungera kunnat ges en relativt ingående belysning. Det måste dock på nytt betonas att projektets undersökningar begränsar sig till fyra storstadstidningar och tre landsortstidningar i fyra regioner.

I de föregående kapitlen har de enskilda delstudierna redovisats tämligen utförligt. Det har dock gjorts relativt få försök att jämföra resultaten från de olika undersökningarna. I detta avslutande kapitel är syftet att ge en sammanhållen översikt av projektets huvudresultat. Kapitlet är både en sammanfattning av de viktigaste resultaten i tidigare redovisning samt ett försök till en mer generell belysning av de erhållna resultaten. Det har disponerats med utgångspunkt från de tre huvudfunktioner som tidigare diskuterats: information, forum samt kommentar- och granskning. Tonvikten ligger främst på olika aspekter av pressens informationsfunktion.

Vid sidan av resultaten från projektets undersökningar kommer i detta slutkapitel även jämförelsematerial från andra forskningars att utnyttjas. I första hand gäller detta resultat från Sveriges Radios s. k. lokalradioprojekt, vars resultat kan belysa förhållandet mellan press och etermedier.

6.2 Informationsfunktionen

De siffror som redovisats i tidigare kapitel har visat på en omfattande tidningsläsning. Men än 90 procent bland allmänheten uppger att de läser minst en dagstidning regelbundet (minst fem gånger per vecka). Mer än 60 procent säger sig ta del av minst två dagstidningar.

Intresset för tidningsläsning ökar med graden av samhällsengagement: personer med stort politiskt intresse och hög organisations- och diskussionsaktivitet läser fler morgontidningar än ett genomsnitt av allmänheten.

Den tid som genomsnittsläsaren ägnar åt tidningsläsning varierar mellan i medeltal 30 minuter för den lokala morgontidningen och 15 minuter för kvällstidningen. Andra undersökningar pekar också på att ca 3/4 av tidningsläsarna har mycket regelbundna läsvanor: de läser sin tidning före arbetsdagens början.

I jämförelse med radio- och tv-konsumtionen är det en relativt kort tid som ägnas åt tidningsläsning. Under samma period upptog genomsnittspersonens radiolyssnande mer än 60 minuter per dag i genomsnitt och tv-tittandet närmare 90 minuter. Det är dock rimligt att utgå ifrån att tidningsläsningen på ett annat sätt än radiolyssnandet – och troligen även tv-tittandet – kräver läsarens hela uppmärksamhet. Andra studier har kunnat visa att framför allt P3 fungerar som en ljudkulis; ”lyssnaren” har radion på medan han eller hon sysslar med annat.

Dessa data ger en belysning av dagspressens spridning bland allmänheten. Projektets syfte är emellertid att belysa vad tidningarna betyder som informationsförmedlare i samhällsfrågor. Detta skall här belysas genom en översikt av tidningarnas samhällsorienterande innehåll (nyheter och reportage om politiska och ekonomiska frågor, kommentarer, debatt etc) och allmänhetens intresse för detta innehåll.

Huvudintresset gäller i första hand samhällsorienterande information i allmänhet. Denna har här betecknats som *basinformation* i samhällsfrågor. Senare skall de två typer av basinformation som är av särskilt intresse för den politiska processens sätt att fungera – *information om opinioner* i samhällsfrågor och *information om fattade beslut* – tas upp i särskilda avsnitt.

6.2.1 *Basinformation*

Tidningarnas betydelse för basinformationen i samhällsfrågor skall här belysas i tre steg: dagspressens utbud, allmänhetens tidningsläsning och jämförelser mellan tidningar och etermedier som informationskällor i samhällsfrågor.

Tidningarnas utbud

Vilken information erbjuds då tidningsläsaren i sin tidning? Vi har kunnat konstatera att totalinnehållet varierar betydligt mellan enskilda tidningar. Den avgörande skillnaden i storlek mellan tidningarna ligger i annonsvolymen, som är störst i den dominerande tidningen inom varje område. Det redaktionella innehållet uppvisar relativt små avvikelser mellan tidningarna.

Utrymmet för redaktionellt innehåll ökar inte med ökande annonsvolym. Snarast får nyhetsmaterialet något mindre utrymme i de största annonstidningarna. De stora redaktionella kategorierna är nyheter och reportage, sport och förströelsematerial.

Merparten av nyheter och reportage handlar om *samhällsfrågor*. Med samhällsfrågor har här menats vad som sker inom politik, ekonomi och arbetsliv. Andelen *samhällsorienterande innehåll* varierar mellan 40 och 60 procent i de undersökta tidningarna. Huvuddelen av detta handlar om politiska frågor. Övrigt nyhetsmaterial gäller bl. a. olyckor, brott och allmänna lokalnyheter. Detta har här betecknats *allmänt nyhetsinnehåll*.

Jämförelser med andra undersökningar tyder på att det samhällsorienterande materialet minskat sin andel av nyhetsinnehållet i landsortspressen. Denna tendens tycks framför allt vara en följd av att *lokalnyhetererna ökat* medan utrikes- och inrikesändelser får mindre uppmärksamhet. Lokalnye-

terna innehåller i hög grad vad som här kallats ett allmänt innehåll. Vad som sker inom den lokala politiken och det lokala näringslivet förefaller bedömas som mindre intressant än olyckor, brott, kulturella evenemang och föreningsmöten.

Den inriktning på lokalmaterial som framträder i de tre undersökta landsortstidningarna kan iaktas också i andra undersökningar. Det förefaller rimligt att se ökningen av lokalnyheterna som en följd av expansionen inom etermedierna. Man tycks inom tidningarna mena att ljudradion och – framför allt – tv ger en heltäckande utrikes- och inrikesbevakning. Tidningen kan därför ge denna mindre utrymme och istället ägna sitt intresse åt vad som händer lokalt. Troligen spelar också den alltmer markerade riksspridningen av Stockholms kvällstidningar en viktig roll i detta sammanhang. Jämförelser med journalistenkäten tyder på att det finns ett stort intresse bland journalisterna att ge en bred lokalbevakning. Dessa vill i första hand ge samhällsorienterande lokalnyheter.

Ökningen av lokalnyheterna kan också ses i samband med tidningarnas ekonomiska situation. Det finns ett klart intresse hos pressen att bli det naturliga lokalmediet. Man vill maximera sin hushållstäckning för att tillföra sig en god annonstillströmning, vilken i sin tur är ett huvudvillkor för god ekonomi i tidningsföretaget. Ett sätt att uppnå detta kan vara att satsa på det lokala innehållet.

Tendensen att satsa på lokalnyheter är inte lika uttalad inom storstadspressen. Här finns dessutom en relativt bred utrikes- och riksbevakning.

Tidningsläsning

Det är tydligt att tidningarnas satsning på lokala nyheter har ett gensvar hos publiken. I samtliga undersökta tidningar är detta det innehåll som har högsta andelen läsare och som dessutom många vill ha mera av. Detta hindrar inte att framför allt inrikesnyheter men också utrikesmaterial har relativt många läsare. Bland övriga redaktionella kategorier har nyheter om olyckor och brott samt miljöfrågor högt läsvärde. Detta gäller även annonsmaterialet.

Resultaten har visat på relativt stora skillnader mellan storstads- och landsortstidningar. I de fyra tidningarna i Göteborg och Malmö har genomgående nyhetsmaterialet (utrikes-, inrikes- och lokalnyheter) en större andel läsare än någon annonstyp. De tre landsortstidningarna har betydligt högre läsvärde för sina annonser. Det är enbart de lokala nyheterna som har fler läsare än eftertextannonserna och de lokala affärsannonserna har betydligt större läsrandelar än textutrikesnyheterna.

Vad beträffar tidningens samhällsorienterande innehåll i sin helhet – förutom de politiska och ekonomiska nyheterna även ledar- och debattsida – har detta ett relativt högt läsvärde. Detta material utgör omkring 1/5 av tidningarnas totala utbud och omkring 2/5 av tidningsläsarna säger sig regelbundet läsa en merpart av det. Intressant är att storstadspressen som har störst andel samhällsstoff också har den största andelen läsare av detta innehåll.

Man måste givetvis i detta sammanhang fråga sig vad som menas med att ett visst innehåll i tidningen "läses". Betyder siffran för läsning av samhällsorienterande innehåll att mellan 40 och 50 procent av allmänheten

aktivt tar del av detta? Detta är en avgörande fråga för bedömningen av pressens betydelse för människors basinformation i samhällsfrågor. Även om det här enbart rör sig om sju tidningar i fyra områden kan några tendenser antyd-
tydas.

I debatt och forskning har ofta framhållits att tidningsläsning är ett rutinbeteende. Den enskilde ögnar igenom sin morgontidning regelbundet varje morgon och konstaterar att inget av betydelse har inträffat. Tidningsläsningen handlar inte om informationshämtande utan fyller en trygghetsfunktion.

Mycket av resultaten som framkommit i projektets undersökningar och som kan iakttas genom jämförelser med andra studier visar en vanemässighet i tidningsläsningen. Man läser tidningen på ungefär samma tid och på ungefär samma sätt varje dag. Vidare tycks läsarna över tid göra ungefär samma prioriteringar. En jämförelse mellan den läsvärdesundersökning som genomfördes av 1967 års pressutredning och projektets studie visar på en påfallande hög överensstämmelse mellan jämförbara kategorier. Läsarna tycks ha relativt klara förväntningar på vad en tidning skall innehålla.

Dessa resultat pekar på att tidningsläsningen är en djupt rotad vana. Detta resultat säger emellertid inget om att tidningen därmed skulle sakna betydelse som informationskälla i samhällsfrågor. Snarast tyder det på att tidningen är mycket viktig. Läsarna är bundna till den typ av innehåll som tidningen förmedlar: man anser som regel att tidningen har ett lagom avvägt innehåll, man vill varken ha mer eller mindre. Tidningen ger en ram för individens verklighet. Inom denna väljer man dock relativt selektivt efter den egna intresseinriktningen.

Hur människor läser tidningen bestäms i första hand av kön, ålder och utbildning. Resultaten har visat på relativt stora skillnader mellan olika grupper av tidningsläsare. Det visar sig att den tid som yngre personer ägnar tidningen är mycket kort. Dessa läser mest det allmänna innehållet – annonser och lokalnyheter. Äldre personer läser tidningen längre och mer grundligt: de uppmärksammar både det samhällsorienterande och det allmänna innehållet. Kvinnor ägnar som regel större uppmärksamhet åt det senare. Ökad utbildning innebär som regel ett större intresse för samhällsorienterande nyhetsinnehåll.

En annan faktor som kraftigt påverkar hur man läser tidningen är den enskildes intresse för politik och hans eller hennes engagement i samhällsfrågor. Personer med stort politiskt intresse söker det samhällsorienterande innehållet i tidningen. Det kan här nämnas att närmare 2/5 av de intervjuade i de fyra undersökningsområdena uppgivit sig vara mycket eller ganska intresserade av politik.

Resultaten tyder således på att den enskildes utnyttjande av dagspressen som informationskälla i samhällsfrågor både hänger samman med tidningarnas utbud och läsarens egen bakgrund och intresseinriktning. För den politiskt ointresserade kommer typen av utbud i pressen att spela en större roll: man vänjer sig vid vad tidningarna förmedlar. Vidare betyder här också den tid som ägnas tidningsläsning mycket – ju längre tid tidningen läses, desto större är sannolikheten att man också tar del av det samhällsorienterande innehållet. De politiskt intresserade läser tidningarna på ett annat sätt. De väljer selektivt det samhällsorienterande materialet. Slutligen finns

skillnader mellan de fyra undersökningsområdena. I storstäderna är intresset för samhällsfrågor större medan allmänna lokala händelser får större uppmärksamhet i landsbygdskommunen Leksand. Detta gäller både tidningsinnehåll och läsintresse.

Tidningar och etermedier

Inom samtliga undersökningsområden förekommer regionala radiosändningar och i de två storstäderna – samt i viss utsträckning i faluområdet – även regionala tv-nyheter. Nyheterna i de regionala etermedierna skiljer sig delvis från lokalpressens. Nyhetsutbudet är betydligt mindre i etermedierna än i lokaltidningarna men en klart större andel av nyheterna kan karakteriseras som samhällsorienterade.

Det samhällsorienterade nyhetsmaterialet i etermedierna domineras av ekonomi och arbetsliv, medan det politiska innehållet får en mindre andel än i dagspressen.

Lyssnar- och tittarfrekvensen för de regionala nyhetsprogrammen ligger på omkring 15 procent för morgonnyheterna i radio och ca 20 procent för regional-tv-nyheterna. Räckvidden för dessa program är således betydligt mindre än för tidningarna.

En översikt av hur människor väljer informationskällor i samhällsfrågor har visat att dagspressen dominerar som informationsväg i lokala frågor. Mer än 60 procent anser att tidningarna ger bästa upplysningarna om vad som händer inom den egna kommunen. Regionalradio och regional-tv ligger på mellan 5 och 10 procent.

I resultaten avspeglar sig klara skillnader i undersökningsområdenas struktur. I den mindre kommunen – Leksand – tycks direktkontakter spela en större roll än information genom dagspressen. Detta kan ses i samband med att händelser i små kommuner utanför utgivningsorten som regel ges ett mycket begränsat utrymme i tidningarna.

Vad beträffar en stor riksfråga som energikrisen, är situationen en annan. Här kommer tv att dominera som informationskälla. Dessa siffror bekräftar i stort sett tidigare undersökningar. Dagspressens betydelse ligger främst på det lokala planet, medan framför allt tv anses vara bästa informationskälla i inrikes- och utrikes- händelser.

Bedömningarna varierar mellan olika grupper av allmänheten. Bland de politiskt intresserade och organisationsaktiva medborgarna får dagspressen genomgående högre värde som informationskälla än bland politiskt ointresserade. Detta gäller i första hand för inrikes- och utrikesnyheter. Det är rimligt att anta att detta speglar dessa gruppers mer omfattande tidningsläsning. Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet samt Stockholms kvällstidningar torde här spela en större roll.

De politiskt aktivas positiva värdering av dagspressen som informationskälla – och som informationskanal – återkommer i de lokala organisationernas och kommunfullmäktigeledamöternas bedömningar. Dessa anser att pressen spelar en stor roll som politiskt medium. De tillmäter den stor betydelse som informationskälla om vad som sker i lokalsamhället. För de lokala partiorganisationerna tycks lokalpressen anses i det närmaste lika viktig som kontakten med de egna medlemmarna. För de lokala myndigheterna

uppges tidningarna vid sidan av de lokala politikerna vara den helt dominerande informationskällan i samhällsfrågor.

Kommunfullmäktigeledamöterna menar att tidningarna är viktiga för uppfattningen om vad som sker i kommunen samt att de är den bästa kanalen då det gäller att nå ut till allmänheten. Man har en stark tilltro till pressens genomslagskraft i lokala politiska frågor. Tidningarna anses här vara mer effektiva än radio och tv.

6.2.2 Information om opinioner

En viktig aspekt på dagspressens informationsförmedling i samhällsfrågor är den betydelse tidningarna har när det gäller att föra fram lokala opinioner. Tidningarnas nyheter och reportage är en plats där stämningar och åsikter bland enskilda och grupper kan komma fram – direkt eller indirekt. Traditionellt har den svenska pressen här haft en nära anknytning till de politiska partierna. Enskilda tidningar har både på ledarplats och nyhetssidor företrätt en partipolitisk linje.

Det är rimligt att utgå ifrån att dagspressens sätt att på nyhetsplats redovisa politiska opinioner i samhällsfrågor till stor del bestäms av läsekretsens politiska sammansättning. I ett samhälle där det fanns många lokala tidningar är det troligt att dessa hade partipolitiskt homogena läsekretsar. De var inomspridda. Det var därför naturligt att de också på sina nyhetssidor kom att föra fram opinioner från dessa grupper. De utvecklade också nära kontakter med "sitt" parti.

Koncentrationsprocessen på de lokala tidningsmarknaderna har kommit att ändra dessa förutsättningar. Den tidning som successivt blivit den dominerande på en ort har fått en alltmer heterogen läsekrets – den har blivit överspridd. Detta mönster i utvecklingen kan också klart iakttas i projektets fyra undersökningsområden. De stora tidningarna har läsekretsar som innehåller stora grupper från varje större politiskt parti medan de mindre tidningarnas läsare till övervägande delen sympatiserar med det parti tidningen företräder.

Utan att här närmare gå in på vilka faktorer som bidragit till denna utveckling kan konstateras att tidningens partifärg för stora grupper idag tycks betyda mindre än tidigare för tidningsvalet. Detta gäller i första hand för de politiskt ointresserade. Projektets studie av de nyinflyttades tidningsval i Malmö pekade på att en stor majoritet även av (s)-sympatisörerna valde den största tidningen på orten bl. a. därför att denna innehöll mycket annonser och annan lokalinformation. För de politiskt intresserade läsarna upplevs dock tidningsvalet betydligt oftare som en partipolitisk fråga. Dessa väljer en tidning som står nära den egna åsikten – där sådana valmöjligheter finns. Det är också dessa som läser det samhällsorienterande innehållet regelbundet. Annorlunda uttryckt är det troligt att läsekretsen till opinionsmaterialet i tidningarna är betydligt mer inomspridd än läsarna av övrigt innehåll.

Frågan är då hur denna utveckling av tidningsmarknaden påverkat tidningarnas information om lokala opinioner. Vi skall här belysa detta genom resultat från innehållsanalysen samt med bedömningar från de politiska opinionsgrupperna.

Tidningarnas politiska profiler

Även om tidningarnas läsekretsar ändrat sin partipolitiska sammansättning uppvisar innehållet i samtliga undersökta tidningar en klar politisk profil. De företrädare på sin ledarplats en linje som ligger nära det eller de partier de traditionellt associerats med. Detta kan klart studeras under valrörelsen 1973.

I vilken utsträckning förekommer då den partipolitiska linjen också på nyhetsplats? Innehållsanalysen har kunnat visa att tidningarna genomgående ger ett relativt större utrymme åt det eller de partier som står den egna linjen närmast. Detta gäller framför allt i de lokala nyheterna medan riksnyhetererna – troligen beroende på nyhetsbyråmaterialets större betydelse – är något mer "balanserat".

Det direkt partipolitiska materialet är dock i sin helhet relativt begränsat. Det svarar för omkring 10 procent av nyheterna i samhällsfrågor. Under valrörelsen ökar det till ca 25 procent. Samtidigt blir den partipolitiska fördelningen jämnare. Med reservation för det begränsade antalet undersökta tidningar tycks resultaten peka på att ju större utrymme som ägnas partipolitiska frågor desto jämnare blir fördelningen mellan enskilda partier.

Journalisternas bedömningar understryker denna bild av tidningsinnehålllets karaktär. Man menar att tidningarna gynnar närstående grupper.

Annat opinionsmaterial, t. ex. från fackliga och ideella organisationer, får som regel något mindre andelar än de politiska partierna. I några tidningar utgör de fackliga nyheterna över 10 procent av det samhällsorienterande stoffet. Detta gäller bl. a. de två monopoltidningarna.

Bedömningar av pressens opinionsroll

De politiskt aktiva personerna bland allmänheten visar sig kritiska till lokalpressens information om den lokala opinionen. Närmare 1/4 menar att nyheterna de dagligen läser färgas av tidningens partipolitiska inriktning. Andelarna är högre för personer som sympatiserar med en annan politisk linje än tidningen. T. ex. anser omkring hälften av de politiskt intresserade socialdemokraterna att Göteborgs-Postens nyheter är politiskt färgade – i jämförelse med ca 30 procent av personer med borgerlig partisympati.

Bland de politiskt ointresserade är man mindre kritisk till tidningarnas nyheter om opinionen. Dessa läser också i mindre utsträckning tidningens samhällsorienterande innehåll. Vidare är sannolikt anpassningseffekterna relativt stora i denna grupp. Man "lär sig" uppfatta tidningens nyheter liktydigt med vad som är värt att läsa om.

Den mest kritiska uppfattningen till de lokala tidningarnas sätt att rapportera om lokala opinioner finns inte oväntat bland de lokala partiorganisationerna. Deras uppfattning går också klart efter partipolitiska skiljelinjer. Socialdemokratiska partiföreningar anser att de får en orättvis behandling i borgerlig press, medan borgerliga partigrupper menar att (s)-pressens bild av deras åsikter är missvisande. Samtidigt sluter de båda politiska grupperna upp kring sina egna tidningar.

De lokala partiföreningarnas bedömningar har troligen sin bakgrund i att man upplever sig få både en mycket begränsad och en vinklad uppmärk-

samhet i tidningar vars politiska linje man inte delar. Man anser sig ha svårt att komma fram – samtidigt som man bedömer att tidningen som sådan är en viktig politisk informationsväg (se ovan). Detta gör att man kraftigt markerar sin negativa inställning. Det är här typiskt att socialdemokraterna, som har den svagaste lokalpressen, genomgående är mest kritiska.

Samtidigt är det uppenbart att den lokala politiska situationen har betydelse för dessa bedömningar. Partier som har en starkare ställning i lokalpolitiken – t. ex. socialdemokraterna i Västerås – är mindre missnöjda med den lokala liberala tidningen än vad man är på en ort där man är i politisk opposition som i Göteborg.

Man kan slutligen fråga varför de dominerande tidningarna i så liten utsträckning tycks ha ändrat sin partipolitiska linje. Mycket talar för att den partipolitiska traditionen har stor betydelse. Tidningarna har under lång tid kommit att bygga upp sina kontakter till de partier man står nära. Detta kan delvis utläsas i partiernas kontaktfrekvens med lokalpressen. Det är självklart att en lång tradition både påverkar tidningarnas sätt att se på sin roll och de lokala partigruppernas sätt att se på tidningarna.

Journalisternas kritiska uppfattning om pressens politiska partiskhet leder till att de vill minska den partipolitiska anknytningen. Man ser partianknytningen mer som ett hinder än som stimulans. De lokala partiorganisationerna har en annan lösning. De menar att det är positivt med en partipolitiskt orienterad dagspress om samtliga partier, eller grupper av partier, har tillgång till jämbördiga tidningar. Även kommunfullmäktige betraktar dagspressens partipolitiska anknytning som något positivt. Så vill t ex en majoritet av fullmäktige i Malmö ha en ökad partianknytning hos SDS.

Etermedierna och opinionen

Etermediernas roll för information om opinioner skiljer sig från dagspressens. Analysen av de två etermedierna visar att dessa ägnar en större andel av sitt politiska innehåll åt information före beslut, men att detta material i relativt liten utsträckning handlar om politiska partier. Detta resultat bekräftas också i analysen av lokalradioförsöket våren 1973.

Den blygsamma andelen partipolitiskt nyhetsmaterial i regionalradio och regional-tv torde främst ha sin bakgrund i radioavtalets bestämmelser om opartiskhet. Man undviker partimaterial, eftersom det på annat sätt kräver en balansering. De opinionsnyheter som finns i etermedierna ger ett relativt stor utrymme åt vad som sker på arbetsmarknaden. Särskilt stor uppmärksamhet får här de fackliga organisationerna. Dessa har både en relativt stor sändningstid och kommer oftare direkt till tals i nyheter och reportage. Det är intressant att jämföra detta resultat med de lokala fackliga organisationernas mycket positiva värdering av främst regionalradions betydelse för information i samhällsfrågor.

6.2.3 Information om politiska beslut

Vad vi hittills redovisat är dagspressens information om opinioner före beslut i de politiska beslutsförsamlingarna. I detta avsnitt gäller frågan i vilken ut-

sträckning tidningarna uppmärksammar utfallet av besluten – både vad som förmedlas om vad som sker i fullmäktige, landsting och riksdag och vad som rapporteras om myndigheternas verksamhet. Detta gäller pressens betydelse för den s. k. *samhällsinformationen*.

Dagspressens bevakning av vad som sker inom stat och kommun har ofta sagts vara en av tidningarnas mest centrala uppgifter: att ge medborgarna insyn i vad som sker inom myndigheter och bland politiker. I det närmaste samtliga lokala journalister anser denna uppgift vara mycket viktig. Också bland lokala organisationer och lokala politiker betonas pressens bevakningsroll gentemot myndigheter och beslutsfattare.

Dagspressens besluts- och myndighetsbevakning har två aspekter som delvis är svåra att helt hålla isär. Det finns dels den egentliga *informationen* om vad som sker, dels *den analyserande granskningen* av skeendet. I detta avsnitt skall den förstnämnda aspekten tas upp, och den senare i avsnitt 6.4.

Tidningsinnehållet

Analysen av dagspressens innehåll har visat att vad som händer i de politiska beslutande församlingarna och inom myndigheterna upptar närmare hälften av tidningarnas nyheter i samhällsfrågor. Störst andel har referat av vad som sker i fullmäktige, landsting eller riksdag.

Denna information gäller framför allt vad som sker i de större kommunerna inom området – främst tidningens utgivningsort – samt inom regionala organ.

I jämförelse med nyheterna om politiska partier är besluts- och nyhetsmaterialet betydligt mer omfattande. Det senare upptar en närmare fem gånger så stor andel av pressens samhällsorienterande nyheter. Man kan diskutera förklaringen till denna fördelning. En huvudfaktor är givetvis att detta material är stort och berör många människor inom spridningsområdet. Vidare "produceras" och "serveras" pressen händelser inom stat och kommun på ett annat sätt än partinyheterna. Myndigheterna har t. ex. betydligt mer utvecklade presskontakter. Dessutom innebär den journalistiska prioriteringen att man systematiskt bevakar myndigheter och beslutsinstitutioner.

Bedömningar av beslutsinformationen

Partier och kommunfullmäktige grupper är som regel nöjda med dagspressens sätt att sköta rapporteringen om vad som sker i de kommunala organen. Fullmäktigeledamöterna framför dock även åsikten att det ofta blir en alltför ytlig beslutsrapportering. Man menar att journalisterna missar kommunal information eftersom de är okunniga om det politiska skeendet och dess bakgrund.

En något mer kritisk bedömning kommer från kommunfullmäktige i Leksand. Dessa menar att de två regionaltidningarna ägnar en obetydlig uppmärksamhet åt vad som sker i kommunen. De två falutidningarnas lek-sandsnyheter anses alltför sällan redovisa någon information om vad som händer i det kommunala livet utan i stället handla alltför mycket om mer allmänna händelser.

Regionalradio och regional-tv skiljer sig föga från dagspressen. Också i dessa är det information från politiska församlingar och myndigheter som dominerar de samhällsorienterande nyheterna. Man kan utgå ifrån att det är i stort sett samma faktorer som styr dessa mediers utbud: journalisternas prioritering, de upparbetade kontakterna till myndigheterna samt dessutom materialets "neutralitet" – det behöver inte balanseras på samma sätt som opinionsinformationen och kräver därför mindre bearbetning.

Pressens informationsroll: opinioner eller beslut?

Översikten av tidningarna som förmedlare av politisk information har visat på att information om politiska beslut och myndigheter dominerar klart över nyheter om opinionsgrupper. Det senare gäller både information om de politiska partierna och andra organisationer. Likheter är stora mellan pressen, regionalradio- och -tv.

Det är knappast möjligt att dra några mer långtgående slutsatser från en studie av fyra undersökningsområden. Jämförelser med andra undersökningar antyder emellertid en utveckling mot ett minskat utrymme för nyheter om opinioner i förhållande till information om beslut. De lokala partiernas kritiska värdering av sina möjligheter att nå ut, samt fullmäktigeledamöters och myndighetsföreträdarens positiva bedömning av pressen, pekar i samma riktning.

Partimaterialets begränsade utrymme och den relativt omfattande informationen om beslut kan ha många förklaringar. I första hand torde den vara ett uttryck för förändringar i det politiska livet. Myndigheterna och förvaltningarna har fått en ökad betydelse och uppvisar idag en stor aktivitet i samhällsfrågor. I tidningarna framställs också ofta myndigheterna som pådrivande även inför politiska beslut. Partiernas åsikter får mindre intresse. En sådan bedömning framkommer även i journalisternas prioriteringar. Myndighetsbevakningen sätts fram som den viktigaste uppgiften för pressen medan de politiska partiernas aktiviteter anses vara mindre viktiga att rapportera om. Detta är mest framträdande bland storstadsjournalisterna.

Vad betyder detta för *allmänhetens information* i samhällsfrågor? Projektet har inte särskilt studerat tidningsläsarnas intresse för just opinions- respektive beslutsinformation. Det är dock rimligt att anta att samma faktorer som påverkar läsning av samhällsmaterial i allmänhet gäller båda dessa typer av innehåll. De politiskt aktiva väljer selektivt medan övriga rutinmässigt läser delar av det. Detta skulle således innebära att beslutsinformationen kommit att spela en större roll för den enskildes orientering i samhället.

6.2.4 Informationsfunktion och lokal tidningssituation

I vilken utsträckning påverkas dagspressens informationsförmedling av situationen på den lokala tidningsmarknaden? Detta har varit en viktig fråga för uppläggningsen av projektets undersökningar. Frågan gäller i första hand vad förekomsten av *lokala alternativ* på tidningsmarknaden betyder för allmänhetens, organisationernas och politikernas informationsituation.

I detta avsnitt skall de olika aspekter på pressens informationsfunktion som hittills diskuterats belysas genom en systematisk jämförelse mellan de fyra undersökningsområdena. Entidningssituationerna i Göteborg och Västerås skall ställas mot flertidningsområdena Malmö och Falun/Leksand.

Vad beträffar *tidningsläsningens omfattning* tycks denna i mycket begränsad utsträckning påverkas av antalet lokaltidningar. Dubbelläsning av lokala dagstidningar – om det inte gäller en morgontidning och en kvällstidning – är sällsynt. Den tidigare översikten har dock visat att de politiskt aktiva grupperna oftare utnyttjar de valmöjligheter som en konkurrenssituation erbjuder. Kommunfullmäktigeledamöterna gör genomgående bruk av möjligheten att informera sig genom olika tidningar.

Det är typiskt för *tidningsutbudet* på konkurrensorterna att det är den stora tidningen som har den klart största annonsvolymen, medan de mindre tidningarna har den största mängden nyheter och reportage i samhällsfrågor. Monopoltidningarna liknar härvidlag de dominerande tidningarna på konkurrensorterna: inkomsterna från den ökande annonsvolymen tycks inte utnyttjas till en ökad nyhetsbevakning.

Med utgångspunkt från mätningarna av de undersökta tidningarnas innehåll är det ytterst vanskligt att säga vad konkurrensen kan betyda för den lokala nyhetsbevakningens kvalitet. Tidningarna förefaller skilja sig föga åt. Journalisterna menar dock att konkurrenssituationer skapar bättre tidningar som ger en mer utförlig nyhetsrapportering.

Även om det är svårt att uttala sig om de enskilda tidningarnas kvalitet är det klart att konkurrenssituationen i sin helhet – förekomsten av lokala alternativ – ger en bredare information i samhällsfrågor. De mindre tidningarna kompletterar de större genom en bredare samhällsbevakning. Detta resultat pekar på att den enskilde tidningsläsaren påverkas relativt lite av de lokala alternativen så länge han eller hon enbart läser *en* tidning. Detta innebär dock inte att konkurrenssituationen skulle sakna betydelse för den politiska *basinformationen*. De politiskt engagerade personerna och de diskussionsaktiva läser ofta flera tidningar och kommer på detta sätt troligen att ge en vidare spridning även åt den mindre tidningens innehåll. Dessa anser också att den politiska genomslagskraften hos de lokala tidningarna – oberoende av upplagestorlek – är i stort sett densamma. De mindre tidningarna tillmäts lika stora betydelse som den dominerande.

Informationen om de politiska besluten tycks påverkas relativt minst av situationen på tidningsmarknaden. Detta förefaller vara mycket av rutinrapportering som inte är beroende av den lokala konkurrensen eller av tidningarnas politiska färg. Både organisationer, myndigheter och fullmäktigeledamöter är nöjda med pressens sätt att fungera, både på monopol- och konkurrensorter. Som tidigare nämnts finns de fåtaliga kritiska rösterna i ett konkurrensområde (Leksand). Ortens storlek snarare än antalet tidningar bestämmer hur rapporteringen om fattade beslut ser ut. Detta bekräftas också i andra undersökningar.

Vad beträffar dagspressen *förmedling av lokala opinioner* har resultaten visat att samtliga tidningar på nyhetsplats ger en överrepresentation av det eller de partier som man stöder. Detta gäller både monopoltidningarna och de dominerande tidningarna på konkurrensorterna. Dessa tidningar tycks således följa en traditionell partipolitisk rapportering trots att nedläggningar av

lokalkonkurrenter kommit att förändra den lokala tidningssituationen.

Även om det renodlat partipolitiska tidningsvalet hos stora grupper av läsare kommit att få mindre betydelse (se ovan) innebär detta inte att man skulle vara okritisk till den bild av den lokala opinionen som tidningen förmedlar. Detta gäller i första hand de politiskt intresserade som har andra partisympatier än dem tidningen företräder. Som väntat blir missnöjet mest uttalat då den lokala tidningsstrukturen – monopolsituationen – gör att man är hänvisad till *en* tidning för sin lokala information. Som exempel kan nämnas att av Göteborgs-Postens läsare är hälften av (s)-sympatisörerna missnöjda med tidningens sätt att behandla det socialdemokratiska partiets verksamhet. Däremot är borgerliga sympatisörer mer nöjda med tidningens innehåll.

Detta mönster i åsikterna om lokalpressen återkommer hos de lokala organisationerna. Dessa värderar genomgående konkurrenssituationen betydligt positivare än monopolet. På en konkurrensort har man möjlighet att nå ut i åtminstone någon tidning och man anser att detta spelar en stor roll för den lokala opinionsbildningen. Partier som helt saknar lokala tidningar, t. ex. vpk, är dock överlag kritiska.

De partipolitiska grupperna förespråkar också en breddning av lokalpressens partipolitiska spektrum. Varje parti eller partigrupp bör ha tillgång till en egen lokaltidning. Man betonar de upplagemässigt små tidningarnas betydelse för den lokala opinionsbildningen. Genom dessa når man de engagerade grupperna inom respektive parti. Partierna understryker samtidigt vikten av att den lokala pressen har en partipolitisk karaktär. Detta anses uppenbarligen vara en garanti för att de verkligen kan få fram politiska åsikter.

Allmänt tyder denna översikt på att förekomst av lokala alternativ på tidningsmarknaden har störst betydelse för dagspressens opinionsroll. Det är personer som är engagerade inom politisk opinionsbildning som främst betonar pressens politiska roll och som utnyttjar pressen som informationskälla och plattform för sina budskap. Deras möjlighet att nå ut med opinioner är beroende av tillgången på lokala alternativ. De kommer därför att värdera förekomst av olika lokaltidningar mycket högt. Konkurrensorterna har också visat sig ha ett bredare politiskt informationsutbud än monopolorterna. Personer som är mindre intresserade av politik gör inte någon sådan bedömning. De kan i och för sig vara kritiska till den politiska linje den dominerande lokaltidningen eller monoptidningen företräder, men de väljer denna tidning för att de är intresserade av annat innehåll, t. ex. annonserna. Detta hindrar dock inte att tidningens politiska linje ändå kan ha betydelse för deras politiska uppfattning. Läsarna vänjer sig att uppfatta den information som förmedlas som rättvisande eller i varje fall rimlig. En indikation på en sådan politisk påverkan på detta kan vara åsiktsbildningen kring bensinransoneringen. De politiskt intresserade (s)-sympatisörerna som läste borgerlig press var mer kritiska till regeringens sätt att sköta bensinransoneringen än de som läste (s)-press. Detta innebär att det genomsnittligt fanns en större andel kritiskt inställda på monopolorterna än i konkurrensområdena.

Etermedierna och den lokala tidningssituationen

Vilken betydelse har då etermedierna på monopol- och konkurrensorter? Projektets analyser tyder på att dessa medier bl. a. genom sitt ringa utbud och sina annorlunda förutsättningar knappast kan betraktas som ett lokalt alternativ. Resultaten pekar på att regionalradio och regional-tv snarast kan ses som ett *komplement*. De ger en mer utförlig arbetslivsbevakning och de förmedlar opinioner från bl. a. fackliga organisationer.

Nyheter om politiska opinioner får idag ett begränsat utrymme i de regionala etermedierna. Detta hindrar dock inte att en längre sändningstid kan få ljudradion att spela en mer aktiv roll. Radions karaktär kan göra den lämpad att belysa lokala opinioner. Resultaten från lokalradioförsöket 1973 visade på radions förmåga att lyfta fram samhällsfrågor. Man lät ofta lokala organisationer – dock sällan politiska partier – komma fram. Vad beträffar information om fattade beslut uppvisar radio och tv samma tendens som lokalpressen. Mediet domineras av nyheter från beslutsfattare och myndigheter.

Dessa resultat bekräftas i stort sett av allmänhetens och de lokala organisationernas samt kommunfullmäktiges bedömningar. De politiskt engagerade sätter dagspressen före de regionala etermedierna. Det finns inte heller någon tendens att allmänheten på monopolorterna tar del av fler regionala radio- och tv-program eller på annat sätt betonar dessa mediers betydelse. Journalisterna i Göteborg och Västerås menar sig dock känna en stimulerande konkurrens främst från regionalradion.

Regionalradions- och regional-tv:s betydelse tycks i första hand hänga samman med hur länge kanalen funnits i området. Det är först långsamt denna typ av sändningar får någon större betydelse. Typiskt är att de regionala etermedierna värderas högst i Malmö, som haft sändningar under längst tid. Detta har också påvisats i Sveriges Radios undersökningar.

Det skall slutligen tillfogas att de lokala organisationerna ser positivt på en utveckling av de lokala etermedierna för att bredda det lokala informationsutbudet. Det är typiskt för dessa bedömningar att man vill ha ett långtgående inflytande på de nya medierna.

6.3 Forumfunktionen

Vad som hittills diskuterats om pressens informationsfunktion gäller tidningarna som "professionella informatörer". Det har visat hur tidningarna i sin nyhetsbevakning speglar vad som sker i samhället.

En annan uppgift för pressen i det politiska livet är att låta grupper och enskilda framträda med egna inlägg i spalterna. Tidningarna kan på detta sätt tjäna som ett forum för många och olika åsikter i samhällsfrågor. De kan skapa en redaktionell miljö för den lokala politiska debatten. De kan också fungera som forum genom att regelbundet redovisa klipp från olik-tänkande tidningar.

Denna forumfunktion liknar på många sätt förmedlingen av opinioner. Den grundläggande skillnaden ligger dock i att opinionsinformationen är en av tidningen redigerad nyhetsförmedling som har att konkurrera med annat

nyhetsinnehåll, medan forumuppgiften snarast består i att tidningen ställer utrymme till förfogande för insändare och debatt.

De tidigare redovisade resultaten har visat att de politiskt engagerade – de politiska organisationerna och fullmäktigeledamöterna – lägger stor vikt vid pressens allmänna forumuppgift. Det är särskilt på monopolorterna och bland partigrupper som saknar tillgång till egen tidning som man menar att tidningarna bör hålla sina spalter öppna för inlägg av olika politiska grupper.

Samma åsikt har journalisterna. Här menar man att tidningarna mer än som är vanligt idag bör ta in debattinlägg för att bredda framför allt den lokala politiska debatten.

Forummaterial

Forummaterialiet kan återfinnas inom olika avdelningar i pressen. Vi har här skiljt ut insändare, debattartiklar på ledarsidan samt pressklipp. Analyserna har visat att dessa typer av material förekommer relativt sparsamt i de undersökta tidningarna.

Insändarmaterialet utgör enbart några få procent av pressens totalinnehåll. Det ges också mycket olika placering som delvis antyder de olika ramar tidningarna ger för insändardebatten. Tidigare har illustrerats hur "insändarsidan" i de två falutidningarna är samma som ledarsidan, medan dessa i andra tidningar finns sist i tidningen i anslutning till annonserna.

Insändarnas innehåll varierar. I flertalet tidningar dominerar vad vi tidigare kallat allmänt innehåll. I fyra av de sju tidningarna når dock det samhällsorienterande innehållet upp till över 40 procent. Insändarna handlar som regel om lokala frågor.

Debattinlägg på ledarsidan är sällsynta. I två av de undersökta tidningarna är sådana dock mer vanliga. I t. ex. Göteborgs-Posten når andelen debattinlägg upp till närmare 1/5 av ledarsidans innehåll.

Debattinläggens innehåll är tämligen enhetligt. Det handlar om politiska frågor. Huvudsakligen är det inrikes- eller utrikespolitiska ämnen.

Läsning av forummaterial

Av dessa två forumkategorier har insändarna den klart högsta andelen läsare bland allmänheten. Andelen varierar mellan olika tidningar. Det största intresset finns i Falun där ca 2/3 uppger sig regelbundet läsa insändarna och 43 procent i Göteborg. Insändarläsningen kan jämföras med intresset för debattmaterial där motsvarande andelar ligger mellan 21 och 43 procent. I allmänhet tycks debattmaterialet ha större intresse i storstadstidningarna, medan insändarna betonas av landsortstidningarnas läsare.

Det tycks vara svårt att finna något direkt samband mellan typen av forummaterial och intresset för det bland läsarna. Visserligen har den tidning som har de mest samhällsorienterande insändarna också det relativt minsta läsvärdet för sina insändare. Skillnaden är dock för liten att tillåta mer långtgående slutsatser. En tendens tycks finnas att insändare med arbetslivsnyheter har ett högre läsvärde.

Som väntat är de politiskt intresserade överrepresenterade som läsare av pressens foruminnehåll. Klart är emellertid att insändarläsarna i större ut-

sträckning utgör mer av ett tvärsnitt av läsekretsen än vad fallet är bland dem som läser debattmaterialet på ledarsidan.

Om man studerar människors aktivitet som författare av insändare och debattartiklar visar det sig att ca 15 procent *någon gång i sitt liv* skrivit en insändare eller en debattartikel. Av dessa uppger närmare 4/5 att de också fått publicerat vad de sänt in till tidningen. Något färre (ca 13 procent) har någon gång tagit kontakt med en journalist för att få honom att skriva om något. Andelen kan jämföras med motsvarande siffra för fullmäktigeledamöterna som någon gång *under senaste året* skrivit någon tidningsartikel eller något debattinlägg. Andelen är här ca 60 procent.

Bedömning av pressen som forum

Det är svårt att utifrån dessa siffror påstå att tidningarna sköter respektive missköter sin forumuppgift. Visserligen är forummaterialet inte särskilt omfattande, men det är också tänkbart att det är svårt att intressera skribenter att komma med inlägg. Bland de lokala politikerna är man dock kritisk till tidningarnas sätt att fungera som lokalpolitiskt forum. Man menar att pressen i alltför liten utsträckning satsar på en sådan typ av innehåll. Denna uppfattning delas i stort sett av de lokala journalisterna. Dessa menar att tidningarna borde bredda framför allt debatten på ledarsidan och låta andra uppfattningar än dem tidningen själv företräder komma till uttryck i olika inlägg.

I detta sammanhang kan *pressklippen* som ett tänkbart forum uppmärksammas. Dessa kan fungera som ett utrymme för "tidningsopinionen". Här kan olika åsikter om skeendet komplettera den egna ledarens synpunkter. Resultaten av pressklippanalysen visar dock att denna spalt relativt sällan används som forum för opinioner i samhällsfrågor. I stället är det i regel tidningar vars allmänpolitiska linje ligger den införande tidningen nära som citeras.

Ett rimligt antagande kan vara att forumfunktionen skulle vara mer uttalad i tidningar som har lokalt monopol. Man kan här tänka sig att man vill ge ett större utrymme för politiska grupper som förlorat sina lokala språkrör. Bland politiker är också kravet på forum mer uttalat på monopolorterna, framför allt bland organisationsföreträdare som saknar egen lokaltidning.

Tidigare redovisade data är delvis motsägande. I Göteborgs-Posten finns det mest omfattande debattstoffet och tidningen har den mest samhällsorienterade insändarsidan. Dessutom har man en särskild debattsida varje vecka. Vestmanlands Läns Tidning skiljer sig dock relativt lite från tidningarna på konkurrensorterna. Den har visserligen på sin ledarsida en fast plats för den tidigare socialdemokratiske chefredaktören Gösta Söderlund (Dala-Demokraten). Det är dock tveksamt om denna spalt kan betraktas som ett uttryck för tidningen som ett debattforum eftersom skribenten närmast bör ses som en fast medarbetare i tidningen.

Bland fullmäktigeledamöterna är man skeptisk till de två monopoltidningarnas sätt att sköta sin forumuppgift. Man anser dessa vara föga öppna för material från andra partipolitiska riktningar.

Mot vad som kunde väntas med utgångspunkt från innehållsdata tycks Vestmanlands Läns Tidning fungera något bättre än Göteborgs-Posten. Det är dock troligt att detta inte är en följd av det egentliga forummaterialet utan

även sammanhänger med tidningens allmänna nyhetsbevakning och bevakningsområdets storlek.

Slutligen skall här betonas att en tidnings sätt att fungera som forum inte enbart har att göra med att tidningen upplåter sina spalter för oliktankande. I detta ligger något mera än en sådan passiv öppenhet. Det gäller att tidningen skaffar sig kontakter med olika organisationer och andra åsiktsföreträdare. Vidare krävs ett aktivt intresse från de senare, vilket i sin tur är beroende av tidningens attityder till och behandling av insänt material. Det senare gäller både redigering och polemik. Det är troligt att vissa tidningars mindre betydelse som politiskt debattforum hänger samman med att opinionsgrupper har en kritisk inställning till tidningen som sådan. Även om man inom en viss politisk grupp vet att man genom en stor tidning når många vill man hellre få sin artikel i en mindre, vars politiska linje man sympatiserar med. I denna kan man vara mer säker att få en bra presentation av vad man vill säga. En sådan slutsats kan möjligen stödjas av att fullmäktigeledamöterna i Malmö visar ett betydligt större intresse för att skriva artiklar än vad man gör i monopolorten Göteborg. Det förefaller rimligt att tolka detta som en följd av att det finns fler tidningar med olika politisk vinjett i Malmö.

Undersökningen av de sju tidningarna tyder på att pressen idag spelar en begränsad roll som politiskt debattforum. Detta gäller både i situationer med lokalt monopol och på övriga orter. Detta resultat tycks även bekräftas av andra undersökningar. Det är rimligt att anta att detta sammanhänger med den politiska tradition som kännetecknar svensk dagspress. Både inom pressen och bland organisationerna uppfattas tidningarna som partipolitiska företrädare. Detta får till följd att det är svårt att skapa ett forum. Inom tidningen finns en naturlig tröghet, eftersom man traditionellt haft sina kontakter till en viss politisk grupp och bland organisationerna finns av samma skäl en misstänksamhet. I ett tidigare avsnitt har visats att journalister och organisationer ser olika lösningar till detta problem: journalisterna förespråkar en minskad partipolitisk anknytning hos tidningarna medan organisationerna vill se tidningarna som partipolitiska språkrör och ge varje partigrupp möjlighet att ha en egen tidning.

De politiska partiernas uppfattning är här särskilt intressant. Deras bedömningar pekar på att de ser tidningen som ett viktigt *forum också inom den egna organisationen*. Detta framkommer bl. a. i deras positiva värdering av de politiska veckotidningarna. Partierna tycks mena att det är tidningssituationen i sin helhet och inte enskilda tidningar som skall skapa den lokala debatten. Partiernas åsikter tycks här utgå från en idealmodell för en fungerande politisk demokrati. Siffrorna visar dock att i praktiken är en klar majoritet av allmänheten "entidningsläsare". Det är relativt små, politiskt aktiva grupper som läser alla lokaltidningar.

Man kan slutligen diskutera *regionalradions och regional-tv:s* roll som lokalt forum. Det har tidigare nämnts att etermedierna tycks spela en mindre roll när det gäller de politiska partierna. Deras betydelse ligger främst inom ekonomi och arbetsliv, där bl. a. de fackliga organisationerna har möjlighet att komma fram. Försöket med lokalradio våren 1973 visade att även andra organisationer fick relativt stort utrymme. Detta gällde framför allt i reportage och i debattform. Analysen av experimentperioden pekade på att radiomediet kan ha karaktären av ett lokalt debattforum. Perioden var dock

alltför kort för att det skall vara möjligt att uttala sig om detta är något typiskt för lokal radioverksamhet.

6.4 Kommentär- och granskningsfunktionen

Ytterligare en uppgift som av tradition tillskrivs dagspressen är granskningsrollen. Tidningen skall inte enbart förmedla nyheter, den har också skyldighet att analysera och tolka skeendet och kritiskt granska vad som sker i samhället.

Denna granskningsfunktion tar sikte på tidningarna som självständiga företrädare för olika intressen. De skall utifrån sina egna värderingar förmedla en inträngande bild av vad som sker i det som synes ske. I det följande skall vi ta upp detta från två utgångspunkter, dels tidningarnas kommentarer och analyser på ledarsidan, dels den kritiska granskning som kan äga rum i nyhetsmaterialet.

6.4.1 *Kommentar och analys*

Den traditionella platsen för kommentarer och analyser är ledarsidan. På senare tid har man också börjat ge bakgrundsinformation i särskilda rutor i anslutning till viktigare nyheter.

Kommentär- och bakgrundsmaterial i pressen värderas genomgående mycket högt av organisationer, fullmäktigeledamöter och tidningsjournalister. Man menar att det är en av tidningarnas viktigaste uppgifter att analysera och förklara det politiska skeendet och andra händelser i samhället.

Kommentarernas innehåll

Den kommentar och analys som tidningarna ger är dock inte särskilt omfattande. Även om det finns vissa bakgrundsartiklar – ofta till större utrikesnyheter och som regel i form av byråmaterial – så är det ledarsidan som fortfarande står för de egentliga analyserna.

Ledarkommentarerna innehåller i huvudsak kommentarer i utrikes- och inrikespolitiska frågor. Detsamma gäller f. ö. majoriteten av artiklarna på ledarsidorna. Under den undersökta perioden, första halvåret 1973, är det enbart ca 10 procent av ledarkommentarerna som uppehåller sig vid regionala och lokala frågor. Detta kan jämföras med tidningarnas nyhetsbevakning, där det regionala och lokala innehållet tycks få ett allt större utrymme. Ledarsidan har en ambition att täcka ett utrikes- och inrikespolitiskt skeende, medan nyhetsmaterialet successivt begränsar sin ambitionsnivå till spridningsområdet. Tidningarna tycks på detta sätt fungera på två nivåer. Ledarna blir en del i en allmän rikspolitisk debatt, medan nyheterna skrivs för den lokala allmänheten.

Dessa två nivåer återkommer då man närmare studerar läsekretsarna för de två typerna av innehåll. Det är de politiskt aktiva som klart dominerar bland dem som uppger sig intresserade av ledarsidan, medan lokalnyheterna når ett tvärsnitt av den lokala befolkningen.

Man kan söka många förklaringar till det påvisade förhållandet. Man kan förmoda att den partipolitiska traditionen hos pressen slår igenom. Tidningarna vill inte begränsa sina åsikter till lokala frågor utan vill delta i den allmänna debatten i landet. Man vill bli citerad i olika medier t. ex. i radions tidningskrönika och på detta sätt få en nationell uppmärksamhet för sina ståndpunkter. En stor mängd cirkulärmaterial distribueras också från centralt håll i syfte att ge tidningarna underlag till kommentarer i riksfrågor.

En annan faktor bakom det begränsade utrymmet för lokalpolitiska kommentarer kan vara att vad som sker inom det egna området bedöms vara okomplicerat eller händelsefattigt. Man finner få händelser värda en utförlig kommentar. I stället vill man fästa läsarnas uppmärksamhet på större problem, som också indirekt har lokal betydelse och belysa dem. En annan förklaring som ibland framförs är att tidningen undviker den lokalpolitiska bevakningen eftersom man inte vill stöta sig med lokala politiker. Det är givetvis svårt att avgöra vilken roll dessa olika faktorer spelar för inriktningen hos tidningarnas kommentarer. Intressant är dock att tidningens begränsade uppmärksamhet för lokalpolitik också gäller nyhetssidorna: i lokalnyheterna är andelen politik betydligt mindre än i t. ex. inrikesmaterialet.

Jämförelser med andra undersökningar tyder på att de lokala kommentarerna ökat något över tid. Med reservation för svagheten i dylika jämförelser förefaller det lokala ledarmaterialet på tio år ha mer än fördubblats. Det är intressant att sätta detta i samband med förändringen av tidningsinnehållet i övrigt. Det har redan betonats att inriktningen på lokala nyheter i många tidningar troligen varit en följd av att man menat att tv sörjer för utrikes- och inrikesbevakningen. Eftersom tv inte ger några partipolitiska kommentarer har det varit naturligt för tidningarna att behålla utrikes- och rikskommentarer. Detta förklarar den stora skillnad som idag finns mellan kommentar- och nyhetsmaterialets geografiska fördelning. Om den tidsmässiga jämförelsen är korrekt skulle detta kunna betyda att ledarmaterialet långsamt följer efter nyhetsinnehållet och får en mer lokal profil.

Bland lokala organisationer och fullmäktigeledamöter är man idag kritiskt inställd till dagspressens analys av vad som sker. Man menar bl. a. att lokala och regionala frågor ägnas en alltför liten uppmärksamhet: det blir svårt för människor att ta ställning då man inte har tillgång till analyser av olika alternativ. Dessa åsikter delas också av journalisterna på tidningarna som direkt efterlyser fler lokala ledare.

Man kan spekulera kring vad fler lokala ledare skulle innebära för ledarläsningen. Tidigare har framhållits allmänhetens stora intresse för lokala nyheter. Med utgångspunkt från detta är det rimligt att förmoda att ledarkommentarer i lokala frågor skulle läsas av fler personer än som idag tar del av ledarsidan. Projektets endagsstudie pekade också på att de lokala ledarna hade ett något högre uppmärksamhetsvärde än sådana som tog upp riks- och utrikesfrågor.

Ledarläsningen är i övrigt i huvudsak beroende av läsarens politiska intresse. De politiskt aktiva grupperna – de politiskt intresserade och de organisationsaktiva – är genomgående flitiga ledarläsare. Ledarläsningen hänger också samman med vilken tidning man läser. Den allmänna tendensen är att personer som läser en tidning vars politiska färg de sympatiserar med oftare läser ledare. Detta resultat innebär att de två konkurrensorterna har

en större andel ledarläsare. På dessa är det fler personer som har tillgång till en egen tidning.

Tidningarnas politiska färg tycks också påverka organisationernas och fullmäktigeledamöternas åsikter om pressens sätt att sköta sin tolknings- och förklaringsroll. Det visar sig genomgående att man är mer positiv till pressens sätt att sköta denna, då man har tillgång till en "egen" tidning på orten. Mest kritiska är som väntat de socialdemokratiska organisationerna på de två monopolorterna. De anser genomgående att tidningarna på dessa orter inte ger en tillräcklig analys av vad som sker. Denna kritiska uppfattning ligger nära i linje med åsikten att man har svårt att nå ut med sina egna versioner av vad som händer.

Bedömningen av pressens förmåga att klara sin analysuppgift visar sig således ha en klar partipolitisk bakgrund. De politiska organisationerna tycks mena att en sådan analys måste göras utifrån en viss partiståndpunkt.

6.4.2 *Kritisk granskning*

Den kritiska granskningen av vad som sker i samhället kan tidningarna fullgöra på flera olika sätt: i kommentarer och bakgrundsartiklar eller i nyheter och reportage. En sådan granskning kan också ske genom en välredigerad debatt- eller insändarsida.

Dagspressens granskning kan gälla alla samhällsföreteelser. Traditionellt har bevakningen av den offentliga sektorn betonats. Det har framhållits att tidningarna har en viktig uppgift när det gäller att skydda den enskilde från överhetens ingrepp. Principen om kritisk granskning har dock kommit att utsträckas även till organisationer och näringsliv. Man har menat att också inom dessa samhällssektorer finns makthavare som måste hållas efter.

Kommunfullmäktigeledamöters och journalisters bedömningar bekräftar i stort sett de föreställningar som finns i den allmänna debatten. Bland fullmäktige betonas framför allt vikten av myndighetsgranskningen. Journalisterna anser i stort sett samtliga att denna bevakning är mycket viktig, men menar att granskningen av näringslivet är i det närmaste lika angelägen.

I ett tidigare avsnitt konstaterades att dessa bedömningar bland journalisterna kunde vara en faktor bakom den mycket omfattande myndighetsinformation som förmedlas genom dagspressen. Här gäller frågan hur stor del av denna som kan betraktas som kritisk granskning. Den innehållsanalys som gjorts tyder på att huvuddelen av det myndighetsstoff som förmedlas är "allmänt rapportering". Det förmedlar fakta eller åsikter som har sitt ursprung hos myndigheterna. Detsamma gäller nyheterna om det lokala näringslivet. Det är relativt sällsynt att kritiska synpunkter förs fram. Det nyhetsmaterial som med en tämligen vid definition kan karakteriseras som en förmedling av kritik mot myndigheter eller företag utgör omkring tio procent av nyheterna i de undersökta tidningarna. Detta material gäller i något större utsträckning myndigheter än företag.

Det måste dock framhållas att en sådan analys givetvis har flera svagheter. Det kan vara svårt att avgöra vad som är kritik. För detta krävs en relativt stor kunskap om vad som sker inom den kommun en tidning har att bevaka. En annan svaghet är att det här knappast är rimligt att enbart se till pro-

centandelar under en viss period. Det är rimligt att påstå att en tidnings kritiska bevakning snarast är en fråga om en beredskap med nedslag i enskilda artiklar, vilka inte tar sig uttryck i en stor spaltvolym. Även om det är små procenttal kan tidningarnas granskning fungera.

Vad anser då de berörda grupperna om tidningarnas sätt att sköta den kritiska granskningen? Bland de lokala journalisterna bedöms myndighetsbevakningen fungera tillfredsställande. Närmare 65 procent är av denna åsikt. Bland fullmäktigeledamöterna är andelen som anser att tidningarna fungerar obetydligt högre (drygt 70 procent).

Journalisterna är mer kritiskt inställda till tidningarnas näringslivsbevakning. Enbart 1/3 anser att denna sköts tillfredsställande. Bland fullmäktigeledamöterna är motsvarande andel omkring hälften.

Inte heller dessa procenttal kan tolkas strikt. Både journalister och lokala politiker är parter när det gäller pressens granskning. De kompletterande intervjuerna med lokala politiker antyder t. ex. ett större missnöje med tidningarnas förmåga till självständig analys och granskning av det material som lämnas ut från kommunen. Bland journalister tycks man mena att det finns brister på detta område men att dessa framför allt är en fråga om otillräckliga resurser, något som också framhållits i andra undersökningar.

Karaktern på pressens kritiska granskning skiljer sig knappast mellan konkurrens- och monopolorter. De skillnader som finns ligger främst hos enskilda tidningar t. ex. de liberala tidningarnas något mer omfattande myndighetskritik och de socialdemokratiska tidningarnas kritik av företag. Skillnaderna är dock genomgående mycket små. Inte heller journalisternas och fullmäktigeledamöternas bedömningar uppvisar större skillnader mellan de fyra undersökningsområdena. Fullmäktigeledamöterna i Västerås är mest nöjda med den lokala tidningens myndighetsbevakning. De mest missnöjda kommunfullmäktigeledamöterna finns i Leksand, där – som tidigare visats – myndigheter i kommunen överhuvudtaget får en liten uppmärksamhet i de lokalt spridda tidningarna. I journalisternas värdering av den lokala situationen finns inga uttalade områdesskillnader.

Regionalradio och regional-tv karakteriseras också av en "rapporterande" journalistik. Det är självklart att det är svårt att direkt jämföra presentationen av en händelse i radio eller tv och i tidningarna. Ett försök till direkt jämförelse mellan radions och pressens sätt att rapportera gjordes dock i samband med det s. k. lokalradioförsöket våren 1973. Resultatet av en jämförande innehållsanalys pekade på vissa intressanta skillnader. Lokalradion hade under försöksperioden mer av uppsökande journalistik – man lyfte fram händelser vid sidan av den traditionella nyhetsströmmen – medan tidningarna kännetecknades mer av traditionell förmedling. Skillnaden tycktes i första hand bero på mediernas olika karaktär. Lokalradion utnyttjade radiotekniken och gjorde reportage där olika parter kom fram och kunde debattera med varandra – ofta i direktsändningar. Det är dock vanskligt att dra några mer långtgående slutsatser från en försöksperiod. Klart är emellertid att detta visar hur lokala radiosändningar kan komplettera dagspressnyheterna beträffande granskningen av vad som sker i området.

De resultat som här redovisats får inte uppfattas som någon fullständig beskrivning av pressens granskningsfunktion. Resultaten kan inte slutligt säga om den idag fungerar bra eller dåligt. För att få en fördjupad bild är

det nödvändigt att mer utförligt analysera vad som faktiskt händer i det lokala samhället och jämföra detta med vad som tas upp av tidningarna.

6.5 Pressens politiska funktioner

Denna rapport har syftat att belysa tre centrala politiska funktioner hos svensk dagspress: informationsförmedling, forum samt kommentar- och granskning. De redovisade resultaten är baserade på intensivstudier av *fyra områden*, där det sammanlagt utges sju lokala morgontidningar.

Resultaten har visat att dagspressen spelar en central roll för *informationsförmedlingen* i lokala samhällsfrågor. Tidningarna har stor spridning och innehåller en stor andel samhällsorienterande nyheter. De värderas högt som informationskälla av både politiskt intresserade och politiskt ointresserade personer. De anses av organisationer och politiker ha stor betydelse för den lokala opinionsbildningen. Tidningarnas betydelse förefaller större i storstadskommunerna än på landsbygden.

Dagspressens politiska information gäller i första hand vad som sker i politiska beslutsorgan och myndigheter. Det partipolitiska nyhetsmaterialet har mindre utrymme.

Dagspressen värderas som regel högre som lokal informationsväg än regionalradio och regional-tv. Etermedierna anses dock viktigare i riksfrågor – utom bland de politiskt aktiva.

Dagspressens *forumfunktion* förefaller i allmänhet föga utvecklad. Visserligen finns klara skillnader mellan olika typer av tidningar. Det allmänna intrycket är dock att tidningarnas debatt- och insändarsidor i relativt lite utsträckning utnyttjas som lokalpolitiskt forum. Mycket talar för att detta har att göra med den partipolitiska traditionen hos svensk press: politisk debatt skall föras mellan och inte i tidningar. Denna slutsats stöds av de bedömningar som görs av organisationer, politiker och journalister.

Kommentar och granskning av vad som sker i samhället är i första hand en fråga för ledarsidan. Bakgrundsartiklar och övriga kommentarer är sparsamt förekommande. Kommentarererna rör i första hand riks- och utrikesfrågor. Lokala organisationer, politiker och journalister är i stort sett överens om att tidningarnas analys är bristfällig. De ger dock detta faktum olika förklaringar. Vad beträffar den kritiska granskningen är de mer positiva till tidningarnas sätt att sköta denna. Kvantitativt är dock nyheter som förmedlar kritik relativt få.

Vad beträffar forum- samt kommentar- och granskningsfunktionerna tycks regionalradio och regional-tv idag knappast vara något alternativ till lokalpressen. Detta hänger samman med det begränsade utbudet i dessa medier. Det ligger dock i dessa mediers natur att de har lättare skapa debatt och lyfta fram företeelser till granskning. Detta kunde visas bl. a. i lokalradioförsöket 1973.

Den lokala tidningssituationens betydelse för dagspressens sätt att fungera har iakttagits på olika sätt. På de orter där flera tidningar utges är nyhetsutbudet mer omfattande i samhällsfrågor. De lokala tidningarna kompletterar varandra. Däremot är det svårare att avgöra i vilken utsträckning den en-

skilda tidningen stimuleras av lokal konkurrens. De politiskt aktiva grupperna och journalisterna är emellertid mer positiva till tidningarna på konkurrensorterna.

Betydelsen av lokala tidningsalternativ betonas framför allt av de politiskt engagerade grupperna i kommunen samt av journalisterna. Det är också de politiskt aktiva som *direkt* utnyttjar konkurrenssituationen genom att läsa flera lokala tidningar. Förekomsten av flera tidningar på en ort tycks framför allt vara betydelsefullt för vilken information som ges om lokala opinioner – både i nyheter och kommentarer. Det måste givetvis *indirekt* påverka de politiskt ointresserade grupperna.

Information om politiska beslut och om myndighetsåtgärder är i stort sett lika omfattande på monopol- som på konkurrensorter.

Forumfunktionen tycks vara lika lite utnyttjad på orter med en tidning som på flertidningsorterna. Organisationerna tycks inte heller se denna som en direkt lösning av deras opinionssituation. Istället betonar de behovet av egna tidningar.

Kommentar- och granskningsuppgifterna tycks fungera på i stort samma sätt på monopol- och konkurrensorter. De förefaller mer hänga samman med egenskaper hos enskilda tidningar än med tidningssituationen i sig. De politiska grupperna menar dock att granskningen blir bättre då det finns flera lokaltidningar.

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry should be supported by a valid receipt or invoice. This not only helps in tracking expenses but also ensures compliance with tax regulations.

In the second section, the author provides a detailed breakdown of the company's revenue streams. This includes sales from various product lines, licensing fees, and other miscellaneous income. Each category is analyzed to determine its contribution to the overall financial health of the organization.

The third section focuses on the company's operational costs. It details the expenses related to production, marketing, and administrative functions. By comparing these costs against the revenue, the document aims to identify areas where efficiency can be improved.

Finally, the document concludes with a summary of the financial performance over the reporting period. It highlights the key findings and offers recommendations for future strategic planning. The author stresses the need for continuous monitoring and adjustment of financial policies to ensure long-term success.

Category	Item	Value	Percentage
Revenue	Sales - Product A	120,000	30%
	Sales - Product B	80,000	20%
	Licensing Fees	50,000	12.5%
	Other Income	30,000	7.5%
	Interest Income	20,000	5%
	Dividend Income	15,000	3.75%
	Government Grants	10,000	2.5%
	Consulting Fees	8,000	2%
	Patent Royalties	5,000	1.25%
	Freight Subsidies	2,000	0.5%
Expenses	Production Costs	90,000	22.5%
	Marketing	40,000	10%
	Administrative	30,000	7.5%
	Research & Development	25,000	6.25%
	Legal Fees	15,000	3.75%
	Insurance	10,000	2.5%
	Utilities	8,000	2%
	Travel	5,000	1.25%
	Depreciation	3,000	0.75%
	Interest Expense	2,000	0.5%

Appendix

1 Undersökningsområden

1.1 Områdesurval

Utgångspunkten för forskningsprojektets val av geografiska områden för intensivstudium har varit de s. k. blockregionerna. Dessa har bedömts vara de mest lämpliga urvalsenheterna bl. a. därför att de också utnyttjas i den officiella tidningsstatistiken – AB Tidningsstatistik (TS). Blockregionerna är också mycket lätthanterliga för mer detaljerade studier på kommunnivå.

Urvalet av undersökningsregioner har skett i två steg. Först uppställdes en *urvalsram*. Denna har bestämts av tre huvudvariabler: socioekonomisk struktur, politisk situation och konkurrensläge på tidningsmarknaden, både regionalt och lokalt.

För att få ett användbart, om än tämligen grovt, mått på den *socioekonomiska strukturen* utgick vi från tätortsgraden i respektive blockregion. Den *politiska strukturen* bestämdes helt enkelt genom att andelen socialdemokratiskt/kommunistiskt (vpk) röstande jämfördes med andelen som röstade på borgerliga (m, fp, c) partier. Någon hänsyn till partier utan riksdagsrepresentation har inte tagits.

Med utgångspunkt från graden av *lokal och regional konkurrens* på tidningsmarknaden gjordes därefter en indelning av de 70 blockregionerna.

Utifrån från fördelningen av blockregioner enligt tabell A 1 valdes 30 regioner som preliminära undersökningsenheter. Hänsyn togs härvidlag till kravet på en regional fördelning av områdena i landet och att storstäderna har ansetts givna i undersökningen.

För att kunna genomföra realistiska intensivstudier var det emellertid knappast möjligt att undersöka något större urval regioner. Tvärtom eftersträvades ett fåtal typområden som skilde sig åt framför allt genom olikhet i socio-ekonomisk/politiskt avseende och i fråga om mediesituation.

Tabell A1 Konkurrenssituation i svenska blockregioner (TS-områden). Siffrorna avser TS-områdenas löpnummer.

Politisk struktur	Borgerlig röstövertikt		Soc. dem. + vpk röstövertikt		
Tätortsgrad	D-E	F-G	D-E	F-G	
Regionalt monopol	lokalt monopol	03, 13, 14, 32, 40	45	62, 65	10
		25, 26	33		09, 48
	lokal konkurrens	31			04, 24
Regional konkurrens	lokalt monopol	02, 51	11		17
		15, 18, 29, 64	20	42, 58, 60, 69	05, 06, 08, 22, 53
	lokal konkurrens	16, 34, 43	36	61, 63, 66, 67	01, 07, 19, 28, 46 47, 49, 55, 59, 70
	lokal konkurrens	38		57	
lokal konkurrens	12, 21, 30, 35, 37	39	44	23, 27, 41, 50, 52, 54, 56, 68	

Blockregioner

01 Stockholm/Södertälje	21 Visby	41 Kristinehamn/Filipstad	61 Sollefteå
02 Norrtälje	22 Karlskrona	42 Karlstad	62 Örnköldsvik
03 Enköping	23 Karlshamn	43 Säffle/Åmål	63 Östersund
04 Uppsala	24 Kristianstad	44 Arvika	64 Umeå
05 Nyköping	25 Hässleholm	45 Örebro	65 Skellefteå
06 Katrineholm	26 Ängelholm	46 Karlskoga	66 Lycksele
07 Eskilstuna	27 Hälsingborg/Landskrona	47 Lindsberg	67 Piteå
08 Mjölby/Motala	28 Malmö/Lund/Trelleborg	48 Västerås	68 Luleå/Boden
09 Linköping	29 Ystad/Simrishamn	49 Köping	69 Haparanda/Kalix
10 Norrköping	30 Eslöv	50 Fagersta	70 Kiruna/Gällivare
11 Jönköping	31 Halmstad	51 Sala	
12 Tranås	32 Falkenberg/Varberg	52 Avesta/Hedemora	
13 Eksjö/Nässjö/Vetlanda	33 Göteborg	54 Ludvika	
14 Värnamo	34 Uddevalla	55 Mora	
15 Ljungby	35 Trollhättan/Vänersborg	56 Gävle/Sandviken	
16 Växjö	36 Borås	57 Bollnäs/Söderhamn	
17 Västervik	37 Lidköping/Skara	58 Hudiksvall/Ljusdal	
18 Hultsfred/Vimmerby	38 Falköping	59 Sundsvall	
19 Oskarshamn	39 Skövde	60 Härnösand/Kramfors	
20 Kalmar/Nybro	40 Mariestad		

Anm: Tätortsgrad: D-E = 30,0–69,9 procent och F-G = 70,0–99,9 procent tätortsboende. *Regional konkurrens* har bestämts utifrån skillnaden i procentuell täckning i regionen mellan första- och andratidningen. Regionerna har därefter rangordnats. *Regionalt monopol* betecknar blockregioner i övre kvartilen och regional konkurrens blockregionerna i nedre kvartilen. *Lokal konkurrens* förekommer då försttidningen i *mindre* än 1/3 av kommunerna i regionen har över 50 procent större täckning än övriga tidningar. *Lokalt monopol* har vi ansett förekomma då försttidningen i *mer än* 2/3 av kommunerna i regionen haft motsvarande dominans.

De fyra områden som valdes skulle plockas ur tabell A 1, så att de illustrerade fyra typiska situationer.

Utifrån den socio-ekonomiska och politiska strukturen – som i stort sammanfaller – valdes två regioner med borgerlig och två med socialistisk (soc.dem. + vpk) majoritet i valmanskåren. Inom respektive politiskt block valdes ett område med tidningskonkurrens och ett med monopol. Slutligen knöts urvalet till två kommuner inom varje region för att ytterligare renodla situationerna.

De valda regionerna är följande:

		POLITISK STRUKTUR	
		(m)+(fp)+(c)- majoritet	(s) + (vpk)- majoritet
TIDNINGSSITUATION	konkurrens	FALUN/ LEKSAND	MALMÖ/ TRELLEBORG
	monopol	GÖTEBORG/ LERUM	VÄSTERÅS/ HALLSTAHAMMAR

Anm.: I de kommuner som kursiverats har samtliga delstudier genomförts.

Ett speciellt skäl till att välja *Göteborg* och *Malmö* var att det bedömdes som angeläget att två storstäder representerades i undersökningen. När det gäller *Västerås* fanns också anledning att anta att mediasituationen där kunde vara särskilt intressant, med tanke på den fackliga Metallarbetarens höga täckning i kommunen. I fråga om *Falu-regionen* ansågs det jämna konkurrensförhållandet vara av intresse; två relativt stora dagliga tidningar, en socialdemokratisk och en liberal. Möjligheterna till intensivstudier i ett glesbygdsmråde som Leksand var här ytterligare ett motiv, liksom att det i denna kommun förekommer ytterligare en lokal dagstidning och dessutom ett lokalt utgivet annonsblad.

Regionerna presenteras utförligt i det följande.

1.2 Malmö kommun

Malmö är residensstad i Malmöhus län och en expansiv industri- och sjöfartsstad. Kommunens totala areal är 404 km². Malmö är centrum i Skånes bördigaste och mest tätbefolkade område. En stor del av de yrkesarbetande är bosatta utanför staden och en rad samhällen fungerar idag närmast som sovstäder åt Malmö.

Kommunens befolkningsökning har varit kraftig från början av 1940-talet till slutet av 1960-talet, men sedan 1968 har inga påtagliga förändringar skett. De senaste 10 åren har befolkningen i Malmö ökat med 6,5 procent. Andelen utländska medborgare i Malmö uppgår till 7,4 procent av totala befolkningen som 1973 var 251 408 invånare.

Åldersfördelning i Malmö kommun 1973-12-31, procent.
(SCB, Demopak)

Åldersgrupp	0-14	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-
Andel	17,4	14,3	14,8	11,4	14,1	14,4	13,7

Den 1 februari 1972 bodde huvuddelen av Malmös befolkning (97,3 procent) i tätorter. Medelinkomsten i tätorterna var 34 600 kr och på landsbygden 34 400 kr (1970).

Av de 50 000 industrisysselsatta i Malmö arbetar ca 40 procent inom metall- och verkstadsindustrin. Textil- och livsmedelsbranscherna sysselsätter många liksom den grafiska industrin. Byggnads- och anläggningssektorn har ett viktigt centrum i Malmö.

För Malmös del har en relativt kraftig förändring av näringsstrukturen ägt rum under den senaste 30-årsperioden, från en dominans för tillverkningsindustrin till dominans för handel, samfärdsel och servicenäringarna.

Socialdemokraterna har ensam majoritet i Malmö kommunfullmäktige. I 1973 års kommunval fördelade sig de 61 mandaten enligt följande.

Partier, Malmö	Procent	Mandat
Moderata samlingspartiet	19,6	12
Folkpartiet	7,7	5
Centerpartiet	18,6	11
Socialdemokraterna	49,4	31
Vänsterpartiet kommunisterna	3,5	2
Övriga	1,2	-

Socialdemokraterna har haft ensam majoritet i Malmö kommun under hela 1960-talet. De borgerliga partierna har gått samman i olika konstellationer, den mest betydande var Medborgerlig Samling som uppträdde i 1964, 1966 och 1968 års val. Småpartierna har inte haft några framgångar i kommunen. KDS har som mest uppnått ett par procent av rösterna. Även vpk har en relativt svag ställning i Malmö med omkring 3 procent av valmanskåren.

I Malmö utges fyra dagliga tidningar, Sydsvenska Dagbladet (SDS), Arbetet, Skånska Dagbladet (SkD) och Kvällsposten (KvP). Dessutom finns lokala officiner för stockholmstidningarna Expressen och Aftonbladet.

Sydsvenska Dagbladet Snällposten grundades i Malmö år 1848. Tidningens politiska signatur var ursprungligen neutral liberal (1906). 1912 ändrades den till moderat och 1966 övergick man till att beteckna sig oberoende liberal. Upplagan har ökat kraftigt sedan starten och SDS har under senare år varit mycket framgångsrik. Upplagan i Malmö 1974 var 63 200 ex.

Arbetet utkom med sitt första nummer i augusti 1887. År 1900 kom man ut med 6 nummer per vecka och inte förrän 1945 övergick man till sjudagarsutgivning. Arbetet har under större delen av sin tillvaro varit socialdemokratisk, 1923 till 1935 kallade man sig dock socialistisk. Även Arbetets upplaga har ökat kraftigt under senare år. Tidningen utges f. n. med fyra editioner, Syd-Sverige, Nordvästskåne och Skåne-editionerna avsedda för södra

Sverige, samt Väst-Sverige som huvudsakligen riktas till Göteborgsområdet. Upplagan i Malmö var 1974 41 100 ex.

Skånska Dagbladet startades ungefär samtidigt som *Arbetet* i Malmö. Politiskt har SkD under vissa perioder betecknats som liberal eller frisinnad. 1925 övergick man till att bära bondeförbundets, senare centerpartiets, signatur. Upplagan var 1974 i Malmö 6 300 ex.

Kvällsposten startades i anslutning till SDS 1948, till en början med vecko- utgivning men från 1950 med sjudagarsutgivning. Tidningen betecknades ursprungligen som moderat men övergick samtidigt som SDS till oberoende liberal signatur 1966. Upplagan var 1974 i Malmö 36 500 ex.

När det gäller mediesituationen i Malmö bör särskilt KvP:s mycket kraftiga upplageökning under senare tid framhållas, en tredubbling på tio år, från ca 45 000 ex per dag i början av 1960-talet till över 119 000 ex 1974.

1.3 Trelleborgs kommun

Trelleborg är en hamn- och industristad. Ca 10 procent av befolkningen är sysselsatta inom jordbruket. 1973 hade kommunen 35 203 invånare, av dessa var 8,6 procent utländska medborgare.

Åldersfördelning i Trelleborgs kommun 1973-12-31, procent.
(SCB, Demopak)

Åldersgrupp	0-14	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-
Andel	20,9	13,1	14,4	11,6	12,9	12,0	15,1

Under 1960-talet har en kraftig förändring av tätortsgraden skett, från 47,3 procent 1960 till 69,1 procent 1972. Medelinkomsten var i tätort 1970 34 400 kr och på landsbygden 32 400 kr. Politiskt dominerar socialdemokraterna som har en klar majoritet i fullmäktige. Vpk har endast en ringa andel av rösterna och några större koalitioner har inte förekommit under senare år. I 1973 års kommunalval fördelade sig de 51 mandatena enligt följande.

Partier, Trelleborg	Procent	Mandat
Moderata samlingspartiet	12,3	6
Folkpartiet	7,5	4
Centerpartiet	24,0	12
Socialdemokraterna	54,0	29
Vänsterpartiet kommunisterna	0,2	-
Övriga	2,0	-

I stort sett samma dagstidningar förekommer i Trelleborg som i Malmö. I Trelleborg utges dessutom en lokal tidning, *Trelleborgs Allehanda*, som i tätorterna har en dominerande ställning och i Trelleborg en täckning på närmare 70 procent. Malmötidningarna förekommer i mellan 15 och 25 procent av hushållen. Upplagan för *Trelleborgs Allehanda* var 1974 i Trelleborg 8 900

ex. Av malmötidningarna sprids SDS med 2 200 ex, Arbetet 2 400 ex och KvP 3 400 ex.

1.4 Göteborgs kommun

Göteborg är residensstad i Göteborgs och Bohus län. Kommunen är till ytan ungefär lika stor som Malmö, 424 km². Den sociala segregationen är relativt stark. I de centrala delarna och vissa äldre ytterstadsdelar bor mer välsituerade medan de snabbt uppvuxna ytterstadsdelarna domineras av arbetare.

Befolkningstillväxten har varit något långsammare än i Malmö under de senaste 30 åren, ca 45 procent under denna tid. Invånarantalet var 1973 449 470 personer varav 8,8 procent utländska medborgare.

Åldersfördelning i Göteborgs kommun 1973-12-31, procent.
(SCB, Demopak)

Åldersgrupp	0-14	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-
Andel	18,3	14,4	16,0	10,8	13,4	13,9	13,3

Huvuddelen av kommunen är tätortsområde. 98,4 procent av invånarna bor i tätort. Skillnaden i medelinkomst mellan tätort och landsbygd är stor, 41 500 respektive 35 600 kr. Inte fullt en tredjedel av de yrkesverksamma i Göteborg är sysselsatta inom tillverkningsindustrin och närmare två tredjedelar inom handel, samfärdsel och service.

Majoritetsförhållandena i Göteborgs kommunfullmäktige har fluktuerat under senare år. Utvecklingen under 1960-talet har gått från en socialdemokratisk/kommunistisk majoritet till en borgerlig. Centerpartiet har börjat inta en alltmer framträdande plats. Vänsterpartiet kommunisterna har under 1960-talet haft omkring en knapp tiondel av valmanskåren. I 1973 års kommunval fördelade sig de 81 mandat enligt följande.

Partier, Göteborg	Procent	Mandat
Moderata samlingspartiet	14,4	12
Folkpartiet	23,1	19
Centerpartiet	13,3	11
Socialdemokraterna	38,5	32
Vänsterpartiet kommunisterna	8,2	7
Övriga	2,5	-

Tidningssituationen i Göteborg har genomgått relativt stora förändringar under efterkrigstiden. Flera stora tidningar har lagts ned. Idag återstår enbart två lokala dagstidningar – Göteborgs-Posten (GP) och GT – vilka utges av samma ägarintresse (familjen Hjärne). Dessutom utkommer Arbetet (Malmö) med en västsvensk edition avsedd för göteborgsregionen. Aftonbladet har eget tryckeri i staden och Expressen en lokalredaktion. Vidare utkom vid tiden för undersökningen Arbetar-Tidningen (edition av Ny Dag, Stock-

holm) två gånger per vecka. Mölndals-Posten och Västerbygden utkommer en gång per vecka och har begränsad spridning i regionen. GP dominerar klart mediesituationen inom blockregionen (TS-område 33, Göteborg) med en täckning av 79 ex per 100 hushåll. Kvällstidningen GT följer därefter med 22 ex per 100 hushåll.

Så sent som 1956 fanns sex dagliga tidningar i Göteborg. Idag återstår endast två, GP och GT. Fram till 1973 utgavs Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning (GHT). Aftonposten lades ned 1956 och Ny Tid 1963. 1956 upphörde Arbetar-Tidningen med daglig utgivning. Sammanlagt har 23 lokala dagstidningar utgivits i Göteborg under 1900-talet.

Göteborgs-Posten utkom första gången 1859 med liberal signatur. Den passerade GHT omkring 1930 i första hand tack vare upplageframgångar i regionen utanför själva Göteborg. Tio år senare hade GP hunnit ikapp GHT ifråga om annonser. Upplagan var 1974 i Göteborg 191 000 ex.

GT startades av GHT år 1902. Den har alltid haft liberal eller frisinnad signatur. Upplagan har varierat kraftigt sedan starten. GHT sålde 1972 GT till Göteborgs-Posten. Fr. o. m. 1973 utges GT av ett dotterbolag till GP. Upplagan var 1974 i Göteborg 55 900 ex.

Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning grundades 1832 och utkom till en början som eftermiddagstidning. Den hade under början av 1900-talet ett mycket starkt grepp om den göteborgska tidningsmarknaden men förlorade sin ledande ställning under 30-talet då GP blev den största dagstidningen i Göteborg. Tidningen lades ned i september 1973. Presstödet utgick under detta år med ca 6 milj. kr.

1963 lades den lokala socialdemokratiska tidningen – Ny Tid – ned. Idag utger *Arbetet en västsvensk edition* – startad 1965. Denna edition har ca 11 000 ex i Göteborgs kommun. Totalt har den västsvenska editionen drygt 20 000 exemplar per utgivningsdag (vardagar) i västra Sverige.

Arbetar-Tidningen har sedan 1958 utkommit som avläggare till Ny Dag och har sedan starten haft kommunistisk signatur. Upplagan 1945 var 10 000 ex, 1950 hade man ökat till 11 800 ex men 1965 var man nere i 8 000 ex. I Göteborg var upplagan 1974 1 800 ex.

1.5 Lerums kommun

Lerum är centralort i kommunen med samma namn och kan närmast betecknas som ett villa- och förortssamhälle till Göteborg. Närheten till Göteborg har gjort att Lerums kommun vuxit mycket snabbt ifråga om befolkning. Under de senaste 30 åren har invånarantalet ökat från knappt 10 000 till 27 288 (1973). Andelen utländska medborgare är låg – 3,6 procent.

Åldersfördelning i Lerums kommun 1973-12-31, procent
(SCB, Demopak)

Åldersgrupp	0-14	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-
Andel	30,7	11,2	19,5	13,9	9,2	7,1	8,2

I början av 1972 var tätortsgraden 76,7 procent. Medelinkomsten i tätorterna uppgick till 39 700 kr och på landsbygden till 33 000 kr.

De borgerliga partierna har haft en klar majoritet i Lerums kommunfullmäktige under hela 1960-talet. I kommunvalet 1973 förekom också ett lokalt parti, God miljö i Lerums kommun, som erhöll närmare 20 procent av rösterna, vilka i första hand togs från de borgerliga partierna. De 41 mandaten fördelade sig då enligt följande.

Partier, Lerum	Procent	Mandat
Moderata samlingspartiet	14,3	6
Folkpartiet	15,2	6
Centerpartiet	16,9	7
Socialdemokraterna	30,2	13
Vänsterpartiet kommunisterna	3,1	1
KDS	1,8	1
God miljö i Lerums kommun	18,0	7

Mediestrukturen i Lerum liknar i stort den i Göteborg. GP har en täckning av 81 ex per 100 hushåll både i tätorterna och på landsbygden. I kommunen utkommer dessutom *Lerums tidning* som är en avläggare till Elfsborgs läns tidning (ELT, Alingsås). Denna når ut till 15 hushåll av 100. I kommunen utges ett lokalt annonsblad med ett nummer per vecka.

1.6 Västerås kommun

Västerås är residensstad i Västmanlands län. Kommunen är till ytan dubbelt så stor som Malmö eller 889 km².

Kommunen har expanderat kraftigt de senaste 30 åren. Sedan 1963 har befolkningen ökat med ca 25 procent och 1973 var den 117 936 invånare. Av dessa var 8,1 procent utländska medborgare.

Åldersfördelning i Västerås kommun 1973-12-31, procent.
(SCB, Demopak)

Åldersgrupp	0-14	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-
Andel	23,1	14,2	17,3	12,0	12,3	11,4	9,6

Trots kommunens yta är tätortsgraden 95 procent (1972). Medelinkomsten var i tätort 36 200 kr och på landsbygden 31 600 kr (1970).

Den mest betydande industrin i Västerås är ASEA som har 10 500 anställda i staden. Totalt är ca två femtedelar av de yrkesverksamma i kommunen sysselsatta inom tillverkningsindustrin.

Socialdemokraterna har tillsammans med vänsterpartiet kommunisterna majoritet i Västerås kommunfullmäktige och så har varit fallet under hela 1960-talet. I kommunvalet 1973 fördelade sig de 65 mandaten som följer:

Partier, Västerås	Procent	Mandat
Moderata samlingspartiet	12,1	9
Folkpartiet	11,4	8
Centerpartiet	21,3	14
Socialdemokraterna	47,2	31
Vänsterpartiet kommunisterna	5,4	3
Övriga	2,6	–

I Västerås utges Vestmanlands läns tidning (VLT) som enda dagliga tidning. Dessutom finns två veckotidningar av dagspresskaraktär, Västmanlands Nyheter (VN) och Västmanlands Folkblad (VF).

Västmanlands läns tidning dominerar tidningsmarknaden i blockregionen (TS-område 48, Västerås) med en total täckning av 85 ex per 100 hushåll. Den grundades 1831 i Västerås och har sedan 1906 haft liberal eller frisinnad signatur. Upplagan var 1974 i Västerås 37 300 ex.

Västmanlands Folkblad började 1918 utkomma med två nummer per vecka. 1920 blev VF sexdagarstidning och förblev så till 1965, med en kort period (1922–1928) av fyradagarsutgivning. 1966 gick den socialdemokratiska tidningen upp i Folket, Eskilstuna, och från 1971 kom VF ut som veckotidning. Upplagan var 1974 i Västerås 2 200 ex.

Västmanlands Nyheter startades 1917 som organ för Bondeförbundet. Den utkom till att börja med tre dagar per vecka men övergick redan 1923 till veckoutgivning. Upplagan var 1974 i Västerås 2 300 ex.

Anmärkningsvärt för Västeråsregionen är den höga hushållstäckningen för Metallindustriarbetareförbundets tidning Metallarbetaren som läses i 27 hushåll av 100. Stockholms kvällstidningar Aftonbladet och Expressen når båda ut till ca 22 hushåll av 100.

Presstödet utgick 1974 till VF och VN med vardera 300 000 kronor.

1.7 Hallstahammars kommun

Hallstahammar är en utpräglad industriort, även om servicenäringarna och de offentliga institutionerna har utvecklats kraftigt de senare åren och bidragit till en mer differentierad arbetsmarknad. Befolkningstillväxten har varit snabb om än något mindre än i Västerås. 1973 hade kommunen 18 732 invånare och av dessa var hela 15,6 procent utländska medborgare, vilket gör Hallstahammar till den av de studerande kommunerna med den högsta andelen invandrare.

Åldersfördelning i Hallstahammars kommun 1973-12-31, procent.
(SCB, Demopak)

Åldersgrupp	0–14	15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65–
Andel	24,5	14,5	16,0	11,9	11,9	11,0	10,2

Tätortsgraden 1972 var 95,3 procent. I tätorterna tjänade man i genomsnitt 35 000 kr och på landsbygden 32 700 kr. Över hälften av de yrkesverksamma är sysselsatta inom tillverkningsindustrin medan jordbruket som 1945 sysselsatte över 10 procent av befolkningen nu svarar för mindre än 5 procent.

Socialdemokraterna har stark majoritet i Hallstahammar. De borgerliga partierna har haft en svag ställning i kommunen. I kommunvalet 1973 fördelade sig de 49 mandaten enligt tablån.

Partier, Hallstahammar	Procent	Mandat
Moderata samlingspartiet	7,6	4
Folkpartiet	7,4	4
Centerpartiet	17,3	8
Socialdemokraterna	58,4	28
Vänsterpartiet kommunisterna	7,8	4
KDS	1,5	1
Övriga	0,1	–

I jämförelse med Västerås finns ingen större skillnad i mediestruktur. VLT dominerar tidningsmarknaden med 80 ex per 100 hushåll. VF och Aftonbladet har dock ca 5 ex mer per 100 hushåll än i Västerås.

1.8 Falu kommun

Centralorten Falun är residensstad i Kopparbergs län. Den är dalarnas administrativa och kulturella centrum. Kommunen upptar en yta av 2 054 km². Falun är således den till ytan största av de undersökta kommunerna.

Även Faluns befolkningsökning har varit kraftig under efterkrigstiden. Mellan 1943 och 1973 ökade invånarantalet med 22 procent och var 1973 46 631. Endast 2,3 procent är utländska medborgare.

Åldersfördelning i Falu kommun 1973-12-31, procent.
(SCB, Demopak)

Åldersgrupp	0-14	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-
Andel	32,9	14,4	14,3	10,8	13,0	12,3	15,2

En relativt stor del av befolkningen bor på ren landsbygd. Tätortsgraden är endast 78,3 procent (1972). Skillnaden i medelinkomst mellan tätort och landsbygd är också ganska stor, 35 200 kr respektive 28 800 kr. Servicenäringarna sysselsätter en väsentligt större del av de förvärvsarbetande i Falun än i andra dalastäder, närmare en tredjedel, till stor del beroende på att centralasarettet är Faluns största arbetsgivare med ca 1 500 anställda.

De borgerliga partierna har över hälften av rösterna i Falun. De 61 mandaten i kommunfullmäktige fördelades efter 1973 års kommunval enligt följande

Partier, Falun	Procent	Mandat
Moderata samlingspartiet	12,3	8
Folkpartiet	9,7	6
Centerpartiet	31,3	19
Socialdemokraterna	40,5	26
Vänsterpartiet kommunisterna	3,8	2
Övriga	2,3	—

Falun är utgivningsort för Dalarnas två största dagstidningar, Falu-Kuriren (FK) och Dala-Demokraten (DD). I blockregionen (TS-område 52, Borlänge, Falun) är FK ledande tidning med 73 ex per 100 hushåll. DD når ut till 24 procent av hushållen, Expressen täcker 26 procent och Aftonbladet 20 procent.

Falu-Kuriren utkom första gången 1894. Från början hade man frisinnad signatur men övergick 1945 till (fp) och kallade sig från 1963 liberal. Fram till 1927 utkom den med tre nr/vecka men övergick då till sexdagarsutgivning. Upplagan var 1974 i Falun 12 900 ex.

Dala-Demokraten startades 1917 med socialistisk signatur. Den utgavs då med ett nr i veckan men övergick efter ett år till tredagarsutgivning. 1921 ändrades den politiska signaturen till socialdemokratisk och 1935 ökades periodiciteten till sex nr per vecka. Upplagan var 1974 i Falun 4 200 ex.

Dalabygden har givits ut sedan 1946 med bondeförbundets, senare centerpartiets signatur. Då som nu utkom tidningen en gång per vecka. Upplagan har ökat från 3 800 1950 till 8 000 ex 1973. Dalabygden förekommer främst på landsbygden. Utgivningsort är Borlänge. Upplagan var 1974 i Falun 1 200 ex.

Presstödd utgick 1974 till samtliga lokala tidningar. FK erhåll 750 000 kr, DD 3 750 000 kr och Dalabygden 300 000 kr.

1.9 Leksands kommun

Fr. o. m. årsskiftet 1973/74 omfattar Leksands kommun de tidigare kommunerna Leksand, Siljansnäs och Ål. Den nya kommunen har en total areal på ca 1 200 km².

Kommunens invånarantal har sakta minskat, mellan 1943 och 1973 med 11 procent. 1973 hade man totalt 12 434 invånare. Andelen utländska medborgare är mycket låg, den lägsta bland de undersökta kommunerna eller 1,5 procent. Åldersfördelningen är starkt positivt sned, dvs. andelen i de övre åldersgrupperna är överrepresenterad.

Åldersfördelning i Leksands kommun 1973-12-31, procent.
(SCB, Demopak)

Åldersgrupp	0-14	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-
Andel	17,3	12,6	11,3	9,2	12,3	16,6	20,7

Tätortsgraden var 1972 82,3 procent. I tätorterna var medelinkomsten 29 000 kr och på landsbygden 26 400 kr, vilket är avsevärt lägre än i de övriga undersökta regionerna. Vid sidan av servicenäringarna har Leksands kommun ett starkt inslag av jordbruk, något över 10 procent är sysselsatta inom denna näringsgren.

De borgerliga partierna har under hela 1960-talet haft en klar majoritet bland Leksands väljare. I 1973 års kommunalval fick de ca 60 procent av de avgivna rösterna som fördelar sig enligt följande.

Partier, Leksand	Procent	Mandat
Moderata samlingspartiet	9,5	5
Folkpartiet	10,0	5
Centerpartiet	38,9	19
Socialdemokraterna	37,1	18
Vänsterpartiet kommunisterna	0,2	—
KDS	4,1	2
Övriga	0,2	—

Vid sidan om den moderna politiska strukturen finns inom kommunen ett stort antal byalag av ålderdomlig typ. Dessa beslutar i angelägenheter som i första hand rör den enskilda byn, såsom frågor om vatten och avlopp, vägar, skiften och frågor i anslutning till byarnas allmänningar. Alla bofasta invånare har närvaro- och rösträtt vid bystämmorna.

Inom Leksands kommun utges inte några dagstidningar. Däremot sprids Leksands Annonsblad, ett lokalt annonsblad i enkelt utförande som distribueras till samtliga hushåll en gång per vecka. I övrigt är mediestrukturen lik den i Falun. FK och DD har dock en svagare ställning med 62 respektive 20 ex/100 hushåll. FK hade 1974 en upplaga i Leksand av 2 900 ex och DD 1 000 ex. Dalabygden är något starkare än i Falun, framförallt på landsbygden där den täcker 18 av 100 hushåll. Dessutom läses Mora Tidning av omkring en tiondel av hushållen.

Mora Tidning är avläggare till Borlänge tidning och utgavs första gången 1892. Utgivningsfrekvensen var 1900 två nummer per vecka. 1919 ökades den till det nuvarande, tre nummer per vecka. Ursprungligen var tidningens signatur moderat-liberal. 1936 övergick man till neutral signatur för att efter 1948 kalla sig opolitisk. Presstöd har inte utgått till Mora Tidning. Upplagan var 1974 i Leksand 500 ex.

2 Undersökningar

Inom forskningsprogrammet Pressens funktioner har fem huvudsökningar genomförts: (1) *innehållsanalysen*, (2) *läsarstudien*, (3) *fullmäktigestudien*, (4) *organisationsstudien* och (5) *journaliststudien*. Av dessa har de fyra förstnämnda genomförts under ledning av projektgruppen i Göteborg, medan den femte – journaliststudien – utförts av en forskningsgrupp vid Handelshögskolan i Stockholm. Den sistnämnda redovisas i en separat rapport och kommer inte här att ytterligare beröras.

Samtliga huvudundersökningar genomförs i de fyra regioner som angivits i föregående avsnitt, Malmö, Göteborg, Västerås och Falun. Undersökningarna ska här kortfattat presenteras. Det bör här betonas att dessa *inte* får betraktas som separata studier, utan som delar i det övergripande forskningsprojektet. Den slutliga analysen har utgått från resultaten av samtliga fyra huvudundersökningar.

Tidsplanen för övriga undersökningar framgår av tabell A 2.

Tabell A 2. Huvudundersökningar inom forskningsprojektet Pressens funktioner

Undersökning	Undersök- ^a ningskommun	Datain- samling	Metod	Genomförd ^b av	Svars- andel	Typ av urval
<i>Innehållsstudien</i>						
a) totalanalysen	S	våren 1974	inneh.analys	PF	–	syst.
b) första/ledarsidan	S	våren 1973	inneh.analys	PF	–	syst
c) valstudien	S	hösten 1973	inneh.analys	PF	–	syst
<i>Läsarstudien</i>						
a) allmänheten	M, G, V, Ld	våren 1974	intervju	PF/SCB	85 %	OSU
b) inflyttare, Malmö	M	våren 1974	intervju	PF/SCB	85 %	OSU
c) endagsstudien	M, G, V, Ld	våren 1974	enkät	PF	80 %	c
<i>Fullmäktigestudien</i>						
a) kommunstyrelseordf.	S	som. 1973	specialintervjuer	PF	100 %	totalt
b) ledamöter	M, G, V, Ld	våren 1974	intervju	PF/SCB	97 %	totalt
c) endagsstudien	M, G, V, Ld	våren 1974	enkät	PF	89 %	c
<i>Organisationsstudien</i>						
a) organisationer	S	som. 1973	enkät	PF/SCB	64 %	totalt
b) företag	S	som. 1973	enkät	PF/SCB	51 %	syst
c) myndigheter/ nämnder	S	som. 1973	enkät	PF/SCB	77 %	totalt
<i>Journaliststudien</i>	S	Denna undersökning presenteras i separat rapport				

^a M = Malmö, G = Göteborg, V = Västerås, Ld = Leksand och S = samtliga åtta kommuner

^b PF = Pressens funktioner, SCB = Statistiska Centralbyrån

^c endagsstudien gjordes bland dem som medverkat i respektive intervjuundersökning

2.1 Innehållsanalysen

Innehållsanalysen består av fem delundersökningar: *totalanalysen*, *förstasidesanalysen*, *ledarsidesanalysen*, *valstudien* samt en specialstudie av Sveriges Radios regionala radio- och tv-sändningar.

2.1.1 Delstudier

Total-analysen	Materialet omfattar åtta tidningar (se tab A 3). Dessa har innehållsanalyserats för tio slumpmässigt valda dagar (lördagar och söndagar är uteslutna) under perioden februari–mars 1974, dvs under samma period som studien av allmänhetens och kommunfullmäktigeledamöternas läsvanor genomfördes. I denna marsundersökning har samtligt material i tidningarna studerats.
Förstasidesanalysen	Materialet omfattar elva tidningar (se tab A 3). I denna undersökning ingår endast förstasidorna i tidningarna. Dessa har innehållsanalyserats för 66 dagar under första halvåret 1973. Dessa dagar har tagits fram genom ett systematiskt urvalsförfarande. Undersökningen gäller således i genomsnitt var tredje dag, lördagar och söndagar är dock uteslutna.
Ledarsidesanalysen	Materialet omfattar exakt samma dagar som i förstasidesanalysen. Här har dock endast ledarsidorna studerats och tonvikten lagts på ledare, kommentarer, debattartiklar och pressklipp. Elva tidningar ingår (se tab A 3).
Valstudien	Materialet omfattar elva tidningar (se tab A 3). I dessa har första- och ledarsidorna studerats under en period bestående av tio dagar omedelbart före valet 1973, lördagar och söndagar uteslutna.

Tabell A 3. De i innehållsanalysen ingående tidningarna samt vilken delundersökning de ingått i.

Ort	Tidning	Delundersökning			
		Total-analysen	Förstasidesanalysen	Ledarsidesanalysen	Valstudien
Malmö	Sydsvenska Dagbladet	+	+	+	+
	Arbetet	+	+	+	+
	Skånska Dagbladet	+	+	+	+
	Kvällsposten		+	+	+
	Trelleborgs Allehanda		+	+	+
Göteborg	Göteborgs-Posten	+	+	+	+
	Arbetet (västsvenska upplagan)	+	+	+	+
	GT		+	+	+
Västerås	Vestmanlands Läns Tidning	+	+	+	+
Falun	Falu-Kuriren	+	+	+	+
	Dala-Demokraten	+	+	+	+

Regionalradioanalysen. I samband med den utvärdering av den regionala radio- och tv-verksamheten som gjorts inom Sveriges Radio har en innehållsanalys av regionalradio och -tv utförts inom projektet. Underlaget består av nyhetsprogrammen i radio och tv från följande distrikt: Södra, Västra, Nedre Norrland samt Norrbotten. De dagar som studerats är nyhetsdygnen som sammanfaller med de i totalanalysen ingående dagarna, dvs från klockan 13.00 dagen innan till klockan 13.00 samma dag. Totalt omfattar regionalradioanalysen 45 sändningar i radio från Södra respektive Västra distrikten, samt 39 från Nedre Norrlands respektive Norrbottens distrikten. För tv ingår nio sändningar per område. I analysen har endast ingått rena nyhetssändningar. Den lokala tidningskrönikan samt meddelanden och väderleksrapporter har uteslutits.

2.1.2 Kodschema

Innehållsanalysen brukar definieras som en systematisk, objektiv och kvantitativ metod att kategorisera det manifesta innehållet i en viss information. Denna definition kan diskuteras. Huvudpunkten ligger dock i att en kodning skall ske *systematiskt* utifrån vissa i förväg givna förutsättningar. Dessa är som regel uppställda i form av ett kodschema.

Kodschemat i projektets innehållsanalys utgår från att undersökningsmaterialet kan uppdelas i analysenheter – artiklar, annonser och sändningsinslag. Det är om dessas innehåll man vill dra slutsatser för att kunna uttala sig om den tidning eller det program där de förekommer.

I innehållsanalysen är varje redaktionell enhet – även annonser – *överstigande tre spaltcentimeter* registrerad och klassificerad. I radio- och tv-program är samtliga inslag studerade. Klassificeringen av de redaktionella enheterna bygger på följande 10 huvudvariabler:

- 1) *Identifikation.* Samtliga analysenheter är definierade av datum, tidning (sändningsort), sida (sändningstid), tillskrivet artikelnummer (inslagets ordningsnummer).
- 2) *Volym.* Tidningsartiklarna har mätts i spaltcentimeter och radio- och tv-inslag i sekunder. Vidare har artiklar noterats efter spaltbredd och eventuell förekomst av bilder.
- 3) *Form.* Analysenheter klassificeras efter vilken typ av innehåll den hänför sig till. Detta har betydelse för den vidare analysen eftersom vissa kategorier inte studeras för alla variabler. Följande formkategorier har använts:

Allmänt nyhetsmaterial	Annonser – organisationer	Meddelanden
Reportage och intervjuer	Annonser – officiella	Artiklar på främmande språk
Ledare/ledarstick	Kulturartiklar/recensioner	Nöjes- o underhållningsnytt
Kommentar/bakgrund	Underhållning/kuriosa/krönikor	Personannonser
Politisk krönika	Hem o hushåll/motor/ frågespalt/mode	Rubricerade eftertextannonser
Pressgrannar	Familje- o personnytt	Övriga annonser
Debattartiklar	Sportblock	Annonser på främmande språk
Insändare	Radio- o tv-program/bakgrunder	

4) *Källa*. Under denna rubrik klassificeras analysenhetens ursprung. Detta kan vara t. ex. TT-material, material från tidningens egna medarbetare eller pressgrannar. I det senare fallet kodas pressgrannans utgivningsort och eventuella politiska blocktillhörighet.

5) *Arena*. Analysenheten kodas med avseende på vilket geografiskt område som behandlas samt var den relaterade händelsen utspelas; utrikes, riks, regionalt eller lokalt. I en specialanalys har även för respektive kommun angivits vilka kommuner som får uppmärksamhet.

6) *Sakområde*. Analysenheten klassificeras efter vilket ämnesområde som behandlas. Följande kategorier har använts:

Andra länders utrikespolitik	Nationalekonomiska frågor o ekonomisk politik	Barntillsyn	Underhållning
Krig o krigshändelser	Kommunalekonomiska frågor	Invandrarfrågor	Sport
Sveriges utrikespolitik	Företagsekonomiska frågor o produktionsfrågor	Ungdomsproblem	Idrott o friluftsliv
Militärt	Lokal affärsverksamhet	Social aktivitet	Föreningsliv
Plan- o lokaliseringsfrågor	Arbetsmarknad	Övriga sociala frågor	Övriga fritidsfrågor
Bostad o boende	Fackliga frågor	Skola/utbildning	Olyckor
Kommunikationsfrågor	Jordbruk/skogsbruk/försörjning	Mediefrågor	Brott
Kollektivtrafik	Energiförsörjning	Kyrka o religion	Övrigt
Trafikmiljö	Övriga ekonomiska frågor	Vetenskap	
Miljöfrågor	Sjukvård/sjukhus/medicin	Litteratur	
Allmänna servicefrågor	Kriminalvård	Övriga kulturella frågor	
Partifrågor	Nycterhets- och narkotikafrågor		
Övriga politiska frågor			

7) *Perspektiv*. Sakinnehållet kodas sedan vidare med hänsyn till vilket perspektiv som läggs på det. Tre huvudperspektiv har använts; *politiskt*, *ekonomiskt* och *allmänt* perspektiv. Underkategorier har använts enligt följande:

Politiskt perspektiv

Teori – ideologi
Före beslut – initiativ o diskussioner
Beslut – om vad som sker o diskuteras
Utfall av beslut – myndigheternas åtgärder
Grupp eller individ i den politiska processen
Politiska personer i ett ickepolitiskt sammanhang
Utland
Övrigt

Ekonomiskt perspektiv

Projektering, planering, expansion,
invigning av nytt
Nedgång, inskränkning, nedläggning
Konstant verksamhet – tillverkning,
försäljning, inköp
Konflikt, debatt, protest, strejk,
förhandlingar
Grupp eller individ i produktionsprocessen
Grupp eller individ i konsumtionsprocessen
Utland
Övrigt

Allmänt perspektiv

Icke organiserade grupper
Organiserade grupper
Individ
Utland
Övrigt

En artikel som behandlar exempelvis boendefrågor kan hänföras till det politiska perspektivet om den berör t. ex. kommunens beslut att bygga ett nytt villaområde. Den kan hänföras till det ekonomiska perspektivet om den berör ett företag som bygger ett hus. Den kan slutligen hänföras till det allmänna perspektivet om den berör någon känd person som visar upp sitt hus. De analysenheter som hänförs till det politiska eller det ekonomiska perspektivet går sedan vidare till kodning av aktörer.

8) *Aktör – gruppstillhörighet*. Under denna variabel kodas om det i analysenheten framträder eller berörs någon grupp eller individ. Fyra olika aktörer kan kodas. Aktörerna ifråga kategoriseras till minsta urskiljbara grupp, dvs om t. ex. en kommunstyrelseledamot tillhörande folkpartiet avger ett yttrande skall denne föras till folkpartiet och ej till kommunstyrelsen då antalet folkpartister i kommunstyrelsen är mindre än kommunstyrelsen i sin helhet. Följande grupper kan förekomma:

<i>Länder</i>	<i>Företag o arbetsgivarorganisationer</i>
Enskilt land/internationell org. Sverige	Storföretag (särskild lista) Mellanföretag "Enmansföretag" Företagarföreningar SAF, branschorganisationer
<i>Politiska beslutsinstitutioner</i>	<i>Ekonomiska organisationer</i>
Riksdagen Regeringen Departement o statliga utredningar Landsting Kommunfullmäktige Kommunstyrelse Kommunala nämnder	Kooperativa Förbundet HSB, RESO, Folkets Hus etc LMC, lantbruks/producentkooperation
<i>Myndigheter</i>	<i>Andra organisationer</i>
Centrala ämbetsverk o nämnder Universitet, högskolor, UKÄ Länsstyrelsen Affärsverken Militära myndigheter Domstolar o polis Landstingsförvaltning Kommunal förvaltning Övriga offentliga institutioner	Nyktterhetsorganisationer Bildningsorganisationer Handikapporganisationer Invandrarföreningar Aktionsgrupper Svenska kyrkan Frikyrkan Ideella organisationer Övriga organisationer
<i>Politiska partier</i>	<i>Medier</i>
Moderata samlingspartiet Folkpartiet Centerpartiet Socialdemokraterna Vänsterpartiet kommunisterna Sveriges kommunistiska parti KFML (r) Kristen demokratisk samling Borgerliga kombinationer Annan partipolitisk grupp	Den egna tidningen Annan tidning – samma blocksignatur Annan tidning – annan blocksignatur Sveriges Radio Ljudradion TV Övriga medier
<i>Arbetsgivarorganisationer</i>	<i>Ospecificerad gruppstillhörighet</i>
LO, fackförbund TCO SACO SR SAC Strejkkommitté Annan arbetsgivarorganisation	Fria yrken "Kändisar" ur nöjesvärlden Kungligheter Övriga enskilda namngivna Övriga enskilda anonyma Övrigt

9) *Position*. Gruppbestämda aktörer kategoriseras under denna variabel efter deras position inom den grupp de uppges tillhöra, dels efter kön, dels enligt följande:

Statsråd
 Partipolitiker
 Chefsposition inom gruppen
 Ledande förtroendeman
 Ombudsman, informationssekreterare
 Enskilda – flera personer i grupp
 Enskild
 Ospecificerad funktion

10) *Aktivitet*. Under denna variabel kodas aktörens aktivitet. Det kan röra sig om en *riktad aktivitet* såsom kritik eller beröm, en *allmän aktivitet* såsom vidtagande av åtgärd eller redogörelse för ett förhållande, eller en *debatte- rande aktivitet* såsom diskussion eller förhandling mellan olika grupper.

2.1.3 Analysgång

Innehållsanalysen kan uppdelas i fyra steg:

Steg 1 innebär att en redaktionell enhet identifieras och mäts till sin storlek (spaltcentimeter, spaltbredd, sekunder) samt förekomst av eventuella bilder anges. Detta steg genomförs för samtliga analysenheter som är större än tre spaltcentimeter.

Steg 2 innebär att analysenheten formkategoriseras – variabel 3 i den ovanstående översikten.

Steg 3 är beroende av vilken formkategori som angivits i steg 2 enligt: *nyheter och reportage* kodas vidare på källa, arena, sakområde och perspektiv enligt föregående översikt

ledare, kommentarer, bakgrunder etc. kodas vidare på arena, sakområde och perspektiv

pressklipp kodas vidare på källa, sakområde och perspektiv

övrig redaktionell text och annonser kodas ej i steg 3

Steg 4 i kodningen gäller huvudsakligen *nyhetsmaterialet*. Hur detta analyseras bestäms av vilket perspektiv som bestämts enligt ovan. Nyheter med politiskt och ekonomiskt perspektiv kategoriseras i detta steg med hänsyn till aktörernas grupp-tillhörighet, position och aktivitet. Vid sidan av nyhetsmaterialet kodas dessutom organisations- och officiella annonser samt debattartiklar i steg 4. För dessa kodas vem som satt in annonsen respektive skrivit artikeln, om detta framgår.

Vissa mindre skillnader i analysgången finns mellan de olika delstudierna. Som exempel har inte variablerna *position* och *aktivitet* fått samma utförliga kodning i den s. k. totalanalysen. I denna har aktörerna istället klassificerats som aktiva (framträder) eller passiva (omtalas).

2.1.4 Ett kodningsexempel

Följande artikel har hämtats från en förstasida (fredagen den 26 april 1974, Dala-Demokraten) som ingår i projektets undersökningar. Här skall illustreras hur kodningen av en sådan artikel genomförts:

Klart med AP-fonden

STOCKHOLM (TT). Centern fick igenom sina krav på att en utvidgning av den fjärde AP-fonden över 500 milj kr skall avgöras av riksdagen och att den skall få en årligen återkommande redovisning av fondens verksamhet.

Däremot tillgodosågs inte kravet på begränsningar av aktieköp till högst fem proc i ett företag.

Det blev en kompromiss i AP-frågan mellan socialdemokraterna och centerpartiet på torsdagskvällen efter nya kontakter på partiledar-

planet. Överenskommelsen hade då "legat i luften" i över ett dygn.

— Riksdagens rätt att besluta om mera pengar till fonden och informationsfrågorna har varit mycket viktiga för oss, framhöll centerledaren Thorbjörn Fälldin

sedan överenskommelsen träffats.

— När dessa krav hade tillgodosetts ansåg vi att det tills vidare kan anstå med beslutet om placeringsreglerna, sade Fälldin. Han underströk

Forts. på sid. 8

Variabel	Kodas
Identifikation (1)	Dala-Demokraten 26 april 1974 s 1
Volym (2)	20 spcm 4 spalter Ej bild
Form (3)	Allmänt nyhetsmaterial (kodas därför vidare)
Källa (4)	TT
Arena (5)	Händelsen <i>utspelas</i> i Stockholm men <i>berör</i> Sverige riks
Sakområde (6)	Nationalekonomisk fråga/ ekonomisk politik
Perspektiv (7)	Politiskt. Händelsen avser ett politiskt <i>beslut</i> (kodas därför vidare)
Aktör/grupp (8)	Centerpartiet och socialdemokraterna
Position (9)	Partipolitiker, manlig Opersonligt det (partiet)
Aktivitet (10)	Det <i>redogörs för</i> en händelse

2.1.5 Reliabilitetstest

Reliabilitetskontroll på innehållsanalysen har gjorts enligt traditionellt mönster. Materialet har kontrollerats genom att ett slumpmässigt urval av artiklar från förstasides- och ledarsidesanalyserna kodats av flera kodare. Omkring var tionde artikel har kontrollerats.

Resultatet av reliabilitetskontrollen – mätt med den konventionella reliabilitetsformeln – visar att ingen variabel får ett värde understigande 0,89.

2.2 Läsar- och kommunfullmäktigestudierna

2.2.1 Inledning

Läsar- och kommunfullmäktigestudierna utgörs av fyra delundersökningar: 1. *Allmänhetsstudien*, 2. *Kommunfullmäktigestudien*. 3. *Endagsstudien* samt 4. *Inflyttarstudien*. De har genomförts genom personliga intervjuer respektive enkät (endagsstudien) med tillsammans mer än tvåtusen personer i de fyra huvudsakliga undersökningskommunerna. I den första intervjuades ett re-

representativt urval om ca 500 personer i varje kommun. Den andra delstudien avser samtliga ledamter i kommunfullmäktige i samma kommuner. Endagsstudien riktades till båda dessa grupper och den fjärde studien gällde personer som nyligen inflyttat till Malmö kommun.

Fältarbetet utfördes av Statistiska centralbyråns (SCB) lokalombud under tiden 25 februari–15 maj 1974. Intervjuerna har skett sedan intervjupersonerna först tillsänts ett introduktionsbrev och senare kontaktats per telefon. När intervjuformulären inkommit granskades de och eventuella ofullständigheter kompletterades via lokalombuden. Frågor med bundna svarsalternativ har kodats av SCB medan de öppna frågorna har kodats av projektgruppen i Göteborg. Materialet har stansats av SCB. Den vidare databearbetningen har gjorts av projektgruppen.

Frågeformulär. Underlagen för intervjuerna utgörs av frågeformulär som upprättats i olika versioner för de tre delundersökningarna, med en stor del gemensamma frågor. Vissa frågor som rör den lokala massmediesituationen finns i sin tur i flera versioner beroende på i vilken undersökningskommun intervjun skett. Formuläret innehåller huvudsakligen frågor med fasta svarsalternativ men ett antal öppna frågor förekommer också (om lokala samhällsfrågor, förslag till presspolitiska åtgärder). Formulären testades genom 25 intervjuer i Västerås under januari 1974 och vissa justeringar gjordes efter utvärderingen.

Formulären omfattar i princip frågor inom följande frågeområden:

Position. Individens ställning i samhället, t. ex. ålder, civilstånd, utbildning, yrke och arbetsförhållanden.

Perception. Individens allmänna intressen, uppfattningar i samhällsfrågor, bedömning av sin situation, partisympati etc.

Interaktion. Primärgruppsrelationer, fritidsaktiviteter, organisationsaktivitet, myndighetskontakt, massmediekontakt etc.

Mediekonsumtion. Konsumtionsmönster för olika massmedier: dagstidningar, populärtidningar, facktidningar samt för radio–tv. Läsvanor för dagspressinnehåll.

Mediebedömningar. Uppfattning av dagspressens betydelse, nyhetsmaterialets tillförlitlighet i olika medier.

2.2.2 *Allmänhetsstudien*

Bakgrund. Allmänhetsstudien består av intervjuer i ett urval om ca 400 personer i var och en av de fyra kommunerna Malmö, Göteborg, Västerås och Leksand framtaget genom SCB. Syftet med intervjuerna är att studera konsumtionen av olika typer av massmedia; dagspress, populär- och fackpress samt radio och TV. För att göra det möjligt att sätta in konsumtionsvanorna i ett större perspektiv ställdes i intervjuerna också frågor kring bl. a. politiskt intresse och engagemang, fritidsaktiviteter och kunskap om olika samhällsfrågor. För att möjliggöra parallella analyser med innehållsanalyserna och organisationsstudien (jfr nedan) ställdes också frågor om vad som ansågs ha dominerat den lokala samhällsdebatten och vilka händelser som varit aktuella den senaste tiden.

Urval. Urvalet av intervjupersoner har skett genom ett systematiskt urvalsförfarande. Inom vart och ett av områdena (= undersökningskommunerna) avgränsades så en undersökningspopulation varur ett slumpmässigt urval drogs. Urvalet fördelade sig enligt nedan:

	Malmö	Göteborg	Västerås	Leksand	Totalt
Bruttourval	491	500	500	502	1 993
Övertäckning	23	33	21	29	116
	%	%	%	%	%
Nettourval	468	467	469	473	1 877
Intervjuade	385	376	397	437	1 595
Individbortfall	83	91	72	36	282

Övertäckningen utgörs av de personer som ingår i bruttopopulationen men som vi av olika anledningar ej är intresserade av att studera. Orsaken kan vara att de flyttat från kommunen, att de avlidit efter urvalsramens upprättande eller att de ej är svensktalande.

Frågeformulär. Underlaget för intervjuerna utgörs av ett 25-sidigt frågeformulär omfattande 71 frågor samt detaljerade instruktioner till intervjuaren. Frågorna ansluter sig helt till de i inledningen nämnda frågeområdena. I bilaga A 1 och A 2 ges några exempel på frågor och i bilaga A 3 ett exempel på en "typsida".

2.2.3 Kommunfullmäktigestudien

Bakgrund. Kommunfullmäktigestudien består av en totalundersökning av ledamöterna i kommunfullmäktige i de fyra undersökningskommunerna Malmö, Göteborg, Västerås och Leksand. Motivet var att nå en grupp politiskt aktiva personer som bl. a. i större utsträckning kunde förväntas vara flertidningsläsare. Därmed gavs möjlighet till jämförelser av attityder till och användning av olika dagstidningar. Vidare finns möjlighet att göra en uppföljning och utveckling av den tidigare genomförda organisationsenkäten.

Urval: Som ovan nämnts består kommunfullmäktigestudien av ett totalurval. Samtliga kommunfullmäktigeledamöter i Malmö, Göteborg, Västerås och Leksand ingår i undersökningen. Den politiska strukturen hos fullmäktigeförsamlingarna i dessa kommuner framgår av följande tablå:

Partiställning (antal mandat) i kommunfullmäktige	Malmö	Göteborg	Västerås	Leksand	Totalt
Moderata samlingspartiet	12	12	9	5	36
Folkpartiet	5	19	8	5	37
Centerpartiet	11	11	14	19	55
Socialdemokraterna	31	32	31	18	112
Vänsterpartiet kommunisterna	2	7	3	—	12
Övriga (KDS)	—	—	—	2	2
Summa:	61	81	65	49	256

Undersökningspopulationen och bortfallet presenteras i följande tablå:

	Malmö		Göteborg		Västerås		Leksand		Totalt	
Undersökningspopulation	61	$\frac{\%}{100}$	81	$\frac{\%}{100}$	65	$\frac{\%}{100}$	49	$\frac{\%}{100}$	256	$\frac{\%}{100}$
Intervjuade	60	98,4	78	96,3	64	98,5	48	98,0	250	97,7
Individbortfall, vägran	1	1,6	3	3,7	1	1,5	1	2,0	6	2,3

Frågeformulär. Underlaget för intervjuerna utgörs av ett 18-sidigt frågeformulär i A4-format omfattande 48 frågor samt detaljerade instruktioner för intervjuaren. Frågorna är till en stor del identiska med de som ställts till allmänheten med undantag för vissa bakgrundsfrågor. I kommunfullmäktigestudien tillkommer ett antal frågor om utnyttjandet av massmedier som informationskanaler, bedömning av det egna partiets möjligheter att nå ut, kontakter med massmedier etc. Dessa frågor har stora likheter med dem som ställts till organisationerna. Exempel på frågor ges i bilaga A 4 och A 5.

2.2.4 Endagsstudien

Allmänt. I allmänhets- och kommunfullmäktigestudierna tillfrågades respondenterna bl. a. om vilken lokal morgontidning de läser. För att komplettera dessa uppgifter om mediakonsumtionen genomfördes den s. k. endagsstudien (tidigare del redovisad som MEMO-studien) vars syfte är att kartlägga utbudet i tidningar, radio och TV under en dag samt den faktiska konsumtionen samma dag.

Tillvägagångssätt. Till de respondenter bland allmänheten och kommunfullmäktige som uppgett vilken lokal morgontidning de läser som "huvudtidning" skickades ett exemplar av den aktuella tidningen för den 26 april 1974. De skulle i denna markera vilka artiklar och annonser de läst. Instruktionen för ifyllandet redovisas som bilaga A 6. Fältarbetet planerades så att samtliga fick tidningen med post den 27 april. Dessutom bifogades ett fyrsidigt enkätformulär om i vilken utsträckning man tagit del av tv-programmen den 25 och den 26 april samt några frågor om hur lång tid respondenten läst tidningen respektive lyssnat på radio och tittat på tv under dessa två dagar.

Den 29 april startade uppföljningsarbetet per telefon och pågick till den 1 maj. Under denna tid kontaktades samtliga respondenter. Den 2 och 3 maj sändes en ny omgång tidning och enkätformulär till dem som inte redan svarat.

De inkomna tidningarna kodades sedan efter vilka artiklar och annonser som markerats som lästa. Varje artikel innehållsanalyserades enligt samma kodschema som använts i innehållsanalysen (se ovan).

Urval. Urvalet består av de respondenter, såväl allmänheten som kommunfullmäktige, i Malmö, Göteborg, Västerås och Leksand som uppgett vilken lokal tidning de läser. Urvalet fördelar sig enligt följande:

Område	Totalt urval		Andel svar totalt (%)		Andel svar endagsstudien (%)			
	Allm	KF	Allm	KF	Av urvalet		Av läsare	
					Allm	KF	Allm	KF
Malmö	468	61	82	98	60	92	80	93
Göteborg	467	81	81	96	55	85	75	88
Västerås	469	65	85	99	64	83	82	87
Leksand	473	49	92	98	76	86	86	88

Anm: Utgångspunkten för endagsstudien var de som medverkat i läs- och kommunfullmäktigestudierna. Svarsandelarna för endagsstudien anges därför både i procent av urvalet totalt och av dem som medverkat i de två förnämnda studierna. Allm = allmänheten, KF = kommunfullmäktige.

Totalt deltog i endagsstudien 1 720 personer varav 1 472 ur allmänheten och 248 kommunfullmäktigeledamöter. 1 414 svarade, 1 193 ur allmänheten och 221 kommunfullmäktigeledamöter.

Felkällor. Endagsstudiens form av enkätundersökning kan ge upphov till vissa särskilda typer av fel:

- markeringsfel* vid ifyllandet av den utsända tidningen respektive enkätformuläret.
- minnesfel* vid ifyllandet.
- tekniska fel* vid bearbetningen.

Den första typen av fel innebär att respondenten t. ex. inte läst igenom tidningen tillräckligt ordentligt i samband med att markeringarna gjordes, eller att icke lästa artiklar markerats. Resultaten talar emellertid för att dessa fel inte förekommer i någon större utsträckning. Även mycket små artiklar på undanskymd plats har fått ett mycket stort antal markeringar i samtliga tidningar.

Minnesfel kan förekomma i viss utsträckning. För att minimera dessa inleddes påminnelsearbetet redan dagarna efter det att enkäten distribuerats. Efter omkring en vecka hade nära 90 procent av svaren inkommit till projektledningen i Göteborg. Även denna felkälla torde därför ha relativt liten betydelse.

Tekniska fel kan förekomma i viss utsträckning orsakade av att felaktiga koder använts, att kodaren hoppat över någon markerad artikel etc. De kontroller som gjorts visar att denna typ av fel ligger under 1 procent av det totala materialet och de bör därför kunna negligeras.

2.2.5 Inflyttarstudien

Bakgrund. För att kunna belysa en bestämd grupps informationssituation har ett specialurval gjorts. En grupp som bedömts vara av särskilt intresse är nyinflyttade till en kommun. Vi är då, med en explorativ ansats, intresserade av att studera hur massmediavanor etableras, med tonvikten lagd på den lokala pressens betydelse. Som undersökningskommun valdes Malmö i egenskap av kommun med konkurrens på dagstidningsområdet och relativt stor andel inflyttare.

Urval. Urvalet har skett bland de personer som under tiden 1 januari–15 juni 1973 flyttade in till Malmö och kom från kommuner belägna utanför

Malmöhus län. Bruttourvalet utgörs av 300 personer, och utfallet fördelar sig enligt nedan.

Bruttourval	300	
Övertäckning	37	
		%
Nettourval	263	100
Intervjuade	221	84,0
Individbortfall	42	16,0

Jämförelser med allmänhetsstudien. En viktig fråga för bedömningarna av inflyttarstudien är hur inflyttarna förhåller sig till ett genomsnitt av allmänheten i Malmö då det gäller vissa bakgrundsvariabler. I följande två tabeller visas att inflyttargruppen genomgående är *yngre* än allmänhetsgruppen i Malmö samt att den nyinflyttade som regel har en *högre utbildning*.

Ålder	15-24	25-34	35-44	45-54	55-65	Totalt	Antal
Allmänheten	20,3	21,1	15,8	23,7	19,3	100,2	385
Inflyttare	23,2	49,3	14,7	8,7	4,8	100,7	221

Utbildning	Folkskola (motsv)	Realskola (motsv)	Studentexam. eller högre	Totalt	Antal
Allmänheten	48,6	36,1	15,4	100,1	385
Inflyttare	28,0	33,5	38,5	100,0	221

Frågeformulär. Underlaget för intervjuerna utgörs av ett 23-sidigt frågeformulär omfattande 61 frågor, samt detaljerade instruktioner till intervjuaren. Frågorna är till största delen identiska med de som förekommer i allmänhetsstudien och ansluter sig till de i inledningen nämnda frågeområdena. Ett antal bakgrundsfrågor samt frågor i anknytning till lokala samhällsfrågor har uteslutits och istället tillkommer frågor om motiv för val av tidning vid inflyttningen etc. Bilaga A 7 ger exempel på frågor.

2.3 Organisationsstudien

Organisationsstudien har genomförts som postal enkät till ett urval på omkring 1 600 organisationer i de aktuella undersökningsområdena. Dessa utgörs av politiska, fackliga, ekonomiska och ideella organisationer, företag, kommunala nämnder och myndigheter. Undersökningsperioden omfattar tiden 18 maj-30 augusti 1973. Ett introduktionsbrev samt 2-4 påminnelsebrev sändes ut. Inom ett urval av bortfallsindividerna har uppföljning skett genom telefonpåminnelser.

2.3.1 Urval

De enskilda undersökningsenheterna har tagits fram genom kontakt med riksorganisationerna, genom postens adressregister (PAR), från Kommun-

kalendern (1973) och ur telefonkataloger. Urvalet har således skett på kvalitativa grunder. Inom regionerna har ett urval gjorts som så fullständigt som möjligt täcker förekommande organisationer. Inom vissa grupper (politiska föreningar, kommunala nämnder) har en totalundersökning gjorts. Sammanlagt omfattar undersökningen 1 608 organisationer som inför bearbetningen uppdelats i större redovisningsgrupper enligt nedan:

	Antal
I Politiska organisationer	448
II Fackliga organisationer	399
III Ekonomiska och ideella organisationer	175
IV Aktionsgrupper	29
V Statskyrkliga och frikyrkliga församlingar	116
VI Företag	256
VII Kommunala nämnder	115
VIII Statliga, läns- och kommunala myndigheter	70

2.3.2 Bortfall

Svarsbortfallet för en undersökningsvariabel kan uppdelas i individbortfall och partiellt bortfall. Individbortfallet består av intervju personer som inte svarat på någon fråga, t. ex. vägrare och ej anträffade. Det partiella bortfallet består av intervju personer som svarat på åtminstone en fråga men för vilka man inte fått något mätvärde för undersökningsvariabeln.

Individbortfall. Uppföljning i form av telefonpåminnelser har skett i två omgångar. Till ca 200 organisationer har dessutom ett tredje påminnelsebrev utsänts. Vid undersökningsperiodens avslutande fördelade sig individbortfallet på följande sätt:

Tabell A 4. Andel organisationer i respektive bortfallskategori och redovisningsgrupp.

Redovisningsgrupp		Brutto- urval	Netto- urval	Svarsin- divider	Bortfall		Totalt
					Vägran	Ej antr.	
I	Antal	448	435	293	138	4	142
	Procent		100	67,3	31,7	0,9	32,6
II	Antal	399	380	240	126	14	140
	Procent		100	63,2	33,2	3,7	36,8
III	Antal	175	167	115	49	3	52
	Procent		100	68,9	29,3	1,8	31,1
IV	Antal	29	29	15	12	2	12
	Procent		100	51,7	41,4	6,9	48,3
V	Antal	116	115	62	52	1	53
	Procent		100	53,9	45,2	0,9	46,1
VI	Antal	256	238	122	111	5	116
	Procent		100	51,3	46,6	2,1	48,7
VII	Antal	115	108	94	14	0	14
	Procent		100	87,0	13,0	0,0	13,0
VIII	Antal	70	70	49	20	1	21
	Procent		100	70,0	28,6	1,4	30,0
Totalt	Antal	1 608	1 542	990	522	30	552
	Procent		100	64,2	33,9	1,9	35,8

Skillnaden mellan brutto- och nettourvalet utgörs av övertäckning, dvs. organisationer som ingår i urvalsramen men ej i undersökningspopulationen. Anledningen kan vara nedlagda företag, upplösta föreningar, dublettförändelser (formulär till olika personer som representerar samma organisation). Vissa organisationer som här förts till "vägran" och "ej anträffade" torde kunna hänföras till en övertäckning vi ej fått kännedom om. Bortfallet skulle därmed bli något mindre än det redovisade.

Partiellt bortfall. En enkätkomplettering gjordes med de politiska och fackliga organisationer samt de kommunala nämnder som ej besvarat vissa av pressutredningen prioriterade frågor. 286 sådana förändelser utsändes och 127, dvs. 44,4 % svarade. Det partiella bortfallet överstiger dock för vissa variabler 40 %. I sådana fall redovisas detta i anslutning till analysen.

Det slutliga urvalet redovisas per grupp och undersökningskommun i tabell A 5.

Tabell A 5. Studerade organisationer, företag och nämnder efter typ och undersökningskommun.

Organisationer	Huvudkommuner				Övriga kommuner					Totalt	
	Malmö	Göteborg	Västerås	Falun	S:a	Trelleborg	Lerum	Hallstahammar	Leksand	S:a	
(m)	6	7	4	9	26	3	4	2	1	10	36
(fp)	2	2	3	2	9	2	2	1	2	7	16
(c)	10	14	13	10	47	17	4	3	6	30	77
(s)	34	49	23	11	117	8	4	6	6	24	141
(ypk)	1	7	2	0	10	0	0	1	0	1	11
Övriga partier	2	2	2	1	7	2	1	3	0	5	12
Fackliga organisationer											
LO	23	39	37	17	116	14	4	4	2	24	140
Övr	11	44	21	13	89	3	2	4	2	11	100
Organisationer											
Ekon	15	9	17	13	54	12	5	3	4	24	78
Övr	7	9	9	3	28	2	3	3	1	9	37
Akt.grp.	2	7	3	2	14	0	1	0	0	1	15
Församlingar											
Stats	5	6	3	5	19	1	3	2	3	9	28
Fri	6	6	5	8	25	4	2	1	2	9	34
Företag											
> 200 ^a	14	19	2	1	36	1	0	2	0	3	39
< 200 ^a	25	35	7	7	74	1	3	2	3	9	83
Kommunala nämnder	14	13	13	6	46	13	10	7	18	48	94
Myndigheter	9	12	15	9	45	1	1	2	0	4	49
Totalt	186	280	179	117	762	84	49	45	50	228	990

^a Avser antal anställda.

Representativitetsproblem. De organisationer som ingår i urvalet är sådana som vi antagit vara av störst betydelse för den lokala kommunikationssituationen. Urvalet är således inte slumpmässigt ur en strikt avgränsad population. Hur skall då bortfallet betraktas? Detta kan bero på att enkäten

inte nått "rätt" person, att semester och annat påverkat. Viktigast torde dock vara att den som fått enkäten inte upplevt frågeställningarna som särskilt relevanta för organisationen. Detta är en tendens som återkommer inom ramen för bortfallsuppföljningen och den stöds också av att de som antagits ha störst intresse av dagspress och radio-tv ur informations- och opinions-synpunkt (nämnder och politiska organisationer) har svarat i större utsträckning än andra. Uppenbart är att man från de redovisade siffrorna kan dra slutsatser om vad de mest medieintresserade inom varje redovisningsgrupp anser. Det förefaller också rimligt, att utifrån materialet uttala sig om massmediernas lokalpolitiska roll beträffande dessa typer av organisationer.

Enkätformulär. Mätinstrumentet utgjordes av ett åttasidigt formulär i A4-format som upprättades i tolv delvis olika versioner beroende av organisationskategori och undersökningskommun. Skilda formulär sändes till:

1) företag 2) kommunala nämnder och myndigheter 3) övriga organisationer.

För varje undersökningsregion trycktes dessa tre formulär i en version anpassad till den lokala pressituationen. Exempel på frågor ur formulären ges i bilaga A 8.

De olika formulären har distribuerats av Statistiska centralbyrån som också svarat för kodning och stansning. Materialet har sedan databearbetats och analyserats av projektgruppen i Göteborg.

Problem med medveten förvrängning av svaren förekommer huvudsakligen vid känsliga eller prestigeladdade frågor. Med få undantag (frågan om aktivitetsgrad hos en förenings medlemmar samt frågor som rör personers inom företagsledning och myndigheter partipolitiska styrelseuppdrag) förekommer knappast denna typ av frågor i undersökningen.

The first part of the paper discusses the general principles of the theory of the firm, which are based on the assumption of profit maximization. It is shown that the firm's behavior is determined by the interaction of its internal structure and the external market environment. The second part of the paper deals with the specific aspects of the theory, such as the determination of the firm's output and the distribution of resources among different departments. The third part of the paper discusses the implications of the theory for the firm's management and the role of the firm in the economy. The fourth part of the paper discusses the limitations of the theory and the need for further research. The fifth part of the paper discusses the conclusions of the paper and the implications for the firm's management and the economy.

192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300

3 Litteratur

Följande litteraturoversikt har tre huvuddelar. Först redovisas ett urval av de *delrapporter* som lagts fram inom projektet. I dessa återfinns också kompletterande uppgifter, som av utrymmesskäl ej kunnat presenteras i föreliggande rapport. Del 2 återger *referenser till enskilda avsnitt* i rapporten. Denna förteckning skall ses både som en lista på verifikationer till texten och som hänvisningar till närliggande studier. Tredje delen av litteraturoversikten är en *allmän redovisning av litteratur* som utnyttjats i undersökningen.

3.1 Delrapporter från projektet

- Mediestudien: innehållsanalysen. Allmän orientering och konstruktion. Översiktlig beskrivning av den innehållsanalytiska undersökningen. 1973-12-06/Lennart Weibull. 102 s.
- Mediestudien: innehållsanalysen. Exemplifierande beskrivning. 1974-05-15/Ann-Christine Lundberg. 43 s.
- Områdesstudien. Beskrivning av politisk och ekonomisk situation samt mediestruktur i undersökningsområdena. 1974-04-07/Lars Aldemark, Lennart Weibull. 80 s.
- Organisationsstudien. Dagspressen i samhället – ett diskussionsunderlag. Redovisning av enkäten med organisationerna. 1974-04-07/Lars Aldemark, Lennart Weibull. 87 s.
- Attitudes of Political Organizations to Mass Media. Paper prepared for the ECPR Workshop on the Political Role of Mass Media. Strasbourg, March 1974. 1974-04-20/Lars Aldemark, Lennart Weibull. 43 s.
- MEMO-studien. En första redovisning av läsvanorna i sex dagstidningar. 1974-07-20/Lars Aldemark, Lennart Weibull. 54 s.
- Tidningsläsning. En första redovisning av resultat från intervjuundersökningen. 1974-08-19/Lars Aldemark, Lennart Weibull. 101 s.
- Fyra mediesituationer. Delrapport 2 från intervjuundersökningen. 1974-08-18/Lars Aldemark, Lennart Weibull. 29 s.
- Nyheter och kommentarer. Om förstasidor och ledarsidor i 11 tidningar 1973. En första redovisning av innehållsanalysen. 1974-08-20/Jan Strid, Lennart Weibull. 58 s.
- Regionalradio- och regional-TV-undersökningen. En första redovisning av innehållsanalysen. 1975-01-23/Jan Strid och Lennart Weibull. 45 s.
- Samhällsinformation i fyra svenska kommuner. November 1974/Lars Aldemark, Lennart Weibull. 55 s.

3.2 Litteraturreferenser till enskilda avsnitt

1. Problemställning

Lagerlöf, Karl-Erik: En nedläggning av HT är inte acceptabel. Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 1973-09-05.

1.1 *Medieutveckling*

Furhoff, Lars: Massmedierna i Norden. Från "firebladssystem" till villrådighet. Nordisk Tidskrift 1975/3.

Hadenius, Stig, Seveborg, Jan-Olof & Weibull, Lennart: Partipress. Stockholm 1970, s. 9f.

Lundquist, Lars-Anders: Storstadstidningarnas ekonomiska utveckling. Tidningskonkurrensen i Malmö 1940-1974. Institutionen för ekonomisk historia. Göteborgs universitet 1975.

McQuail, Denis: Towards a Sociology of Mass Communications. London 1969, s. 20ff. Regeringens proposition 1975:13. Regeringens proposition om lokalradio och vissa andra rundradiofrågor. Stockholm 1975, s. 59f.

Ringdahl, Jan: Tidningsdöd och politik. I Modern demokrati. (red. Per-Erik Back). Lund 1973.

Tidningsutvecklingen i Värmland. 1906-1968. Opublicerat material. Statsvetenskapliga institutionen. Göteborgs universitet.

Tollin, Sven: Svensk dagspress 1900-1967. Stockholm 1967.

1.2 *Fyra typsituationer*

Statistisk årsbok för Göteborg 1974.

Statistisk årsbok för Malmö 1974.

Statistisk årsbok för Västerås kommun 1974.

Statistiska centralbyrån. Befolkningsstatistik (Demopak).

Statistiska centralbyrån. Valstatistik.

Tidningsstatistik AB. Dagspressens detaljspridning 1974.

Tidningsstatistik AB. Marknadsstatistik 1974.

1.3 *Dagspressens politiska roll*

Abrahamsson, Bengt: Organisationerna och demokratin. I Demokratibegreppet. Stockholm 1972, s. 126f.

Bachrach, Peter & Baratz, Morton S.: Makt och fattigdom. Malmö 1972, s. 51ff.

Cox, Harvey & Morgan, David: City Politics and the Press. Cambridge 1973, s. 16ff.

Den kommunala självstyrelsen 1. Ett forskningsprogram. Stockholm, Uppsala 1970, s. 35ff.

de Fleur, Melvin: Theories of Mass Communications. New York 1970, s. 166ff.

Frederickson, George H. & O'Leary, Linda Schluter: Power, Public Opinion and Policy in a Metropolitan Community. New York 1973, s. 151ff.

Geissler, Rainer: Massenmedien, Basiskommunikation und Demokratie. Tübingen 1973, s. 27ff.

Glutz, Peter & Langenbacher, Wolfgang: Monopol und Kommunikation. Publizistik 1968. Heft 2/3/4.

Janowitz, Morris: The Community Press in an Urban Setting. Chicago 1967.

Lewin, Leif: Folket och eliterna. Stockholm 1970, s. 220ff.

- Lykke Pedersen, Steen: Undersøgelser af det lokale monopol. Problemstilling. Arbejdsrapport till II. Nordiska Massmediaforskar-konferensen, Bjerringebro, Danmark, augusti 1975.
- Martinsson, Willy: Fjerdemokratiet. Gjøvik 1973, s. 233ff.
- Müller-Doohm, Stefan: Medienindustrie und Demokratie. Frankfurt/Main 1972, s. 53ff.
- Nordahl Svendsen, Erik: Monopolavisen mellem kilde og læsere. Arbejdsrapport till II. Nordiska Massmediaforskar-konferensen, Bjerringebro, Danmark, augusti 1975.
- Seymour-Ure, Colin: The political impact of mass media. London 1974, s. 44ff.
- Vidgad samhällsinformation. SOU 1969:48. Stockholm 1969, s. 8ff.
- Wright, Charles: Mass Communications. New York 1959.

2. Tidningsläsning och medieval

2.2 Tidningskonsumtion

- Alström, Börje & Patriksson, Göran: Lokaltidningen och läsarna. Sundsvall 1971, s. 27ff.
- Dagspressens situation. SOU 1968:48, s. 30ff.
- Furhoff, Lars: Vardagskonsumtion av dagstidningar i Sverige 1945–65. Stockholm 1967.
- Jansen, Torben Bo: Massekommunikationsmidler i Danmark. Viborg 1967.
- Kleberg, Madeleine: Den potentiella publiken. I Radio-TV möter publiken. Stockholm 1972, s. 72.
- Kline, Gerald: Media Time Budgeting as a Function of Demographics and Life Style. Journalism Quarterly 1971, s. 211–221.
- Lundberg, Dan & Hultén, Olof: Individ och massmedia. Stockholm 1968.
- Prokop, Dieter (Hrsg): Massenkommunikationsforschung 2: Konsumtion. Frankfurt/Main 1973, s. 74ff.

2.3 Tidningsval

- Alström, Börje & Patriksson, Göran: Lokaltidningen och läsarna. Sundsvall 1971, s. 27.
- Janson, Carl-Gunnar: Urbanisering och flyttning. I Svensk samhällsstruktur i sociologisk belysning. Red. Edmund Dahlström. Stockholm 1965.
- Lane, Robert E. & Sears, David O.: Allmän opinion. Stockholm 1969, s. 129ff.
- Westerståhl, Jörgen: Dagspressen och den politiska opinionsbildningen. Statsvetenskapliga institutionen. Göteborgs universitet 1965, s. 10ff.

2.4 Synen på pressen och partierna

- Braconier, Fredrik: The Power and Influence of the Press. A case-study concerning the non-socialist amalgamation in the Four-town Constituency in Sweden during the 1960's. Paper prepared for the ECPR Workshop on the Political Role of Mass Media. Strasbourg, mars 1974.
- Butler, David & Stokes, Donald: The National Press and Partisan Change. I Media Sociology (ed. Jeremy Tunstall). London 1970.
- Westerståhl, Jörgen: Dagspressen och den politiska opinionsbildningen. Statsvetenskapliga institutionen. Göteborgs universitet 1965, s. 13ff.
- Westerståhl, Jörgen & Janson, Carl-Gunnar: Politisk press. Göteborg 1958, s. 78ff.

2.5 *Komplementtidningar*

Gruppen för samhällsstudier. Socialdemokraterna. Undersökning av Västmanlands Folkblad (S). Opublicerad.

2.6 *Radio och tv*

Berg, Ulf & Gahlin, Anders: Radio och TV – det dagliga mönstret. Sveriges Radio/PUB, Stockholm 1973.

Gahlin, Anders: Några svenskar lyssnar på radio. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1974.

Olsson, Ingrid: Dagboksundersökning av publikfrekvenser i etermedia. Delrapport II. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1970.

Rudén, Claes: Några synpunkter på mätning av TV-tittarvanor. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1970.

Schulman, Jannecke: Den potentiella och faktiska radiopubliken. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1973.

Schulman, Jannecke: Konsumtion av regionalprogram i radio/TV. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1974.

Schulman, Jannecke: Radiolyssnandet den 22–26 april 1974. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1974.

Schulman, Jannecke: Studie kring tittardefinitionen. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1974.

TV-tittandet 25–26 april 1974. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1974.

TV:s publik våren 1974. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1974.

2.7 *Veckotidningar och tidskrifter*

Interesser og informasjonskilder. Ukepressens informasjonskontor. Oslo 1967.

Lundberg, Dan & Hultén, Olof: Individens och massmedia. Stockholm 1968, s. 118ff.

Orvesto 1972 II. Testologen AB. Stockholm 1972.

Svensk populärpress. En beskrivning. Undersökning av populärpressläsning. Vectu 1974.

Veckopress som kanal för samhällsinformation. Nämnden för samhällsinformation/Vectu. Stockholm 1974.

2.8 *Mediekombinationer*

Celko, Jaroslav: Effects of Mass Communication. Media on Forming of Public Opinion. I Public Opinion and Mass Communication. Working Conference Budapest 1971. Hungarian Radio and Television. Budapest 1972.

Curran, James: The Impact of TV on the Audience for National Newspapers 1945–1968. I Media Sociology (ed. Jeremy Tunstall). London 1970.

Den kommunala självstyrelsen 2. Medborgarna informeras. Uppsala 1971, s. 66ff.

Edelstein, Alex S.: An Alternative Approach to the Study of Source Effects in Mass Communication. Studies of Broadcasting. NHK 1973.

NDI-fakta. Den norske befolknings interesser og enkelte mediagrupper som informasjonskilder. Oslo 1974.

Piramidin, V.A.: Evaluative Attitudes Towards the Newspaper. I Sociology of Mass Communications (ed. Denis McQuail). London 1972.

Sammenligning mellem mediagrupper. Dagblade, ugeblade, trafikmedia, reklamefilm, lokalaviser. Thulstrup marketing. Köpenhamn 1973.

Österman, Torsten, Wikman, Anders & Bernow, Roger: Svenskarna och oljekrisen. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1973.

3. Dagspressens innehåll

3.2 Tidningarnas totala innehåll

- Johansson, Nils & Nilsson, Lennart: Konkurrens och innehåll. Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar 1965.
- Kayser, Jaques: Le quotidien français. Paris 1963, s. 103ff.
- Schulz, Winfried (Hrsg): Der Inhalt der Zeitungen. Düsseldorf 1970.
- SDS Annonsrapport. Mars månad 1974. Sydsvenska Dagbladet AB.
- Weibull, Lennart: Lokalradioförsöket 1973. Delrapport 4. Innehållsanalysen. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1974, s. 31.
- Westerståhl, Jörgen: Att mäta dagspressens totala innehåll 3. I Festskrift till Georg André. Stockholm 1960.

3.3 Nyhetsmaterialets geografiska fördelning

- Birgersson, Bengt-Owe: Det kommunala kommunikationssystemet. Kommunalforskningsgruppen. Avhandlingsserien. Statsvetenskapliga institutionen. Stockholms universitet 1969, s. 41ff.
- Furhoff, Lars & Nilsson, Lennart: Utländskt nyhetsmaterial i svenska och utländska prestigetidningar. Statsvetenskaplig tidskrift 1968/2.
- Glötz, Peter & Langenbacher, Wolfgang R.: Der missachtete Leser. Köln 1969, s. 47ff.
- Hadenius, Stig: Nyheter från TT. Stockholm 1971, s. 233.
- Hansson, Håkan: Anders Persson har vrickat foten. Oskarshamn 1968.
- Himmelstrand, Ulf: Världen, Nigeria och Biafra. Stockholm 1969.
- Hüther, Jürgen, Scholand, Hildegard & Schwarte, Norbert: Inhalt und Struktur regionaler Tageszeitungen. Düsseldorf 1973, s. 68ff.
- Nyhetsverksamheten inom Sveriges Radio. Sveriges Radio. Stockholm 1971, s. 139.
- Weibull, Lennart: Lokalradioförsöket 1973. Delrapport 4. Innehållsanalysen. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1974, s. 34ff.

3.4 Nyhetsinnehållet

- Hadenius, Stig: Nyheter från TT. Stockholm 1971, s. 178.
- Weibull, Lennart: Lokalradioförsöket 1973. Delrapport 4. Innehållsanalysen. Sveriges Radio/PUB 1974, s. 72ff.

3.5 Ledare och politiska kommentarer

- Furhoff, Lars: Pressens förräderi. Stockholm 1963.

3.6 Debatten

- Lindahl, Göran: Pressklippen i svensk press. Statsvetenskaplig Tidskrift 1966, s. 41.
- Thomsen, Niels: Partipressen. Århus 1965.

3.7 Politiken i nyheterna

- Cox, Harvey & Morgan, David: City Politics and the Press. Cambridge 1973, s. 46ff.
- Den kommunala självstyrelsen 2. Medborgarna informeras. Uppsala 1971, s. 34ff.
- Gerbner, George: Ideological Perspectives and Political Tendencies in News Reporting. Journalism Quarterly 1964, s. 495-508.

- Hadenius, Stig: Nyheter från TT. Stockholm 1971, s. 180.
- Hadenius, Stig: Riksdagen i pressen. SOU 1972:17. Stockholm 1972, s. 119.
- Haenisch, Horst & Schröter, Klaus: Zum politischen Potential der Lokalpresse. I Kritik 4: Manipulation der Meinungsbildung. Opladen 1971.
- Knoche, Manfred: Kommentar und Kritik im Lokalteil der Presse in der Bundesrepublik Deutschland. Publizistik 1968/2-4.
- Knoche, Manfred: Kein Freispruch für lokale Monopolzeitungen. Die Feder 1974/7-8.
- Noelle-Neumann, Elisabeth: Folgen lokaler Zeitungsmonopole. I Kommunikationspolitische und Kommunikationswissenschaftliche Forschungsprojekte der Bundesregierung (1971-1974). Bonn 1974.

3.8 Valrörelsen 1973

- Bergström, Hans & Ek, Anders: Valkampanjen -68 i Nya Wermlands-Tidningen och Värmlands Folkblad. Statsvetenskapliga institutionen. Göteborgs universitet 1969.
- Den kommunala självstyrelsen 2. Medborgarna informeras. Uppsala 1971, s. 164ff.
- Norrmalmstorgsrådet - Övriga nyheter. Statsvetenskapliga institutionen 1974.
- Westerståhl, Jörgen & Särilvik, Bo: Svensk valrörelse 1954. Arbetsrapport II. Statsvetenskapliga institutionen. Göteborgs universitet, s. 60ff.
- Westerståhl, Jörgen: Valrörelsen i Sveriges Radio 1970. Statsvetenskapliga institutionen. Göteborgs universitet 1971.

3.9 Etermedier och dagspress

- Coulmas, Peter: Radio ohne Zukunft? Osnabrück 1973.
- Weibull, Lennart: Lokalradioförsöket 1973. Delrapport 4: Innehållsanalysen. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1974. Passim.

3.10 Sammanfattning

- Svensk press. Presstödet och tidningskonkurrensen. SOU 1974:102. Stockholm 1974.

4. Tidningsläsning och politik

4.1 Att mäta tidningsläsning

- Orvesto 1972-II. Informationsguide. Testologen AB. Stockholm 1972.
- Riksdagens annonsering våren 1974. En informationsstudie. Olika sätt att mäta läsning. Nämnden för samhällsinformation. Stockholm 1975.
- Schyberger, Bo W'son: Methods of readership research. Lund 1965.
- Svenska institutet för opinionsundersökningar (SIFO). OBS-lästekniken för tidningsundersökningar. 1973.
- Tidningsstatistik AB. Dagspressens detaljspridning 1974.

4.2 Nyhetsmaterialiet

- Dagspressens situation. SOU 1968:48. Stockholm 1968, s. 33ff.
- Hadenius, Stig & Weibull, Lennart: Press radio tv. Stockholm 1973, s. 331ff.
- SIFO. OBS-läsundersökning av Nerikes Allehanda 1973.

4.3 *Opinionsbildande material*

Westerståhl, Jörgen: Dagspressen och den politiska opinionsbildningen. Statsvetenskapliga institutionen. Göteborgs universitet 1965, s. 17ff.

4.4 *Annonserna*

Riksdagens annonsering våren 1974. En informationsstudie. Nämnden för samhällsinformation. Stockholm 1975.

4.5 *Mönster i läsvanorna*

McCombs, Maxwell E. & Shaw, Donald L.: The Agenda Setting Function of Mass Media. *Public Opinion Quarterly* 1972.

Prakke, Henk: *Kommunikation der Gesellschaft*. Münster 1968, s. 118ff.

4.6 *Typer av tidningsläsare*

Oskarsson, Vilgot: Politiskt deltagande. Statsvetenskapliga institutionen. Göteborgs universitet 1974, s. 94ff.

Särilvik, Bo: Electoral Behavior in the Swedish Multiparty System. Statsvetenskapliga institutionen. Göteborgs universitet 1970, s. 96ff.

4.7 *Fyra läsprofiler*

Kleberg, Madeleine: Förutsättningar för lokal samhällsinformation via massmedier. Arbetspapper till II. Nordiska Massmediaforsarkonferensen, Bjerringebro, Danmark, augusti 1975.

4.8 *Läsprofiler och mediekonsumtion*

Höjjer, Björn: Utbudet och publikmekanismerna. I *Radio-TV möter publiken*. Stockholm 1972.

4.9 *Läsvanor och politisk informationsspridning*

Cehra, Jarko: *Selective Mass Communication*. Stockholm 1967.

Katz, Elihu & Lazarsfeld, Paul F.: *Personal Influence*. Glencoe 1955.

Melén, Ola: *Åsikter och åsiktsbildning*. Stockholm 1971.

5 Organisationer, politiker och dagspress

5.2 *Dagspressen som politisk nyhetsförmedlare*

Bergqvist, Sven-Runo: *Kommunerna och organisationerna*. Kommunalforskningsgruppen. Avhandlingsserien nr 14. Licentiatavhandling vid statsvetenskapliga institutionen. Uppsala universitet 1969.

Fjæstad, Björn & Nowak, Kjell: *Massmedia och företagen*. Uppsala 1971.

Gunnmo, Alf: *Huvudorganisation – partigrupp – fullmäktige*. Kommunalforskningsgruppen. Avhandlingsserien nr 10. Statsvetenskapliga institutionen. Umeå universitet 1968.

Klason, Lars-Erik: Kommunikation i kommunala frågor. Kommunalforskningsgruppen. Avhandlingsserien nr 15. Statsvetenskapliga institutionen. Stockholms universitet 1970.

Kronvall, Kai: Partipressen idag. Lund 1971.

5.6 *Presspolitiska åtgärder*

Blomkvist, Rune: Facklig press och facklig presspolitik. Stockholm 1969.

Edström, Lennart: Lokalradio – en chans för kommunerna. Kommunal Tidskrift 1973/7.

Schmidt, Hendrik: Kommunikationspolitische Alternativen? Berlin (West) 1974.

6 Pressens funktioner i samhället

Auferman, Jörg: Schrumpft sich die Presse gesund? Der Journalist 1974/7.

Dröge, Franz: Wissen ohne Bewusstsein. Frankfurt/Main 1972, s. 165ff.

Furhoff, Lars: Pressens förräderi. Stockholm 1963, s. 39.

Furhoff, Lars: Föreläsningar i masskommunikation. Surte 1972, s. 7ff.

Hadenius, Stig: Riksdagen i pressen. SOU 1972:17. Stockholm 1972, s. 118.

Hansson, Håkan: Anders Persson har vrickat foten. Oskarshamn 1968.

Hederberg, Hans: Press på villovägar. Halmstad 1969.

Hultman, Harald: Lokaltidningens roll i den nya massmediabilden. I Mot 70-talet. Pressproblem idag och imorgon. Stockholm 1968.

Kabelvision Kiruna. Försök med en ny kanal. Ds U 1975:8. Stockholm 1975.

Knoche, Manfred: Kommentar und Kritik im Lokalteil der Presse in der Bundesrepublik Deutschland. Publizistik 1968/2–4.

Knoche, Manfred: Kein Freispruch für lokale Monopolzeitungen. Die Feder 1974/7–8.

Lane, Robert E. & Sears, David: Allmän opinion. Stockholm 1969, s. 101.

Lindhagen, Jan & Nilsson, Macke: Hotet mot arbetarrörelsen. Stockholm 1970, s. 74ff.

Löwander, Birgitta & Wikman, Anders: Nyhetsinslag i regional-TV. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1975.

Noelle-Neumann, Elisabeth: Return to the Concept of Powerful Mass Media. Studies of Broadcasting. NHK 1973.

Noelle-Neumann, Elisabeth: Folgen lokaler Zeitungsmonopole. I Kommunikationspolitische und Kommunikationswissenschaftliche Forschungsprojekte der Bundesregierung (1971–1974). Bonn 1974.

Radio på nära håll. Remissyttrande från Sveriges Radio RUT 69. Stockholm 1973, s. 40ff.

Rarick, Galen & Hartman, Barrie: The Effects of Competition on One Daily Newspapers Content. Journalism Quarterly 1966, s. 459–463.

Thoveron, Gabriel & Nobre-Correia, J-M: La concentration de la presse quotidienne Belge d'expression française et les implications sur le contenu politique des journaux. Paper prepared for the ECPR Workshop on the Political Role of Mass Media. Strasbourg, March 1974.

Tidningsutvecklingen i Värmland 1900–1968. Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg, opublicerat material.

Williams, Raymond: Communications. Harmondsworth 1966.

3.3 Allmän litteraturredovisning

- Albinsson, Göran: Svensk populärpress 1931–1961. Stockholm 1962.
- Aldemark, Lars & Weibull, Lennart: Information, kommunikation och motivation. Militärpsykologiska institutet. Stockholm 1971.
- Alström, Börje & Patriksson, Göran: Lokaltidningen och läsarna. Sundsvall 1971.
- Auferman, Jörg, Bohrmann, Hans & Sülzer, Rolf: Gesellschaftliche Kommunikation. Forschungsrichtungen und Problemstellungen. Frankfurt/Main 1973.
- Bachrach, Peter & Baratz, Morton S.: Makt och fattigdom. Malmö 1972.
- Back, Per-Erik (red.): Modern demokrati. Lund 1973.
- Bakke, Marit: Sentrum og periferi i fjernsynsnyheter. Institut for presseforskning. Universitetet i Oslo 1973.
- Bell, Colin & Newby, Howard: Community Studies. London 1971.
- Berg, Ulf & Gahlin, Anders: Radio och TV - det dagliga mönstret. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1973.
- Bergqvist, Sven-Runo: Kommunerna och organisationerna. Kommunalforskningsgruppen. Avhandlingsserien nr 14. Statsvetenskapliga institutionen. Uppsala universitet 1969.
- Birgersson, Bengt-Ove: Det kommunala kommunikationssystemet. Kommunalforskningsgruppen. Avhandlingsserien nr 11. Statsvetenskapliga institutionen. Stockholms universitet 1969.
- Blomkvist, Rune: Facklig press och facklig presspolitik. Stockholm 1969.
- Blumler, Jay & McQuail, Denis: Television in Politics. London 1968.
- Burrichter, Clemens: Fernsehen und Demokratie. Düsseldorf 1970.
- Cehra, Jarko: Selective Mass Communication. Stockholm 1967.
- Chaney, David: Processes of Mass Communications. London 1972.
- Cox, Harvey & Morgan, David: City Politics and the Press. Cambridge 1973.
- Dagspressens situation. SOU 1968:48. Stockholm 1968.
- Dagstidningarnas ekonomiska villkor. SOU 1965:22. Stockholm 1965.
- de Fleur, Melvin: Theories of Mass Communications. New York 1970.
- Demokratibegreppet. Utg. av Nordal Åkerman. Det nya samhället 7. Stockholm 1972.
- Den kommunala självstyrelsen 1. Ett forskningsprogram. Stockholm, Uppsala 1970.
- Den kommunala självstyrelsen 2. Medborgarna informeras. Uppsala 1971.
- Dröge, Franz, Weissenborn, Rainer & Haft, Henning: Wirkungen der Massenkommunikation. Frankfurt/Main 1969.
- Easton, David: A Framework for Political Analysis. Englewood-Cliffe NJ 1970.
- Eskola, Anti: Socialpsykologi. Stockholm 1971.
- Fagen, Richard R.: Politics and Communication. Boston 1966.
- Fischer, Heinz-Dietrich: Publizistik in Suburbia. München-Pullach 1971.
- Fjæstad, Björn & Nowak, Kjell: Massmedia och företagen. Uppsala 1971.
- Frederickson, George H. & O'Leary, Linda Schluter: Power, Public Opinion and Policy in a Metropolitan Community. New York 1973.
- Furhoff, Lars: Vardagskonsumtionen av dagstidningar i Sverige 1945–1965. Stockholm 1965.
- Furhoff, Lars: Upplagespiralen. Jönköping 1967.
- Furhoff, Lars: Föreläsningar i masskommunikation. Surte 1972.
- Furhoff, Lars: Makten över medierna. Lund 1974.
- Geissler, Rainer: Massenmedien, Basiskommunikation und Demokratie. Tübingen 1973.
- Gerber, Claus-Peter & Stosberg, Manfred: Die Massenmedien und die Organisation politischer Interessen. Düsseldorf 1969.
- Glotz, Peter & Langenbucher, Wolfgang: Der missachtete Leser. Köln 1969.

- Gunmo, Alf: Huvudorganisation – partigrupp – fullmäktige. Kommunalforskningsgruppen. Avhandlingsserien nr 10. Statsvetenskapliga institutionen. Umeå universitet 1968.
- Gustafsson, Berndt: Människa i Sverige. Klippan 1972.
- Habermas, Jürgen: Strukturwandel der Öffentlichkeit. Neuwied 1972.
- Hadenius, Stig, Seveborg, Jan-Olof & Weibull, Lennart: Partipress. Stockholm 1970.
- Hadenius, Stig: Nyheter från TT. Stockholm 1971.
- Hadenius, Stig: Riksdagen i pressen. SOU 1972:17. Stockholm 1972.
- Hadenius, Stig & Weibull, Lennart: Press radio tv. Stockholm 1973.
- Hansson, Håkan: Anders Persson har vrickat foten. Oskarshamn 1968.
- Hederberg, Hans: Press på villovägar. Halmstad 1969.
- Himmelstrand, Ulf: Världen, Nigeria och Biafra. Stockholm 1969.
- Holsti, Ole: Content Analysis for the Social Sciences and Humanities. Reading, Mass. 1969.
- Holzer, Horst: Massenkommunikation und Demokratie in der Bundesrepublik Deutschland. Opladen 1969.
- Hultman, Harald: Lokaltidningen och framtiden. Norrtälje 1968.
- Hüther, Jürgen, Scholand, Hildegard & Schwarte, Norbert: Inhalt und Struktur regionaler Tageszeitungen. Düsseldorf 1973.
- Höyer, Svernik, Hadenius, Stig & Weibull, Lennart: The Politics and Economics of the Press: A Development Perspective. London 1975.
- Janowitz, Morris: The Community Press in an Urban Setting. Chicago 1967.
- Jansen, Torben Bo: Massekommunikationsmidler i Danmark. Viborg 1967.
- Johansson, Sten: Politiska resurser. Stockholm 1971.
- Katz, Elihu & Lazarsfeld Paul F.: Personal Influence. Glencoe 1955.
- Klapper, Joseph T.: The Effects of Mass Communication. New York 1960.
- Klason, Lars-Erik: Kommunikation i kommunala frågor. Kommunalforskningsgruppen. Avhandlingsserien nr 15. Statsvetenskapliga institutionen. Stockholms universitet 1970.
- Kleberg, Madeleine: Lokalradioförsöket 1973. Delrapport 1. Undersökningens uppläggning. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1975.
- Klein, Horstpeter: Die öffentliche Aufgabe der Presse. Düsseldorf 1973.
- Knoche, Manfred: Kommentar und Kritik im Lokalteil der Presse in der Bundesrepublik Deutschland. Publizistik 1968/2-4.
- Kommunalt samlingsstyre eller majoritetsstyre? SOU 1972:32. Stockholm 1972.
- Kommunikationspolitische und kommunikationswissenschaftliche Forschungsprojekte der Bundesregierung (1971-1974). Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. Bonn 1974.
- Kopper, Gerd: Zeitungsideologie und Zeitungsbewerbe in der Region. Düsseldorf 1972.
- Kranz, Lars: Så ser vi på TV. Stockholm 1975.
- Kronvall, Kai: Partipressen idag. Lund 1971.
- Lane, Robert E.: Political Life. New York 1959.
- Lane, Robert E. & Sears, David O.: Allmän opinion. Stockholm 1969.
- Langenbacher, Wolfgang: Lokalkommunikation. Die Zukunft der Zeitung. München-Pullach 1973.
- Lewin, Leif: Folket och eliterna. Stockholm 1970.
- Lindhagen, Jan & Nilsson, Macke: Hotet mot arbetarrörelsen. Stockholm 1970.
- Lund, Andreas: Mediakvalitet. Malmö 1972.
- Lundberg, Dan & Hultén, Olof: Individerna och massmedia. Stockholm 1968.
- Läs- och bokvanor i fem svenska samhällen. SOU 1972:20. Stockholm 1972.
- McQuail, Denis: Towards a Sociology of Mass Communications. London 1969.
- McQuail, Denis (ed.): Sociology of Mass Communications. London 1972.

- Mahle, Walther & Richter, Rolf: Materialien zur Kommunikationspolitik 2. Medienpolitischen Fakten und Konzepte 1971/72. Berlin (West) 1975.
- Manipulation der Meinungsbildung. Kritik 4. Opladen 1971.
- Martinussen, Willy: Fjerndemokratiet. Gjøvik 1973.
- Melén, Ola: Åsikter och åsiktsbildning. Uppsala 1972.
- Müller-Doohm, Stefan: Medienindustrie und Demokratie. Frankfurt/Main 1972.
- Mot 70-talet. Pressproblem idag och imorgon. Stockholm 1968.
- Newcomb, Theodore M., Turner, Ralph H. & Converse, Philip E.: Social Psychology. London 1965.
- Noelle-Neumann, Elisabeth: Pressekonzentration und Meinungsbildung. Publizistik 1968/2-4.
- Nordenstreng, Karle (ed.): Informational mass communication. Helsingfors 1973.
- Nordland, Odd: Ukeblad og samfunn. Oslo 1973.
- Nowak, Kjell, Carlmann, Benny & Wärneryd, Karl-Erik: Masskommunikation och åsiktsförändringar. EFI. Stockholm 1966.
- Oskarsson, Vilgot: Politiskt deltagande. Statsvetenskapliga institutionen. Göteborgs universitet 1974.
- Prakke, Henk: Kommunikation der Gesellschaft. Münster 1968.
- Pressekonzentration. München-Pullach 1971.
- Prokop, Dieter (Hrsg.): Massenkommunikationsforschung 1-2. Frankfurt/Main 1972-1973.
- Pross, Harry: Publizistik. Neuwied 1970.
- Radio och TV möter publiken. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1972.
- Radio på nära håll. Remissyttrande från Sveriges Radio RUT 69. Stockholm 1973.
- Rasmussen, Erik: Komparativ politik 1. Stockholm 1969.
- Roegele, Otto: Medienpolitik - und wie man sie macht. Osnabrück 1973.
- Ronneberger, Franz & Wolz, Dieter: Lokale Presse und Herrschaft in der Ortsgemeinde. Publizistik 1974/1.
- Schmidt, Hendrik: Kommunikationspolitische Alternativen? Berlin (West) 1974.
- Schneider, Fritz: Politik und Kommunikation. Mainz 1967.
- Schulz, Winfried (Hrsg.): Der Inhalt der Zeitungen. Düsseldorf 1970.
- Schyberger, Bo W:son: Methods of Readership Research. Lund 1965.
- Setzen, Karl M.: Die gesellschaftliche Funktion der Massenmedien. Heidenheim/Brenz 1974.
- Seymour-Ure, Colin: The Press, Politics and the Public. London 1968.
- Seymour-Ure, Colin: The political impact of mass media. London 1974.
- Stephenson, William: The Play Theory of Mass Communication. London 1971.
- Strömberg, Lars: Väljare och valda. Statsvetenskapliga institutionen. Göteborgs universitet 1973.
- Svensk press. Presstödet och tidningskonkurrensen. SOU 1974:102. Stockholm 1974.
- Svensk press. Tidningar i samverkan. SOU 1975:11. Stockholm 1975.
- Svensk samhällsstruktur i sociologisk belysning. Red. av Edmund Dahlström. Stockholm 1965.
- Särilvik, Bo: Electoral Behavior in the Swedish Multiparty System. Statsvetenskapliga institutionen. Göteborgs universitet 1970.
- Tollin, Sven: Svenska dagstidningar 1900-1965. Antal och politisk gruppering. Stockholm 1965.
- Tunstall, Jeremy (ed.): Media Sociology. London 1970.
- Vallinder, Torbjörn: Press och politik. Falköping 1972.
- Vedel-Petersen, Jörgen: Folk og medier. Tönder 1974.
- Vidgad samhällsinformation. SOU 1969:48. Stockholm 1969.
- Wale, Torbjörn: Fjerde statsmakt eller den annen partimakt? Oslo 1972.
- Westerståhl, Jörgen & Särilvik, Bo: Svensk valrörelse 1954 II. En arbetsrapport. Statsvetenskapliga institutionen. Göteborgs universitet 1956.

- Westerståhl, Jörgen & Janson, Carl-Gunnar: Politisk press. Göteborg 1958.
Westerståhl, Jörgen: Objektiv Nyhetsförmedling. Stockholm 1972.
Williams, Raymond: Communications. Harmondsworth 1966.
Wright, Charles: Mass Communications. New York 1959.
Zoll, Ralf & Hennig, Eike: Massenmedien und Meinungsbildung. München 1970.
Österman, Torsten, Wikman, Anders & Bernow, Roger: Svenskarna och oljekrisen. Sveriges Radio/PUB. Stockholm 1973.

Bilagor till appendix

Fråga 14

Om vi nu går över till att tala om dagstidningar och Er inställning till dessa, skulle jag till att börja med vilja fråga vilken eller vilka dagstidningar Ni brukar läsa eller titta i regelbundet. Jag menar då minst en gång per vecka.

1

LÄSER EJ TIDNING → FRÅGA 21

2

LÄSER TIDNING/AR. ANGE NAMNET PÅ TIDNINGEN/TIDNINGARNA I TABELLHUVUDET NEDAN OCH STÄLL SEDAN FRÅGORNA FÖR VAR OCH EN AV DEM. Fyll i tabelln HORIZONTELLT.

Fråga 15	Prenumererar Ni på ... (TIDNINGENS NAMN) eller köper Ni själv eller någon i Ert hushåll lösnummer eller har Ni tillgång till tidningen på annat sätt? PRENUMERERAR LÖSNUMMER ANNET SÄTT	1	1	1	1
Fråga 16	Hur många nummer av ... (TIDNINGENS NAMN) brukar Ni läsa eller titta i per vecka? (NOTERA ANTAL)				
Fråga 17	När det gäller ... (TIDNINGENS NAMN), ungefär hur lång tid brukar Ni läsa eller titta i ett nummer? TID I MINUTER				
Fråga 18	Känner Ni till vilket eller vilka politiska partier ... (TIDNINGENS NAMN) anses stödja? PARTI/ER (NOTERA PARTI-EL BLOCKBETECKNING)	88 VET EJ	88 VET EJ	88 VET EJ	88 VET EJ
	RÄTT BLOCK	1	1	1	1
	RÄTT ÖVRIGT	2	2	2	2
	FEL SVAR	3	3	3	3
	VET EJ	8	8	8	8
Fråga 19	Ansers Ni själv att ... (TIDNINGENS NAMN) direkt stödjer något särskilt parti? JA NEJ VET EJ	1	1	1	1
		2	2	2	2
		8	8	8	8
Fråga 20	Hade Ni någon av tidningarna också i Ert föräldrars hushåll under Er uppväxt? JA NEJ VET EJ	1	1	1	1
		2	2	2	2
		8	8	8	8

Bilaga A 1 Exempel på frågor ur intervjuformuläret till allmänheten

Ann.: Dessa frågor har även ställts till kommunfullmäktige och inflyttare till Malmö.

FRÅGORNA 30-34 STÄLLES ENDAST TILL IP SOM LÄSER NÅGON LOKAL DAGSTIDNING ENLIGT FRÅGA 14. OM IP DÄR HAR ANGETT FLER ÄN EN LOKAL DAGSTIDNING VÄLJES DEN SOM IP PRENUMERERAR PÅ. OM IP PRENUMERERAR PÅ MER ÄN EN LOKAL TIDNING ELLER INTE PÅ NÅGON AV DESSA, STÄLLES FRÅGORNA FÖR DEN LOKALA TIDNING IP AGNAR MEST TID ÅT ENLIGT FRÅGORNA 16-17. SE LOKOINSTRUKTIONEN FÖR FRÅGA 30.

Fråga 30

Vi har hittills talat om hur mycket Ni brukar läsa i olika tidningar. Nu kommer jag att ställa ett par frågor om vad Ni brukar läsa i /LOKAL TIDNING ENL INSTRUKTIONEN OVAN/.

Jag har här några olika exempel på sådant som brukar stå i (DEN LOKALA DAGSTIDNINGEN). Så här brukar t ex sportsidan se ut i tidningen.

VISA TYPTIDNINGEN

Hur mycket brukar Ni läsa eller titta på sportsidan? Ni kan svara med hjälp av alternativen på detta kort.

VISA SVARSKORT 9

STÄLL FRÅGAN OCH FYLL I SVAREN I TABLÅN NEDAN FÖR VAR OCH EN AV KATEGORIerna TILL VÄNSTER I TABLÅN.

Fråga 31

Jag skulle också vilja fråga om Ni personligen tycker att det borde ägnas mer eller mindre utrymme åt de här olika typerna av innehåll. Skulle Ni själv vilja att det fanns mer eller mindre sportnyheter i (TIDNINGENS NAMN)

STÄLL FRÅGAN OCH FYLL I SVAREN I TABLÅN NEDAN FÖR VAR OCH EN AV KATEGORIerna TILL VÄNSTER I TABLÅN.

FRÅGA 30

FRÅGA 31

KATEGORI	ALLT/ I STORT	GA NSKA MYCKET	INTE SÄR- SKILT MYCKET	INGENTING/ NÄSTAN INGENTING	VET EJ	MER	MINDRE	LAGOM	VET EJ
	SETT ALLT								
1 Sport	1	2	3	4	8				
2 Familjenyheter	1	2	3	4	8	1	2	3	8
3 Utrikesnyheter	1	2	3	4	8	1	2	3	8
4 Ledare o politiska kommentarer	1	2	3	4	8	1	2	3	8
5 Statliga och kom- munala annonser	1	2	3	4	8	1	2	3	8
6 Serier	1	2	3	4	8	1	2	3	8
7 Kultur- o debatt- artiklar	1	2	3	4	8	1	2	3	8
8 Lokala nyheter	1	2	3	4	8	1	2	3	8
9 Lokala affärs- annonser	1	2	3	4	8	1	2	3	8
10 Inrikesnyheter	1	2	3	4	8				
11 LÄTTA SIDAN/INSTR	1	2	3	4	8	1	2	3	8
12 Innehållare	1	2	3	4	8	1	2	3	8
13 Handelsnyheter	1	2	3	4	8	1	2	3	8
14 Småannonser	1	2	3	4	8	1	2	3	8

UTLAND

Kissinger över lägger med Sadat: Egyptens Genève-förhandlare hemföreläsa för konsultationer

(UPI): Den amerikanske utrikesministern och hans rådgivare landade i denna egyptiska vintersemesterort, belägen vid Nilen, 700 km väster om Kairo, meddelade egyptiska tjänstemän att Kissinger hade hemkallat sina militära förhandlare för konsultationer.

Jerusalem för att rapportera för de israeliska ledarna om utgången av samtalen med Sadat.

De egyptiska tjänstemännen sade att det fanns stora möjligheter att Kissinger skulle återvända till Assuan för nya överläggningar, en teori som officiellt bekräftar av amerikanska tjänstemän i Washington.

● **Till Jordanien**
I Washington sattes också

Japan ber tillägare till att ordna möte

Rykten om engelskt nyval: Opinionsmätning ger konservativt övertag

Även England tror på Silvia
Aven Daily Mail i London utropar nu via en Münchenrapport fröken Silvia Sommerlath till Sveriges Blivande drottning. Rapporten publiceras i samband med kungens på fredagskvällen inleda privata besök i England, som börjar med ett kort besök hos drottning Elizabeth II hos godset Sandringham. Silvia uppges fin vara hos sina föräldrar i Heidelberg, varifrån hon väntas resa till Göttingen i närtid.

till allt starkare rykten att premiärminister Heath på allvar övervägar, om ingen snar lösning av gruvkrisen är i sikte, kallades representativförbundet till Downing Street på fredagen. Ryktena om nyval opinionsundersökning som ger Tories övertag gentemot Labour.
om cirka 8 procent plus tillskott för ökad produktivitet.
Nytt möte mellan regering och LO-styre är utsatt till mandag, och då väntas man begära fastare garantier för hur de nu kunde formuleras — samt att fackrörelsens erfarande av gruvarbetarna som specialfall i nuvarande

ing i Israel

3 Utrikesnyheter

ningarna fortsätter. Dessutom

Fråga 28	<p>Då det gäller att på <u>nyhetsplats</u> behandla olika <u>samhällsfrågor</u>, hur <u>rättvisande</u> är enligt Er mening den bild som förmedlas av dessa medier? Ni kan svara med något av alternativen på det här kortet.</p>																																																						
	<p>VISA SVARSKORT 9</p>																																																						
	<p>Vi kan börja med Sydsvenska Dagbladet. STÄLL FRÅGAN FÖR SAMTLIGA KATEGORIER I TABLÅN NEDAN OCH INVÄNTA SVAR ENLIGT KORTETS SVARSALTERNATIV FÖR VAR OCH EN</p>																																																						
	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="242 303 299 321">MEDIUM</th> <th data-bbox="534 303 592 321">MYCKET RÄTTVIS</th> <th data-bbox="638 303 695 321">GANSKA RÄTTVIS</th> <th data-bbox="753 303 810 321">GANSKA ORÄTTVIS</th> <th data-bbox="890 303 948 321">MYCKET ORÄTTVIS</th> <th data-bbox="994 303 1051 321">VET EJ</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="242 349 422 366">Sydsvenska Dagbladet</td> <td data-bbox="552 349 557 366">1</td> <td data-bbox="666 349 672 366">2</td> <td data-bbox="781 349 787 366">3</td> <td data-bbox="896 349 902 366">4</td> <td data-bbox="1011 349 1017 366">8</td> </tr> <tr> <td data-bbox="242 375 397 393">Skånska Dagbladet</td> <td data-bbox="552 375 557 393">1</td> <td data-bbox="666 375 672 393">2</td> <td data-bbox="781 375 787 393">3</td> <td data-bbox="896 375 902 393">4</td> <td data-bbox="1011 375 1017 393">8</td> </tr> <tr> <td data-bbox="242 402 305 419">Arbetet</td> <td data-bbox="552 402 557 419">1</td> <td data-bbox="666 402 672 419">2</td> <td data-bbox="781 402 787 419">3</td> <td data-bbox="896 402 902 419">4</td> <td data-bbox="1011 402 1017 419">8</td> </tr> <tr> <td data-bbox="242 428 351 446">Kvällsposten</td> <td data-bbox="552 428 557 446">1</td> <td data-bbox="666 428 672 446">2</td> <td data-bbox="781 428 787 446">3</td> <td data-bbox="896 428 902 446">4</td> <td data-bbox="1011 428 1017 446">8</td> </tr> <tr> <td data-bbox="242 455 322 472">Expressen</td> <td data-bbox="552 455 557 472">1</td> <td data-bbox="666 455 672 472">2</td> <td data-bbox="781 455 787 472">3</td> <td data-bbox="896 455 902 472">4</td> <td data-bbox="1011 455 1017 472">8</td> </tr> <tr> <td data-bbox="242 481 339 499">Aftonbladet</td> <td data-bbox="552 481 557 499">1</td> <td data-bbox="666 481 672 499">2</td> <td data-bbox="781 481 787 499">3</td> <td data-bbox="896 481 902 499">4</td> <td data-bbox="1011 481 1017 499">8</td> </tr> <tr> <td data-bbox="242 508 483 525">Regionalradion (Sydkvarten)</td> <td data-bbox="552 508 557 525">1</td> <td data-bbox="666 508 672 525">2</td> <td data-bbox="781 508 787 525">3</td> <td data-bbox="896 508 902 525">4</td> <td data-bbox="1011 508 1017 525">8</td> </tr> <tr> <td data-bbox="242 534 425 552">Regional-TV (Sydnytt)</td> <td data-bbox="552 534 557 552">1</td> <td data-bbox="666 534 672 552">2</td> <td data-bbox="781 534 787 552">3</td> <td data-bbox="896 534 902 552">4</td> <td data-bbox="1011 534 1017 552">8</td> </tr> </tbody> </table>	MEDIUM	MYCKET RÄTTVIS	GANSKA RÄTTVIS	GANSKA ORÄTTVIS	MYCKET ORÄTTVIS	VET EJ	Sydsvenska Dagbladet	1	2	3	4	8	Skånska Dagbladet	1	2	3	4	8	Arbetet	1	2	3	4	8	Kvällsposten	1	2	3	4	8	Expressen	1	2	3	4	8	Aftonbladet	1	2	3	4	8	Regionalradion (Sydkvarten)	1	2	3	4	8	Regional-TV (Sydnytt)	1	2	3	4	8
MEDIUM	MYCKET RÄTTVIS	GANSKA RÄTTVIS	GANSKA ORÄTTVIS	MYCKET ORÄTTVIS	VET EJ																																																		
Sydsvenska Dagbladet	1	2	3	4	8																																																		
Skånska Dagbladet	1	2	3	4	8																																																		
Arbetet	1	2	3	4	8																																																		
Kvällsposten	1	2	3	4	8																																																		
Expressen	1	2	3	4	8																																																		
Aftonbladet	1	2	3	4	8																																																		
Regionalradion (Sydkvarten)	1	2	3	4	8																																																		
Regional-TV (Sydnytt)	1	2	3	4	8																																																		
Fråga 29	<p>Det finns delade meningar om huruvida de åsikter som en tidning har i sina ledare också märks på de vanliga <u>nyhetssidorna</u>. Anser Ni att Sydsvenska Dagbladet på något sätt brukar visa sina politiska åsikter på nyhetssidorna? Ni kan svara med något av alternativen på det här kortet.</p>																																																						
	<p>VISA SVARSKORT 10</p>																																																						
	<p>STÄLL SEDAN FRÅGAN ÄVEN FÖR ARBETET OCH SKÅNSKA DAGBLADET</p>																																																						
	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="242 725 299 742">TIDNING</th> <th data-bbox="534 725 592 742">JA, I MYCKET HÖG GRAD</th> <th data-bbox="638 725 695 742">JA, I GANSKA HÖG GRAD</th> <th data-bbox="753 725 810 742">JA, I MINDRE GRAD</th> <th data-bbox="890 725 948 742">NEJ, INTE ALLS</th> <th data-bbox="994 725 1051 742">VET EJ</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="242 772 422 790">Sydsvenska Dagbladet</td> <td data-bbox="552 772 557 790">1</td> <td data-bbox="666 772 672 790">2</td> <td data-bbox="781 772 787 790">3</td> <td data-bbox="896 772 902 790">4</td> <td data-bbox="1011 772 1017 790">8</td> </tr> <tr> <td data-bbox="242 799 305 816">Arbetet</td> <td data-bbox="552 799 557 816">1</td> <td data-bbox="666 799 672 816">2</td> <td data-bbox="781 799 787 816">3</td> <td data-bbox="896 799 902 816">4</td> <td data-bbox="1011 799 1017 816">8</td> </tr> <tr> <td data-bbox="242 825 397 843">Skånska Dagbladet</td> <td data-bbox="552 825 557 843">1</td> <td data-bbox="666 825 672 843">2</td> <td data-bbox="781 825 787 843">3</td> <td data-bbox="896 825 902 843">4</td> <td data-bbox="1011 825 1017 843">8</td> </tr> </tbody> </table>	TIDNING	JA, I MYCKET HÖG GRAD	JA, I GANSKA HÖG GRAD	JA, I MINDRE GRAD	NEJ, INTE ALLS	VET EJ	Sydsvenska Dagbladet	1	2	3	4	8	Arbetet	1	2	3	4	8	Skånska Dagbladet	1	2	3	4	8																														
TIDNING	JA, I MYCKET HÖG GRAD	JA, I GANSKA HÖG GRAD	JA, I MINDRE GRAD	NEJ, INTE ALLS	VET EJ																																																		
Sydsvenska Dagbladet	1	2	3	4	8																																																		
Arbetet	1	2	3	4	8																																																		
Skånska Dagbladet	1	2	3	4	8																																																		

Bilaga A 4 Exempel på frågor ur intervjuformuläret till kommunfullmäktige

Fråga 36

Vi talade tidigare om dagstidningarnas innehåll. Jag skulle nu vilja ställa några frågor kring en del speciella uppgifter man brukar tilldela dagspressen. Vi har här satt upp några sådana uppgifter för den lokala dagspressen.

VISA SVARSKORT 12

Hur pass tillfredsställande anser Ni att de lokala dagstidningarna fyller dessa uppgifter? Ni kan svara med något av alternativen som också finns med på kortet.

LÄS UPP ETÉ I SÄNDER AV NEDANSTÅENDE UPPGIFTER OCH INVÄNTA SVAR ENLIGT KORTETS SVARSALTERNATIV FÖR VAR OCH EN

UPPGIFT	HELT TILLFREDS- STÄLLANDE	GA NSKA TILLFREDS- STÄLLANDE	GA NSKA OTILLFREDS- STÄLLANDE	HELT OTILLFREDS- STÄLLANDE	VET EJ
1 Att förmedla information från myndigheter till medborgare	1	2	3	4	8
2 Att bidra till att stärka gemenskap och samhörighet i kommunen	1	2	3	4	8
3 Att kritiskt bevaka myndigheternas åtgärder	1	2	3	4	8
4 Att stimulera till aktivt deltagande i de politiska organisationerna	1	2	3	4	8
5 Att informera myndigheterna om medborgarnas önskemål	1	2	3	4	8
6 Att vara ett forum för många och olika åsikter	1	2	3	4	8
7 Att beskriva händelser i det politiska livet	1	2	3	4	8
8 Att kritiskt bevaka de lokala företagens åtgärder	1	2	3	4	8
9 Att förklara och tolka händelser i det politiska livet	1	2	3	4	8

Fråga 37

Vilka två av dessa uppgifter anser Ni vara viktigast för dagspressen, allmänt sett?

NOTERA NUMRET PÅ DE BÅDA UPPGIVNA UPPGIFTERNA ENLIGT LISTAN OVAN. EN SIFFRA I VARJE RUTA.

1972 års pressutredning

Forskningsprojektet Pressens Funktioner

Statsvetenskapliga institutionen
Göteborgs universitet

Gör så här

1. RADIO- OCH TV-PROGRAMMEN

I det här häftet har vi skrivit ut torsdagens och fredagens tv-program, samt radioprogrammet för fredag.

Vi ber Er markera de radio- och/eller tv-program Ni hann lyssna eller titta på under de två dagarna.

Sätt en bock (✓) för de program Ni såg eller hörde helt och hållet. Gör en ring runt klockslaget för program Ni såg/hörde en mindre del av. Övriga program lämnas ommarkerade.

2. TIDNINGEN

Om Ni inte alls hunnit läsa detta nummer av tidningen, sätt då ett kryss i rutan längst ner på denna sida ("har inte hunnit läsa det bifogade numret av tidningen").

Om Ni tidigare tittat i tidningen - bläddra då noga igenom den.

För varje sida frågar Ni Er själv så här: "Vad hann jag läsa eller titta på, just på den här sidan, när jag fick tidningen i fredags?"

Markera de artiklar, annonser o s v Ni hunnit läsa eller titta på, genom att ringa in dessa med den bifogade rödpennan.

Tänk noga efter vad Ni verkligen kan komma ihåg att Ni hunnit läsa eller titta på, när Ni höll samma tidning i Er hand: "Lade jag märke till den här artikeln? Den här annonsen? Den här lilla notisen?"

Markera bara det Ni kan komma ihåg att Ni läst. Det Ni känner igen.

Det Ni inte hunnit läsa eller det Ni tänkt läsa senare lämnar Ni utan markering.

Om Ni har läst eller tittat på flera artiklar eller annonser på samma sida - ringa då in var och en av dessa.

På det lösa blad som lagts in i häftet har vi försökt visa hur markeringarna ska göras.

3. SKICKA TILLBAKA TIDNINGEN OCH DETTA HÄFTE

När Ni gjort markeringarna stoppa tidningen tillsammans med detta häfte i det bifogade (postofria) svarskuvertet och posta detta så snart som möjligt till oss! Pennan kan Ni behålla som ett mycket litet tack för hjälpen!

HAR INTE HUNNIT LÄSA
DET BIFOGADE NUMRET AV TIDNINGEN

Fråga 19	<p>ENDAST TILL IP SOM ENLIGT FRÅGA 12 LÄSER MINST EN AV TIDNINGARNA SYDSVENSKA DAGBLADET, ARBETET, SKÅNSKA DAGBLADET ELLER TRELLEBORGS ALLEHANDA.</p>
<p>När Ni flyttade till Malmö, var det någonting särskilt som gjorde att Ni valde just (LOKAL MORGONTIDNING ENLIGT FRÅGA 12)</p> <p>1 JA → Vad? NOTERA IPs SVAR NEDAN</p> <p>2 NEJ</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

Fråga 24	<p>Känner Ni till vilken lokal morgontidning som har störst upplaga här på orten, dvs som trycks i flest exemplar per nummer? SVARSALTERNATIVEN FÅR <u>ABSOLUT INTE</u> LÄSAS UPP FÖR IP.</p> <p style="text-align: center;"><u>MALMÖ</u></p> <p>1 SYDSVENSKA DAGBLADET</p> <p>2 ARBETET</p> <p>3 SKÅNSKA DAGBLADET</p> <p>4 ANNAN TIDNING</p> <p>8 VET EJ</p>
----------	--

Bilaga A 7 Exempel på frågor ur intervjuformuläret till inflyttare till Malmö

27. När det gäller att intressera allmänheten i Er kommun för olika samhällsfrågor - hur bedömer Ni genomslagskraften hos följande tidningar?

LOKAL TIDNING	GENOMSLAGSKRAFT				
	MYCKET STOR	GA NSKA STOR	GA NSKA LITEN	MYCKET LITEN	INGEN ÅSIKT
a. VESTMANLANDS LÄNS TIDNING	☐	☐	☐	☐	☐
b. VÄSTMANLANDS FOLKBLAD	☐	☐	☐	☐	☐
c. FOLKET	☐	☐	☐	☐	☐
ÖVRIGA LOKALA TIDNINGAR (ANGE)					
d.	☐	☐	☐	☐	☐
e.	☐	☐	☐	☐	☐
f.	☐	☐	☐	☐	☐
g.	☐	☐	☐	☐	☐
h.	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5

(57-64)

16. Hur får Er förening information om stämningar och opinioner som finns i kommunen just nu? - Vilken betydelse tilldelar Ni följande informationsvägar?

INFORMATIONSVÄGAR:	FÖREKOMMER EJ I VÅR KOMMUN	MYCKET STOR	GA NSKA STOR	GA NSKA LITEN	MYCKET LITEN
MÖTEN FÖR ALLMÄNHETEN	☐	☐	☐	☐	☐
REGIONALRADIO	☐	☐	☐	☐	☐
DAGSTIDNINGAR	☐	☐	☐	☐	☐
TIDSKRIFTER	☐	☐	☐	☐	☐
LOKALA ANNONSBLAD	☐	☐	☐	☐	☐
KOMMUNAL INFORMATIONSTIDNING	☐	☐	☐	☐	☐
REGIONAL TV	☐	☐	☐	☐	☐
KONTAKTER MED ENSKILDA MEDLEMMAR I ER FÖRENING	☐	☐	☐	☐	☐
KONTAKTER MED LOKALA POLITIKER	☐	☐	☐	☐	☐
KONTAKTER MED ANDRA LOKALA FÖRENINGAR	☐	☐	☐	☐	☐
MEMLEMMARS PERSONLIGA KONTAKTER MED VÄNNER, EGET UMGÄNGE OSV	☐	☐	☐	☐	☐
ANNAT SÄTT - ANGE VILKET:					
.....	☐	☐	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5

(31-43)

Bilaga A 8 Exempel på frågor ur enkätformuläret till organisationer, företag och myndigheter. Västeråsversionen.

Journaliststudien

Journal of the
Royal Society of
Medicine

Journalisterna

Inledning

Denna rapport behandlar journalisters syn på sin och pressens roll i samhällslivet. Denna uppfattning är viktig att studera därför att journalisterna utövar en förmedlande funktion mellan å ena sidan grupper som vill föra ut information om sina ståndpunkter samt å andra sidan grupper som i egenkap av läsare tar del av åsikter och annan information. Innehållet i tidningarna bestäms i hög grad av journalisters uppfattningar om vad som har nyhetsvärde och vad som är värt att publicera. När vi i forskningsprogrammet varit intresserade av dels organisationers och politikernas bedömning av lokalpressen, dels kommuninvånarnas utnyttjande av dessa tidningar, har det därför varit önskvärt att granska också dem som yrkesmässigt intar en mellanställning genom att förmedla budskap mellan dessa grupper – journalisterna.

I själva verket torde få yrkesutövare inta en sådan mellanställning som just dagspressjournalister. Inom den egna tidningen finns skilda förväntningar på deras arbete från redaktionella chefer, från kolleger, från ägare och företagsledning och från anställda på andra avdelningar som tryckeri, annonsförsäljning och marknadsföring. Utanför tidningsföretaget möter journalisterna krav från såväl informationskällor som från läsarna. Härtill kommer att de är verksamma inom en samhällsinstitution som åtnjuter särskilda grundlagsenliga privilegier därför att den förväntas fylla en central funktion i den demokratiska processen.

Föreliggande rapport behandlar hur journalisterna ser på de problem i det dagliga arbetet som uppkommer ur de motstridiga förväntningarna och vilka lösningar och utvägar de ser. Vi kommer att behandla fyra huvudsakliga frågeställningar, vilka följer naturligt ur varandra. Inledningsvis diskuteras vilka mål journalisterna ser för tidningarna och sin egen verksamhet, dvs. vilka *uppgifter* pressen har i samhället. Därefter behandlas i vilken grad journalisterna menar att dessa uppgifter *fullgörs*. Om det inte råder överensstämmelse mellan dessa två frågor – mellan ideal och verklighet – finns det rimligen faktorer som *förhindrar eller försvårar måluppfyllelsen*, och det är ämnet för det tredje avsnittet. Avslutningsvis tar vi upp några olika sätt på vilka journalisterna menar att pressen borde *förändras* för att bättre kunna fullgöra sina uppgifter.

Innan vi tar upp dessa frågor måste dock journalisterna själva beskrivas. Närmast ges därför en kortfattad överblick över dem som ingår i undersökningen.

Journalistundersökningen har – liksom övriga undersökningar inom forskningsprogrammet – skett på fyra orter. Vårt urval omfattar orterna Göteborg, Malmö, Västerås och Falun. Som framgått i huvudrapportens inledningsavsnitt skiljer sig de utvalda orterna bl. a. med avseende på konkurrenssituationen: i Göteborg och Västerås råder vad som kallas tidningsmonopol, medan flera nästan lika stora tidningar av skilda partifärger konkurrerar om läsarnas uppmärksamhet i Malmö och Falun.

Det finns emellertid flera andra skillnader mellan orterna – olikheter i storlek, tätortsgrad, näringsstruktur och förvaltning, samt sådana skillnader som det är ogörligt att räkna upp här eller kanske ens upptäcka. Slutsatsen av detta blir att det är omöjligt att jämföra svar från de fyra orterna och med ledning av skillnader i dessa dra slutsatsen att skillnaderna *orsakas* av konkurrenssituationen. Ett sådant förfarande vore förkastligt ur vetenskaplig synvinkel beroende på att det finns andra skillnader mellan orterna. Det finns också åtskilliga andra orter med varierande utgivningssituationer om vilka vi inte samlat in några enkät- eller intervjudata. Med ett urval på endast fyra av åttio orter med tidningsutgivning i landet är de mer att betrakta som fallstudier än som underlag för generaliseringar.

1 Journalisterna i urvalet

De personer som valdes ut att delta i undersökningen är samtliga de journalister som var heltidsanställda och verksamma under undersökningsperioden på de dagstidningar som utges på undersökningsorterna Malmö, Göteborg, Västerås och Falun. I undersökningen ingår den som enligt Svenska Journalistförbundet är redaktionell arbetsledare, redaktionell medarbetare eller lokalredaktör. Också tidningarnas chefredaktörer har medtagits i urvalet. Journalister som bevakar enbart sporthändelser har däremot uteslutits.

Totalt kom 469 personer att ingå i urvalet. Formuläret besvarades av 431 personer, dvs. 92 procent, under perioden november 1973–februari 1974. Av dem var 209 personer från Malmö, 151 från Göteborg, 39 från Västerås och 32 från Falun.

1.1 Kön och ålder

Bara var femte journalist i urvalet är kvinna. Flest kvinnor finns bland de yngre journalisterna. Medianåldern i urvalet är ca 40 år. Vad gäller kön och ålder är skillnaderna små mellan de båda storstäderna. Däremot är journalisterna i Falun markant yngre och oftare kvinnor än de i Västerås.

1.2 Utbildning och arbetsuppgifter

Drygt hälften av journalisterna i storstäderna har påbörjade eller avslutade akademiska studier bakom sig. Andelen är betydligt lägre i de två mindre städerna. Formell journalistutbildning om minst ett läsår har var tredje journalist. Det är främst de yngre som är högutbildade och yrkesutbildade. Mönstren är likartade i de båda storstäderna, medan journalisterna i Falun mycket oftare än de i Västerås genomgått akademisk utbildning och journalistutbildning.

Journalisternas arbetsuppgifter kan uppdelas i två huvudsakliga kategorier. Dels finns det reportrar av skilda slag, med eller utan specialområden att bevaka. Dels finns det administrerande, policyupprätthållande personal som är arbetsledare, redigerare eller ledarskribenter. Den senare gruppen arbetar med längre tidssikt, med högre formell auktoritet och på större avstånd från informationskällorna än vad reportrarna gör.

Definierad på detta sätt är arbetsstrukturen något skiftande på de fyra orterna. Över hälften av journalisterna i konkurrensorterna Malmö och Falun har angett sig tillhöra den arbetsledande gruppen. På monopolorterna Göteborg och Västerås är andelen lägre.

Det är främst äldre och manliga journalister som har redaktionsledande uppgifter. Utbildning tycks däremot sakna samband med typ av arbetsuppgifter.

1.3 Partisympatier

Fem journalister av sex har besvarat frågan om vilket parti de anser vara bäst i dag. Det parti som oftast föredras är socialdemokratiska arbetarpartiet, vilket anges av nära en tredjedel. Centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna väljs av en sjättedel vardera. Något färre sympatiserar med folkpartiet och moderata samlingspartiet.

I den fortsatta framställningen diskuteras i flera fall svaren mot bakgrund av vilken politisk inställning journalisterna deklarerar, och vi undersöker om olikheter i attitydsvår hänger samman med skillnader i partisympatier. För att inte tynga de kommande resonemangen följer vi den gängse politiska debatten och kallar i fortsättningen s- och vpk-sympatisörer *socialister* och övriga (som angett partisympatier) *borgerliga*. Den indelning i två grupper som vi därmed gör för att lättare kunna kommentera svarsmaterialet stöds av tendenserna i de lämnade svaren och är nödvändig också för att kunna göra ytterligare uppdelningar av respondenterna.

Emellertid, när det förekommer påtagliga skillnader i åsikter mellan sympatisörer från olika partier kommer detta att påpekas i texten.

Journalisternas partipolitiska preferenser hänger i hög grad samman med vilken tidning de arbetar på. Endast enstaka journalister med borgerliga sympatier arbetar på socialdemokratiska tidningar. De utgör endast 10 procent av de anställda på dessa tidningar och är således så få att vi inte kan uttala oss om åsikter hos denna grupp. Av journalister anställda på borgerliga tidningar uppger sig dock fler än var tredje vara socialdemokrat eller kommunist.

I storstäderna är var femte journalist ansluten till ett politiskt parti. Av landsortsjournalisterna är nära var tredje partimedlem.

1.4 Journalisternas kontakter

Vilka personer och grupper journalisterna har kontakt med är intressant av två skäl. Det säger något dels om journalisternas inställning till omgivningen, dels om vilket källmaterial de har att arbeta med. De flesta kontakterna sker med privata företag och med ideella föreningar som syftar till att främja vissa intressen, idrott, hobby, religion, etc. Under de två senaste arbetsdagarna före ifyllandet av frågeformuläret har mer än varannan journalist haft sådana kontakter, personligen eller per telefon. Ungefär var tredje har hämtat information från lokala politiker och från förvaltningstjänstemän, var fjärde från fack-

föreningar. Kontaktmönstren är likartade mellan olika slags redaktioner och mellan journalister med olika bakgrund. De anställda på socialdemokratiska tidningar har fler kontakter med representanter för fackföreningar, och landsortsjournalister har överlag något fler kontakter än storstadskollegerna. Detta senare hänger antagligen samman med att landsortspressen har färre, och därför mindre specialiserade, anställda.

1.5 Urvalets sammansättning

I tabell 1 jämföres journalisterna i vårt urval med ett urval av samtliga journalister i Sverige. (Journalistkåren i Sverige, 1970.) Observera att bland journalisterna i undersökningen från 1969 ingår även veckopressanställda, PR-verksamma m. fl. yrkesutövare.

Tabell 1. Några bakgrundsdata för journalisterna i urvalet samt för journalisterna i landet, enligt "Journalistkåren i Sverige" (1970)

	Urval ur hela jour- nalist- kåren 1969	Vårt totalur- val på fyra orter 1973-1974
Arbete inom storstadsdagspress inkl. kvällspress	23	84
Arbete inom landsortsdagspress	44	16
Arbete på monopolort	?	44
Arbete på monopoltidning	?	23
Arbete på socialdemokratisk tidning	15	27
Arbete på morgontidning	?	70
Arbetsledande ställning	22	46
Mer än 10 år i yrket	53	59
Mer än 10 år på tidningen	?	31
Kvinna	22	17
40 år eller äldre	49	42
Akademiska studier (även utan examen)	19	50
Någon formell journalistutbildning	39	34
Medlem i politiskt parti	24	22
Socialdemokrat eller kommunist	40	45
Arbete på tidning som tillhör motsatt politiskt block	14	27

Obs att svarsandelarna i vissa fall kan ha blivit annorlunda p. g. a. olika formuleringar av frågor eller svarsalternativ.

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

2 Pressens uppgifter och journalistrollen

Vilka uppgifter som bör åvila pressen har varit en debattfråga i trehundra år. Svaren har utformats från värderingar avseende rådande eller önskat samhällsstruktur. De klassiska liberalerna underströk betydelsen av *individens självförverkligande*, vilket omtolkat i uppgifter för pressen innebar dels folkbildning, dels kontroll av statsmakten. Folkbildningen skulle förbereda läsarna för livets prövningar och förse dem med underlag för politiska och ekonomiska beslut. Kontrollen av statsmakten syftade till att slå vakt om de medborgerliga rättigheterna och förhindra övergrepp.

Senare tankegångar har mer kretsat kring *pressens ansvar* mot läsarna och mot samhället. Pressens roll i den demokratiska processen har betonats, liksom det förhållande att många människors världsbild på ett avgörande sätt formas av massmediernas innehåll. Krav har därför rests på att pressen inte enbart skall ge en sann bild av aktuella händelser, utan även förmedla deras mening och sammanhang. Tidningarna bör också vara representativa för folket i den meningen att även minoriteter och grupper som har svårt att göra sig hörda bereds utrymme.

Ett av syftena med journaliststudien var att kartlägga vilka uppgifter journalisterna själva menar att pressen har samt den relativa betydelsen hos dessa uppgifter. För att inte göra frågorna alltför abstrakta har de angetts gälla för den typ av tidning som vederbörande journalist är anställd på. Svaren berör därmed hur journalisterna uppfattar sina roller på tidningen.

2.1 Mätningen av åsikter om pressens uppgifter

Med utgångspunkt från dessa skilda föreställningar om pressens och journalisternas uppgifter och roller samt från den aktuella svenska pressdebatten utformade vi ett 50-tal frågor som gällde tänkbara pressuppgifter. Merparten av dem formulerades som att-satser, typ "Att ge medborgarna insyn i den offentliga förvaltningen". Journalisterna ombads sedan ange hur viktig var och en av dessa uppgifter var. Vissa delfrågor var så abstrakta eller så positivt värdeladdade att de var omöjliga att ställa som att-satser. De gavs därför formen av påståenden, vilka angavs vara hämtade ur pressdebatten och som journalisterna ombads instämma i eller ta avstånd från.

Det stora antalet delfrågor medför både för- och nackdelar. Fördelen är att utrymme ges för ett stort antal journalistiska orienteringar. Det blir även

möjligt att täcka in varje sådan orientering med minst ett par olika frågor. Nackdelen är att en översiktlig redovisning av svaren är ogörlig på begränsat utrymme. Av detta skäl lägger vi ihop delfrågor till sammanfattande attitydskalor, s. k. index. Förutom att det blir lättare att tolka svarsmaterialet ökar också den statistiska säkerheten i beräkningarna. Indexbildningen skedde med en statistisk metod vilken för samma delfrågor vilka uppvisar likartade svarsmönster. På detta sätt framkom tio index, av vilka vart och ett belyser en normativ aspekt av den journalistiska yrkesrollen. Vi har satt etiketter på indexen och de anger vår tolkning av den journalistiska orientering som ett instämmande i delfrågorna innebär.

Två av indexen ger uttryck för pressens gårdarsuppgift. Det ena – och mer traditionella – har döpts till *Kontroll av myndigheter och politiker*. Här ingår bl. a. en delfråga som "En tidnings uppgift är att kritiskt granska de lokala politikerna". Det andra indexet är mer inriktat på det privata näringslivet. Det har kallats *Konsumentstöd och producentpåverkan*, och här ingår t. ex. "En tidnings uppgift är att påverka företagen till bättre produkter och lägre priser".

En möjlig roll som torgförare och rådgivare kan skönjas i två index. Ett är benämnt *Politiskt torgförande*, vari ingår påståendet "Journalistiskt arbete är i grunden politiskt arbete". Det andra indexet heter *Politisk aktivering*, och som exempel på detta kan ges uppgiften "Att stimulera till aktivt deltagande i de politiska organisationerna".

Folkbildningsuppgiften gränsar till tre index. Det första har givits namnet *Politisk upplysning* och inrymmer bl. a. "En tidnings uppgift är att öka läsarnas kunskaper om politiska förhållanden". Det andra indexet är något vidare i sin innebörd. Det heter *Samhällsinformation* och innehåller bl. a. uppgiften "Att informera medborgarna om bestämmelser som rör deras skyldigheter och rättigheter". Det tredje indexet har kallats *Social förståelse* och inbegriper uppgiften "Att ge människorna ökad förståelse för de stora sociala sammanhangen".

Uppgiften att tillgodose minoritetsintressen motsvaras av indexet *Forum*. Ett exempel på en ingående delfråga är uppgiften "Att intressera sig även för grupper som har svårt att göra sig hörda". Underhållningsfunktionen återges i indexet *Underhållning*, vari ingår bl. a. "Att ge möjlighet till avkoppling och förströelse". Det tionde och sista indexet har vi kallat *Lokal samstämmighet* och här återfinns bl. a. uppgiften "Att bidra till att stärka gemenskapen och samhörigheten i kommunen".

2.2 Vilka uppgifter ser journalisterna för pressen?

I tabell 2 visas hur stor andel av journalisterna som i genomsnitt anger att de ingående att-satserna i varje index är viktiga för tidningar av den typ de arbetar på. (Vissa av de frågor som ingår i ett givet index beaktas alltså inte i tabellen, men tendenserna för instämmanden i indexens påstående-satser är desamma som dem för de redovisade svaren på indexens att-satser.)

Pressuppgifterna som ingår i indexet *Kontroll av myndigheter och politiker* anses oerhört viktiga eller mycket viktiga av nästan alla journalister. Denna

Tabell 2. Vilka mål tycker journalisterna är viktigast för tidningar av den egna typen? Genomsnittlig andel som svarat "oerhört viktigt" och mycket viktigt" på attsatserna i varje index.

	Procent
Kontroll av myndigheter och politiker	92
Forum	84
Samhällsinformation	79
Social förståelse	77
Politisk upplysning	76
Konsumentstöd och producentpåverkan	71
Politisk aktivering	35
Underhållning	33
Lokal samstämmighet	20

traditionella gårdvarsuppgift omfattas i stort sett lika av alla slags journalister, dvs. oavsett egenskaper hos personen, tidningsföretaget eller utgivningsorten. Det finns dock en tendens i Göteborg, en borgerligt styrd kommun, till att socialister i något större utsträckning än borgerliga anser kontroll av den offentliga förvaltningen vara viktig. (Motsvarande tendens saknas i Malmö.) Det finns också en tendens till att socialister anställda på borgerliga tidningar framhäver uppgiftens betydelse.

Också när det gäller de pressuppgifter som sammanfattas i indexet *Forum* är flertalet journalister utomordentligt eniga. De anser det vara betydelsefullt att förmedla budskap från allmänheten och ouppmärksammade minoriteter till beslutsfattarna i samhället, att låta "vanligt folk" komma till tals och att låta tidningarna vara fora för många och olika meningsyttringar. Lågutbildade tycker jämförelsevis ofta att forum-funktionen måste tillgodoses.

Lika stor enighet råder mellan de fyra orterna om hur viktiga de tre därpå tätt kommande pressuppgifterna är. Här finns dock vissa skillnader mellan journalister med olika politiska attityder och olika slags arbetsplatser. Lågutbildade, journalister på borgerliga tidningar och morgontidningsanställda är mer än andra övertygade om det väsentliga hos *Samhällsinformation*. Socialister och anställda på monopoltidningar framhåller oftare än andra *Politisk upplysning* och *Social förståelse*. Av de många delfrågor som ingår i de tre indexen sätter journalisterna främst att tolka och förklara samhällsskeenden samt – i storstäderna – att reducera läsarnas fördomar om avvikande människor.

Nära tre fjärdedelar av respondenterna tycker att det är viktigt för pressen att underlätta för konsumenterna, t. ex. genom att kritiskt granska privata företag och dessas produkter och prissättning. Uppgiften *Konsumentstöd och producentpåverkan* framhävs markant oftare av socialister än av borgerliga journalister, liksom av fler storstads- än landsortsjournalister.

Färre än hälften av journalisterna i urvalet menar att pressen skall stimulera till politiskt engagemang, och endast en femtedel anser att det är pressens uppgift att uppmuntra aktivt deltagande i de politiska organisationerna. Det är betydligt fler socialister än borgerliga som hävdar att *Politisk aktivering* är viktig, och vidare sådana journalister som själva är partimedlemmar eller som har täta kontakter med politiker. De anställda på två små socialdemokratiska tidningar som konkurrerar ur underläge på båda monopolorterna har avsevärt

högre värden än övriga, medan borgerliga kvällstidningsjournalister uppvisar relativt låga värden. Skillnaderna mellan orterna är obetydliga.

De få journalister som understryker betydelsen av indexet *Underhållning* är oftast borgerliga, främst moderater. Det finns vidare en tendens till att det anses viktigare att ge avkoppling och tillfälliga samtalsämnen i de två orterna med lokal konkurrens och på de mindre tidningarna i urvalet.

Endast var femte journalist menar att det är viktigt att stärka gemenskapen och samhörigheten i utgivningskommunen. Av de respondenter som finner *Lokal samstämmighet* viktig är de flesta äldre, med borgerlig samhällssyn och med anställning på morgontidningar. I småstäderna framhävs lokal samstämmighet något mer än i storstäderna.

Det tionde indexet, *Politiskt torgförande*, saknas i tabell 1, därför att det består enbart av påståendesatser. Var tionde journalist instämmer i att journalistiskt arbete är politiskt arbete och lika många tar avstånd från påståendet att en opartisk och saklig samhällsjournalistik måste vara politiskt obunden. Mest framträdande är orienteringen bland socialister, främst vpk-sympatisörer, på små socialdemokratiska tidningar. Det kan här noteras en klar skillnad mellan orterna i urvalet – i monopolorterna Västerås och Göteborg hävdar färre politiskt torgförande. Det är möjligt att monopoltidningsjournalisterna inte ser det som viktigt – och, kanske, inte heller som legitimt – att föra till torgs åsikter som inte kan bemötas av någon pressgranne.

Sammanfattningsvis kan vi dra slutsatsen att de uppgifter som journalisterna anser vara viktiga är sådana som gäller medborgarnas möjlighet att orientera sig om och kanske även påverka samhällsutvecklingen. Genom pressen skall läsarna ha möjlighet att kontrollera de styrande, få en omfattande och förstäelig bild av samhället och själva kunna komma till tals.

En liten minoritet anser att de tidningar de arbetar för skall påverka läsarna i en viss politisk riktning eller stimulera dem till deltagande i t. ex. de politiska partiernas verksamhet. Det är också bara ett fåtal journalister som vill att pressen skall betona underhållning eller verka för lokal sammanhållning.

I tabell 3 sammanfattas de bakgrundsegenskaper som hänger samman med många index. Tabellen bygger på en rad stegvisa regressionsanalyser som utförts med vart och ett av indexen som beroende variabel, och de förklaringsvariabler som tabuleras är de som visats ha höga samband med många index. Plus- och minustecken anger positiva respektive negativa samband mellan indexen och dessa förklaringsvariabler. Ett plustecken för ett index tolkas som att den del av respondenterna som anges i kolumnhuvudet har jämförelsevis höga värden på detta index, medan den andra delen av respondenterna har jämförelsevis låga värden. På motsvarande sätt anger ett minustecken för t. ex. män att manliga respondenter har genomsnittligt lägre värden på indexet ifråga än kvinnor.

I flera fall har den bakomliggande faktor som uppvisat det största sambandet med olikheter i uppfattningar om pressuppgifternas betydelse varit journalisternas partisympatier. En större andel radikala journalister än konservativa ger sitt stöd åt de flesta indexen, dock ej *Underhållning* och *Lokal samstämmighet* som anses viktiga oftare av konservativa än av radikala. Att en journalist har många regionkontakter, dvs. relativt många kontakter med landstingspolitiker och -tjänstemän samt med länsorgan, tycks förklara samma uppfattning om pressens uppgifter som politisk radikalism. Män uppvisar

ett motsatt svarsmönster och en större andel av dessa än bland kvinnliga journalister förespråkar *Underhållning*. Smärre skillnader i respondenternas attityder till vilka pressens uppgifter är tycks också gå hand i hand med vilken tidningssituation de arbetar i. Monopoltidningsanställda tycker således något oftare än andra att *Samhällsinformation*, *Social förståelse* och *Politisk upplysning*, tre relativt viktiga uppgifter, skall uppfyllas, mindre ofta däremot att *Konsumentstöd och producentpåverkan*, *Underhållning*, *Lokal samstämmighet* samt *Politiskt torgförande* är väsentligt. De som arbetar på socialdemokratiska tidningar framhäver, i likhet med de universitetsutbildade, mer än övriga svarande de båda renodlat politiska uppgifterna.

Tabell 3. Egenskaper som visat sig hänga samman med särskilt höga (+) eller särskilt låga (-) indexvärden. (Tabellen tolkas så att ett minustecken för män på indexet Samhällsinformation innebär att en mindre andel män än kvinnor anser att samhällsinformation är en viktig pressuppgift.)

	Män	Högutbildade	Politiskt radikala	Med många regionkontakter	Arbetar på socialdemokratisk tidning	Arbetar på monopoltidning
Kontroll av myndigheter och politiker			+			
Forum	-	-	+	+	-	
Samhällsinformation				+	-	+
Social förståelse			+	+		+
Politisk upplysning			+	+		+
Konsumentstöd och producentpåverkan		-	+	+		-
Politisk aktivering		+	+		+	
Underhållning	+		-			
Lokal samstämmighet			-	-	-	-
Politiskt torgförande		+	+		+	-

2.3 Ser journalister och politiker olika uppgifter för pressen?

Det är på intet sätt självklart att journalisternas uppfattningar om pressens uppgifter överensstämmer med andra grupper. Politiker, företagsledare, skilda läsargrupper har säkert alla mer eller mindre artikulera föreställningar om vad pressen bör ägna sin uppmärksamhet. I den mån dessa grupper uppfattningar avsevärt avviker från journalisternas finns grogrund för kritik mot medierna (Lundberg, 1971; Fjæstad & Nowak, 1972). I mediadebatten på senare år har mycket diskuterats vilka - och vilkas - värderingar som bör bilda utgångspunkt för pressens innehåll.

Det är svårt att direkt jämföra journalisternas uppfattningar om pressens uppgifter med andra grupperns åsikter beroende på att den senare aspekten

blivit undersökt på annat sätt inom forskningsprogrammets andra delar. En jämförelse kan göras enbart mellan journalisters och kommunalfullmäktigeledamöters rangordningar av sex pressuppgifter. Dessa sex har valts därför att de blivit föremål för studium hos båda grupperna, om än inte i ordagrant lika formuleringar (se det kapitel i rapporten som behandlar studier av kommunfullmäktiges attityder).

Politikerna har följande rangordning av de sex uppgifterna. Pressen skall (1) vara ett forum för många och olika åsikter, (2) kritiskt bevaka myndigheternas åtgärder, (3) bidra till att stärka gemenskap och samhörighet i kommunen, (4) stimulera till aktivt deltagande i de politiska organisationerna, (5) informera myndigheterna om medborgarnas önskemål samt (6) kritiskt bevaka de lokala företagens åtgärder.

Vi ser här en skillnad mellan dem som arbetar på tidningarna och företrädare för ett av deras traditionellt viktigaste bevakningsområden. Båda grupperna betonar pressens kritiska granskning av myndigheter och att tidningarna skall utgöra åsiktstorg. Politikerna lägger dock större vikt vid lokal samstämmighet och vill i motsats till journalisterna att medborgarnas åsikter skall komma fram snarare genom arbete inom partierna än genom artiklar i dagspressen.

De skiljaktliga uppfattningarna ger förnyad kraft åt frågan om vems värderingar som skall styra mediernas inriktning. Det finns flera grupper som har eller aspirerar på inflytande: journalister, tidningsägare, lagstiftare, makt-havare i förvaltning, organisationer och näringsliv. Vilken eller vilka kan bäst garantera att läsar- och samhällsintressen tillgodoses? Vi återkommer i ett senare avsnitt till frågan om journalisternas syn på sitt och andras inflytande på tidningsarbetet, och vi kommer då också att beröra det s. k. professionaliseringbegreppet, enligt vilket ett starkt journalistinflytande är en förutsättning för uppfyllande av läsarnas önskemål.

3 Hur uppfyller pressen sina uppgifter?

Det förra avsnittet behandlade vilka uppgifter pressen bör uppfylla, detta avsnitt rör vilka uppgifter den faktiskt uppfyller. Det är således skillnaden mellan ideal och verklighet sedd med journalisternas ögon. Först skall vi redogöra för vilka uppgifter som anses mest uppfyllda och hur uppfattningarna varierar mellan journalister med olika bakgrund, därefter gör vi en jämförelse mellan ideal- och verklighetsuppfattningar och slutligen ser vi om det finns några skillnader mellan journalisters och politikers uppfattningar härvidlag.

De delfrågor om pressens uppgifter som var formulerade som att-satser omformulerades till påståenden om pressens faktiska verksamhet. Till exempel, uppgiften "Att ge medborgarna insyn i den offentliga förvaltningen" blev påståendet "Tidningarna ger medborgarna insyn i den offentliga förvaltningen". Journalisterna ombads ange i hur hög grad uppgiften var uppfylld av tidningar av den typ de arbetar på. För överskådlighetens skull väljer vi att slå samman delfrågorna till tidigare diskuterade index. Dessa upplevs vara uppfyllda i den ordning som visas i tabell 4.

Tabell 4. Vilka mål anser journalisterna att tidningar av deras egen typ uppfyller? Andel som svarat "i mycket hög grad" och "i ganska hög grad" på motsvarigheter till att-satserna i indexen.

	Procent
Underhållning	73
Samhällsinformation	72
Kontroll av myndigheter och politiker	65
Forum	59
Politisk upplysning	53
Social förståelse	40
Konsumentstöd och producentpåverkan	39
Lokal samstämmighet	37
Politisk aktivering	26

Underhållningsfunktionen placeras högt av de flesta journalister. De som främst anser denna uppgift vara uppfylld är kvällspressjournalister. Skillnader i uppfattning om indexet kan inte tillskrivas olikheter i partifärg eller olikheter i tidningssituation.

När det gäller inställningen till hur väl tidningar av den egna typen förmår realisera de deluppgifter som samlats i indexet *Samhällsinformation* är tendenserna tämligen olikartade för de ingående att-satserna. Jämförelsevis många morgontidningsjournalister anser att deras tidningar informerar om

vad som händer i kommunalpolitiken, medan det i stället är fler av de kvällstidningsanställda som upplever att deras tidningar tolkar det som händer i samhället så att vanliga människor förstår. För den senare deluppgiften liksom för att-satsen "att informera om skyldigheter och rättigheter" är märkligt få socialister på borgerliga tidningar av uppfattningen att de uppfylls.

Fler borgerliga än socialister anser pressens kontroll av den offentliga förvaltningen fullgjord. En stor del av skillnaden mellan dessa grupper förklaras av att, åter, de socialister som arbetar på borgerliga tidningar har en annan inställning än sina kolleger. Särskilt många i Falun uppfattar kontrolluppgiften vara uppfylld.

Borgerliga tycker oftare än socialister att deluppgifterna i indexet *Forum* uppfylls av tidningar av den typ de är anställda på. Det finns också en tendens till att relativt fler av journalisterna i landsorten än i storstäderna anser forumfunktionen infriad. Dock anser fler än var fjärde journalist att "svaga" grupper, särskilt invandrare och handikappade, inte ägnas tillräcklig uppmärksamhet i de lokala medierna. Det är särskilt de i monopolstäderna som menar att deras tidningar borde intressera sig mer för minoriteter och udda grupper.

Drygt hälften av respondenterna menar att tidningarna i mycket eller ganska hög grad ger *Politisk upplysning*. Ånyo är det fler borgerliga än socialister som tycker så, men här hänger detta samman med att jämförelsevis många socialister anställda på borgerliga tidningar menar att politisk upplysning inte lämnas. Det är svårare att relatera inställningen till skillnader i tidningssituation: mest nöjd är man i Västerås, minst i Göteborg.

En minoritet anser att indexet *Social förståelse* uppfylls av pressen. Det är bland socialister på borgerliga tidningar (men inte bland andra socialister, eller bland borgerliga kolleger) som den största andelen missnöjda återfinns.

Ännu något färre menar att indexet *Konsumentstöd och producentpåverkan* är uppfyllt. Främst är det kvällspressanställda som upplever uppgiften fullgjord. I övrigt är det mycket små eller osystematiska skillnader mellan olika grupper av journalister.

Det är främst borgerliga journalister på morgontidningar samt respondenterna från landsortsstäderna Falun och Västerås som anser indexet *Lokal samstämmighet* uppfyllt.

Relativt många av de få som finner uppgifterna i indexet *Politisk aktivering* fullgjorda är socialister som arbetar på socialdemokratiska tidningar. I gengäld är förhållandevis många av deras åsiktsfränder på borgerliga tidningar av motsatt åsikt, att tidningarna inte uppfyller de ingående deluppgifterna. Sett på ortsnivå är det något fler som hävdar att uppgiften fullgörs i konkurrensorterna Malmö och Falun än i Göteborg och Västerås.

Sammanfattningsvis anser flertalet journalister i urvalet att tidningar av den typ de är anställda på förmår uppfylla uppgifter som innebär underhållning, politisk och samhälllig information samt kritisk granskning av myndigheter. En minoritet är av åsikten att tidningarna ger social förståelse, kritiskt granskar näringslivet, främjar lokal sammanhållning och ökar den politiska aktiviteten. Respondenterna i Falun tycks relativt ofta anse att deras tidningar fullgör de flesta uppgifterna. En grupp där å andra sidan en relativt stor andel tycker att pressens måluppfyllelse är låg utgörs av de socialister som arbetar på borgerliga tidningar.

3.1 Hur överensstämmer ideal och verklighet?

Det är knappast viktigast vilka mål journalisterna menar att pressen bör eller inte bör ha eller i vilken grad den har eller inte har vissa konsekvenser utan snarare överensstämmer mellan dessa båda typer av uppfattningar. I två fall kan relationerna mellan uppfattningar om mål och måluppfyllelse karaktäriseras som problem. Det ena slaget av problem föreligger när pressen inte fullgör viktiga uppgifter. Även omvändningen av detta, att oviktiga uppgifter fullgörs, är ett problem åtminstone ur den aspekten att resurser och arbete som ägnas åt oväsentligheter i stället skulle kunna läggas på något centralt. (För de uppgifter som i vår undersökning bedömts som oviktiga av majoriteten journalister kan det härutöver vara så att de anser det vara viktigt att *inte* uppfylla uppgifterna. Ett sådant svarsalternativ har dock inte förekommit i undersökningen.)

Indexet *Underhållning* kan bereda problem av det senare slaget. Uppgiften uppfattas som oerhört eller mycket viktig av blott omkring en tredjedel av journalisterna. Ändå menar fler än dubbelt så många att deras tidningar ger avkoppling och förströelse. Detta är dock inte nödvändigtvis negativt. Det kan vara så att avkoppling och förströelse uppstår hos läsarna även när de tar del av informativt innehåll och det är t. o. m. möjligt att avkoppling och förströelse är nödvändiga förutsättningar för att folk överhuvudtaget skall vilja ägna sin tid åt tidningsläsning. Man kan emellertid också tolka resultatet så som här görs, att journalisterna menar att för stort utrymme ges åt enbart roande tidningsstoff. (Hur journalisterna vill förändra tidningarnas innehåll berörs i kapitlets avslutande avsnitt.)

Tabell 5. Stämmer ideal och verklighet överens? En sammanställning av tabellerna 2 och 4.

Uppgiften är	Uppgiften är Viktig	Oviktig
Uppfylld	Samhällsinformation Politisk upplysning Kontroll av myndigheter Forum	Underhållning
Ouppfylld	Konsumentstöd Social förstärkelse	Lokal samstämmighet Politisk aktivering

Endast en journalist av sex menar det vara viktigt att stödja det lokala näringslivet, en att-sats som ingår i *Lokal samstämmighet*. Nästan varannan menar dock att pressen gör så. Med tanke på att tre journalister av fyra anser det vara viktigt att kritiskt granska de lokala företagen kan man förmoda att stödet åt det lokala näringslivet snarare försvårar än underlättar fullgörandet av andra uppgifter.

Detta resonemang stöds av att ett av de två viktiga index som anses ha lägst måluppfyllelse är *Konsumentstöd och producentpåverkan*. En stor andel journalister lägger vikt vid att underlätta för konsumenterna och stärka deras ställning på marknaden samt att kritiskt granska de privata företagen och påverka deras prissättning och produktkvalitet, men färre än hälften anser

uppgifterna fullgjorda. På samma sätt förhåller det sig med deluppgifterna i indexet *Social förståelse*, att reducera fördomar om avvikande människor, att ge ökad förståelse för de sociala sammanhangen och att stimulera till självständigt tänkande. Dessa anses väsentliga men inte fullgjorda.

Enstaka deluppgifter ur andra index uppvisar liknande mönster. Det är stor skillnad mellan andelen journalister som anser följande tre uppgifter vara oerhört eller mycket viktiga och andelen som anser dem uppfyllda i mycket eller ganska hög grad: att kritiskt granska lokala politiker, att ge sakligt underlag för medborgarnas politiska ställningstaganden, att intressera sig även för grupper som har svårt att göra sig hörda. Dessa tre deluppgifter uppfattas således som viktiga men ouppfyllda.

För att ytterligare belysa uppfattningarna om ideal och verklighet konstruerade vi två index, *Problemupplevelse 1* och *Problemupplevelse 2*. Problemupplevelse 1 beskriver för varje individ hur många av de tjugosju som attsatser formulerade pressuppgifterna som vederbörande anser väsentliga men inte uppfyllda. Problemupplevelse 2 är ett mått på hur många uppgifter en respondent anser oviktiga men tillgodosedda. De motsvarar således det som beskrevs i tabell 5, men med två skillnader: problemupplevelseindexen är konstruerade på individnivå och på delfrågenivå, inte som tabell 5 på grupp-nivå och på indexnivå.

Höga värden på problemupplevelse 1 hänger främst samman med att vara anställd på en tidning knuten till parti i ett annat partiblock än det man själv sympatiserar med, morgonutgivning och hög utbildning. Höga värden på problemupplevelse 2 har främst de journalister som arbetar på stora tidningar, de som är äldre och de som arbetar på socialdemokratiska tidningar.

Sammanfattningsvis ser journalisterna problem främst i låg måluppfyllelse av uppgifterna att stödja konsumenter, att granska lokala företag och politiker, att ge läsarna ökad social förståelse och sakligt underlag för politiska ställningstaganden, samt att uppmärksamma grupper som har svårt att göra sig hörda. Det är jämförelsevis vanligt att socialister, särskilt de på borgerliga tidningar, yngre journalister samt journalister med hög utbildning upplever problem av dessa typer.

Att journalisterna anser pressen uppfylla vissa uppgifter sämre än andra kan bero på olika saker. Det kan vara försumlighet från deras sida som bestämmer pressens innehåll, men det kan också vara andra omständigheter som inverkar. En del av dem kommer vi att beröra i avsnittet om faktorer som försvårar pressens måluppfyllelse. Först skall dock göras en kort jämförelse mellan journalisters och kommunfullmäktigeledamöters uppfattningar om överensstämmelsen mellan vilka uppgifter pressen bör ha och vilka den faktiskt fullgör.

3.2 Har journalister och politiker samma syn på överensstämmelsen mellan ideal och verklighet?

När man jämför journalisternas uppfattningar om hur väl pressuppgifterna uppfylls med åsikterna hos kommunalpolitikerna finner man större likheter mellan de båda grupperna än när det gällde synen på hur viktiga uppgifterna

är. Verklighetsuppfattningarna fördelar sig på i stort samma sätt och det förefaller således som om deras åsikter om vad pressen utgör inte nämnvärt hänger samman med skillnader i synen på pressens uppgifter.

Samtidigt innebär detta dock att politikerna ser andra problem hos pressens sätt att fungera än vad de tidningsanställda själva gör.

Politikerna tycks i mindre grad än journalisterna mena att pressen snarast bidrar till för mycket lokal samstämmighet, och de skulle förmodligen i högre grad än journalisterna välkomna mer stimulans till engagemang i praktiskt politiskt arbete.

4 Vilka faktorer försvårar fullgörandet av pressens uppgifter?

Hittills har vi identifierat ett antal uppgifter som journalisterna anser viktiga, och vi har också funnit att journalisterna uppfattar en del av dem vara uppfyllda och andra inte. Det finns ett stort antal omständigheter som kan tänkas försvåra för pressen att nå de mål flertalet av journalisterna anser viktiga. Detta avsnitt kommer först att under sex rubriker behandla olika omständigheter som journalisterna upplever kan medföra faror för informations- och opinionsförmedlingen eller på andra sätt hindra deras arbete. Därefter kommer vi att peka på samband mellan hoten mot pressfriheten och uppfyllandet av pressens uppgifter.

De åsikter hos respondenterna som kommer att behandlas närmast bygger på flera olika delar av undersökningen. De flesta svaren har dock hämtats från frågor om i hur hög grad ett antal angivna företeelser kunde sägas utgöra hot mot en fri informations- och opinionsförmedling. I tabell 6 visar vi de bedömda företeelserna och anger hur många i urvalet som anser dem hotande.

Tabell 6 Andel av journalisterna som anser att olika företeelser utgör mycket stora eller ganska stora hot mot pressfriheten.

	Procent
Problem med att få tillräcklig och väsentlig information från myndigheter	81
Att alltför tidningar får lokala ensamställningar	76
Problem med att få tillräcklig och väsentlig information från privata företag	73
Att journalisterna ofta kan bli beroende av ett litet fåtal informationskällor i förvaltning och näringsliv	72
Att journalister efter några års arbete inom ett visst område kan få en hög värdegemenskap med de maktavare de skall bevaka och kritiskt granska	69
Kedjebildningen i tidningsvärlden	68
Att dagstidningarna är beroende av annonsintäkter	65
Att motivet att sälja kan ta överhand över strävan att seriöst informera	65
Den politiska obalansen i den svenska tidningsfloran	55
Brist på arbetsplatsdemokrati inom dagspressen	47
En eventuell framtida "radionämnd" för dagspressen	29
Att en tidning framställs i ett tryckeri ägt av en tidning med annan partifärg	18
Det statliga presstödet	18
PO och Pressens Opinionsnämnd	10
Journalisternas ökade krav på självbestämmande och inflytande	6

Först diskuteras monopolisering och kedjebildning samt vilka skillnader i tidningsinnehåll olika konkurrenssituationer kan leda till. Därefter tar vi upp pressens olika intäktskällor för att se vilka problem som kan vara för-

knippade med annonsfinansiering, kommersialisering och statligt presstödet. I samma avsnitt diskuteras också samtryckning. Det tredje avsnittet behandlar pressens relationer till sina informationskällor. Här diskuteras bl. a. svårigheter att få upplysningar från förvaltning och näringsliv, problem med att vara beroende av ett litet antal källor samt vilka följder värdegemenskap mellan källa och skribent kan ha. I avsnittet därefter behandlas pressens relationer till en speciell grupp, de politiska partierna. Här tar vi särskilt upp hur journalisterna ser på tidningarnas partianknytningar. Under nästa rubrik diskuteras yttre kontroll av pressen och vilka sanktionsmöjligheter som finns. Det sjätte avsnittet behandlar arbetsplatsdemokrati på redaktionerna.

Allra sist i avsnitt 4 diskuteras vi, som redan nämnts, vilken betydelse de just behandlade omständigheterna har för att vissa av pressens samhällsuppgifter inte anses uppfyllda av journalisterna.

4.1 Konkurrensförhållanden

De flesta journalister ser i förhållanden som har att göra med pressbranschens struktur några av de allvarigare hoten mot en fri informationsförmedling. Som värre inskränkning upplevs enligt tabell 6 endast vissa omständigheter i relationerna till journalisternas informationskällor.

Fyra journalister av fem hävdar att dagstidningars lokala ensamställningar utgör ett mycket eller ganska stort hot. Sextioen av de 80 orter i Sverige där det utges en dagstidning är entidningsorter. Kedjebildning, alltså att flera tidningar har samma huvudägare, upplevs som ett stort hot av drygt två tredjedelar. Åsikterna kan tolkas ha ett klart samband med den egna tidningens konkurrenssituation. Lokala ensamställningar anses mindre hotande av journalister som arbetar på tidningar vilka befinner sig i lokalt monopol. På motsvarande sätt anses kedjebildning vara ett hot av ett relativt fåtal på tidningar som ingår i koncerner.

Oavsett mediesituation råder även stora skillnader i uppfattningar mellan journalister med olika politiska sympatier. I båda storstäderna upplevs ensamställningar och kedjebildning som ett stort hot av nästan 90 procent av de socialistiska journalisterna och av drygt 60 procent bland de borgerliga. Skillnaden förklaras i viss mån av de moderata journalisternas inställning – av dessa ser färre än hälften de nämnda företeelserna som stora hot.

Varför tidningsmonopol anses vara av ondo kan vi få en antydning om genom att granska svaren på en fråga där vi bad journalisterna ange vilka konsekvenser som följer av att två tidningar av olika partifärg konkurrerar lokalt jämfört med situationen där en tidning har lokalt monopol. En stor majoritet av journalisterna anger som positiva följder av konkurrens dels att granskningen av kommunala myndigheter och politiker blir mer intensiv och effektiv, dels att den enskilde läsaren får en fylligare nyhetsförmedling. I mindre utsträckning än övriga har de anställda i monopolstaden Västerås denna ljusa syn.

Ovanstående resultat skulle kunna tyda på att en större andel journalister på konkurrensorter än på monopolorter anser att tidningarna kritiskt granskar myndigheter och politiker. Som erinras från tidigare avsnitt finns en tendens

till högre värden i konkurrensorten Falun, men härutöver finns ingen skillnad mellan olika städers journalister. Ej heller finns andra resultat som tyder på att journalisterna på konkurrensorter anser att deras tidningar i mindre grad har de problem vilka vi ovan definierade som avvikelser mellan ideal och verklighet. Tidigare amerikanska och svenska innehållsanalyser av monopol- och konkurrens-tidningar har också i åtskilliga fall visat att endast små skillnader i innehåll föreligger.

Sammantaget har emellertid journalisterna en klart positiv syn på tidningskonkurrens. En minoritet menar att tidningsinnehållet blir mer politiserat och att det ges en mer säljande utformning, medan alltså en majoritet tror på intensivare granskning och fylligare nyheter. Fyra av fem ser ett hot mot pressfriheten i lokala ensamställningar.

4.2 Finansiering

Annonser svarar för mer än hälften av dagspressens intäkter. Tillsammans med intäkter från prenumerationer och lösnummerförsäljning är dessa finansieringssätt de traditionella och de har visat sig otillräckliga för många tidningar, särskilt sådana som har en större konkurrent på utgivningsorten. Sedan några år finns därför det statliga presstödet. Det utgår i flera olika, generella och selektiva, former.

I debatten framhålls ibland att var och en av dessa tre slags intäkter kan skapa beroende eller på annat sätt försvåra pressens måluppfyllelse. "Man biter inte den hand som föder en", är resonemanget. Vi har därför frågat journalisterna i vad mån de anser att pressens informationsfrihet kan sägas vara hotad av dessa faktorer.

En tidning är knappast beroende av en enstaka annonsör. Det torde inte heller vara kutym att annonsörer väljer medier utifrån deras partifärg eller andra av deras ståndpunktstaganden. Likväl menar fyra journalister av fem att dagstidningar är alltför beroende av annonsintäkter. Två tredjedelar ser i annonsberoendet ett mycket eller ganska stort hot mot pressens frihet. Inställningen går hand i hand med journalisternas partisympatier: omkring 90 procent av vpk-sympatisörerna är oroad jämfört med 30 procent av moderaterna. Relativt låga andelar noteras även för anställda på monopol-tidningar. Den största andelen journalister som ser ett hot i annonsberoende finns på socialdemokratiska andratidningar.

Tidningar i lokal konkurrens ger sitt innehåll en mer säljande utformning, anser nästan varannan journalist. En tidning måste ha intäkter för att kunna producera och måste säljas och läsas för att ha några effekter. Vissa tidningar befinner sig mer än andra i konkurrens från dag till dag om köparna, nämligen de som huvudsakligen säljs i lösnummer. Som nyss antytts kan dock strävan att öka upplagorna medföra en betoning av kommersiellt gångbart material på bekostnad av innehåll som kanske bättre vore ägnat att lösa pressens samhällsuppgifter. Två tredjedelar av journalisterna uppfattar pressens säljmotiv som en mycket eller ganska stor fara för informationsförmedlingen. Andelen är särskilt hög i storstäderna och där främst bland socialister. Journalister i kvällspressen, vilken ofta klandras för kommersialisering, är som grupp

mycket kliven i sin inställning. På somliga kvällstidningar är andelen oroad under en femtedel, på andra över fyra femtedelar, och skillnaderna följer inga påtagliga mönster.

Ytterligare en intäktskälla utgörs som sagt av det statliga presstödet. I frågeformuläret exemplifierades det med de selektiva kontantbeloppen till andratidningar. Mycket få journalister, inte ens en av fem, uppfattar denna stödåtgärd som ett mycket eller ganska stort hot mot den fria informations- och opinionsförmedlingen. Andelarna är något högre bland moderater och centerpartister. På de tidningar i vårt urval som erhåller kontantbidrag är det en jämförelsevis låg andel som ser statsstödet som en fara för pressfriheten.

Ökade intäkter är ett sätt att förbättra tidningarnas ekonomi, att sänka kostnaderna är ett annat. De fasta kostnaderna för arbetskraft, tryckutrustning och distribution är mycket höga. För att komma tillrätta med detta har man på några orter börjat trycka flera tidningar i samma tryckeri. Förfarandet har på andra håll i landet blivit ett alternativ i debatten. Det har dock rests invändningar mot samtryckningsidén vilka gått ut på att en tidning som hyr in sig kan komma att förlora sitt oberoende, särskilt om den har en annan partifärg än den tidning som äger tryckeriet.

På vår fråga om det kunde betecknas som ett ganska eller mycket stort hot mot en fri informationsförmedling att en tidning framställs i ett tryckeri ägt av en tidning med annan partifärg svarade färre än var femte jakande. Av urvalets journalister är det bara vpk-sympatisörer som uppvisar en avsevärt högre andel. Bland dem är mer än varannan oroad över samtryckningsidén. Emellertid är även andelarna högre än genomsnittet på de redaktioner i urvalet som får sina tidningar framställda i andra tidningars tryckerier.

Sammanfattningsvis är det en stor majoritet som ser ganska eller mycket stora hot mot en fri informations- och opinionsförmedling i pressens beroende av annonsintäkter och i dess kommersialisering. Färre än var femte ser någon fara i det statliga presstödet eller i samtryckning mellan tidningar av olika partifärg.

4.3 Relationer till informationskällor

Under denna rubrik skall vi diskutera några av de problem som ur en journalists synpunkt kan uppstå i förhållandet till dem som förser honom eller henne med informationer.

Att ha frekvent kontakt med en liten grupp informationskällor kan för en journalist vara av godo därför att det ger kunskaper på djupet om ett begränsat område och även utvecklar nära personliga kontakter. Det kan emellertid också ha negativa sidor. Att vara beroende av ett fåtal källor kan göra det svårt att kritisera dessa eftersom de då kan bli mindre villiga att lämna ifrån sig upplysningar. Beroendet kan leda till en journalistik på källornas villkor. En stor andel journalister, tre av fyra, ser ett ganska eller mycket stort hot mot pressfriheten i den omständigheten att journalister ofta kan bli beroende av ett litet fåtal informationskällor i förvaltning och näringsliv.

Informationskällorna är viktiga för journalisterna inte bara därför att de

ger upplysningar utan också därför att de kan erbjuda ett moraliskt stöd genom att de förstår och kan uppmuntra det som journalisterna skriver. Kontakten med källorna kan ge en viss kompensation för det stora avståndet till läsarna. Genom de nära kontakterna kan uppstå en värdegemenskap mellan journalist och källa som kan leda till att journalisten tenderar att se problem med källans ögon. Journalisterna tycks mycket medvetna om detta problem – nästan tre fjärdedelar ser ett hot mot pressfriheten i det förhållandet att journalister efter några års arbete inom ett visst område kan få en hög värdegemenskap med de makthavare de skall bevaka och kritiskt granska.

Det finns även andra omständigheter som ger informationskällorna viss kontroll över nyhetsutbudet. Flera av journalistyrkets normer, t. ex. om snabb rapportering och om saklighet och opartiskhet, kan leda till att källans upplysningar kommer att spridas oemotsagda och i det närmaste ordagrant till tidningsläsarna.

Källorna har också möjlighet att hålla inne med vissa upplysningar. Det är helt naturligt att en myndighet eller ett företag inte önskar basunera ut eventuella misslyckanden utan i stället föredrar att informera om framgångsrika projekt. Detta kan dock leda till att tidningsinnehållet ger en missvisande bild av verkligheten. Det är uppenbart att journalisterna ser detta som en svårighet. Omkring fyra journalister av fem ser ett hot mot informationsförmedlingen i problem att få tillräcklig och väsentlig information från myndigheter och privata företag.

För alla de tre diskuterade faktorerna – beroendet till ett fåtal källor, värdegemenskapen samt problem att få användbar information – är det särskilt vpk-sympatisörer och yngre journalister som är oroad. Mindre än övriga fruktar moderater och centerpartister att förhållandet till deras källor kan begränsa pressens frihet. Andelarna är också lägre i landsorten än i storstäderna.

4.4 Relationer till partierna

Jämfört med andra länders press är den svenska i hög grad en partipress. Detta kan ha såväl fördelar som nackdelar. En fördel kan t. ex. vara att de åsikter som förs fram på ledarsidorna inte enbart är en redaktörs personliga mening utan även står i samklang med ett partis hållning. Tidningarna blir därmed mer representativa för folkrörelser och för folket. Nackdelar kan uppstå om systemet med partitidningar uppluckras t. ex. genom att vissa partier får oproportionerligt låg eller hög representation i tidningsfloran. En annan nackdel kan vara att det mest blir etablerade partiers ståndpunkter som kommer fram i dagspressen medan nya åsikter och rörelser har svårt att nå ut. En hård uppknytning till visst parti kan också tänkas inverka menligt på tidningens nyhetssidor såtillvida att urval och redigering förlorar om inte i saklighet så möjligen i opartiskhet.

Tidningssituationen på de fyra orterna speglar rätt väl den svenska pressstrukturen i stort. På konkurrensorterna finns stora borgerliga, vanligen liberala, tidningar samt mindre, socialdemokratiska. På monopolorterna finns varsin folkpartistisk dominant, samt avsevärt mindre socialdemokratiska tidningar (vilka antingen utges ett fåtal dagar per vecka eller är avläggare till

tidningar som utges på annan ort). Över hälften av journalisterna ser ett ganska eller mycket stort hot mot pressfriheten i den politiska obalansen bland de svenska dagstidningarna. Nästan alla socialister anger sig oroade, att jämföra med varannan eller var tredje folkpartist och centerpartist, och var femte moderat.

Den politiska snedfördelningen ger rimligen inte likvärdiga möjligheter för partierna att nå ut till väljarna, en konsekvens som kan sägas vara till skada för den demokratiska processen. Vi frågade därför journalisterna på var och en av de fyra orterna om de ansåg att den lokala mediesituationen gynnade eller missgynnade något eller några av de politiska partierna.

I konkurrensorten Malmö menar omkring hälften av journalisterna att moderaterna, centern och socialdemokraterna gynnas av den lokala mediesituationen. En tredjedel bedömer folkpartiet vara gynnat. Majoriteten anser vänsterpartiet kommunisterna och de utomparlamentariska partierna skp, kfml(r) och kds vara missgynnade. I monopolstorstaden Göteborg menar tre journalister av fyra att folkpartiet är gynnat, medan bara en journalist av fyra har motsvarande uppfattning om de övriga tre större riksdagspartierna. Omkring hälften menar att åsikter från kds och kommunistiska partier missgynnas. Det finns klara tendenser i båda storstäderna till att det parti en journalist sympatiserar med bedöms missgynnat och att övriga partier bedöms mer gynnade ju längre de står från det egna partiet.

I Västerås, också en monopolort, anser två tredjedelar att folkpartiet gynnas. Motsvarande andelar är för socialdemokraterna en tredjedel och för moderaterna och centern en femtedel. Falujournalisterna anser också att folkpartiet har lättast att nå ut men knappt hälften menar också att centern och socialdemokraterna gynnas.

Som framhölls ovan är det inte bara på ledarsidan som partianknytningen kan få effekter utan även i nyhetsbevakningen. Det visar sig att nästan hälften av journalisterna är av uppfattningen att tidningar av den typ de arbetar på även på nyhetsplats för ut de politiska idéer som ledarsidan står närmast. Åsikten är vanligare på konkurrensorterna. Borgerliga journalister anser i mindre utsträckning än socialistiska att deras tidningar för ut en politisk linje på nyhetsplats. Den i sammanhanget intressanta gruppen socialister på borgerliga tidningar har reagerat olika i Malmö och Göteborg: i Malmö menar fler än tre av fyra att nyhetssidorna är politiserade, i Göteborg blott något mer än var tredje. Materialet tillåter inte någon redovisning av hur borgerliga journalister på socialdemokratiska tidningar svarat; som nämnts är dessa alltför få för en sådan redovisning.

Trots att journalisterna upplever den politiska obalansen som ett hot och att den favoriserar vissa partier vore det dock något förhastat att tolka detta så att journalisterna obetingat efterlyser fler tidningar som stöder de partier som är underrepresenterade. På vår fråga om vad journalisterna ansåg om den svenska pressens höga grad av partipolitisk anknytning svarade över hälften i storstäderna och en tredjedel i småstäderna att den är negativ. Ungefär en femtedel betraktar den egna tidningens partifärg som ett hinder i arbetet, medan något fler ser den som en stimulans.

Vissa grupper är mer avvisande än andra till såväl pressens som den egna tidningens partibundenhet. Särskilt negativa och särskilt hindrade upplever sig socialister på borgerliga tidningar vara. Jämförelsevis nöjda med sakernas

tillstånd är socialdemokrater anställda på socialdemokratiska tidningar.

Sammanfattningsvis är således en majoritet, främst bestående av socialister, oroad över tidningsbeståndets politiska snedfördelning. Denna snedfördelning anses få till följd att vissa partier gynnas i sina strävanden att föra ut idéer och ståndpunkter till allmänheten. På monopolorterna gynnas särskilt det borgerliga parti som vederbörande tidning företräder. De små partierna anses genomgående missgynnade. Att den egna tidningen även på nyhetsplats för ut en politisk linje är en uppfattning som är vanlig särskilt bland socialistiska journalister och journalister anställda på tidningar med lokal konkurrens. Slutligen är de flesta storstadsjournalister, oavsett politisk sympati, negativa till den partibundenhet som präglar den svenska pressen medan en tredjedel av landsortsjournalisterna är negativa. De upplever sig dock inte vara hindrade, och inte heller stimulerade, av den egna tidningens partifärg.

4.5 Yttre kontroll

Det finns två typer av regelsystem vilka kontrollerar dagspressen. Det ena är utomrättsligt och upprättat på pressens eget initiativ, det andra är tryckfrihetslagstiftningen. Privatpersoner och organisationer som anser att en tidningsartikel brutit mot god publicistisk sed kan anmäla detta till pressombudsmannen. Denne kan föra dessa – och egna – klagomål till Pressens Opinionsnämnd, som är en hedersdomstol med ledamöter hämtade både inom och utom pressen. Den kan utdöma böter och dess utslag skall publiceras av tidning som fällt. Endast ett litet fåtal journalister anser pressombudsmannen och Pressens Opinionsnämnd utgöra ett ganska eller mycket stort hot mot en fri informationsförmedling. Det finns svaga tendenser till något högre andelar bland kvällspressjournalister, särskilt i Malmö där en av fyra i kvällspressen är oroad.

För några år sedan föreslog en massmediedebattör att idén med en "radionämnd" för pressen skulle prövas, alltså ett organ utsett av regeringen och med mer inflytande än opinionsnämnden. Nära var tredje journalist ser en fara i detta, särskilt socialdemokrater.

4.6 Medinflytande på arbetsplatsen

Makt över tidningsinnehåll tillkommer direkt eller indirekt den som kan lämna ekonomiskt eller annat stöd, den som kan avge information och den som kan döma tidningar för brott mot publicistisk sed. En mer nära kontroll utövas dock av tidningsföretagens anställda. På senare år har diskuterats hur fördelningen av inflytande inom företaget bör vara. Ägarnas, chefredaktörens, redaktionsledningens bestämmanderätt har ställts mot de obefordrade journalisternas. Problemet är komplext: när det gäller utformning av enskilda artiklar kan den enskilde journalisten i förhållande till många andra yrkesutövare på jämförbar nivå sägas ha stor frihet. Å andra sidan torde inte en journalist kunna gå emot sin tidnings policy en längre tid, varför den till

synes existerande makten över tidningsinnehållet torde vara tämligen begränsad.

Liksom på de flesta andra arbetsplatser finns en hierarki där de upptill fattar viktigare beslut än de nedtill. Journalisterna har dock strävat efter mer inflytande. De har haft vissa framgångar, t. ex. kan en journalist vägra att åta sig förödmjukande uppdrag, och att skriva mot sin personliga övertygelse. Av våra data att döma bedöms dock inte detta vara helt tillräckligt. Runt hälften av dem i storstäderna och en tredjedel av dem i landsorten menar att brist på arbetsplatsdemokrati inom dagspressen utgör ett ganska eller mycket stort hot mot en fri informationsförmedling. Reportrar ser allvarigare på detta problem än anställda i redaktionsledningarna. Ännu större skillnader råder mellan journalister med olika politiska sympatier. Oavsett färgen på arbetsgivande tidning är socialister mer oroade än borgerliga journalister. Fyra vpk-sympatisörer av fem, varannan socialdemokrat och folkpartist och blott var femte centerpartist och moderat bedömer bristande arbetsplatsdemokrati vara en fara.

Vi kommer strax att beröra en aspekt av journalistisk makt, nämligen yrkets professionalisering. Först skall dock diskuteras i vad mån de nyss behandlade hoten mot pressens frihet kan tänkas hänga samman med det enligt journalisterna mindre goda fullgörandet av vissa av pressens samhällsuppgifter.

4.7 Samband mellan hoten mot pressfriheten och uppfyllandet av pressens uppgifter

Tidigare i kapitlet pekade vi på vissa problem i samband med uppfyllandet av pressens uppgifter och betecknade som sådana dels viktiga uppgifter som inte ansågs uppfyllda och dels oviktiga uppgifter som ansågs uppfyllda. Det förefaller rimligt att förmoda att åtminstone vissa av problemen berörs av de hot mot pressens uppgifter och andra svårigheter som diskuteras i föregående avsnitt.

Ett av problemen var bristande kritisk granskning av lokala politiker. Här kan flera faktorer spela in. Pressens nära anknytning till partierna kan vara en black om foten, åtminstone när det gäller kritisk bevakning av det parti vederbörande tidning stöder. En likartad svårighet är den värdegemenskap som kan uppstå mellan journalist och källa. Det kan också vara svårt att kritisera personer vars upplysningar man i framtiden är beroende av för att kunna utföra sitt arbete. Pressens politiska obalans och förekomsten av lokala monopol är argument som talar för att särskilt borgerliga partier kan komma att utsättas för mindre genomlysning än övriga partier. Dessa faktorer, liksom den politiska anknytningen i sig, kan också bidra till att pressen enligt journalisterna inte i tillräcklig grad ger sakligt underlag för medborgarnas politiska ställningstaganden.

Att stödja konsumenterna och kritiskt bevaka de privata företagen är uppgifter som än färre anser fullgjorda. Liksom för politiker finns risk för negativa verkningar av värdegemenskap och beroende till källorna. Pressens politiska obalans, vilken innebär övervikt av folkparti- och moderattidningar,

kan också vara till men för en kritisk granskning av privata företag, vilka traditionellt anses sympatisera med dessa båda partier. Svårigheten att granska företagen kan även hänga samman med brist på material – en stor majoritet menar att det är svårt att erhålla tillräcklig och väsentlig information från privata företag. En offentlighetsprincip för företag, som efterlysts från journalisthåll, skulle kanske inte komma till rätta med detta eftersom en ännu större majoritet ser problem i att få information från myndigheter, för vilka ju offentlighetsprincipen gäller. Slutligen finns annonsberoendet. Om och i så fall vilka hänsynstaganden det framkallar är det mycket vanskligt att uttala sig om. Det är en debattfråga av känslig natur och den har veterligen inte kunnat beläggas tillfredsställande empiriskt.

Endast en minoritet ser ett hot i de etiska reglerna. Likväl kan det förtjäna att påpekas att de etiska reglerna ibland förhindrar en synnerligen långt driven kontroll av de inflytelserika i samhället – sålunda skulle knappast t. ex. Günther Wallraffs reportagemetoder kunna sägas uppfylla alla krav på god publicistisk sed.

Ett annat problem är att tidningarna enligt journalisterna inte i tillräcklig utsträckning för fram åsikter och annan information från oetablerade grupper och minoriteter i samhället. Pressen anses inte heller reducera fördomar om avvikande människor eller ge förståelse för de stora sociala sammanhangen. Detta kan ha samband med hotet som journalisterna ser i pressens kommersialisering. Motivet att sälja anses ofta leda till en prioritering av en viss typ av nyheter om en mindre krets människor, eliten och s. k. kändisar. Det är kanske ej heller affärsmässigt befogat att utförligt behandla minoriteters problem eller nya åsikter i samhället. Säljmotivet torde snarare leda till att man vänder sig till större läsargrupper som har någon gemensam nämnare. Att inte oorganiserade grupper och udda åsikter uppmärksammas så mycket kan också förklaras av anknytningen till de etablerade partierna samt av de flitiga kontakterna mellan journalisterna och de etablerade nyhetskällorna.

I journalisternas yrkesroll ligger att behandla det som är betydelsefullt för politisk och ekonomisk utveckling, och mycket av det som är betydelsefullt görs givetvis av samhällets inflytelserika. Nyhetsintresset hos deras handlingar i förening med begränsat medieutrymme gör det därför också svårt för nya grupperingar och åsikter att nå ut på en kontinuerlig basis. Problemen med att bibringa läsarna förståelse för de stora sociala sammanhangen hänger också de samman med yrkesrollens föreskrifter. Även om en viss uppmjukning håller på att ske, t. ex. i form av s. k. kolumner, är nyhetssidorna fortfarande inriktade på en fragmentarisk, dag-för-dag-rapportering av fakta om händelser i omvärlden. För att bibringa social förståelse, om det överhuvudtaget är möjligt att göra i stor skala via ett tryckt massmedium, krävs rimligen en helt annan uppläggning av rapporteringen. Den nära anknytningen till partier och dagspolitik på ledarsidorna torde ej heller göra dem till lämplig miljö för sådant material. Motivet att sälja hänger samman också med inslaget av underhållning i pressen. Finner man att underhållande stoff drar köpare till tidningen ligger det nära till hands att utöka snarare än att minska på det.

Genom att ställa samman olika typer av uppfattningar hos journalisterna har vi ovan belyst hur pressens samhällsuppgifter kan stå i konflikt med ekonomiska, politiska och andra mål och hur uppfyllandet kan försvåras också av pressbranschens struktur och av förhållanden i relationerna till nyhetskällorna.

5 Hur vill journalisterna förändra tidningarna?

Hur journalisterna vill förändra sina tidningar är en viktig frågeställning som belyser både vilka brister journalisterna ser och på vilka vägar man möjligen kan komma till rätta med dem. I detta avsnitt redovisar vi svar på frågor om tre olika slags förändringar, av vilka de flesta har att göra med de problem vi tidigare identifierat. Först tar vi åter upp arbetsplatsdemokratien och ser vad journalisterna har för inställning till en ökad professionalisering av yrkeskåren. Därefter granskas deras prioriteringar av investeringsområden, dvs. på vad de skulle vilja att tidningarnas pengar satsades. För det tredje redovisar vi hur journalisterna vill omfördela det redaktionella utrymmet på olika innehållskategorier. Till sist gör vi ett försök att knyta samman föreslagna förändringar med uppfattningar om pressens bristande måluppfyllelse.

I avsnittet kommer vi alltså inte att beröra andra, lika viktiga eller viktigare, förändringar som nystartande av tidningar, statlig utgivning, eller andra nya arbets-, ägande- och kontrollformer för journalistisk verksamhet, produktion och distribution. Skälet till det är att frågor om dessa förhållanden ej ingått i undersökningen.

5.1 Professionalisering och journalistisk makt

Det finns flera skribenter som under senare år framhållit en fortskridande professionalisering av journalistkåren som ett tilltalande sätt att komma till rätta med de problem som föreligger (t. ex. Lundberg, 1971; Furhoff, 1974). Med professionalisering av ett yrke menas bl. a. att utövarna är högt utbildade, att de känner ansvar mot klienterna och samhället, att de är självständiga gentemot ägar- och andra partsintressen och att det finns en etik och normer för vad som är goda arbetsprestationer.

Förespråkarna för professionaliseringstanken menar att utvecklingen stöder deras uppfattning. Även om ingen formell kompetens krävs för anställning som journalist blir det allt vanligare att nyanställda genomgått journalisthögskoleutbildning. De menar också att yrkesrollen föreskriver en servicefunktion gentemot läsarna och uppmuntrar oberoende gentemot tidningsledning och nyhetskällor. Kontroll av verksamheten bör ske, och sker också, genom en hedersdomstol, vars ledamöter hämtas huvudsakligen bland publicister.

Mot professionaliseringstanken har vänt sig företrädare för främst två

åsiktsriktningar. De ena representerar tidningsutgivarna vilka rimligtvis har svårt att acceptera att deras anställda ensamma bestämmer tidningarnas utformning. De menar att framställandet av en masspridd tidning inte kan jämföras med den personliga relation som råder mellan t. ex. en läkare och en patient eller mellan en advokat och en klient. Journalister är dessutom en heterogen grupp med mycket olika syn på sitt arbete. Åsikten är därför att det är orealistiskt att förvänta sig att det skall uppstå en avsevärt ökad professionaliseringsnivå hos journalistkåren.

Den andra meningsriktningen som är något skeptisk till journalistkårens professionalisering omfattas av förespråkarna för en grupporienterad press. De anser att tidningarna skall vara fora för folkrörelserna, företrädesvis partierna. En tidning bör ha en enhetlig linje. De enskilda journalisternas verksamhet måste underordnas denna linje. Det finns inte utrymme för den självständighet på personlig nivå som förespråkas i professionaliseringstanken utan pressens frihet ligger i stället på tidningsnivå.

I undersökningen har vi inte direkt tagit upp denna debatt, men svaren på vissa frågor kan likväl ge en antydning om var majoriteten av journalisterna står. Omkring fyra femtedelar anser att det är journalisterna som bör ha det avgörande inflytandet vid tillsättning av arbetsledande personal. Nästan lika många tar avstånd från påståendet att det är en tidningsägare som bör ha sista ordet vid utformningen av tidningens policy. I båda fallen är det främst socialisterna som önskar utökad journalistisk makt. Oavsett partifärg är yngre och reportrar mer intresserade av inflytande än vad äldre och arbetsledande journalister är. Monopoltidningsanställda förespråkar relativt sällan ett journalistiskt inflytande.

Vissa tecken tyder på en utveckling mot ökad professionalisering. Journalisterna själva vill ha mer inflytande. Själva formen för det journalistiska arbetet kan dock göra det svårt att uppnå en hög grad av professionalisering.

5.2 Fördelning av resurser

Ett av kraven för överlevande i den glesnande tidningsvärlden är att det enskilda tidningsföretaget har förmåga att göra nyinvesteringar. Hur journalisterna vill fördela investeringsmedel är intressant därför att fördelning av resurser anger en ram för tidningarnas framtida handlande. Det visar sig att journalisterna på samtliga orter vill prioritera vidareutbildning av nuvarande anställda, nyanställning av välutbildade journalister med hög fackkunskap samt nyanställning av korrespondenter och lokalredaktörer. Fler bland reportrarna än bland redaktionsledande personal förespråkar vidareutbildning av de nuvarande anställda. I gengäld är det oftare de i redaktionsledningarna som vill rekrytera sakkunnig personal utifrån.

De nämnda investeringsområdena berör tidningarnas redaktionella innehåll. Andra alternativ som påverkar tidningarnas kvalitet, t. ex. fler nyhetsbyråabonnemang och utökad arkiv, har valts av mycket få personer. Dessa senare områden innebär inte, till skillnad från utbildning och nyanställningar, investeringar i mänskligt kapital. Viljan att skaffa sig och sina tidningar ökad kunskap ligger i linje med ökad professionaliseringsgrad.

Den varierande inställning journalisterna har till andra typer av investeringar förefaller bero på skillnader i respektive tidningars resursuppsättningar. Svaren tyder på att ganska olika områden är eftersatta på tidningarna i urvalet. Journalister på socialdemokratiska tidningar vill ha ökade marknadsföringsinsatser. På vissa kvällstidningsredaktioner är man inte helt tillfreds med löneläget, på andra vill man ha mer avancerad tryckteknik och förbättrad distribution. På de något mindre morgontidningarna är fler sidor en jämförelsevis vanlig önskan.

På samtliga tidningar i urvalet är således det främsta önskemålet en ökad satsning på mänskliga resurser för att tillföra tidningen ny kunskap. Av övriga åtgärder har särskilt intensifierad marknadsföring och ökat sidantal vunnit många röster.

5.3 Fördelning av det redaktionella utrymmet

Att journalister vill ha mer eller mindre av en viss innehållskategori kan hänga samman med hur viktigt det aktuella innehållet är för fullgörandet av någon av pressens uppgifter. Bedömningarna kan också influeras av uppfattningar om vad man tror att läsarna vill ha eller behöver och av försiktiga sneglingar på vad pressgrannarna har att erbjuda. Svaren bör också tolkas mot tidningarnas faktiska innehåll, eftersom vi bad journalisterna avge sina omdömen i relation till den egna tidningen.

Fler än två tredjedelar i storstäderna och drygt hälften på landsorten vill ha mer konsumentupplysning i tidningarna. Det är den innehållstyp som flest efterlyser. Därefter följer tre kategorier som runt hälften av journalisterna vill ge ökat utrymme: ledare i lokala frågor, artiklar på ledarsidan skrivna av politiker från andra partier än det tidningen stöder samt insändare och lokal debatt där läsarna deltar. Ungefär en tredjedel av de tillfrågade ser gärna mer nyheter om byalag och aktionsgrupper, om kommunalpolitiken och om det lokala näringslivet.

Fyra innehållstyper vill journalisterna snarare ha mindre av än mer. De är familjenyheter, lätta sidor, idrott samt artiklar om radio och tv. Både när det gäller önskade utökningar och önskade nedskärningar finns det endast smärre skillnader i uppfattningarna mellan journalister med olika bakgrund eller från tidningar med olika mediesituation.

Sammantaget efterlyses sålunda framför allt konsumentupplysning och lokal debatt av olika slag. En minskning förespråkas för familjenyheter och annat lätt stoff.

5.4 Samband mellan föreslagna förändringar och uppfyllandet av pressens uppgifter

Ett av de problem som diskuterades tidigare i kapitlet definierades av att en stor majoritet ansåg det viktigt att kritiskt granska lokala politiker medan långt färre menade att pressen fullgjorde denna uppgift. Senare tog vi också

upp några faktorer som kunde tänkas bidra till att det förhåller sig på detta sätt. Några av de förändringar som i det senaste avsnittet förespråkas av journalisterna kan tänkas bidra till en lindring av problemet. En ökad professionalisering medför rimligen en större självständighet gentemot källorna, och en ökad sakkunskap hos journalisterna placerar dem i högre grad på jämställd fot med källorna. Ett av journalisterna efterlyst ökat inslag i tidningarna av lokala ledare, lokal debatt och nyheter om kommunalpolitik kan också verka i riktning för en mer intensiv bevakning av politikerna. Det kan samtidigt innebära mer sakligt underlag för politiska ställningstaganden, en annan uppgift som endast omkring hälften anser uppfylld.

Även den – enligt journalisterna – bristfälligt fullgjorda uppgiften att kritiskt granska de privata företagen kan tänkas bli bättre uppfylld genom en ökad professionalisering och bättre kunskaper hos journalisterna. Samma ändamål bör också tjänas av ökad förekomst av konsumentupplysning, den innehållskategori som efterlyses av fler journalister än någon annan.

En annan uppgift som endast en minoritet anser uppfylld är att intressera sig för grupper som har svårt att göra sig hörda. Problemet kan kanske mildras av journalisternas önskemål om mer utrymme för byalag och aktionsgrupper, för lokal debatt samt om ökat sidantal. Att uppmärksamma oorganiserade opinioner och minoritetsgrupper torde liksom förmåga att öka läsarnas förståelse för de sociala sammanhangen kunna befordras även av en ökad utbildning och en ökad medvetenhet om ansvaret inför klienterna, läsarna.

En stor andel av journalisterna anser att pressen ger avkoppling och förströelse, medan endast en minoritet anser detta vara en viktig uppgift. Det synes som om många journalister menar att underhålningen tar resurser från viktigare uppgifter, ty ytterst få vill ge ökat utrymme för lätta sidor och dylikt, medan omkring en tredjedel vill se en minskning.

6 Sammanfattning

I undersökningen studerades ca 450 journalisters uppfattningar om vilka samhällsuppgifter tidningarna bör fylla, hur de fullgör dessa uppgifter, vilka faktorer som kan försvåra ett fullgörande samt vilka förändringar journalisterna skulle vilja se. I urvalet ingår samtliga heltidsanställda dagspressjournalister i Malmö, Göteborg, Västerås och Falun, dock ej sådana som uteslutande bevakar sporthändelser.

Journalisterna bedömer som viktigaste uppgifter för pressen de som kan ge medborgarna möjlighet att orientera sig om och möjligen även påverka samhällsutvecklingen. Genom pressen skall läsarna kunna kontrollera de makthavande i förvaltning och näringsliv, de skall få en omfattande och förståelig bild av samhället och de skall själva kunna komma till tals. Däremot är det endast en liten minoritet som anser det vara viktigt för pressen att stimulera läsarnas politiska aktivitet eller via nyhetsmaterialet påverka läsarna i viss politisk riktning. Underhållning och lokal samstämmighet är också underordnade uppgifter.

De uppgifter som pressen främst bedöms fullgöra är att ge underhållning, att informera om politik och samhälle och att kritiskt granska lokala myndigheter. Omkring hälften eller färre av journalisterna är av åsikten att tidningarna kritiskt granskar lokala politiker, kritiskt granskar lokala företag, främjar social förståelse, uppmärksammar oorganiserade minoriteter, ökar lokal sammanhållning eller ökar läsarnas politiska aktivitet. En relativt låg målfyllelse finns således för uppgifterna att granska lokala företag och politiker, att stödja konsumenter och uppmärksamma oetablerade grupper, samt att ge läsarna ökad social förståelse och underlag för politiska ställningstaganden. Dessa har definierats som problem.

De allvarligaste hoten mot en fri informations- och opinionsförmedling anser journalisterna ligga i svårigheter att få tillräcklig och väsentlig information från myndigheter och från privata företag. I relationerna till nyhetskällorna oroas journalisterna också över att vara beroende av ett fåtal källor och av att det kan uppstå en värdegemenskap mellan bevakare och bevakad. En majoritet ser även en fara i pressbranschens fortskridande koncentration vad gäller antalet entidningsorter, kedjebildning och politisk obalans. De flesta är också negativa till tidningarnas politiska anknytningar i sig. Mer än hälften av journalisterna bedömer tidningarnas beroende av annonsintäkter och deras strävan att ständigt öka upplagorna som hot mot en fri informationsförmedling. Omkring hälften ser en fara i brist på arbetsplatsdemokrati.

Mindre än en tredjedel är oroade över det statliga presstödet, samtryckning och pressombudsmannen.

Journalisterna vill lägga investeringspengar framför allt i mänskligt kapital. De önskar nämligen vidareutbildning av nuvarande anställda samt nyanställningar av personer med fackkunskaper och av korrespondenter och lokalredaktörer. De vill också ha ett ökat inflytande på tidningarnas policy och vid tillsättning av chefer. Av övriga åtgärder ser relativt många gärna intensifierade marknadsföringsinsatser och ökat sidantal.

Ökat redaktionellt utrymme bör ges framför allt konsumentupplysning. Många vill dessutom ha en satsning på ledare i lokala frågor, på artiklar på ledarsidan skrivna av politiker från andra partier än det tidningen stöder och på lokal debatt där läsarna deltar. En minskning förespråkas för familjenyheter och annat lätt stoff.

Vi har genomgående undersökt om det finns skillnader i uppfattningar mellan journalister med olika bakgrund. Två sorters bakgrundsvariabler har använts, dels sådana som sammanhänger med arbetsgivande tidning (partifärg, konkurrenssituation, utgivningstid), dels sådana som karakteriserar en enskild journalist (partisympatier, ålder, redaktionell ställning). Det visar sig att mer än något annat kan personliga partisympatier sättas i samband med journalisternas uppfattningar om pressen. I åtskilliga fall ges ännu högre förklaringsvärde om partisympatierna kombineras med den egna tidningens partifärg. Detta beror på att journalister anställda på en tidning sympatiserande med ett parti inom ett annat block än det parti de personligen stöder i åtskilliga fall skiljer sig från övriga journalister, bl. a. genom att uppleva fler pressuppgifter som samtidigt viktiga och ouppfyllda. Den lokala mediasituationen förefaller ha begränsad betydelse, men är avgörande bl. a. när det gäller åsikter om politiskt torgförande och om monopolställningars betydelse för en fri informationsförmedling. De monopoltidningsanställda uppfattar i mindre utsträckning än övriga de renodlat partipolitiska pressuppgifterna som viktiga. Färre av dem upplever uppkomsten av lokala monopol som hotande och de efterlyser journalistiskt inflytande i lägre grad än kollegorna på konkurrenstimningar.

Bilaga 1 Teknisk rapport

Urval av tidningar

Urvalet inkluderar dagstidningar som utges i de åtta kommunerna Göteborg, Lerum, Malmö, Trelleborg, Västerås, Hallstahammar, Falun och Leksand. Från dessa kommuner ingår tretton tidningsföretag, femton dagstidningar och tjugotre redaktioner. I denna rapport diskuteras endast data från de fyra kommunerna Malmö, Göteborg, Västerås och Falun, eftersom mycket få journalister har sin verksamhet i randkommunerna.

Tabell B 1. Tidningar utgivna i Malmö och inkluderade i urvalet. Upplagan avser medelnettopplaga vardagar under första halvåret 1973 enligt TS. Med området avses A-regionerna 28, 29 och 30.

Tidning	Utgivning	Upplaga i området (1 000 ex)	Upplaga per 100 hushåll
Arbetet (s)	7/morg	47,9	32
Skånska Dagbladet (c)	6/morg	15,2	10
Sydsvenska Dagbladet (ol)	7/morg	73,9	49
Kvällsposten (ol)	7/em	41,8	28
Aftonbladet (s)	7/em	6,2	4
Expressen (fp)	7/em	6,2	4

I Malmö är tidningssituationen präglad av inbördes konkurrens. Tre morgontidningar med olika politisk tendens utges, och lokala editioner av Stockholms kvällstidningar konkurrerar med den oberoende liberala Kvällsposten.

Det bör noteras att medan SDS har nästan två tredjedelar av sin totalupplaga spridd inom malmöområdet sprids drygt hälften av de övriga malmötidningarna till andra områden. Totalt är därför SDS' och Kvällspostens upplagor nästan lika stora, och Arbetets inte mycket mindre.

Tabell B 2. Tidningar utgivna i Göteborg och inkluderade i urvalet. Upplagan avser medelnettopplaga vardagar under första halvåret 1973. Med området avses A-regionerna 33 och 35.

Tidning	Utgivning	Upplaga i området (1 000 ex)	Upplaga per 100 hushåll
Göteborgs-Posten (fp)	7/morg	207,1	80
Arbetet (s)	7/morg	11,3	4
GT (fp)	7/em	58,1	22
Aftonbladet (s)	7/em	19,8	8
Expressen (fp)	7/em	17,6	7

Tabellen demonstrerar tydligt hur en morgontidning behärskar marknaden och läses av en stor majoritet av hushållen. Konkurrensen mellan kvällstidningarna påminner om situationen i Malmö.

Tabell B 3. Tidningar utgivna i Västerås och inkluderade i urvalet. Upplagan avser medelnettoupplaga vardagar under första halvåret 1973. Med området avses A-region 48.

Tidning	Utgivning	Upplaga i området (1 000 ex)	Upplaga per 100 hushåll
Vestmanlands Läns Tidning (fp)	6/morg	45,0	82
Västmanlands Folkblad (s)	fred	2,9	5
Västmanlands Nyheter (c)	torsd	2,7	5

Den dominerande morgontidningen läses av en ännu större andel hushåll än vad som är fallet i Göteborg. VLT har en mycket stor del av sin totala upplaga koncentrerad till Västerås-området, relativt sett mycket större än vad endagarstidningarna har. Stockholmstabloiderna utges inte i lokala editioner men läses ändå vardera av vart femte hushåll.

Tabell B 4. Tidningar utgivna i Falun och inkluderade i urvalet. Upplagan avser medelnettoupplaga vardagar under första halvåret 1973. Med området avses A-region 52.

Tidning	Utgivning	Upplaga i området (1 000 ex)	Upplaga per 100 hushåll
Dala-Demokraten (s)	6/morg	11,0	24
Falu-Kuriren (fp)	6/morg	23,2	52

Dala-Demokraten sprids i långt större utsträckning än pressgrannen till andra orter än Falun. Konkurrensen mellan de båda tidningarna är därför jämnare och hårdare än vad tabellen visar. Som i Västerås läses stockholmseditionerna av Aftonbladet och Expressen vardera av vart femte hushåll.

Urval av journalister

Urvalet av respondenter omfattar samtliga heltidsanställda och under datainsamlingsperioden verksamma journalister och arbetsledare – undantaget medarbetare som enbart sysslar med sportreportage – som enligt Journalistförbundets befattningsnomenklatur är anställda i kategorierna "redaktionell arbetsledare", "redaktionell medarbetare" och "lokalredaktör", samt chefredaktörer.

Förtecknandet av tidningsmedarbetare som uppfyller dessa kriterier har tillgått på två sätt. Listor över medarbetare per den 1 september 1973 på elva företag har ställts till förfogande genom vänligt tillmötesgående från Svenska Journalistförbundet. Med början den 25 september har vi sedan låtit Journalistförbundets kontaktmän (eller i enstaka fall annan anställd) på respektive företag korrigera förteckningarna så att tidningens chefredaktör samt nyanställda införts och sportjournalister samt avgångna strukits. Förteckningen

över medarbetare på de återstående företagen har framställts genom förfrågan hos tidningarnas ekonomi- och/eller personalchefer.

Det ursprungliga urvalet kom att omfatta 517 personer av vilka ett 25-tal under hand exkluderats, beroende på att de aldrig uppfyllt eller ej längre uppfyller urvalskriterierna. För en detaljerad redovisning, se nedan under rubriken "Svarsfrekvens, bortfall och exkluderingar".

Formulärframställning

Undersökningen genomfördes vid Ekonomiska forskningsinstitutet, Stockholm av ekon. dr. Björn Fjæstad och civ. ek. P.G. Holmlöv. Enkätformuläret har framställts under samråd med ledamöterna i pressutredningens referensgrupp "Pressens funktioner".

Innan formulärets utformning fastställdes hade femton journalister på fyra dagstidningar (andra än de som ingår i urvalet) beretts tillfälle att besvara ett preliminärt formulär och att redogöra för sina synpunkter.

Formuläret har framställts i fyra versioner, vilka skiljer sig åt vad avser endast en av formulärets åtta sidor. Dels kan på detta sätt den lokala mediekonkurrensen behandlas, dels har två områdestypiska frågor här konstruerats.

Formulärets första sida försågs med information om finansiering, undersökningsledning, syfte, anonymitetsskydd m. m. Exempel på frågor ur formuläret återges längre fram.

Anonymitetsskyddets utformning

För att hos respondenterna undanröja fruktan för att undersökningsledningen skulle missbruka det förtroende som det innebär att redovisa sina personliga värderingar i skilda frågor ansåg vi det nödvändigt att sträva efter ett fullgott anonymitetsskydd.

Genom ett avtal med Notarius Publicus, vilken är bunden av sitt ämbetsmannaansvar, har respondenternas ifyllda formulär kunnat sändas till dennes adress. Notarius Publicus har sedan avlägsnat sidorna med respondentnummer från de övriga formulären, varefter undersökningsledningen hämtat detta material – nu utan att kunna avgöra vilket formulär som svarat mot ett givet nummer. Nya respondentnummer har sedan löpande åsatts de no identifierbara formulären.

Datainsamling

Den första utsändningen av enkätformulären skedde den 19 november 1973. Före detta datum hade Journalistförbundets kontaktmän på företag med sådana, chefredaktörer samt ordförande i lokala journalistklubbar underrättats om utsändningsdatum och undersökningens syfte. Utsändningen, liksom de inledande delarna av de kommande påminnelseutsändningarna, adresse-

rades till kontaktmän eller fackklubbsordförande, vilka vidarebefordrade formulären till de enskilda respondenterna. Med den första utsändningen bifogades ett frankerat svarskuvert ställt till Notarius Publicus samt ett brev från Journalistförbundets ordförande och förste ombudsman, i vilket respondenterna uppmanades att delta i undersökningen. Sista insändningsdatum angavs till 26 november.

En första brevledes påminnelse, åter med formulär och frankerat svarskuvert bifogade, utgick den 28 november. Sista svarsdatum angavs till den 6 december. Ännu en påminnelse avgick den 7 december, i vilken sista insändningsdatum var satt till 14 december.

I veckan 17–21 december påmindes omkring 150 av respondenterna per telefon om undersökningen. Vid dessa kontakter upptäcktes att den interna postgången på redaktionerna i några fall fungerat otillfredsställande. Ytterligare ett antal respondenter nåddes per telefon mellan den 2 och 7 januari 1974.

En tredje brevledes påminnelse postades den 9 januari. Sista insändningsdatum var angivet till den 15 januari. Den 25 januari besökte pressutredningens sekreterare, docent Stig Hadenius, och Fjæstad en redaktion där ett kollektivt motstånd mot enkäten förelåg. Under perioden 28 januari–8 februari nåddes ungefär 100 av de återstående ca 125 personerna per telefon. En fjärde och sista telefonpåminnelseomgång genomfördes under perioden 18–22 februari. För de två första omgångarna svarade Holmlöv och för de två senare Fjæstad. Dessutom utsändes den 22 februari ett 50-tal påminnelser i form av vykort till dem som ej nåtts i fjärde telefonomgången.

Svarsfrekvens, externt bortfall och exkluderingar

Ett allvarligt problem vid postala frågeundersökningar är att utvalda personer inte returnerar frågeformulären eller gör det utan att besvara någon av formulärets frågor. Detta så kallade externa bortfall har i denna undersökning kunnat begränsas till godtagbar nivå, tack vare den utsträckt svarstiden och de upprepade påminnelserna.

Vid avräkningen den 8 mars omfattade urvalet 493 personer, varav 454, motsvarande 92 procent, sânt in formulär som var åtminstone delvis ifyllda. Dessutom har 6 blanka formulär insänts.

Svarsfrekvensen vid tidigare stoppdata var som följer:

Tabell B 5. Antal svar vid olika tidpunkter.

Dag	Antal svar
28 nov	147
6 dec	278
14 dec	318
28 dec	360
15 jan	386
8 feb	402
8 mars	454

Fördelningen av ursprungligt urval, egentligt urval, svar och bortfallsor-saker på redaktioner anges i nedanstående tabell (i kategorin "lovat svara" inkluderas även dem som sagt sig skola försöka hinna med att svara):

Tabell B 6. Urval och svar från de olika redaktionerna.

Redaktion	Ursprung- ligt urval	Slut- ligt urval	Svar	Svar i %	Väg- rare	Lovat svara	Ej nådda via tfn
Trelleborgs Allehanda	11	11	11	100	—	—	—
Skånska Dagbladet – Malmö	26	24	24	100	—	—	—
Trelleborgsred	2	2	2	100	—	—	—
Kvällsposten	49	45	39	87	4	2	—
SDS – Malmö	84	76	66	87	3	6	1
– Trelleborgsred	3	3	3	100	—	—	—
Arbetet – Malmö	73	70	62	89	4	4	—
– Trelleborgsred	2	2	2	100	—	—	—
Expressen – Malmö	11	11	11	100	—	—	—
Aftonbladet – Malmö	14	13	7	54	6	—	—
Malmö totalt	275	257	227	88	17	12	1
Göteborgs-Posten	68	68	67	99	1	—	—
Göteborgs-Tidningen	55	53	49	92	1	2	1
Arbetet – Göteborg	10	10	10	100	—	—	—
Expressen – Göteborg	11	11	11	100	—	—	—
Aftonbladet – Göteborg	15	14	14	100	—	—	—
Lerums Tidning	3	3	2	67	—	1	—
Göteborg totalt	162	159	153	96	2	3	1
VLT – Västerås	32	31	31	100	—	—	—
– Hallstahammarred	2	2	2	100	—	—	—
Västmanlands Folkblad	5	5	5	100	—	—	—
Västmanlands Nyheter	3	3	3	100	—	—	—
Västerås totalt	42	41	41	100	—	—	—
Dala-Demokraten – Falun	20	19	19	100	—	—	—
– Leksandsred	1	1	1	100	—	—	—
Falu-Kuriren	17	16	13	81	2	1	—
Falun totalt	38	36	33	92	2	1	—
Hela undersökningen	517	493	454	92	21	16	2

Orsaken till exkluderingarna framgår av nedanstående tabell.

Tabell B 7. Ur bruttourvalet exkluderade

Tjänstledig	5
Sportjournalist	2
Ej journalist	2
Lämnat redaktionen	15
Totalt	24

Behandling

Efter det att formulären hämtats hos Notarius Publicus har de numererats och kodats på stansunderlag. Från dessa har hålkort-framställts. För att kontrollera att denna tvåfaldiga informationsöverföring inte medfört fel i kortmassan har frågeformulärens svar avstämts mot hålkortens markeringar genom motläsning. Av de drygt 2 000 hålkorten upptäcktes under denna procedur ca 10 procent vara felstansade i någon eller några kolumner, i flertalet fall beroende på fel begångna av kodaren. Materialet har därefter i flera omgångar behandlats på Handelshögskolans dator samt, när det gäller vissa specialanalyser som har krävt större utrymme för operationer, även på Stockholms datamaskincentral.

Internt bortfall

Som nämnts ovan har det varit möjligt att begränsa det externa bortfallet till godtagbar nivå. Även det så kallade interna bortfallet – enskilda obesvarade frågor – är i de flesta fall mycket lågt. Ändå är det lätt att peka på möjliga orsaker till ett sådant bortfall: formuläret är mycket omfattande (enstaka respondenter har vittnat om en tre timmar lång arbetsinsats), inför de flesta frågor finns ej möjlighet att markera indifferens eftersom ett mittenalternativ saknas, och vissa frågor kan upplevas som närgångna.

Endast på enstaka frågor är det interna bortfallet så högt som ca 15 procent. I de flesta övriga fall ligger bortfallet mellan 0 och 5 procent. Nedan redovisas det interna bortfallet på frågan om partipolitisk sympati, där bortfallet av naturliga skäl är stort och där svaren spelar en central roll i resultatredovisningen.

Tabell B 8. Andel som inte angivit partipolitisk sympati.

		Tidn pol tendens borg soc		Utg tid morg kv		Arb fält red ledn		Ålder -39 40-		tot
<i>Malmö</i>										
Pol symp	bortfall	16	7	13	14	13	13	11	15	13
<i>Göteborg</i>										
Pol symp	bortfall	21	8	12	27	15	22	27	10	19
<i>Västerås</i>										
										28
<i>Falun</i>										
										3

Av tabellen framgår att det interna bortfallet på frågan om politisk sympati är större och ojämnare fördelat i Göteborg. Att bortfallet är större än i Malmö kan i viss mån anses vara kompenserat av att det externa bortfallet är mycket litet i Göteborg. Skevheten i bortfallet är tydlig: i Göteborg tycks främst yngre samt anställda på borgerliga tidningar och på tabloider tveka inför att ange sin politiska uppfattning. I Malmö har journalister på borgerliga tidningar i något högre grad än övriga lämnat denna fråga obesvarad. Det interna bort-

fallet på frågan är som synes stort i Västerås och obetydligt i Falun.

För att ytterligare belysa det interna bortfallet redovisas dess storlek för tre slumpmässigt valda frågor.

Tabell B 9. Andel som inte besvarat del av fråga 13, 22 respektive 19.

	Malmö	Göteborg	Västerås	Falun
Hur rättvisande är Aftonbladet?	5	10	8	9
Är det statliga presstödet hot mot pressens frihet?	3	3	10	3
Skall den egna tidningen ha mer av ledare i lokala frågor?	0	5	5	0

Tabellen ger vid handen att det interna bortfallet är acceptabelt litet. Göteborgsjournalisternas interna bortfall tycks dock även här vara större än bland journalisterna i Malmö, och västeråsjournalisterna har inte svarat i lika hög grad som falujournalisterna.

Var formuläret tillfredsställande?

För att få en uppfattning om hur respondenterna bedömde själva frågeformuläret ställdes en avslutande fråga om huruvida de ansåg att formuläret gjort det möjligt för dem att i rimlig grad uttrycka sin uppfattning i de frågor som berörts.

Tabell B 10. Andel som angivit missnöje med enkätformuläret.

	Tidn pol tendens borg soc		Utg tid morg kv		Arb fält red rep ledn		Ålder -39 40-		Totalt
<i>Malmö</i>									
Pol (m+c+f)p	29	-	22	41	20	36	35	22	27
symp (s+v)pk	20	29	27	18	20	30	30	13	
<i>Göteborg</i>									
Pol (m+c+f)p	23	-	24	21	16	35	24	23	23
symp (s+v)pk	21	20	9	29	23	17	22	18	
<i>Västerås</i>									
									23
<i>Falun</i>									
									38

Totalt är knappt två tredjedelar (62 procent) nöjda och en fjärdedel (26 procent) missnöjd. Elva procent har inte besvarat frågan. På samtliga redaktioner utom en är majoriteten av de anställda tillfreds med formuläret.

I Malmö är främst borgerliga kvällstidningsanställda, men också yngre journalister och redaktionsledande personal, jämförelsevis negativa till formuläret. Vad detta kan bero på är svårt att säga, men möjligen kan några ha upprörts över fråga 16 som berör Kvällsposten. Av Malmöjournalisterna är äldre socialister och socialister på kvällstidningar mera sällan missnöjda med formuläret.

I Göteborg är borgerliga i redaktionsledningen, men knappast socialister i samma position, i relativt hög grad missnöjda med formuläret. Det är möjligt att även detta missnöje åtminstone delvis kan härledas till de lokala frågorna.

När det gäller storstäderna har svaren studerats också mot respondenternas angivna partitillhörighet. Mest missnöjda är moderater. De som främst anser att de kunnat förmedla sina bedömningar är socialdemokrater.

I Falun är påfallande många missnöjda. Detta kan hänga samman med att särskilt många av just falujournalisterna besvarade formuläret först efter upprepade telefonsamtal. I Västerås är färre missnöjda.

Frågor av denna utvärderande typ har sällan redovisats i litteraturen, varför det är svårt att avgöra om en viss andel otillfredsställda respondenter kan ses som ett hinder för undersökningens godtagbarhet. Med tanke på studieområdets komplexitet och svårigheten att med brevenkät samla in denna typ av data från elitgrupper är vi dock tillfreds med utslaget på frågan.

Bilaga 2 Exempel på frågor

17 Vilka konsekvenser anser Ni följer av att en dagstidning har *lokal konkurrens av en tidning med annan partifärg* (alltså jämfört med om den hade lokal ensamställning)? Ange endast de konsekvenser Ni anser påtagliga. (Sätt ett eller flera kryss.)

- Den enskilde läsaren får en fylligare nyhetsförmedling
- Löpsedlar, rubriker, ingresser och artiklar ges en mer säljande utformning
- Granskningen av kommunala myndigheter och politiker blir mer intensiv och effektiv
- Innehållet får en ökad andel artiklar med "human interest" (dvs. brott, olyckor, kändisreportage, våld, konflikt, sensation, eskapism osv.)
- Tidningsinnehållet blir mer politiserat, även på nyhetsplats
- Ingen av dessa konsekvenser
- Annan konsekvens, nämligen _____

18 Nedan följer ett antal påståenden hämtade ur de senaste årens *pressdebatt*. Vi ber Er att instämma i eller ta avstånd från vart och ett av påståendena. (Sätt *ett* kryss för *varje* rad.)

	Instämmer helt			
	Instämmer delvis			
	Tar delvis avstånd			
	Tar delvis avstånd			
Journalister är i allmänhet mycket skickliga på att bedöma vad läsarna vill ha och behöver _____				
Som journalist strävar jag alltid efter att tillvarata de enskilda människornas intressen gentemot olika myndigheter _____				
Med tanke på att radio och TV har en omfattande nyhetsförmedling av internationellt och rikspolitiskt material, så bör min tidning i hög grad avstå från att publicera sådana nyheter _____				
På lite sikt är en aldrig så snabb faktarapportering värdelös utan genomarbetade bakgrundsartiklar och förklarande kommentarer _____				
Journalistiskt arbete är i grunden politiskt arbete _____				
En dagstidning bör vara en effektiv förmedlare av information mellan de styrda och de styrande i ett samhälle _____				
Kändisjournalistik hör inte hemma i dagstidningar _____				
En tidnings ägare bör ha sista ordet vid utformningen av tidningens policy _____				
En av den lokala pressens främsta riktmärken måste vara lojalitet mot bygden _____				
En tidning skall förmedla nyheter, inte lägga an på feature-artiklar av utredande karaktär _____				
En saklig och opartisk samhällsjournalistik måste vara politiskt obunden _____				
Det är en fördel för en kommunalreporter att själv ha offentliga uppdrag _____				
Med yrkesskickliga journalister spelar det ingen roll om en tidning råkar komma i lokal monopolställning _____				
Om myndigheterna vill föra ut viss information till medborgarna skall de vända sig till annonsavdelningen, inte till redaktionen _____				
En bra tidning är en som säljer bra _____				
Den kritik som riktas mot massmedierna från bl. a. politiker och företagsledare visar att de inte förstått vad journalistiskt arbete innebär _____				
Som journalist på den tidning där jag f. n. är anställd känner jag det som en uppgift att föra ut en viss politisk linje _____				
Att fånga upp och förmedla lokala stämningar och opinioner är egentligen viktigare än att publicera nyheter om lokala händelser _____				
En journalist måste alltid skriva så att folk tycker om att läsa vad han skrivit, även om det innebär att mycket måste förenklas eller uteslutas _____				
Ett av målen i mitt journalistiska arbete är att bidra till läsarnas livslånga vidareutbildning _____				
En lokaltidning får aldrig slå av på ambitionen att ge en fyllig redovisning av de viktigaste utrikes- och rikspolitiska händelserna _____				
När det gäller viktiga frågor är det ofta svårt att få användbar information från privata företag beroende på att de lämnar vilseledande eller ofullständiga uppgifter _____				
Vid tillsättning av arbetsledande personal på en tidning bör de anställda journalisterna ha det avgörande inflytandet _____				
Dagstidningar är i alltför hög grad ekonomiskt beroende av annonsintäkter _____				
Med journalistiskt yrkeskunnande blir det inte så nödvändigt att ta del av läsundersökningar _____				

20 Man brukar tala om att dagstidningarna har vissa *uppgifter att fylla i samhället*. Nedan har vi i form av att-satser räknat upp ett antal sådana uppgifter. Vi ber Er nu att för var och en av dessa uppgifter markera hur *viktig* Ni anser att den *bör* vara för en tidning av den typ Ni är anställd på. (Sätt *ett* kryss för varje rad.)

	Oerhört viktig			
	Mycket viktig		Ganska viktig	
			Ej viktig	
Att ge medborgarna insyn i den offentliga förvaltningen _____				
Att underlätta för konsumenterna att på ett rationellt sätt sköta sin ekonomi _____				
Att öka läsarnas politiska engagemang _____				
Att informera myndigheter och politiker om medborgarnas önskemål _____				
Att bidra till att stärka gemenskapen och samhörigheten i kommunen _____				
Att stimulera människornas möjligheter att självständigt formulera tankar och idéer _____				
Att kritiskt granska de lokala myndigheterna _____				
Att låta "vanligt folk" komma till tals _____				
Att stödja det lokala näringslivet _____				
Att informera medborgarna om bestämmelser som rör deras skyldigheter och rättigheter _____				
Att även på nyhetsplats föra ut de politiska idéer som tidningen står närmast _____				
Att ge möjlighet till avkoppling och förströelse _____				
Att stimulera till aktivt deltagande i de politiska organisationerna _____				
Att ge människorna ökad förståelse för de stora sociala sammanhangen _____				
Att intressera sig även för grupper som har svårt att göra sig hörda _____				
Att kritiskt granska de lokala företagen _____				
Att förklara och tolka det som händer i samhället på ett sådant sätt att även "vanligt folk" förstår _____				
Att öka läsarnas kunskaper om politiska förhållanden _____				
Att stärka konsumenternas ställning på marknaden _____				
Att informera om vad som händer i kommunalpolitiken _____				
Att låta tidningen vara ett forum för många och olika åsikter _____				
Att kritiskt granska de lokala politikerna _____				
Att reducera läsarnas fördomar om avvikande människor _____				
Att ge sakligt underlag för medborgarnas politiska ställningstaganden _____				
Att ge människorna samtalsämnen för dagen _____				
Att peka på faror och hot av skilda slag (trafik-, tobaks-, barnolycksfalls- osv. osv.) samt ge råd om hur de kan undvikas och lindras _____				
Att påverka företagen till bättre produkter och lägre priser _____				

22 "Pressens frihet" är ett ofta debatterat ämne, och ibland hävdas det att olika företeelser och åtgärder – inbillade eller verkliga – skulle kunna innebära inskränkningar i eller hot mot pressens frihet. Nedan har vi räknat upp några sådana företeelser och åtgärder, samtliga hämtade ur den aktuella pressdebatten. Vi ber Er att för var och en av företeelserna markera *i hur hög grad den enligt Er mening skulle kunna sägas utgöra ett hot mot en fri informations- och opinionsförmedling.* (Sätt ett kryss för varje rad.)

	Mycket stort hot			
	Ganska stort hot			
	Ett ringa hot			
	Inget hot alls			
Problem med att få tillräcklig och väsentlig information från myndigheter _____				
Problem med att få tillräcklig och väsentlig information från privata företag _____				
Det statliga pressstödet (huvudsakligen stora kontantbelopp till andratidningar) _____				
Brist på arbetsplatsdemokrati inom dagspressen _____				
PO och Pressens Opinionsnämnd _____				
En eventuell framtida "radionämnd" för dagspressen _____				
Att alltfler dagstidningar får lokala ensamställningar _____				
Att dagstidningarna är beroende av annonsintäkter _____				
Att en tidning framställs i ett tryckeri ägt av en tidning med annan partifärg _____				
Att journalister efter några års arbete inom ett visst område kan få en hög värdegemenskap med de makthavare de skall bevaka och kritiskt granska _____				
Kedjebildning i tidningsvärlden _____				
Den politiska obalansen i den svenska tidningsfloran _____				
Journalisternas ökade krav på självbestämmande och inflytande _____				
Att motivet att sälja kan ta överhand över strävan att seriöst informera _____				
Att journalister ofta kan bli beroende av ett litet fåtal informationskällor i förvaltning och näringsliv _____				
Annat, nämligen _____				

Bilaga 3 Indexens reliabilitet

När formuläret konstruerades var tanken att de 52 delfrågorna i fråga 18 och 20 skulle summeras till elva olika index, men också att dessa index' konstruktion skulle anpassas efter de faktiska sambanden mellan delfrågorna. Om sambanden nämligen blir lägre än väntat tyder det på att någon fråga ej uppfattats på avsett sätt och att den därför bör uteslutas.

En enkel kontroll av hur sund en viss indexbildning är kan erhållas genom beräkning av den s. k. alfakoefficienten. Dess värde ökar dels med det genomsnittliga sambandet mellan delfrågorna, dels med antalet delfrågor som ingår i indexet. En tämligen allmänt vedertagen konvention säger att ett index kan accepteras om alfa uppgår till minst 0,60.

För sex av de elva tänkta indexen uppnåddes ej detta värde, varför vi med hjälp av s. k. klusteranalys undersökte vilka sammanslagningar som skulle ge upphov till högre värden. Det innebär att indexbyggandet ägt rum baserat på en kombination av teoretiska och empiriska överväganden. Detta ledde till justeringar i samtliga elva index. Framför allt medförde sambandsanalysen att delfrågor togs bort från indexen. Nio delfrågor hängde så dåligt samman med övriga frågor att de förkastades. Två av indexen splittrades dessutom itu och två slogs samman, varför det slutliga antalet index kom att bli tolv. Av dem är det fortfarande tre som ej uppnår värdet 0,60. Lägst uppnås värdet 0,53, men vi har med viss tvekan beslutat acceptera även detta index. Alfakoefficienten är blott ett hjälpmedel och bör få vara allena avgörande endast vid sådant indexbyggande där det är ogörligt att uttala sig om delfrågornas innehållsvaliditet. I föreliggande fall bedöms innehållsvaliditeten vara hög, dvs. delfrågorna förefaller såsom de är utformade att mäta aspekter av samma sak. De olika delfrågorna är både i sak och ordval nära relaterade till de begrepp vi önskar mäta.

Alfavärden hos de tio index som diskuterats i det föregående framgår av tabell B 11.

Tabell B 11. Alfavärden hos indexen

Index	Alfa
1. Politiskt togförande	0.61
2. Politisk aktivering	0.68
3. Politisk upplysning	0.63
4. Samhällsinformation	0.53
5. Social fostran	0.65
6. Kontroll av myndigheter och politiker	0.62
7. Konsumentstöd och producentpåverkan	0.68
8. Forum	0.61
9. Lokal samstämmighet	0.73
10. Underhållning	0.54

Bilaga 4 Referenser

- Cohen, S & Young, J (red; 1973). The manufacture of news, s 156–175. London.
- Commission on Freedom of the Press (1947). A free and responsible press. Chicago.
- Elliott, P (1972). The sociology of the professions. London.
- Fischer, R (1973). Introduction to chapter 3, The public's right to know. Ingår i Rivers, W L & Nyhan, M J (red). Aspen notebook on government and the media. New York.
- Fjæstad, B & Holmlöv, P G (1974). Journalisters syn på pressens samhällsroll. EFI: Stockholm (stencil).
- Fjæstad, B & Holmlöv, P G (1975). Swedish newsmen's views on the role of the press. Presenterat vid konferens anordnad av American Association for Public Opinion Research. Itasca, Ill., USA (stencil).
- Fjæstad, B & Nowak, K (1972). Massmedia och företagen. Stockholm.
- Furhoff, L (1974). Makten över medierna. Lund.
- Halmos, P (red; 1969). The sociology of mass media communicators. *Sociological Review Monograph*, 13.
- Johnstone, J W C, Slawski, E J & Bowman, W W (1972). The professional values of american newsmen. *Public Opinion Quarterly*, 36, s 522–540.
- Journalistkåren i Sverige (1970). Stockholm.
- Lundberg, D (1971). Massmedia och samhällsbevakningen. Ingår i Mattsson, L-G (red), Människor och företag i kommunikationssamhället. Stockholm.
- McKinnell, A (1970). Attitude measurement: use of coefficient alpha with cluster of factor analysis. *Sociology*, 2, s 227–245.
- McLeod, J M & Hawley, Jr, S E (1964). Professionalization among newsmen. *Journalism Quarterly*, 41, s 529–539, 577.
- Nayman, O B (1973). Professional orientations of journalists: An introduction to communicator analysis studies. *Gazette*, 19, s 195–212.
- Vallinder, T (1971). Press och politik. Lund.
- Westley, B H & MacLean, M S (1957). A conceptual model for communication research. *Journalism Quarterly*, 34, s 31–35.
- Wright, C R (1960). Functional analysis and mass communication. *Public Opinion Quarterly*, 24, s 605–620.

Statens offentliga utredningar 1975

Kronologisk förteckning

1. Demokrati på arbetsplatsen. A.
2. Psalmer och visor. Del 1:1. U.
3. Psalmer och visor. Del 1:2. U.
4. Psalmer och visor. Del 1:3. U.
5. Bättre bostättning för flera. S.
6. Huvudmannaskapet för specialskolan och särskolan. U.
7. Framtida studerandehälsövård. U.
8. Utlandssvenskarnas rösträtt. Ju.
9. Individen och skolan. U.
10. Rörlig pensionsålder. S.
11. Svensk press. Tidningar i samverkan. Fi.
12. Totalfinansiering. B.
13. Vägtrafikolyckor och sjukvårdskostnader. S.
14. Konstnärerna i samhället. U.
15. Kommunal rösträtt för invandrare. Kn.
16. Kriminalvårdens nämnder. Ju.
17. Markanvändning och byggande. Remissanmästallning utgiven av bostadsdepartementet. B.
18. Förtroendevalda och partier i kommuner och landsting. Kn.
19. Konsumentskydd på läsområdet. H. (Utkommer hösten 1975)
20. Särskilda regler för handläggning av anmälان mot polisman. Ju.
21. Pensionsförsäkring. Fi.
22. Lag om allmänna handlingar. Ju.
23. JO-ämbetet. Uppgifter och organisation. R.
24. Tre sociologiska rapporter. Ju.
25. Å jour. Om journalistutbildning. U.
26. Forskningsråd. U.
27. Politisk propaganda på arbetsplatser. A.
28. Program för ljud och bild i utbildningen. U.
29. Medborgerliga fri- och rättigheter i vissa länder. Ju.
30. Barnens livsmiljö. S. (Utkommer hösten 1975)
31. Samhället och barns utveckling. Barnmiljöutredningens rapport 1. S. (Utkommer hösten 1975)
32. Barns hälsa. Barnmiljöutredningens rapport 2. S. (Utkommer hösten 1975)
33. Barns uppfostran och utveckling. Barnmiljöutredningens rapport 3. S. (Utkommer hösten 1975)
34. Förskolan, skolan och fritiden. Barnmiljöutredningens rapport 4. S. (Utkommer hösten 1975)
35. Barnfamiljernas ekonomi. Barnmiljöutredningens rapport 5. S. (Utkommer hösten 1975)
36. Barnen och den fysiska miljön. Barnmiljöutredningens rapport 6. S. (Utkommer hösten 1975)
37. Barn och föräldrars arbete. Barnmiljöutredningens rapport 7. S. (Utkommer hösten 1975)
38. Barnkultur. Barnmiljöutredningens rapport 8. S. (Utkommer hösten 1975)
39. Statsbidrag till kommunerna. Fi.
40. Trafikolyckor och statistik. K.
41. Kommunal demokrati. Kn.
42. Kommunal demokrati. Sammanfattning. Kn.
43. Kvinnor i statlig tjänst. Fi.
44. Etablering av miljöstörande industri. B.
45. Vidareutbildning i internationell marknadsföring. H.
46. Kommunal organisation och information. Kn.
47. Kollektivtrafik i tätort. K.
48. Kollektivtrafik i tätort. Bilagor. K.
49. Massmedigrundlag. Ju.
50. Internationella koncerner i industriländer. I.
51. Bostadsförsörjning och bostadsbidrag. B.
52. Bostadsförsörjning och bostadsbidrag. Bilagor. B.
53. Beskattning av realisationsvinster. Fi.
54. Fämansbolag. Fi.
55. Bötesverkställighet. Ju.
56. Trafikbuller. Del II. Flygbuller. K.
57. Varuförsörjning i kristid. H.
58. Målet är jämställdhet. Ju.
59. Utbildning för vuxna. U.
60. Energiberedskap för kristid. H.
61. Energiberedskap för kristid. Bilagor. H.
62. Förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar. S.
63. Konsumentkreditlag m. m. Ju.
64. Språkresor. U.
65. Förfogandelagstiftningen. Fö.
66. Trafikpolitik - behov och möjligheter. K.
67. Utbildning i samspel. S.
68. Handikappanpassad kollektivtrafik. K.
69. Samhället och distributionen. H.
70. Samhället och distributionen. Bilagor om företag, anställda och hushåll. H.
71. Landstingens arkiv. Kn.
72. Distansundervisning. U.
73. Frivilligförsvarets förmåner. Fö.
74. Socialförsäkringsavgifter på uppdragsinkomster m. m. S.
75. Medborgerliga fri- och rättigheter. Regeringsformen. Ju.
76. Handikappanpassad kollektivtrafik. Sammandrag ur SOU 1975:68 (svensk, engelsk och tysk version). K.
77. Allmän skatteflyktsklausul. Fi.
78. Svensk press. Pressens funktioner i samhället. Fi.

Statens offentliga utredningar 1975

Systematisk förteckning

Riksdagen

JO-ämbetet. Uppgifter och organisation. [23]

Justitiedepartementet

Utlandssvenskarnas rösträtt. [8]
Kriminalvårdens nämnder. [16]
Särskilda regler för handläggning av anmälan mot polisman. [20]
Lag om allmänna handlingar. [22]
Tre sociologiska rapporter. [24]
Medborgerliga fri- och rättigheter i vissa länder. [29]
Massmediegrundlag. [49]
Bötesverkställighet. [55]
Målet är jämställdhet. [58]
Konsumtrentidlag m. m. [63]
Medborgerliga fri- och rättigheter. Regeringsformen. [75]

Försvarsdepartementet

Förfogandelagstiftningen. [65] Frivilligförsvarets förmåner. [73]

Socialdepartementet

Bättre bösättning för flera. [5]
Pensionskommittén. 1. Rörlig pensionsålder. [10] 2. Socialförsäkringsavgifter på uppdragsinkomster m. m. [74]
Vägfrikolyckor och sjukvårdskostnader. [13]
Barnmiljöutredningen. 1. Barnens livsmiljö. [30] (Utkommer hösten 1975) 2. Samhället och barns utveckling. Barnmiljöutredningens rapport 1. [31] (Utkommer hösten 1975) 3. Barns hälsa. Barnmiljöutredningens rapport 2. [32] (Utkommer hösten 1975) 4. Barns uppföstran och utveckling. Barnmiljöutredningens rapport 3. [33] (Utkommer hösten 1975) 5. Förskolan, skolan och fritiden. Barnmiljöutredningens rapport 4. [34] (Utkommer hösten 1975) 6. Barnfamiljernas ekonomi. Barnmiljöutredningens rapport 5. [35] (Utkommer hösten 1975) 7. Barnen och den fysiska miljön. Barnmiljöutredningens rapport 6. [36] (Utkommer hösten 1975) 8. Barn och föräldrars arbete. Barnmiljöutredningens rapport 7. [37] (Utkommer hösten 1975) 9. Barnkultur. Barnmiljöutredningens rapport 8. [38] (Utkommer hösten 1975)
Förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar. [62]
Utbildning i samspel. [67]

Kommunikationsdepartementet

Trafikolyckor och statistik. [40]
Utredningen om kollektivtrafik i tätorter. 1. Kollektivtrafik i tätort. [47] 2. Kollektivtrafik i tätort. Bilagor. [48]
Trafikbuller. Del II. Flygbuller. [56]
Trafikpolitik - behov och möjligheter. [66]
HAKO-utredningen. 1. Handikappanpassad kollektivtrafik. [68] 2. Handikappanpassad kollektivtrafik. Sammandrag ur SOU 1975:68 (svensk, engelsk och tysk version). [76]

Finansdepartementet

1972 års pressutredning. 1. Svensk press. Tidningar i samverkan. [11] 2. Svensk press. Pressens funktioner i samhället. [78]
Pensionsförsäkring. [21]
Statsbidrag till kommunerna. [39]
Kvinnor i statlig tjänst. [43]
Beskattning av realisationsvinster. [53]
Fåmansbolag. [54]
Allmän skatteflyktsklausul. [77]

Utbildningsdepartementet

1969 års psalmkommitté. 1. Psalmer och visor. Del 1:1. [2] 2. Psalmer och visor. Del 1:2. [3] 3. Psalmer och visor. Del 1:3. [4]
Utredningen om skolan, staten och kommunerna.
1. Huvudmannaskapet för specialskolan och särskolan. [6] 2. In-
dividen och skolan. [9]
Framtida studerandehälsovård. [7]
Konstnärerna i samhället. [14]
Å jour. Om journalistutbildning. [25]
Forskningsråd. [26]
Program för ljud och bild i utbildningen. [28]
Utbildning för vuxna. [59]
Språkesresor. [64]
Distansundervisning. [72]

Handelsdepartementet

Konsumentskydd på låsområdet. [19] (Utkommer hösten 1975)
Vidareutbildning i internationell marknadsföring. [45]
Varuförsörjning i kristid. [57]
Energiberedskapsutredningen. 1. Energiberedskap för kristid. [60]
2. Energiberedskap för kristid. Bilagor. [61]
Distributionstuderingen. 1. Samhället och distributionen. [69] 2. Samhället och distributionen. Bilagor om företag, anställda och hushåll. [70]

Arbetsmarknadsdepartementet

Demokrati på arbetsplatsen. [1]
Politisk propaganda på arbetsplatser. [27]

Bostadsdepartementet

Totalfinansiering. [12]
Markanvändning och byggande. Remissammanställning utgiven av bostadsdepartementet. [17]
Etablering av miljöstörande industri. [44]
Boende- och bostadsfinansieringsutredningarna. 1. Bostadsförsörjning och bostadsbidrag. [51] 2. Bostadsförsörjning och bostadsbidrag. Bilagor. [52]

Industridepartementet

Internationella koncerner i industriländer. [50]

Kommundepartementet

Kommunal rösträtt för invandrare. [15]
Förtroendevalda och partier i kommuner och landsting. [18]
Utredningen om den kommunala demokratin. 1. Kommunal demokrati. [41] 2. Kommunal demokrati. Sammanfattning. [42] 3. Kommunal organisation och information. [46]
Landstingens arkiv. [71]

Nordisk utredningsserie (Nu) 1975

Kronologisk förteckning

1. Nordisk överenskommelse om förmåner vid sjukdom, havandeskap och barnsbörd
2. Peruskoulu pohjoismaissa
3. Litteratur om nordiskt samarbete
4. Nordisk komiunal rösträtt och valbarhet
5. Bötesstraffet
6. Nordic Cooperation for Tourism. Proposals for Action
7. Voksenopplæring i de nordiske land. En konferanserapport
8. Oversikt over forsknings-og utviklingsarbeid som gjelder engelskundervisningen i de nordiske land - 1974
9. Fort- och vidareutbildning för teaterarbetare
10. Nordisk samarbete om billedkunst

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-02475-6